

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

На правах рукопису

КУЧИК ГАЛИНА БОГДАНІВНА

УДК 811.111'372'42:[341.24-028.21=111]

**СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ТА ДИСКУРСНІ ОСОБЛИВОСТІ
АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТІВ УСТАНОВЧИХ ДОКУМЕНТІВ
МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ**

10.02.04 – германські мови

Дисертація

на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук

Науковий керівник:
Бик Ігор Степанович,
кандидат філологічних наук, доцент

ЛЬВІВ – 2016

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА СТАН НАУКОВОЇ РОЗРОБКИ АНАЛІЗУ ТЕКСТУ	13
1.1. Концептуалізація та категорії лінгвістичного аналізу тексту.....	13
1.2. Концептуалізація та категоризація поняття дискурсу.....	30
1.3. Проблема співвідношення та взаємозалежності «текст–дискурс».....	39
1.4. Дискурс установчих документів міжнародних організацій.....	51
Висновки до розділу 1	58
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕКСТІВ УСТАНОВЧИХ ДОКУМЕНТІВ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	61
2.1. Методологічні основи дослідження.....	61
2.2. Методи аналізу англомовних текстів установчих документів міжнародних організацій.....	68
Висновки до розділу 2	75
РОЗДІЛ 3. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕКСТІВ УСТАНОВЧИХ ДОКУМЕНТІВ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	76
3.1. Тексти установчих документів міжнародних організацій в системі класифікацій тексту.....	76
3.2. Особливості структури текстів установчих документів міжнародних організацій.....	91
3.3. Лексико-семантичні особливості установчих документів міжнародних організацій.....	110
Висновки до розділу 3	124

РОЗДІЛ 4. ТЕКСТИ УСТАНОВЧИХ ДОКУМЕНТІВ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХНЬОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ.....	127
4.1. Установчі документи міжнародних організацій як особливий вид тексту в системі міжнародно-правових документів.....	127
4.2. Функціонально-стилістичні особливості мови установчих документів міжнародних організацій.....	133
4.3. Дискурсні особливості установчих документів міжнародних організацій.....	160
Висновки до розділу 4	168
ВИСНОВКИ.....	170
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	176
ДОДАТОК А	235

ВСТУП

У наш час перед міжнародною спільнотою виникає безліч питань щодо ефективних методів комунікації та розвитку стосунків у рамках держав та, передусім, на міжнародній арені. Мову, що слугує унікальним засобом міжлюдського спілкування та міжкультурної комунікації, широко застосовують у різних сферах діяльності людини та держав. Наростання глобалізаційних процесів у сучасному світі зумовлює різке збільшення форм міжнародної комунікації на міждержавному рівні. Тут мова стає головним інструментом творення низки писемних документів (текстів), які виконують регулюючу, нормотворчу функцію такої комунікації. З огляду на це, доцільно зосередити увагу на особливих типах текстів регламентаційного характеру, а саме – на установчих документах міжнародних організацій, які водночас є результатом комунікативної діяльності людей і виявом політичної волі держав, вираженої мовними засобами. Зростання ролі політичної комунікації та недостатність дослідження цієї проблематики визначають **актуальність** обраної теми дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано в рамках наукової теми кафедри іноземних мов факультету міжнародних відносин Львівського національного університету імені Івана Франка «Семантичні, функціональні та прагматичні аспекти політичного дискурсу (германські, романські та слов'янські мови)», номер реєстрації 0108U009550. Тему затверджено на засіданні Вченої ради Львівського національного університету імені Івана Франка, протокол № 9/2 від 27 лютого 2013 р.

Метою дисертації є дослідження англomовних текстів установчих документів міжнародних організацій, визначення структурних, лексико-

семантичних, функціонально-стилістичних та дискурсних особливостей установчих документів міжнародних організацій.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких **завдань**:

– охарактеризувати стан наукової розробки проблематики у вітчизняній та зарубіжній лінгвістиці, окреслити понятійно-категоріальний апарат дослідження;

– визначити місце і роль текстів установчих документів міжнародних організацій у системі класифікації міжнародно-правових документів;

– виокремити структурні компоненти текстів установчих документів міжнародних організацій та визначити їхню функціональну значущість;

– висвітлити специфіку вживання лексичних форм у текстах установчих документів міжнародних організацій;

– окреслити функціонально-стилістичні характеристики текстів установчих документів міжнародних організацій;

– проаналізувати дискурсні особливості творення та функціонування текстів документів у суспільному континуумі.

Об'єкт дослідження – англомовні тексти установчих документів міжнародних організацій.

Предмет дослідження – структурні компоненти, лексико-семантичний контент, функціонування і прагматика текстів установчих документів міжнародних організацій.

Матеріалом дослідження слугували англомовні тексти установчих документів міжнародних організацій – статuti, хартії, конституції, угоди, резолюції, конвенції, декларації, пакти тощо (загалом 249 документів), які відібрано з офіційних сайтів інтернет-ресурсів міжнародних організацій. Загальний обсяг текстів становить 4 218 сторінок.

Методологічну основу дослідження складають принципи та методи лінгвістики, політичної лінгвістики, дискурсології та політичної науки.

Методи дослідження визначені метою та окресленими завданнями: *методи*

аналізу й синтезу – для здійснення критичного огляду літератури; *суцільної вибірки* – для добору фактологічної бази з офіційних електронних ресурсів, лексикографічних та енциклопедичних джерел; *описовий метод* – для виокремлення типологічних ознак і структурних компонентів тексту; *метод етимологічного аналізу* – для встановлення походження назви документа; *метод структурно-семантичного аналізу* – для визначення змістово-сміслового наповнення мовних одиниць у тексті; *метод аналізу словникових дефініцій* – для визначення змісту досліджуваних назв; *методи синтаксичного та стилістичного аналізу* – для виокремлення синтаксичних і стилістичних особливостей тексту документа; *метод порівняльного аналізу* – для зіставлення отриманих результатів; *метод відсоткових характеристик* – для визначення відсоткового співвідношення спеціальної лексики у текстах документів. Дані, отримані на всіх етапах дослідження, були верифіковані за допомогою *методу кількісних підрахунків*.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає у тому, що вперше в українській лінгвістиці:

– здійснено аналіз англомовних текстів установчих документів міжнародних організацій з точки зору структурних, лексико-семантичних, функціонально-стилістичних та дискурсних особливостей;

– виокремлено установчі документи міжнародних організацій як вид політичного тексту в системі міжнародно-правових документів;

– вдосконалено визначення комунікативного процесу через призму розширення учасників комунікації та її трактування не з позиції персонального актора, а стосовно діяльності колективних акторів у вигляді держав-учасників комунікативного процесу, метою якого є укладення міжнародної угоди;

– проаналізовано співвідношення тексту-дискурсу через призму установчих документів міжнародних організацій та встановлено взаємообумовленість та взаємозалежність цих елементів;

– охарактеризовано вживання спеціальної лексики в текстах установчих документів міжнародних організацій;

– визначено частотність вживання назв установчих документів залежно від конкретних історичних обставин.

Положення, які винесено на захист:

1. Тексти установчих документів міжнародних організацій за своїм змістом є політичними текстами, а за формою – документами дипломатично-регламентаційного характеру.

2. Тексти установчих документів міжнародних організацій є одночасно результатом і засобом втілення політичної волі держав до спільного вирішення проблем міжнародних відносин. Вони створюються у результаті політичної комунікації держав та інших акторів міжнародних відносин і є декларацією мети та механізмів діяльності інститутів міжнародного співробітництва.

3. Мовною базою текстів установчих документів міжнародних організацій є спеціальна лексика – терміни, терміносполучення, архаїзми, сталі словосполучення, назви посад та інституцій.

4. З точки зору стилістичних особливостей мова документів міжнародних організацій характеризується логічністю, офіційністю, беземоційністю, точністю, стереотипністю.

5. Текстам установчих документів міжнародних організацій як цілісним одиницям притаманні високий рівень реалізації текстових категорій зв'язності, цілісності, інформативності та завершеності.

Теоретична значущість полягає у науковій розробці положень щодо творення, функціонування та інтерпретації текстів установчих документів міжнародних організацій як окремого виду політичного тексту з його особливим місцем у системі міжнародно-правових документів.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їхнього використання: для подальшого дослідження дискурсних,

стилістичних, лексико-семантичних особливостей англomовних текстів установчих документів інститутів багатостороннього співробітництва; для підготовки спецкурсів із лексикології, лексикографії, ділової мови та під час викладання англійської мови на факультетах міжнародних відносин; для укладання документів, методичних розробок, посібників, підручників, словників. Результати дослідження можна використовувати у практичній діяльності органів державної влади та управління у галузі розробки та здійснення зовнішньополітичної діяльності держави.

Особистий внесок здобувача. Результати наукових робіт, опублікованих у фахових виданнях, отримані автором самостійно. Особистий внесок здобувача у наукових розвідках, написаних у співавторстві, полягає у визначенні поняття політичного дискурсу, а також у висвітленні комунікативних моделей текстів міжнародно-правового характеру.

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Результати дисертаційного дослідження обговорено на засіданнях наукового семінару кафедри іноземних мов факультету міжнародних відносин Львівського національного університету імені Івана Франка (2010–2012 рр.), IV Міжнародній науково-практичній конференції «Лінгвістичні проблеми та інноваційні підходи до викладання чужоземних мов у вищих навчальних закладах» (Львів, 2010 р.), III Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасні напрямки досліджень міжкультурної комунікації та методики викладання іноземних мов» (Житомир, 2011 р.), Всеукраїнській науково-методичній конференції «Гуманітарна складова вищої освіти: проблеми та перспективи» (Харків, 2011 р.), V Міжнародній науково-практичній конференції «Лінгвістичні проблеми та інноваційні підходи до викладання чужоземних мов у вищих навчальних закладах» (Львів, 2012 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Перспективи розвитку філологічних наук» (Харків, 2015 р.), Міжнародній науково-практичній

конференції «Зовнішня політика і дипломатія: український і світовий досвід» (Київ, 2015 р.) і на щорічних звітних конференціях ЛНУ імені Івана Франка.

Публікації. Основні положення дисертації, теоретичні та практичні результати висвітлено у 16-ти публікаціях (2 статті у співавторстві, де внесок автора становить 75 %), зокрема: 7 статей опубліковано у фахових виданнях, 1 стаття – у закордонному науковому виданні, 1 стаття – як розділ колективної монографії; 7 тез доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів із висновками до них, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 244 сторінки, з них – 175 сторінок основного тексту. Список використаних джерел налічує 607 позицій, з них 122 – іноземними мовами, 249 позицій – список джерел ілюстративного матеріалу. У додатку, обсяг якого становить 10 сторінок, подано перелік міжнародних міжурядових організацій, установчі документи яких стали об'єктом дослідження.

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено його об'єкт і предмет, сформульовано мету та завдання, зазначено джерельну базу роботи, охарактеризовано методологію дослідження, сформульовано положення, що винесено на захист, розкрито наукову новизну дослідження, теоретичне та практичне значення одержаних результатів, представлено дані щодо їхньої апробації, окреслено структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі «**Теоретичні засади та стан наукової розробки аналізу тексту**» проаналізовано науковий доробок дослідників у сфері лінгвістики загалом та політичної лінгвістики зокрема, розкрито базові поняття дослідження. Оскільки дослідження має міждисциплінарний характер, під час аналізу стану наукової розробки проблеми окрему увагу приділено аналізу праць політологів та юристів-міжнародників, які

досліджували установчі документи міжнародних організацій у контексті їхнього творення, структурних особливостей, механізмів імплементації тощо.

Текст, як центральний феномен лінгвістики, з огляду на широке застосування в сучасній науці та попри значну кількість праць, присвячених його вивченню (Р. Айгенвальд [255], А. Е. Бабайлова [5], Л. Г. Бабенко [6], Р. Барт [10], А. Брендель [228], Н. С. Валгіна [35], І. Р. Гальперін [45–47], Т. А. Єщенко [63], А. Загнітко [66; 67], І. М. Кочан [96], М. П. Кочерган [97], В. А. Кухаренко [106], Ю. М. Лотман [127–129], В. В. Різун [163], О. О. Селіванова [166; 167], З. Я. Тураєва [190], М. Д. Феллер [196], В. Хайнеман [277], О. А. Чувакін [203–205] та ін.), не має чітко сформульованого загальноприйнятого визначення, оскільки є багатокomпонентним і складним явищем, отож потребує уточнення (введення нових критеріїв) та врахування особливостей текстотворення відповідно до комунікативної ситуації та поставлених перед ним завдань.

Дискурс, як один з параметрів комунікації, має важливе значення у процесі дослідження та аналізу тексту, що пояснюємо широким застосуванням поняття дискурсу як щодо тексту, так і щодо ситуації, в якій твориться сам текст. Увагу акцентовано на концептуальних підходах до тлумачення, розуміння та інтерпретації дискурсу (Е. Бенвеніст [15], І. А. Бехта [17], І. С. Бик [18; 19], В. Г. Борботько [24], Р. Водак [41; 329], Т. А. ван Дейк [54; 244–246; 249], О. Кубрякова [101–104], К. Я. Кусько [57], М. Я. Макаров [133], П. Серіо [172], М. Стабс [317], Н. Феркло [259–261], М. Фуко [198], З. Харріс [275], П. Хартман [199], Д. Шифрін [304; 305] та ін.) та його співвідношення з текстом як феноменом комунікативної діяльності людини. У процесі з'ясування співвідношення дискурсу і тексту проаналізовано праці таких українських та зарубіжних дослідників, як Н. Д. Арутюнова [4], А. Г. Баранов [8; 9], Р. А. Богранд [221], В. Д. Бялик [234], М. М. Бахтін [11], Ф. С. Бацевич [12; 13], Р. Водак [], Т. ван Дейк [247; 248; 251], В. І. Карасік [77–80], К. Ковшикова [84], Г. Кук [239], Т. Мілевська

[138], М. М. Полюжин [158], К. О. Попова [160], К. С. Серажим [171], І. С. Шевченко [209] та ін. Дискурс і текст, як взаємопов'язані та взаємообумовлені елементи процесу комунікативної діяльності людини, є нерозривно пов'язаними явищами.

У роботі розглянуто співвідношення понять тексту і дискурсу у контексті міжнародно-правових документів. Такий об'єкт дослідження обрали тому, що дослідники у своїх працях не приділяли належної уваги текстам установчих документів міжнародних організацій, оскільки акцентували увагу на політичній комунікації внутрішньодержавного характеру (виборчий процес, парламентська боротьба, дебати тощо), не спрямованій назовні.

Другий розділ **«Методологічні засади дослідження текстів установчих документів міжнародних організацій»** містить опис методики лінгвістичного аналізу відповідно до завдань і цілей роботи. Розглянуто загальні вимоги до організації комплексного дослідження текстів установчих документів. Запропоновано авторський підхід до необхідності комплексного використання методологічних прийомів як лінгвістики загалом, так і дослідницьких засобів політичних наук зокрема. Інтегрований підхід до дослідження текстів установчих документів, який ґрунтується на структурному, описовому та функціональному методах, а також передбачає використання різних способів аналізу текстів установчих документів у структурній, лексичній та прагматичній парадигмах, виявляє лінгвальні й функціональні властивості англійських текстів установчих документів міжнародних організацій. Поєднання комплексу загальнонаукових та спеціальних методів дало змогу скласти доволі повне уявлення про структурні, лексико-семантичні, функціонально-стилістичні та дискурсні особливості установчих документів міжнародних організацій.

У третьому розділі дисертаційного дослідження **«Структурно-семантичні особливості текстів установчих документів міжнародних**

організацій» подано типологію документів міжнародно-правового характеру. Визначено їхнє місце у системі класифікації текстів. На широкому текстологічному матеріалі проаналізовано структурні та лексико-семантичні особливості текстів установчих документів міжнародних організацій.

У четвертому розділі «**Тексти установчих документів міжнародних організацій та особливості їхнього функціонування**» увагу приділено питанню приналежності установчих документів міжнародних організацій до дипломатично-регламентаційного підстилю. Детально проаналізовано функціонально-стилістичні та дискурсні особливості текстів установчих документів міжнародних організацій.

У **Висновках** узагальнено результати дослідження та окреслено перспективи подальших наукових розвідок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА СТАН НАУКОВОЇ РОЗРОБКИ АНАЛІЗУ ТЕКСТУ

1.1. Концептуалізація та категорії лінгвістичного аналізу тексту

Феномен тексту, як суспільно, соціально та політично значимий елемент, зайняв помітне місце в низці наукових робіт з лінгвістики зокрема та філології загалом [17; 35; 45; 47; 64; 125; 163; 166; 229; 284; 306].

Якщо взяти за основу тезу про те, що предметом теорії тексту є текст, то слід констатувати, що саме поняття текст не має загальноприйнятого визначення. У праці, присвяченій питанням лінгвістичного аналізу художнього тексту, дослідниця Л. Г. Бабенко [6] зазначає, що загальноприйнятого визначення поняття *текст* не існує і що, відповідаючи на це запитання, автори визначають це поняття по-різному, беручи за основу різні аспекти цього явища: О. Л. Каменська [76] – основоположну роль тексту як засобу вербальної комунікації; О. О. Леонт'єв [123] – функціональну завершеність мовного твору тощо. Як засвідчує аналіз наукової літератури, здебільшого автори звертаються до визначення відомого лінгвіста І. Р. Гальперіна, згідно з яким «текст – це результат мовленнєвої діяльності, який характеризується завершеністю, у вигляді письмового документа, літературно оформлений відповідно до виду документа, складається з назви (заголовка) і низки особливих одиниць (надфразових утворень), об'єднаних різними типами лексичного, граматичного, логічного, стилістичного зв'язку; має визначену цілеспрямованість і прагматичну установку» [47, с. 18].

Сьогодні текст як об'єкт вивчення привертає увагу фахівців різних наукових сфер, насамперед – лінгвістів, що зосередили увагу на функціонально-комунікативних якостях мови, засоби вираження якої і

складають основу тексту. Не випадково поняття «текст» часто простежуємо у термінах лінгвістичного плану – граматики тексту, стилістика тексту, синтаксис тексту, лінгвістика тексту. Проте саме в мовознавстві поняття «текст» не отримало досі чіткого визначення. Мабуть, звести це поняття лише до категорій мовного плану не вдається унаслідок його багатоаспектності. Отож визначення типу «одиниця більша, ніж просто речення», «послідовність речень» тощо не завжди виявляються коректними, оскільки підкреслюють власне «побудову» тексту та його структурні елементи, залишаючи поза увагою лінгвістичні ознаки. З огляду на смисловий компонент, текст – не тільки звичайна сукупність речень, а й реалізується через них. Водночас суть тексту визначається мотивом його створення.

Багатоаспектністю феномену тексту пояснюються різні його визначення – мовний твір, знакова послідовність, інформаційний простір тощо. Наприклад, у семіотиці під текстом розуміють осмислену послідовність будь-яких знаків, будь-яку форму комунікації, зокрема обряд, танець, ритуал тощо [35, с. 6]. У філології (зокрема, у мовознавстві), під текстом розуміють послідовність вербальних (словесних) знаків [35, с. 6]. Оскільки текст має певний сенс, то він перш за все комунікативний, отож його слід розглядати як комунікативну одиницю.

Термін *текст* (лат. *textus*) означає *тканина, сплетіння, з'єднання*. Власне тому важливо визначити і те, що з'єднується, і те, як і навіщо з'єднується. У будь-якому випадку текст – це об'єднана за сенсом послідовність знакових одиниць, головними властивостями якої є зв'язність і цілісність [35, с. 7].

Таку послідовність знаків визнають комунікативною одиницею вищого рівня, оскільки вона має смислову завершеність як цілісний літературний твір, тобто є завершеним інформаційним і структурним цілим. До того ж, ціле – це щось інше, ніж сума частин: ціле завжди має функціональну

структуру, а частини цілого виконують певну роль у цій структурі, тобто структуру можна розглядати як систему взаємопов'язаних елементів, поєднаних особливими функціональними зв'язками.

Однією з ключових властивостей тексту можна вважати його функціонування в тому чи іншому середовищі. З огляду на це, можна припустити, що за допомогою тексту, його соціалізації, виникає процес комунікації між певними індивідами та соціальними і суспільними інститутами. З цього погляду не виникає жодних заперечень щодо того, що об'єктом сучасної науки теорії тексту вважають комунікативну діяльність людини за допомогою функціональних особливостей тексту. Звідси можна стверджувати, що основою визначення об'єкта теорії тексту є визнання сучасною наукою комунікативної сутності тексту, яку, своєю чергою, тлумачать доволі широко.

Наприклад, німецький дослідник П. Хартман зазначає, що «всі носії мови говорять тільки текстами, а не словами чи реченнями» [199; 215, с. 94–95]. Натомість французький дослідник, представник концепції структуралізму Р. Барт вважає текст таким, який «відчувається тільки в процесі роботи, творення. Текст за своєю природою є рухомий, тобто постійно знаходиться в динаміці і повинен рухатися крізь щось і відображати діяльність» [10, с. 415]. Звідси можна зробити такий висновок: різні підходи зводять до думки про текст як рухомий елемент, що перебуває у розвитку та характеризується дією. Отже, текст можна розглядати як спосіб та засіб чи інструмент комунікації. Беручи до уваги теорію комунікації з її елементами та міждисциплінарний підхід до вивчення сутності феномену тексту, російський дослідник О. О. Чувакін висунув гіпотезу про те, що в структурі сучасної філології на правах її міждисциплінарного ядра існує філологічна теорія комунікації. Її завданням є вивчення комунікативної діяльності людини за допомогою тексту [202].

По суті, традиційна модель комунікативного акту, в яку включаються комуніканти (мовець–слухач), текст, процеси мовлення та сприйняття, ситуація комунікативного акту, практичні й комунікативні цілі, є лінгвістичною за своєю природою моделлю комунікації в будь-якому секторі соціальної чи суспільної реальності. Відповідно, вивчення цієї моделі – її складу, структури, динаміки – в різних сферах діяльності є завданням різних філологічних наук (лінгвістики, літературознавства, журналістики, теорії рекламної комунікації тощо), що розрізняються наочним матеріалом, а розробка загальної теорії представленої моделі є завданням філологічної теорії комунікації як сфери філології.

Комунікативна суть тексту робить його відкритим для всіх учасників акту комунікативної діяльності, комунікативної ситуації та середовища існування тексту загалом і слугує основою всієї сукупності його функцій (соціальної, системної, регулятивної, когнітивної, емоційної, референційної; способу збереження і передачі інформації, віддзеркалення психічного життя індивіда, результату певної історичної епохи, форми існування культури, віддзеркалення певних соціокультурних традицій тощо) [12, с. 52–54]. Отож визнання комунікативної суті тексту вводить його в коло інтересів усіх гуманітарних наук.

Мікросередовищем існування тексту є акт комунікативної діяльності людини за допомогою тексту. Традиційну модель комунікативного акту трактуватимемо як «закінчену частину мовної взаємодії, що має природні межі» [51]. Якщо до перелічених вище складових моделі комунікативного акту додати ще один компонент – мову, а також виконати деяке термінологічне коректування, то модель набуде такого вигляду [205]:

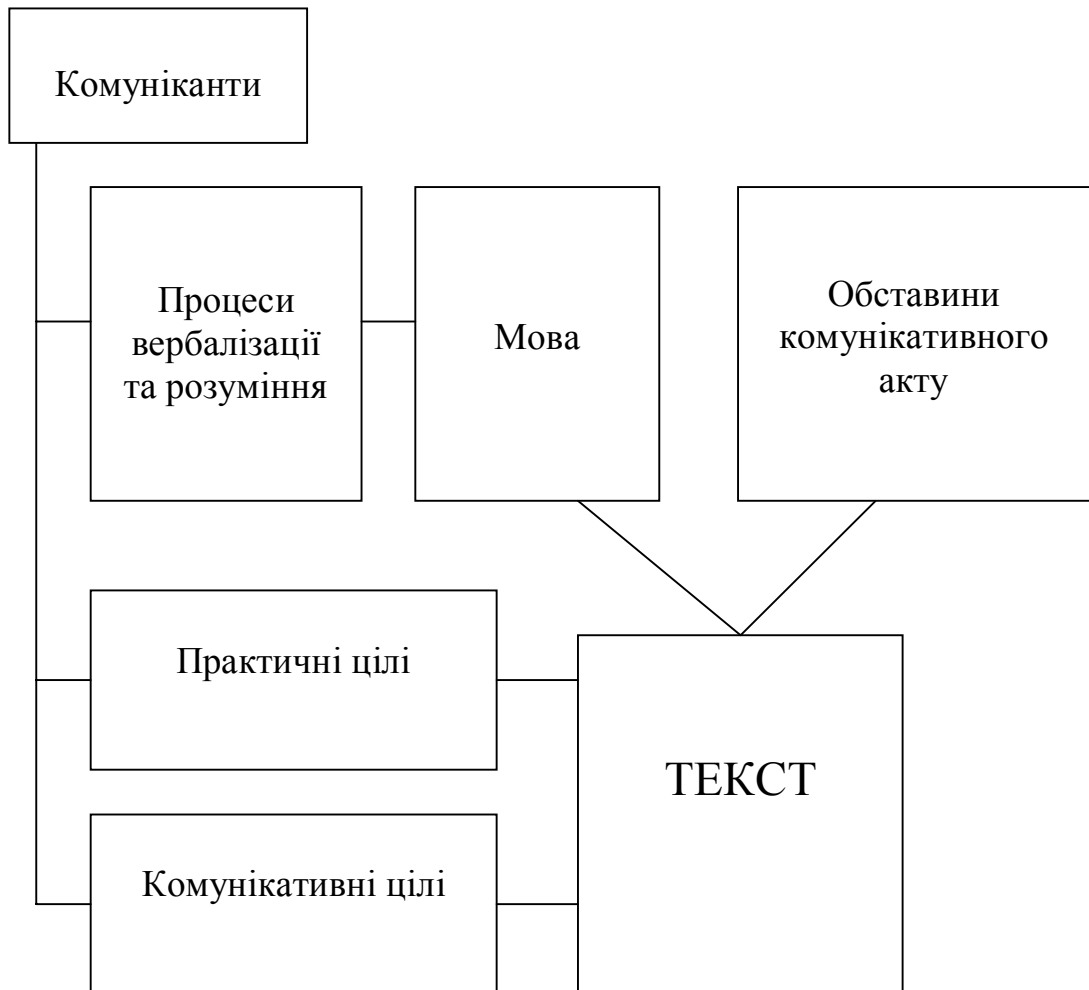

Рис. 1.1. Модель комунікативного акту

Розглянемо цю модель детальніше.

Комуніканти – текст. Провідна роль у комунікативній ситуації належить комунікантам. Комуніканти (мовець і слухач) – функції, які виконує *Homo Loquens* в акті комунікативної діяльності: мовець – той, хто творить; слухач – той, хто сприймає текст. Отож *Homo Loquens* постає в комунікативному акті як дихотомія мовець–слухач. Вчені неодноразово наголошували на необхідності вивчати мову в процесі мовленнєвої діяльності, враховувати явища, що відбуваються під час творення і сприйняття тексту, відмінні ролі адресанта й адресата. Проте ситуацію спілкування можна досліджувати і з точки зору прагматики. Учасників комунікації можна розглядати відповідно до їхніх статусних, рольових і

особистісних характеристик. Такий аспект вивчення не залишає поза увагою й обставини реалізації тексту – хронотоп, канал, режим, тональність, код, сферу застосування тощо. Сукупність усього різноманіття характеристик ситуації, в якій виникає текст, і слугує середовищем його існування.

Фундаментальною ознакою мовця і слухача є активність в акті комунікативної діяльності. Ознака активності визначається суб'єктивним характером комунікативної діяльності, що виникає з суб'єктивної природи людини [204, с. 10]. Іншими словами, така активність набуває суб'єктивності, що залежить від характеру тієї чи іншої людини (індивіда) та когнітивної чи комунікативної задачі, зумовленої такою діяльністю. З погляду дослідників, характер тексту значною мірою залежить від характеристик комунікантів, результатом діяльності яких і слугує текст. Адже суб'єктивний характер діяльності мовця і слухача зумовлений низкою ознак [203].

Доволі чітко у дослідженні О. Чувакіна представлена ієрархія таких ознак комунікантів :

- 1) формально-демографічні й етнографічні;
- 2) соціально-психологічні;
- 3) культурно-антропологічні;
- 4) філософсько-світоглядні;
- 5) когнітивні і комунікативні;
- 6) лінгвістичні;
- 7) ситуативно-поведінкові.

Значущість для тексту характеристик мовця і слухача традиційно описують окремо: в термінах комунікативної особи, образу автора і читача, образу ритора й аудиторії тощо. Вони сполучаються в категорії текстової особи *Ното Лоquens* – центру, в якому сходяться всі грані комунікативності тексту. Категорію текстової особи репрезентують у тексті у поєднанні субкатегорій – текстової особи мовця і текстової особи слухача.

Процеси вербалізації та розуміння – текст – це психолінгвістичні процеси вербалізації та сприйняття тексту, що виражаються в русі від змісту чи сутності до тексту у момент вербалізації і від тексту до сенсу під час відтворення і сприйняття. Процес вербалізації можна зобразити як певну дію, розтягнуту в часі та просторі у вигляді ланцюжка:

Цей процес фіксує етапи комунікативних трансформацій (семіотичні трансформації) [127, с. 108]. Отже, загалом текст виникає внаслідок процесу трансформації: новий текст-1 і новий текст-2 об'єднані трансформаційними зв'язками. Враховуючи це, ми стверджуємо, що текст існує в своїх комунікативних трансформаціях як їхня сукупність та процес передачі інформації чи реалізації тієї чи іншої задачі [203]. Зважаючи на запропоновану модель трансформації тексту, зазначимо, що її можна розширити завдяки проміжним етапам (власне завдяки трансформації). Кількісні показники таких перетворень можуть коливатися в доволі широкому діапазоні і залежатимуть не стільки і не тільки від характеристик комунікантів, а й від середовища, конкретних історичних обставин, сфери комунікативної діяльності. Враховуючи це, можна припустити, що кількість таких трансформацій у процесі вербалізації–розуміння може бути майже безмежною. Проілюструємо зазначене вище фактом наявності у міжнародно-правових (договірних) документах прикінцевих положень та можливості постійного вдосконалення тексту (документа) та його доопрацювання, а, отже, появи нового тексту (текст-2).

Отже, текст, що осмислюється в аспекті вербалізації, можна описати за допомогою категорії комунікативної трансформації: вона розкриває механізм творення та існування тексту як такого.

Мова – текст. У нашому випадку під мовою розуміємо семіотичний об'єкт. Це – і природна мова, і пара-мова (іконічні знаки, шрифтові засоби, засоби звукової фонації, кінесичні та мімічні тощо), і мови в нелінгвістичному сенсі (художні моделюючі системи – мова музики, скульптури, архітектури тощо), і дискурсивні коди (коди, пов'язані з «обслуговуванням» різних «соціальних сфер» [29], зокрема, сфери культури, – політики, науки, економіки тощо), – усі знакові системи, з якими взаємодіє природна мова в процесі діяльності мовця і слухача, спрямованого на вербалізацію і розуміння тексту.

Розглядаючи текст у співвідношенні *мова–текст*, визначаємо останній як складний знак лінгвістичної природи, складність якого задається певними чинниками, зокрема тим, що його «виткано» зі знакового матеріалу декількох систем, кожна з яких залишає свій «слід» у тексті. У такий спосіб створюється базова умова тієї системи, що його інтерпретує [205].

Обставини комунікативного акту – текст. Під поняттям обставин комунікативного акту розуміють, насамперед, так звані зовнішні умови вербалізації–розуміння (місце, час, обставини тощо) [26, с. 36], що поєднані актом спільної діяльності комунікантів, у нашому випадку Сторонами угоди. Характеризуючи параметр обставин, ми маємо на увазі комунікативний акт як такий. Однак комунікативний акт у багатьох випадках виявляється «розтягнутим у часі і просторі». Текст в аспекті *обставини комунікативного акту–текст* можна описати за двома категоріями – ситуативності та евокації. Якщо перша забезпечує виведення тексту в аспект прагматики, то друга визначає стосунки тексту із зовнішнім світом – світом дійсності (реальним, вигаданим) і світом текстів [205].

Практичні цілі, комунікативні цілі – текст. Цільові компоненти у моделі посідають чільне місце: вони є наскрізними, такими, що пов'язують і пронизують усі інші компоненти. Це багато в чому пояснюють цілеспрямованість як атрибут людської діяльності, цільові характеристики мови. У практичній меті вона пов'язана з типом соціальної діяльності, в яку вплетена комунікативна діяльність. *Практична мета* є втіленням практичного результату, якого прагне досягти *Homo Loquens*. *Комунікативна мета* – це намір, установка, що реалізується в процесі творення тексту.

Якщо практична мета належить людині, то комунікативна – тексту. Отже, розгляд тексту в аспекті мети виводить текст на рівень дослідження його прагматики (категорія прагматичної значущості тексту) і висуває категорію комунікативної спрямованості тексту як реалізацію фундаментальної мети комунікації. Характеристика тексту з точки зору мети вимагає розмежування комунікативної та риторичної моделі тексту, оскільки в обох випадках враховано цільовий компонент [135].

Зважаючи на це, можна погодитися, що в руслі комунікативного підходу до тексту його доцільно визначити як комунікативно спрямований і прагматично значущий складний знак лінгвістичної природи, що репрезентує учасників комунікативного акту в текстовій особі *Homo Loquens*, яка має ознаки евокативності і ситуативності. Механізм існування тексту базується на можливостях його комунікативних трансформацій [205].

Таке визначення тексту виглядає доволі новаторським та не враховує інших, не менш важливих ознак тексту, запропонованих низкою дослідників феномену тексту, зокрема цілісності, зв'язності, членування, лінійності, інформативності та завершеності [47; 96; 35]. Це зумовлено тим, що під час розгляду тексту його класичні ознаки здебільшого виділяють з середовища його існування як семантико-структурної одиниці. Наголосимо, що іноді багато ознак «канонічних», щоправда в іншому вигляді, приписують іншим мовним об'єктам, насамперед слову та реченню. Отож, на нашу думку, з

урахуванням ознак дієвості (руху та трансформації) процесу текстотворення значно розширюється трактування самого тексту як цілісного явища, що має комунікативну сутність та дає змогу розглядати текст з погляду соціальної та суспільної активності людини.

Як бачимо, у визначеному об'єкті теорії тексту головний акцент зроблено на комунікативну діяльність людини. Оскільки поняття комунікації та комунікативної діяльності є значно ширше, ніж поняття мовленнєвої діяльності, то мовленнєва діяльність є частиною комунікативної діяльності, а, отже, її складовою. Обидві за змістом подібні, оскільки їхній характер визначається обміном інформації. Якщо ж мовленнєва діяльність здійснюється засобами мови, то комунікативна, поряд з використанням мовних засобів, використовує й інші. З цього приводу один з відомих лінгвістів-дослідників тексту Р. Якобсон зазначав: «Коли ми говоримо, що мова або будь-яка інша система знаків є засобом комунікації, ми не повинні забувати, що при дослідженні комунікації не можна накладати обмежень на комунікативні засоби або її учасників» [216]. Звернення, в нашому випадку, до поняття комунікативної діяльності має кілька аспектів, а це дає змогу розглядати текст як поєднання процесу і результату, що знаходиться в руслі тенденцій сучасної науки. Отже, текст належить до найочевидніших реальностей мови, а способи його інтуїтивного виокремлення вкорінені у свідомості сучасної людини.

Необхідно визначити, що ж покладено в основу *категорії тексту* і який концепт утворює його ядро, або, якщо використовувати термінологію лінгвіста О. В. Бондарко, його інваріантний початок. Прийнято вважати, що такою основою є розуміння тексту як інформаційно самодостатнього мовленнєвого повідомлення з чітко визначеною метою, орієнтованого на свого адресата. Текст відзначається інформаційною самодостатністю (тобто породжує сприйняття його змістовності, смислової завершеності і прагматичної цілісності) та адресатністю (орієнтація на певне коло людей)

[23]. Це дає підставу визнати, що текст завжди необхідно розглядати як підсумок мовленнєвої діяльності його творця, що втілює особливий задум у його спрямованості на певного слухача/читача. При цьому мовленнєва діяльність задає інтенціональність тексту: його завжди створюють для реалізації певного задуму, а мислення сприяє його інформативності: інформація вводиться в текст і фіксується в ньому не сама по собі, а для досягнення певної мети. З погляду адресанта, вона завжди істотна, релевантна, покликана змінити поведінку того, хто її сприймає, та розрахована на певний ефект і дію на адресата [102].

Головна мета створення будь-якого тексту полягає у повідомленні, тобто донесенні інформації до адресата. Будь-який текст містить у собі інформацію. Загальну кількість інформації у тексті називають його інформаційною насиченістю. Однак найціннішою є насамперед нова інформація, корисна, тобто прагматична. Саме вона слугує показником інформативності повідомлення. Інформаційна насиченість тексту – абсолютний показник якості тексту, а інформативність – відносний, оскільки ступінь інформативності повідомлення залежить від потенційного читача. «Інформативність тексту – це ступінь смислового вираження для читача, яка міститься в темі та авторській концепції, системі авторських оцінок предмета думки» [5, с. 60; 108].

Оскільки текст складається з висловлювань, то під час визначення його змістовності важливим виявляється з'ясування співвідношення між висловлюванням і ситуацією, вираженою в ньому. Відомо, що між ними цілковитої відповідності немає, тобто *поверхнева структура* висловлювання (кількість мовних знаків) і *глибинна структура* (кількість інформації) не збігаються. Це пояснюють асиметричністю мовного знаку. Семантичну економію спостерігають тоді, коли в поверхневій структурі висловлювань немає прямої вказівки на будь-який елемент глибинної структури. З іншого боку, семантичну надмірність вбачають у тому випадку, коли у поверхневій

структурі є декілька елементів, що представляють один і той самий елемент глибинної структури [48, с. 80]. Отже, за семантичної економії елементи сенсу можуть бути представлені імпліцитно. Висока якість висловлювань на рівні тексту створює умови для підвищення його інформаційної насиченості за мінімальної витрати мовних засобів. Так виникає мовна економія («пропуск елемента в поверхневій структурі висловлювання, незважаючи на його присутність у глибинній структурі») [48, с. 80].

За семантичної надмірності ситуація може бути прямо протилежною (знаків більше, ніж передаваного сенсу). У деяких випадках це недолік тексту, який бажано усунути, а іноді – це необхідність, продиктована стилістичними завданнями і реалізована автором. Зокрема, надмірність у плані семантики стає необхідністю у плані стилістики (наприклад, стилістично значущий повтор елементів міжнародного договору тощо).

У зв'язку з можливістю по-різному представляти інформацію в тексті – економно чи надмірно – істотною виявляється проблема авторського наміру і читацького сприйняття повідомлення, тобто кодування і декодування тексту. Причому декодування, зважаючи на низку обставин, може виявитися повним або частковим. Відповідно, «глибина прочитання» тексту може бути різною.

Беручи до уваги необхідність чіткої інформативної передачі матеріалу, пов'язаного (у нашому випадку) з регламентацією діяльності міжнародних організацій, очевидним є те, що під час побудови тексту з урахуванням його інформаційно-прагматичних установок необхідно враховувати ці якості мовних одиниць. Словесно надмірні фрази – це граматично й логічно розгорнуті структури, що претендують на граничну точність передаваного сенсу. Такі фрази трапляються здебільшого у текстах офіційних документів, наукових публікацій, навчальних посібників. Згорнуті структури більшою мірою притаманні текстам художньої літератури.

Отже, інформаційну насиченість тексту можна розглядати не тільки з погляду корисності інформації для тієї чи іншої особи, а й з погляду побудови складових текстових мовних одиниць.

Кожен текст як цілісний мовний твір можна охарактеризувати з точки зору комплексу критеріїв. Прийнято вважати, що основними групами цих критеріїв є інформаційно-структурні та тональні (стилістичні) категорії тексту [35, с. 30].

Серед інформаційно-структурних категорій тексту виокремлюють:

- 1) логічність;
- 2) зв'язність і цілісність;
- 3) чіткість, зрозумілість, доступність.

Ідеальний текст характеризується відповідністю його структури і тональності вираженій інформації теми, завданням і умовам спілкування, обраному стилю викладу, якщо це текст художній, або стилю, зумовленому жанром і призначенням тексту, якщо це текст нехудожній. Зазначені вище характеристики передбачають дотримання певних принципів текстової побудови. Ці принципи покладено в основу критеріїв оцінки якості тексту [61].

Розглянемо категорії тексту детальніше.

За використання критерію *логічності* враховують взаємодію «трьох логік»: логіки дійсності, логіки думки і логіки мовного виразу. Логічність тексту проявляється у таких його якостях, як послідовність викладу матеріалу, несуперечність думки, чіткість і достатність аргументації, співвідношення загального і конкретного. Логічність думки і, відповідно мовленнєвого вираження, проявляється й у достовірності відображення фактів дійсності та їхніх зв'язків (загальне й одиничне, причина і наслідок, схожість та відмінність, зміст і форма). Доволі цілісно логічність думки проявляється у наукових, навчальних, офіційно-ділових та аналітичних газетно-публіцистичних текстах. З погляду логічності побудови, тексти

поділяють на дві групи: тексти з наочно-логічною структурою (об'єктивна логіка, логіка факту) і тексти з образно-асоціативною структурою (суб'єктивна логіка, художня; логіка не факту, а бачення факту, його сприйняття) [36, с. 177].

Зв'язність і цілісність – неодмінні якості, які проявляються у правильно побудованому тексті. Зв'язність тексту виявляється в рамках міжфразової єдності, коли чітко фіксують структурні показники зв'язку – експліцитні та імпліцитні, контактні та дистантні [35, с. 30–35]. Цілісність тексту визначається як глобальний зв'язок компонентів тексту на змістовому рівні, підтримується ключовими словами та їхніми синонімами. Цілісність тексту – це якість, що розкривається через понятійну послідовність у викладі. Ключові слова – це понятійні вузли тексту; разом зі словами повторної номінації вони утворюють систему, що визначає весь зміст і понятійне сприйняття тексту. Ключові слова семантично значущі, вони самі по собі вже несуть певний зміст.

Критерій *чіткості, зрозумілості та доступності* цілковито орієнтований на адресата. Наголосимо, що цей критерій надзвичайно важливий для офіційно-ділового стилю, за якого передача інформації у документі повинна бути не лише чіткою та доступною, а й, що не менш важливо, зрозумілою. Зрозумілість тексту – це можливість визначити сенс, доступність – можливість подолати «перешкоди», що виникають під час передачі інформації. Ці критерії безпосередньо пов'язані з ефективністю сприйняття тексту. Адже адресат володіє «логікою речей» і «логікою мовної побудови», йому відомі закони поєднання мовних одиниць. Якщо ж цей процес випередження порушується, то подальше сприйняття ускладниться. Мовна будова тексту втрачає чіткість [36, с. 72].

Сприйняття може бути утруднене з низки причин, наприклад, унаслідок складності самої думки для певного адресата, несподіваності думки; заплутаності викладу думки чи вживання невідомих слів тощо.

Нечіткість виразу може бути мимовільною і навмисною. Це слід враховувати, насамперед під час аналізу текстів міжнародно-правового характеру, до яких належать і статутні документи міжнародних організацій, оскільки саме в них це явище повинно бути подолане.

Науковий, діловий, навчальний текст має бути гранично чітким за змістом. Низька дохідливість та зрозумілість тексту можуть виникнути за перенасичення тексту (наприклад, науково-популярного) вузькоспеціальною термінологією і за ускладненості синтаксису. У навчальному тексті невиразність провокує відсутність дефініцій при термінах. У всіх цих випадках критерій виразності й доступності вимагає однозначного вживання понятійних номінацій і визначень, коли передбачають, що адресатові вони невідомі.

Навіть загальна графічна форма тексту, його поділ на абзаци, розділи і глави, може або підняти, або знизити рівень дохідливості. Наприклад, текст офіційного-ділового, інструктивного чи міжнародно-правового документа, не розбитий на абзаци чи глави, стає дуже складним і невиразним, якщо речення у ньому надмірно великі. Зокрема, ускладнення у сприйнятті тексту виникає за довгих переліків правил, рекомендацій, інструкцій, норм тощо. У таких випадках складні за об'ємом синтаксичні побудови необхідно розчленовувати.

Перелічимо тональні (стилістичні) або літературні категорії тексту:

1) *правильність мови* – неодмінна, елементарна якість будь-якого тексту (уміння правильно висловитися);

2) *чистота мови* – вимога, необхідна для таких видів тексту, як офіційний, спеціальний, навчальний; в інших випадках строго нормована мова справляє враження мови надзвичайно знебарвленої, знівельованої, у певному сенсі штучної, отож художній текст не може цілковито підкорятися такому розумінню критерію чистоти мови;

3) *культура мови* – вищий рівень освоєння літературної мови і спосіб оволодіння нею; культура мови містить оцінки не тільки правильно – неправильно, а й краще – гірше, доречніше, виразніше, точніше тощо.

Отож, як уже зазначено, теорія тексту має під собою лінгвістичну базу – хоч би з причини особливої значущості мови як універсального засобу комунікації. Саме природна мова є первинною семіотичною системою, що залучає до комунікації парамову і не-мову, вторинні семіотичні системи, а також забезпечує психологічний, соціальний, художній та інші види комунікації – як засіб, що інтегрує комунікативний простір людини і соціуму. Такі категорії, як чіткість, цілісність та, передусім, інформативність тексту є виразом дії тексту та його місця у системі комунікативної діяльності, яка широко представлена у процесі творення міжнародно-правових норм, що конституціуються в міжнародно-правових актах.

Окремо взяті речення не можна вважати текстами і навіть, як зазначає російський лінгвіст Т. М. Ніколаєва, питання їхньої належності до категорії текстів залишається відкритим, а до його критеріїв додається протяжність [148, с. 415]. Адже, як уже зазначено вище, поняття зв'язності, що вважають головною ознакою тексту, вказує на те, що в ньому щось повинно зв'язуватися, сплітатися і формувати тканину оповіді. Якщо погодитися з тим, що для кожної природної категорії, як стверджують когнітологи, існує «кращий зразок класу», або прототип, доречно і щодо цієї категорії задатися питанням: які ж тексти можна вважати прототипними і які критерії характеризують ці тексти? Водночас наголосимо: всупереч поширеній думці щодо прототипного принципу побудови усіх категорій тексту, рухомості і розмитості, саме поняття *прототипу* вводить уявлення про певні діапазони варіювання навколо прототипу як фокусу категорії, тобто про певні межі для допустимого варіювання. Іншими словами, прототип категорії можна вважати таким яскравим представником своєї категорії (зразок, еталон), що найповніше фокусує в собі її ознаки, концентрує найбільше число загальних

для категорії рис і найочевидніше характеризує те, як представлена сама категорія у свідомості людини, з якою структурою знання і досвіду вона асоціюється.

Безперечно, важливим аспектом будь-якого тексту є відображення реальності. Іншими словами, текст твориться та діє в рамках певного простору і часу та зумовлюється дискурсом. Під текстом ми розуміємо осмислену послідовність знаків та елементів мовленнєвої діяльності людини, які мають функціональні особливості і виконують роль комунікації, інформативності та передачі інформації для визначеного адресата. Оскільки текст несе певний зміст, то він, передусім, є комунікативною одиницею. Отож текст представляється як одиниця комунікативна. Водночас текст розглядають не лише як результат комунікативної діяльності людини, а й як її невід'ємну частину. При цьому важливим є розуміння ролі тексту з точки зору дискурсних особливостей [115].

Текст слугує точкою сполучення різноспрямованих, проте конгруентних за своєю природою дій, здійснюваних комунікантами. Уявлення про дискурс як процес дає змогу аналізувати текст як явище статичне. Таке розуміння тексту не є традиційним для мовознавства, хоча З. Я. Тураєва зазначає, що «як певна об'єктивна реальність, текст існує в певних параметрах поза свідомістю суб'єкта. У цьому сенсі він є закритою системою, для якої характерний стан спокою» [190, с. 12].

Отже, можна констатувати, що текст, як феномен, є доволі цікавим та складним явищем. І це зумовлено не стільки наявністю багатьох наукових підходів до визначення поняття тексту і навіть не широким спектром застосовуваних критеріїв для його визначення. Оскільки текст слугує інструментом соціальної та суспільно-політичної діяльності особи, його необхідно розглядати як живу субстанцію, що перебуває у постійному розвитку. А визначаючи феномен тексту, слід враховувати широкий спектр критеріїв та ознак трактування тексту завершеного міжнародно-правового

документа в контексті аналізу об'єкта і предмета дослідження. У нашому випадку, текстом є статут міжнародної організації як вираз інтересів учасників (держав-членів), спрямований на реалізацію певних цілей у процесі розвитку співробітництва у певній галузі. У цьому випадку текст слугує, з одного боку, продуктом комунікативної діяльності (переговорів) між різними державами, а з іншого – своєрідною декларацією (зважаючи на інформативний характер) мети діяльності політичних механізмів міжнародного співробітництва.

1.2. Концептуалізація та категоризація поняття дискурсу

Витоки теорії дискурсу слід шукати у дослідженнях мовних засобів (німецька школа П. Хартмана), в соціолінгвістичному аналізі комунікації (американська школа Є. Щеглова, Р. Закса), у моделюванні породження мови, в описі етнографії комунікації та в антропологічних дослідженнях (А. Греймас). Такий доволі широкий спектр наукових підходів до вивчення дискурсу засвідчує його багатогранність та контекст представлення самого поняття. Проте й сьогодні визначення дискурсу є доволі дискусійним, і цей феномен як категорію комунікації вчені розуміють по-різному. Вивченню дискурсу присвячена значна кількість досліджень [55; 57; 78; 168; 171; 249; 268; 275; 298], автори яких трактують це явище в різних наукових парадигмах, отож у лінгвістичних теоріях поняття *дискурс* до кінця ХХ століття стало ширшим, ніж поняття *мова*.

Вперше у наукову теорію лінгвістики тексту поняття *дискурс* запровадив 1952 р. американський учений З. Харріс у статті «Discourse analysis» як лінгвістичний термін у словосполученні «дискурс-аналіз». Автор присвятив статтю методу дистрибуції стосовно надфразової єдності [275, р. 1–30].

У 50-ті роки ХХ століття відомий французький дослідник Е. Бенвеніст, розробляючи теорію висловлювання, послідовно застосував традиційний для французької лінгвістики термін *discourse* у новому значенні – характеристика «мови, що належить мовцю» [15, с. 296]. А в 70-х роках до визначення сутності дискурсу він підходив з позицій антропоцентризму. Суть такого підходу полягала у розгляді дискурсу як «функціонування мови в живому спілкуванні». Отже, мову розглядали не як характеристику особи мовця, а як функціональну структуру, яка перебуває в постійному розвитку. У цьому контексті варто згадати подану вище тезу про «рух тексту» [10, с. 415] як вияв мови, що перебуває у розвитку (чи то русі).

Одним з перших Е. Бенвеніст надав слову «дискурс» термінологічного значення: «мова, якою говорить мовець», тим самим розширюючи відоме у французькій лінгвістичній традиції розуміння дискурсу як «мови у спілкуванні», або як текст [4, с. 137; 15, с. 347].

Ці два авторитетних учених заклали традицію тотожного позначення різних об'єктів дослідження: Е. Бенвеніст розумів під дискурсом експлікацію позиції мовця натомість у трактуванні З. Харріса об'єкт аналізу – це послідовність висловлювань, відрізок тексту, більший за обсягом, ніж просто речення. У французькій лінгвістиці, згідно з теорією Е. Бенвеніста, *дискурс* є емпіричним об'єктом, який спонукає до роздумів про зв'язок між мовою, ідеологією та людиною [172, с. 27].

Відомий представник французької школи М. Фуко у 60-ті роки ХХ століття, розвиваючи ідеї Е. Бенвеніста, запропонував своє бачення цілей і завдань дискурсивного аналізу. На думку М. Фуко і його послідовників, пріоритетним є визначення позиції мовця, проте не стосовно висловлювання, а стосовно інших взаємозамінних суб'єктів висловлювання та їхньої ідеології [198, с. 27]. Отже, для французької школи дискурс – насамперед певний тип мовленнєвої діяльності, властивий певній соціально-політичній групі або епосі.

Концепція Фуко, що об'єднала лінгвістику з історичним матеріалізмом, незважаючи на очевидну близькість методології, не знайшла відгуку у науці про мову. Втім, і «харрісівське» розуміння дискурсу не стало популярним, хоча цілком узгоджувалося з тим, що пропагував у ті роки в мовознавстві структурно-семантичний підхід. Саме в 2-й половині ХХ століття виник і утвердився такий напрям, як лінгвістика тексту. Визначаючи лінгвістичні закономірності організації тексту, мовознавці І. Р. Гальперін і З. Я. Тураєва дійшли висновку щодо недостатності вживаного методу, щодо нечіткості та неоднозначності використовуваного термінологічного апарату (проблеми розмежування речення і висловлювання, тексту і його одиниць тощо) [47; 190]. Окрім того, традиційний структурно-семантичний підхід не володів достатньою аргументованістю стосовно таких провідних характеристик тексту, як його цілісність і зв'язність. Неможливість суто лінгвістичного пояснення цих текстових категорій викликає рефлексію відносно суміжних галузей знань: формулюється гіпотеза про роль задуму творця образу автора [64]. Очевидно, що подібне бачення узгоджується з уявленням Бенвеніста про дискурс як «мову, що належить мовцю», проте і ця дефініція тривалий час залишалась без належної уваги [107].

Термін «дискурс» не використовували систематично в жодному з трьох своїх центральних значень аж до кінця 80-х років ХХ століття. Пострадянська традиція актуалізувала термін у всій його багатозначності водночас, що поставило сучасних дослідників перед необхідністю уточнення і розмежування значень.

У лінгвістичному енциклопедичному словнику Н. Д. Арутюнова визначає дискурс так: «Дискурс – зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними – прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими чинниками; текст, узятий в подієвому аспекті... Дискурс – це мова, «занурена в життя» [4, с. 137]. Отож термін «дискурс», на відміну від терміна «текст», не застосовують до стародавніх та інших текстів, зв'язки яких з

реальністю не відновлюються безпосередньо [4, с. 137]. Очевидно, таке визначення не заперечується, а, найімовірніше, взаємодоповнюється: уявлення про процеси творення і розуміння тексту неможливе без опори на комунікативну ситуацію («занурення в життя»).

Уявлення про дискурс як процес знаходимо і у поглядах французьких дослідників щодо провідної ролі суб'єкта висловлювання. Таке уявлення лежить в руслі динамічного підходу до мови. Більшу пояснювальну силу, на наш погляд, має трактування тексту як проміжної стадії дискурсу, якщо розуміти під дискурсом сукупність смислових дій комунікантів. Водночас текст, як об'єктивно існуючий факт дійсності, можна розглядати як результат дискурсу.

Твердити про текст як результат дискурсу дає змогу адаптація в лінгвістиці базового для наук про інтелект постулату щодо *квантового характеру мислення*. Виокремлення У. Чейфом в інформаційному потоці одиниць (клауз), суміжних з квантами мислення, підштовхує до уявлення про дискретно-хвилеву природу дискурсу. Отож, можна припустити, що дискретність – апріорна властивість будь-якого дискурсу, а ділення інформаційного потоку на клаузи відбувається незалежно від намірів мовця і комунікативної ситуації загалом. Мимовільна і спонтанна дискретність зумовлює домінантну стратегію мовця, зв'язність породжуваного тексту: «З погляду мовної структури утворення адекватної мовленнєвої форми може мислитися як процес породження висловлювань зі структурно-релевантних одиниць та їхнього поєднання у складніші блоки, за допомогою яких особа здатна закріпити і виразити свої думки» [90, с. 45].

Необхідність трансформації визначається несумісністю дискретної структури концепту і поверхневих форм тексту; вона пов'язана зі зміною конфігурації ментального уявлення в лінійну структуру. Трансформація дискретного уявлення в уявлення зв'язне – необхідна умова успішності комунікації: незв'язний текст не може бути адекватно декодований

адресатом. Ця трансформація відбувається завдяки встановленню глобальної та локальної зв'язності дискурсу.

Глобальну зв'язність, що розуміємо як єдність теми дискурсу, автор встановлює на початковій стадії розробки дискурсу: відбувається встановлення релевантних зв'язків між структурами знань – репрезентується зв'язна модель ситуації. Встановлення локальної зв'язності відбувається на стадії формування тексту і вимагає виявлення зв'язків між реченнями та поверхневими структурами – встановлення зв'язків когезії. Авторські наміри на цій стадії припускають вибір адекватної поверхневої структури для експлікації релевантних стосовно продуцента зв'язків між клаузами. Враховуючи той факт, що розподіл інформації в клаузах за побудови дискурсу залишається незмінним (одна ідея на одну предикацію), вибір мовцем поверхневої структури залежить від таких змінних, як контекст ситуації та лінгвістичний контекст.

У цьому випадку текст може набувати структурної схеми простого, складного і безсполучникового поєднання речень, функціонуючи у вигляді надфразової єдності. Вважатимемо, що підхід до тексту як продукту дискурсу усуває протиставлення цих синтаксичних одиниць.

По-перше, принципова відмінність між надфразовою єдністю та іншими варіантами поєднання простих речень очевидна лише у письмовій формі вираження мови. По-друге, межа між сполучниковими та безсполучниковими конструкціями очевидна лише за відмінностей у засобах зв'язку. Наголосимо, що дослідники в галузі синтаксису тексту здебільшого схильні виокремлювати комплекс так званих додаткових засобів зв'язку, що спеціалізуються на об'єднанні в недискретну структуру частин складного сполучникового речення, безсполучникового поєднання речень і самостійних речень у складі єдиного синтаксичного цілого [138].

Уявлення про текст як статично зв'язний і цілісний на проміжній стадії дискурсу дає змогу визначити його як послідовність мовних знаків, яка

знаходиться між двома етапами в комунікації. Такий підхід наближує текст до живої мови, ігноруючи водночас принципову відмінність між письмовим та усним модусами. Динамічний підхід дає змогу підняти значуще для лінгвістики тексту питання щодо елементів дослідження: текст є продуктом певного дискурсу доти, доки автор не ініціює «зупинку» комунікації [299].

Слушним, на нашу думку, є твердження дослідника Лі Же, що «теорія французької школи дискурс-аналізу обумовлена трьома основними чинниками: дискурсом, подією, аналізом. Зміст дискурсу – це насамперед аналіз події, тобто подія як інформація без аналізу не може стати дискурсом. Ці три чинники створюють одну систему – соціальну комунікацію» [124]. Таке соціокультурне трактування дискурсу французької школи знайшло своє продовження та подальший розвиток у європейських наукових школах.

У європейській лінгвістиці спостерігаємо три головні підходи до вивчення проблеми дискурсу:

– перший підхід, заснований на формальній чи структурній лінгвістиці, розглядає дискурс як «мову вищу за рівень речення або словосполучення» – *«language above the sentence or above the clause»* [80, с. 227; 317];

– другий підхід розглядає дискурс як взаємозв'язок функцій дискурсу з функціями мови у широкому соціокультурному значенні;

– у третьому підході головна увага сконцентрована на взаємодії форми і функції, тобто дискурс розглянуто на рівні висловлювання [54, с. 86].

Отож можемо припустити, що трактування тексту як категорії комунікативної діяльності соціокультурної спільноти, пов'язаної з певною ситуацією, дає підставу розглядати дискурс як категорію, нерозривно пов'язану з текстом.

Дискурс варто розглядати як ознаку комунікативної та пізнавальної діяльності людини. З огляду на це, категорія дискурсу видається доволі розмитою, її можна досліджувати на лінгвістичних макро- та мікрорівнях. У цьому контексті варто звернутися до праці відомого нідерландського

лінгвіста Т. ван Дейка «Мова. Пізнання. Комунікація», в якій він слушно зауважує, що дискурс є «розмитою категорією». Цю «розмитість» пояснюють двома причинами: історією формування, коли в семантичній пам'яті лексеми затверджуються ознаки колишніх підходів і вживань, а також цілковитою невизначеністю місця дискурсу в системі категорій і модусів існування мови [54, с. 46].

Аналіз підходів Т. ван Дейка дає підстави стверджувати, що він намагається поєднати різні розуміння дискурсу за трьома головними критеріями, такими як засіб макроструктури, комунікативна подія і зв'язна послідовність речень. На думку автора, дискурс – це «істотна складова соціокультурної взаємодії, характерні риси якої – інтереси, цілі і стилі на рівні макроструктур». Отож Т. ван Дейк визначив макроструктуру як «семантичний зміст категорій, що входять в суперструктурні схеми». Макроструктури є структурами власне дискурсу, часто єдиними у своєму роді, і лише поняття виводяться за допомогою знань про світ [54, с. 53].

Отже, наявність пізнавальної сутності притаманна як тексту, так і дискурсу. Це засвідчує взаємозв'язок дискурсу з різними проявами процесу творення тексту як письмового виразу мовленнєвої діяльності, а отже, закріплення результату комунікації на письмі. Мабуть, саме «рух тексту» [10], його комунікативна значущість, дає підставу говорити про цінність моделі дискурсу, запропонованої Т. ван Дейком, що полягає у виявленні «комунікативної події» як складної єдності мовної форми, значення та дії [54, с. 46].

Схожий погляд на дану проблему бачимо у працях П. Б. Паршина. Він, зокрема, вважає, що сполучуваність слова «дискурс» дає змогу визначити природу цього феномену. Автор визначає дискурс як характеристику комунікативної своєрідності агента соціальної (політичної) дії [155].

Розглядаючи дискурс як феномен соціокультурної активності, необхідно виокремити його ціннісні ознаки. Скажімо, професор В. І. Карасік

у своїй праці зазначає, що «найважливішою характеристикою дискурсу як феномену культури є його ціннісні ознаки. Якщо розуміти функцію об'єкта як його місце в системі вищого об'єкта, то функціональною характеристикою мови є її місце в культурі» [80, с. 227]. Аналогічно щодо соціокультурного контексту дискурсу можна говорити й про суспільно-політичну сферу комунікативної діяльності, а, отже, й про міжнародну комунікацію. У цьому контексті очевидним є існування політичного дискурсу як феномену політичної комунікативної діяльності, пов'язаної з дипломатичними заходами, переговорами чи міжнародно-правовими документами, об'єкта нашого дослідження, як своєрідного вияву комунікативної діяльності дискурсу та тексту.

Представник когнітивної школи Г. Г. Слишкін розуміє дискурс як об'єкт дослідження культури: «Як і будь-який артефакт культури, будь-яка одиниця мови може служити основою для утворення в колективній свідомості лінгвокультурного концепту. Це стосується і дискурсу... Дискурс буде об'єктом, а концепт – інструментом аналізу» [174].

Подібну думку висловлено у працях О. С. Кубрякової: «Під дискурсом слід розуміти іменний когнітивний процес, пов'язаний з реальною мовленнєвою діяльністю, створенням мовленнєвого твору, текст – кінцевий результат процесу мовленнєвої діяльності, що трансформується у завершену (і зафіксовану) форму» [104, с. 164]. Отож можна зробити такий висновок: за всього різноманіття визначень терміна *дискурс* у сучасних лінгвістичних дослідженнях важливим є той факт, що учені здебільшого акцентують увагу на ситуації спілкування як необхідній умові появи вербального або/і невербального тексту.

У сучасній українській лінгвістиці підтримують й активно розробляють комунікативний підхід щодо вивчення дискурсу. На думку професора Ф. С. Бацевича, граничною складовою дискурсу є вислів як носій певного візуалізованого, інституціалізованого сенсу, тобто значення. «Із зародженням

комунікативного підходу до мови (комунікативної лінгвістики) з'являється можливість дослідження інших сутнісних характеристик мовця: когнітивних, психологічних, духовних, естетичних тощо – і їх впливи на процеси спілкування» [13, с. 4]. Ці характеристики як основні риси дискурсу описано у працях О. О. Селіванової про дискурс як комунікативну ситуацію; контекстуальність, процесуальність, ситуативність, замкнутість є важливими інституційними ознаками дискурсу будь-якого типу [166, с. 39]. Отже, можемо погодитися з професором К. С. Серажим, що в сучасній лінгвістиці виокремлюють два головні поняття «дискурс» [171, с. 11]:

- 1) дискурс як текст, що актуалізується в певних умовах;
- 2) дискурс як дискурсивна практика.

Наші спостереження засвідчують, що комунікативна подія є необхідною умовою появи дискурсу. «Безперечним є той факт, – зазначає у своїй праці Л. Є. Бессонова, – що дискурс затверджує своє місце в системі категорій комунікації перш за все через поняття «текст» (хоча таким текстом в чистому вигляді не є), також через поняття «мова», а саме створенням певного комунікативного простору, де і відбувається комунікативна подія, що породжує текст» [16, с. 25].

Отже, в результаті аналізу різних підходів до розуміння та вивчення поняття *дискурс* можна стверджувати про багатоконпонентність цього явища. Водночас зазначимо, що дискурс є ознакою комунікативної діяльності та невід'ємною складовою процесу творення тексту. Це зумовлює необхідність подальшої розробки проблематики дискурсу з урахуванням особливостей комунікації в різних сферах людської діяльності, а, отже, необхідність аналізу співвідношення дискурсу і тексту.

1.3. Проблема співвідношення та взаємозалежності «текст–дискурс»

Наукову дискусію про дискурс як самостійний феномен розпочали з опису співвідношення тексту і дискурсу [41; 61; 138; 170; 248; 269; 299; 323]. Деякі вчені пропонують трактувати дискурс як «текст + ситуація», тоді як текст, відповідно, визначали як «дискурс – ситуація» [54, с. 87].

На наш погляд, можна погодитися з формулою: дискурс = текст + ситуація, проте друга формула «текст = дискурс – ситуація» не зовсім вдала, оскільки власне дискурс часто є ситуацією, в якій твориться текст. З огляду на це, слухним видається зауваження Т. Мілевської щодо нелогічності другої формули. «Будь-який дискурс (незалежно від типу) – це текст, але не будь-який текст є дискурсом» [138]. Цікаве спостереження: дискурс належить до категорії тексту; з іншого боку, якщо розуміємо дискурс і текст як мовну діяльність (мовну комунікацію), то, звичайно, поняття *дискурс* ширше, ніж текст [124].

Лінгвісти зазначають, що дискурс виникає і проявляється у тексті і через текст. Водночас це відношення не є однозначним: «Будь-який текст може бути виразом або реалізацією кількох дискурсів, що іноді конкурують. Кожен конкретний текст, зазвичай, має риси декількох різновидів дискурсу» [211, с. 11]. Отож, у будь-якому випадку, ми не можемо стверджувати, що дискурс – це не текст. Визначаючи сутність дискурсу, дослідник Лі Же вважає, що головне питання – «за яких комунікативних умов текст виявляється в дискурсі і звідси – який текст є дискурсом?» [124]. Це питання викликає сьогодні жваві суперечки та дискусії. Представники різних наукових шкіл підходять до дослідження такого явища з різних позицій. Водночас до цього додається питання різноманітних видів дискурсу.

Відома австрійська дослідниця Р. Водак у монографії «Мова. Дискурс. Політика» детально описала співвідношення трьох категорій: дискурс, текст, контекст. На її думку, «дискурси (будь-якого виду і форми) можуть бути виявлені, описані і зрозумілі лише у контексті. Таким чином, дискурсивний аналіз, якщо його розглядати з позиції соціолінгвістичної традиції,

виявляється неодмінно пов'язаний з екстралінгвістичними змінними, а також з питаннями виникнення та розуміння тексту» [41, с. 76].

Розглянемо найпоширеніші дихотомії, запропоновані лінгвістами, до розмежування дискурсу і тексту.

Категорія дискурсу належить до лінгво-соціальної сфери, тоді як текст – до лінгвістичної сфери [283]. Текст визначається як вербальне представлення («словесний запис») комунікативної події [139], а дискурс – як «текст в подієвому аспекті», «мова, занурена в життя» [4, с. 137], «функціонування мови в живому спілкуванні», «мова, що належить мовцю» [15, с. 296]. До прикладу, англійський лінгвіст Г. Кук у монографії, присвяченій рекламному дискурсу, розглядає дискурс як єдність і взаємодію тексту і контексту, розуміючи під текстом «мовні форми, тимчасово і штучно ізольовані від контексту» [239]. Контекст у найширшому розумінні налічує лінгвістичні, екстралінгвістичні та прагматичні параметри. Це, зокрема, фізичний носій тексту, музика і графіка (відеоряд), парамова (міміка, жести, параграфеміка), ситуація (властивості і взаємовідношення людей і навколишніх предметів у сприйнятті учасників спілкування), співтекст (попередній і подальший текст як елементи того ж дискурсу), інтертекст (текст, що належить іншому дискурсу, проте пов'язаний з даним текстом і впливає на його сприйняття), учасники спілкування (відправник, адресант, одержувач, адресат), функція (ілокутивний намір і перлокутивний ефект) [11].

Такий підхід виражаємо формулою:

«дискурс = текст + контекст (лінгвістичний і екстралінгвістичний)» [212, с. 19].

Часто дискурс представляють як процес діяльності, пов'язаний з реальними процесами мовотворення, а текст – як результат мовленнєвої

діяльності, що має певну завершену і зафіксовану форму [101, с. 19; 61, с. 19–20; 230]. Текст і дискурс пов'язані вираженнями реалізації: дискурс знаходить своє вираження у тексті, «дискурс виникає і виявляється у тексті і через текст. У той же час це відношення не є однозначним: будь-який текст може бути вираженням або реалізацією декількох дискурсів. Кожен конкретний текст, як правило, має риси декількох різновидів дискурсу» [283, р. 27]. Таке твердження обумовлене різноманітністю комунікативної діяльності як пов'язаних елементів місця (ситуації), мети комунікативної діяльності, а зрештою і контексту ситуації тощо. Звідси можна припустити, що *текст–дискурс* є взаємодоповнюючими категоріями.

З іншого боку, дискурс і текст протиставляються в опозиції *актуальність–віртуальність*. Дискурс розглядають як реальну мовленнєву подію, як поточну мовленнєву діяльність у певній сфері [61, с. 19], це «творений у мові зв'язний текст» [94, с. 106]. Текст позбавлений жорсткої прикріпленості до реального часу, він є абстрактним конструктом, що реалізується у дискурсі [250; 304].

Іноді дискурс асоціюється з озвученою, усною мовою, а текст – з письмовою формою [190; 278]. Вдалим подоланням обмеженості такого підходу є концепція В. В. Богданова, згідно з якою терміни «мовлення» і «текст» є видовими щодо родового терміна «дискурс». Мовлення пов'язане з озвученою субстанцією, спонтанне, ненормативне, діалогічне, тоді як текст підготовлений, нормативний, розгорнений, монологічний або діалогічний, відрізняється від мовлення графічною репрезентацією мовного матеріалу [21]. Дискурс у такому розумінні об'єднує всі параметри, властиві і мовленню, і тексту, що цілком вписується у концепцію дискурсу.

Доволі вдалою у сенсі визначення значущості взаємозв'язку «текст–дискурс» є визначення, запропоноване С. І. Виноградовим: «Завершена комунікативна подія, що полягає у взаємодії учасників комунікації за

допомогою вербальних текстів і/або інших знакових комплексів у певній ситуації і певних соціокультурних умовах спілкування» [39, с. 139].

Цей підхід можна описати за формулою, що не суперечить загальноприйнятому розумінню (текст у ситуації спілкування):

Такі дослідники, як А. Г. Баранов [8], К. О. Попова [160], К. Ковшикова [84], протиставляють дискурс тексту за ознаками динаміки і статичності. До прикладу, А. Г. Баранов виокремлює три рівні ідеалізації тексту: актуальний текст, віртуальний текст і текстотип [7, с. 81]. Актуальний текст (текст у контексті комунікації) розглядають у багатьох дослідженнях як власне дискурс, а віртуальний текст – як текст, що твориться в ізоляції від контексту комунікації, трактується як власне текст. Текстотип, за А. Г. Барановим, – це набір правил творення і трактування текстів [7]. Водночас дослідник М. М. Бахтін додає, що текстотип співвідноситься з концептом тексту в мовній свідомості [11, с. 281]. Текст, відповідно, трактують як статичний завершений твір, відірваний від контексту тієї чи іншої події, що розглядають як дискурс – мовну подію, динамічну, завершену та обумовлену певним соціальним, політичним контекстом.

За аналогією з дихотомією Ф. де Соссюра щодо існування мови і мовлення (віртуальна і реальна), пропонують розуміння дискурсу як системи комунікації, що має реальний і потенційний (віртуальний) вимір. У

реальному вимірі – це поле комунікативних практик як сукупність дискурсних подій, це мовленнєва діяльність у певному соціальному просторі, пов'язана з реальним життям і реальним часом, а також мовні твори (тексти), що виникають в результаті цієї діяльності, узяті у взаємодії лінгвістичних, паралінгвістичних і екстралінгвістичних чинників. У потенційний вимір дискурсу включаються також уявлення про типові моделі мовленнєвої поведінки і набір мовленнєвих дій і жанрів, специфічних для цього типу комунікації [177].

Мова як абстрактна знакова система реально існує у вигляді дискурсу, тобто дискурсів. Комунікація завжди відбувається у певній сфері людської діяльності, у деякому соціальному чи суспільно-політичному просторі. Саме тому в науковій літературі, зазвичай, ми зіштовхуємось з аналізом не дискурсу загалом, а конкретного дискурсу – терміну «дискурс» притаманне поєднання з агентивним або генетивним визначенням: публічний дискурс, політичний дискурс, дискурс влади, дискурс опозиції, дискурс терору, дискурс перебудови, дискурс національної безпеки, патріотичний дискурс, дискурс відповідальності, передвиборчий дискурс, феміністський дискурс, дискурс ринку, дискурс споживчої культури тощо [206].

У пропонованій концепції інституційний дискурс виявляється гранично широким поняттям, що охоплює як мовну систему (частина, яка специфічно орієнтована на певну сферу комунікації), так і мовленнєву діяльність (в сукупності лінгвістичних і екстралінгвістичних чинників) і текст. Отож зазначене вище можна подати як формулу:

дискурс = підмова + текст + контекст.

Компонент «текст» у цій моделі конкретизовано як «творений текст + раніше створені тексти». Компонент «контекст» налічує такі різновиди, як «ситуативний контекст» і «культурний контекст» [80, с. 281; 212, с. 25–26].

Іншими словами, дискурс – це текст та комунікативно значущі обставини, в яких цей текст твориться, тобто актуалізується. Дискурс, у такому випадку, розглядають як послідовність комунікативних мовних або писемних актів, як комунікативна взаємодія учасників спілкування, переговорів, дебатів тощо, як сукупність вербальних і невербальних дій, що виникають у процесі творення дискурсу. Саме це є важливим у процесі творення міжнародно-правових документів, що є об'єктом нашого дослідження. І, власне, текст твориться під впливом дискурсу, а, можливо, й становить дискурс як текст, що виник у процесі вербальної комунікативної діяльності між Сторонами – учасниками (авторами) того чи іншого міжнародно-правового документа (тексту) [120, с. 108].

Такий підхід, на нашу думку, є найвичерпнішим за вивчення процесу творення та аналізу міжнародно-правових документів. Однак слід додати доволі оригінальний підхід до дискурсу з позиції відношення між учасниками комунікації, який В. І. Карасік подає як *особово-орієнтоване і статусно-орієнтоване* спілкування [77, с. 189]. Водночас акцентуємо увагу на тому, що особово-орієнтований підхід, який відіграє важливу роль під час розгляду мовленнєвої діяльності у побутовій сфері, є малоефективний за аналізу міжнародно-правових документів. Другий – статусно-орієнтований – передбачає, що комуніканти в обмеженому наборі рольових характеристик реалізують себе як представники певних груп людей чи держав, суспільно-політичних інститутів (начальник, політик тощо). Причому статусно-орієнтований дискурс проявляється у декількох типах інституційного спілкування, виокремлених на підставі соціальних інститутів, які функціонують у суспільстві [77, с. 193], або політичних у рамках міжнародно-політичної чи міжнародно-правової за своїм характером комунікативної діяльності [120].

В основу такого підходу покладено положення про те, що діалог – це головна форма дискурсу, яка володіє певними особливостями, має свою

структуру; учасниками діалогу можуть бути двоє і більше осіб, оскільки слід брати до уваги специфіку об'єкта дослідження. Визначення одиниць, складових діалогу є предметом дослідження таких авторів, як: В. Г. Борботько [24], Т. М. Дрідзе [59], В. В. Різун [163], О. О. Селіванова [167], М. Д. Феллер [196], та ін. Водночас аналіз праць представників різних напрямів дає підстави стверджувати, що жодна з розглянутих нами класифікацій не відображає всього різноманіття дискурсу.

Отже, розглядаючи головні тлумачення змісту дискурсу, можна стверджувати, що дискурс існує у таких трьох вимірах: *учасники комунікації, ситуація спілкування і текст*. Відповідно, під час побудови типології дискурсу необхідно враховувати ці три рівні класифікації.

Найважливішим видається категорія учасників спілкування, оскільки саме вони є творцями тексту. Власне учасник комунікативної діяльності, виступаючи від імені тієї чи іншої суспільної (державної, політичної) інституції, значною мірою визначає, по-перше, характер комунікативної діяльності, а, по-друге, вносить певну специфіку у текст як результат комунікації. На цьому рівні класифікації деякі автори [80] вирізняють особовий та інституційний дискурс. Причому учасники особового дискурсу проявляють якості своєї особи, тоді як інституційний дискурс вимагає від комунікантів використання кліше, що відповідають нормам соціуму в суспільних та державних інститутах. Виходячи з предмета нашого дослідження, саме інституційний тип характерний для досліджуваного комплексу питань.

Наступний рівень класифікації припускає подальше уточнення і конкретизацію зазначених двох типів дискурсу. Особовий дискурс, залежно від мети комунікації, можна поділити на художній (самовираження мовця) і повсякденний (задоволення практичних потреб мовця) [24]. Акцентуємо увагу на відмінностях у підходах до визначення особливостей застосування

інституційного дискурсу. Тут необхідно врахувати мету комунікації. У нашому дослідженні це:

– обмін інформацією між сторонами і передача інформації однієї сторони іншій для подальшого укладення міжнародно-правових документів, угод, конвенцій, статутів тощо;

– прототипні характеристики ситуації спілкування, головними з яких на певному рівні є місце (конференц-зал, зал переговорів, штаб-квартира тієї чи іншої міжнародної організації тощо).

Кожна з них додаватиме певної специфіки та особливості для використання тих чи інших форм мовленнєвої діяльності та способів творення тексту як прояву інтересів учасників процесу комунікації [115, с. 228–245].

Отже, зважаючи на те, що дискурс відіграє роль своєрідної ланки між комунікацією та текстом, а іноді трактується як дискурс-текст, можна припустити, що ці дві категорії об'єднані одним концептом: текст – це закінчене мовне ціле. Текст має певну структуру і відповідає певним критеріям текстуальності [18, с. 27–29]. Наведемо визначення тексту М. М. Бахтіним: «Текст (письмовий і усний) – первинна даність усього гуманітарно-філософського мислення. Текст є тією безпосередньою дійсністю, з якої тільки і можуть виходити ці дисципліни і це мислення. Де немає тексту, там немає і об'єкта для дослідження і мислення» [11, с. 281].

Думка, висловлена М. М. Бахтіним, стала програмною для мовознавства; сьогодні її називають теорією дискурсу. Саме дискурс – текст, узятий у його функціонально-прагматичній цілісності, – є головною формою спілкування (комунікації) та визначається як об'єкт і предмет дослідження лінгвістики тексту [11].

Зазначимо, що, окрім встановлення та вивчення одиниць тексту, аналізу парадигматичних, синтагматичних і міжрівневих зв'язків всередині об'єкта дослідження, виникає необхідність всебічного аналізу

комунікативної ситуації, в якій відбувається творення і сприйняття тексту, тобто його реалізація.

Неабияку роль у теорії дискурсу відводять висловлюванню. У рамках трактування М. М. Бахтіна щодо висловлювання, ми можемо визначити його як цілісну одиницю спілкування, що характеризується такими базовими властивостями, як інформаційна, інтенціональна і композиційна завершеність [11, с. 245–280]; у цьому контексті розуміння дискурсу не суперечить відомій формулі Ц. Тодорова щодо дискурсу як структури «після мови, але до висловлювання» [187, с. 355–369], – проте висловлювань не будь-яких, а побудованих у системі силових ліній соціокультурного поля цього дискурсу.

Текст – це висловлювання, що проектується у рамки віддаленої в часі або просторі комунікації, а, отже, це висловлювання, в якому комунікативна актуальність набуває вже не стільки наявного, скільки потенційного характеру. Інтенціональну структуру висловлювання можна розглядати в рамках доволі складної і багаторівневої моделі, як, наприклад, у П. Ф. Стросона [182] і М. Л. Макарова [133, с. 35–38]. Не заглиблюючись у загальну теорію інтенціональності, позначимо це поняття в його сутності для нашого тексту: інтенція – це комунікативний намір, або комунікативна мета, з якою супроводжується висловлювання у спілкуванні [3, с. 75–82]. Інтенцій може бути декілька, і вони можуть бути різнохарактерними і різнорівневими, залежно від ситуації. Поняття інтенції співвідноситься з поняттям комунікативної стратегії, що у різних аспектах розробляють у комунікативній лінгвістиці [217], риториці [49] і наратології [191]. Поняття категорії дискурсу ми розглянемо згодом, а зараз зобразимо наочно завершальну тезу цього розділу: обидва вектори комунікативної завершеності висловлювання – інформативний та інтенціональний – утворюють його актуальний сенс.

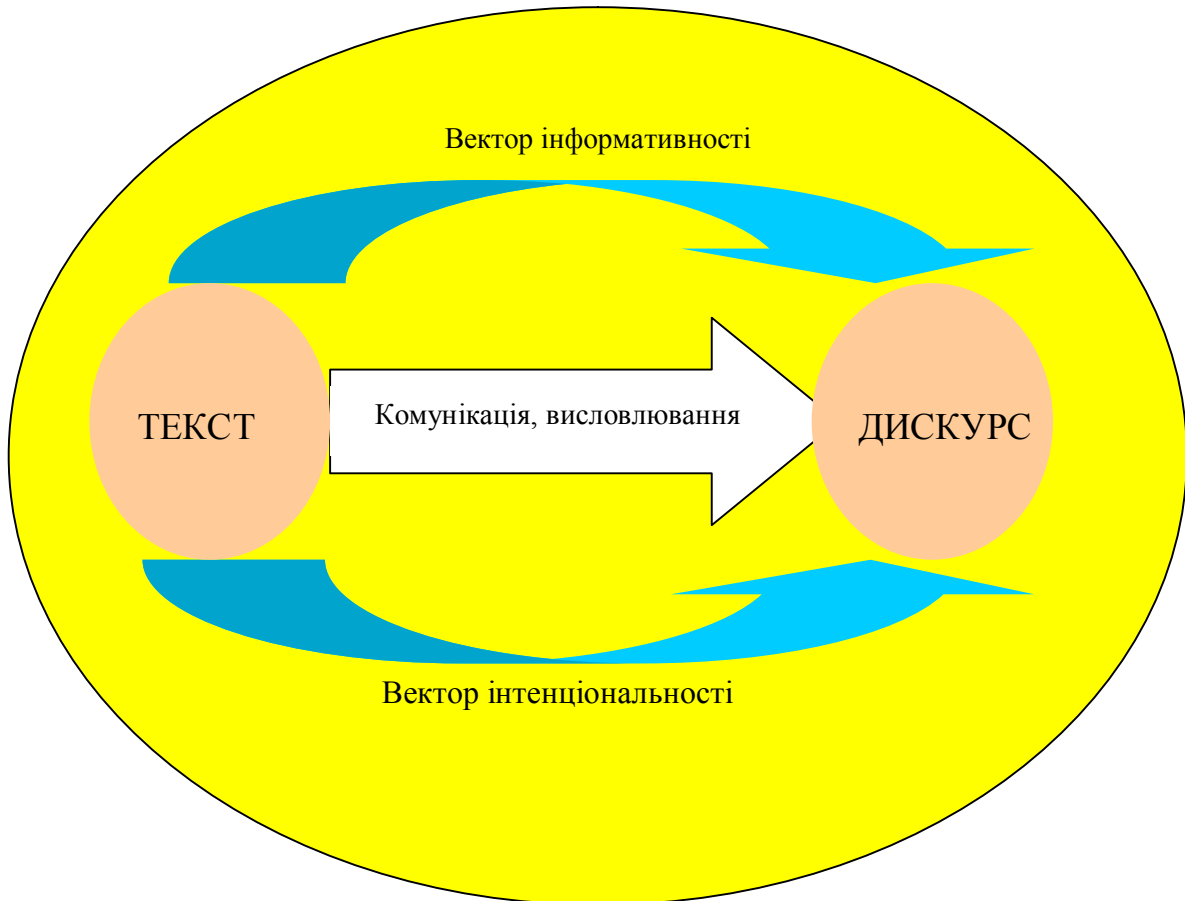

Рис. 1.2. Співвідношення тексту і дискурсу

Невід’ємною якістю висловлювання як одиниці спілкування є його комунікативна актуальність, локалізація в зоні актуальності комунікативної ситуації. Причому зона актуальності може бути гранично різною – від моментального «тут і зараз» у повсякденному дискурсі до монументального «завжди і скрізь» дискурсів, вбудованих у вищі рівні духовної культури.

Висловлювання і текст є двома сторонами одного цілого, хоча це дві різноакцентовані сторони: висловлювання – комунікативна сторона, а текст – комунікативно потенційна [11, с. 282]. Отже, висловлювання невіддільне від тексту, зважаючи на принцип його здійснення.

Загалом питання щодо відношення тексту до дискурсу опосередковане моментом висловлювання [79, с. 25–33]. Дискурс через висловлювання

творюється і відновлюється у текстах. Слід тільки враховувати якісну міру цієї закономірності: зрозуміло, що дискурси усної сфери спілкування (повсякденний, професійний) опираються здебільшого безпосередньо на висловлювання, які мало потребують текстів. Зрозуміло і зворотне: дискурси письмової культури взагалі не існують поза текстуальним початком, оскільки власне висловлювання, які створюють дискурси, спочатку народжуються в текстах [286]. Звідси випливає, що текст як багатоконпонентне явище, має доволі складну систему взаємовідносин не лише з дискурсом соціальним, науковим, політичним тощо, а із сукупністю дискурсів, як систем взаємозв'язків явищ у сфері комунікативної діяльності.

Підсумовуючи викладене вище, бачимо, що дискурс тісно пов'язаний із текстом. З когнітивної та мовної точок зору поняття дискурсу і тексту пов'язані ще й причинно-наслідковим зв'язком: текст створюється в дискурсі і є його основою. Не можна вивчати дискурсивну діяльність поза культурологічними та соціально-історичними даними, поза відомостями про того, хто провадив дискурсивну діяльність, з якою метою, за яких умов, з яких позицій тощо. Однак текст можна аналізувати, абстрагуючись від аспектів поданого переліку, тобто задовольняючись тим, що можна отримати з тексту як такого і вивчати його як завершений мовний твір [47]. Не випадково у момент становлення лінгвістики тексту дискурсивний і текстовий аналіз трактували як синонімічні терміни.

Як зазначає О. С. Кубрякова, текст, що містить інформацію, розрахований на розуміння, а, отже, на отримання і передачу інформації. З цієї точки зору текст розглядають як такий твір, таку протяжність, яка за всією своєю архітектонікою та організацією, за всіма використаними в ній мовними засобами тощо повинна забезпечити в адресата формування його ментальної моделі [103]. У цьому сенсі необхідно забезпечити адресатові вихід за межі безпосереднього даного власне у тексті, слугуючи джерелом подальших можливих інтерпретацій тексту.

Раніше часто виникало питання про те, які саме ментальні моделі буде мовець для того чи іншого тексту. Вважаємо, що необхідно поставити це запитання по-іншому, наголошуючи, що текст, як правильно організована форма комунікації, як повідомлення, вже містить у собі мовні одиниці, засоби, сигнали тощо, необхідні для побудови. Наша здатність складати резюме тексту, писати анотацію, конспект, твір – це доказ не лише того, що головне у тексті – його зміст, інформація, структура досвіду і знань, а й явне свідомство того, що процес отримання знань – це процес, що вимагає особливих прийомів обробки у тексті мовного матеріалу. У цьому процесі – за своєю когнітивною суттю – виявляються задіяними і знання мови, і знання світу, і, зрештою, знання в прийнятих у мові співвідношеннях мовних структур з когнітивними [2; 72].

Отже можна стверджувати: оскільки поняття тексту та дискурсу неможливо вкласти у вузькі рамки, проблему співвідношення поняття *текст–дискурс* слід розглядати з точки зору функціональності через призму врахування якомога ширшого кола чинників місця і простору, інтересу та мотивації у визначенні місця дискурсу (як комунікативної ситуації) у процесі творення тексту загалом, або ж тексту установчих документів міжнародних організацій як колективного виразу інтересів різних суспільно-політичних груп, делегованих через власні держави. У цьому контексті дихотомія «текст–дискурс» видається такою, яку необхідно трактувати через призму певного типу дискурсу відповідно до досліджуваної проблематики, зокрема – у рамках дискурсу установчих документів міжнародних організацій.

1.4. Дискурс установчих документів міжнародних організацій

Дослідження дискурсу установчих документів міжнародних організацій торкається різних дисциплін і пов'язане з аналізом форми,

завдань і змісту дискурсу. Одна з цих дисциплін – *політична лінгвістика* – досліджує співвідношення властивостей дискурсу з такими концептами, як «влада», «дія», «закон», «угода» тощо. На відміну від «чистих» політологів, філологи розглядають ці чинники у зв'язку з мовними особливостями поведінки мовця та інтерпретації його мови.

Проблематикою політичного дискурсу займалися як вітчизняні, так і зарубіжні вчені [17; 41; 57; 82; 98; 200; 211; 236; 243; 330]. Ми виходимо з розуміння того, що установчі документи міжнародних організацій творять в умовах політичного дискурсу як результат політичної комунікації (переговорів, консультацій) на міжнародній арені.

Загальноприйнятого визначення політичного дискурсу на сьогодні не існує, проте ми можемо розглядати його у певному соціально-психологічному контексті як вербальну комунікацію, в якій відправник (мовець) і одержувач (слухач) наділені певними соціальними ролями згідно з їхньою участю в політичному житті, що слугує предметом комунікації. Політичний дискурс як вид інституційного спілкування має в своєму розпорядженні систему конститутивних ознак і наділяється низкою функцій [330].

У лінгвістичній літературі політичний дискурс представлений як багатоаспектне і багатопланове явище, як комплекс елементів, що створюють єдине ціле. Водночас і дискурс загалом, і дискурс політичний зокрема можна розглядати під різним кутом зору залежно від обставин. Доцільно наголосити, що вивчення політичного дискурсу ініційоване щонайменше трьома чинниками:

– внутрішніми потребами лінгвістичної науки, яка у різні періоди своєї історії зверталася до реальних сфер функціонування мови;

– власне політологічними проблемами вивчення політичного мислення, його зв'язку з політичною поведінкою, необхідністю побудови

передбачуваних моделей у політології та розробки методів аналізу політичних текстів і текстів засобів масової інформації;

– соціальним замовленням, ініціатором якого є певна частина суспільства, що прагне зрозуміти суть політичної комунікації [8, с. 245–246].

Політичний дискурс – це сукупність політичних дискурсів соціуму: дискурс влади, контрдискурс, публічна риторика, переговорна діяльність, які зміцнюють систему суспільних відносин, що склалася, або дестабілізують її [212].

Як зазначає М. Гаврилова, специфікою політичного дискурсу є підпорядкованість використуваних у ньому лінгвістичних засобів і змісту, який у них вкладають, мовленнєвому впливу як головній меті політичної комунікації. До того ж, політичний текст може мати як буквальний, експліцитний зміст, так і прихований, імпліцитний. Отож зрозуміти сутність, мету та зміст певного акту політичної комунікації неможливо без аналізу продуктованих під час здійснення комунікації політичних текстів та виявлення усіх змістів, які мають політичні тексти, що, в інтерпретації М. Гаврилової, означає аналіз політичного дискурсу як системи [44, с. 128]. Оскільки мети створення тексту та функціонування дискурсу – передачі інформації – досягають мовними засобами, то під час його вивчення не обійтись без лінгвістики [71].

Доречним, на нашу думку, є зауваження російського дослідника Ю. А. Сорокіна, який визначає політичний дискурс через його співвідношення з ідеологічним дискурсом. Він пише: «Політичний дискурс є різновид – видовий – ідеологічного дискурсу. Відмінність полягає в тому, що політичний дискурс експліцитно прагматичний, а ідеологічний – імпліцитно прагматичний. Перший вид дискурсу – субдискурс, другий вид дискурсу – метадискурс» [176, с. 97].

Серед ґрунтовних досліджень, присвячених питанням політичного дискурсу, є праця О. І. Шейгал «Семіотика політичного дискурсу», з погляду

якої політичний дискурс, як і інші види дискурсу, має два виміри: реальний та віртуальний. Причому під реальним виміром розуміють поточну мовленнєву діяльність людини чи суспільної групи в певному соціальному просторі й часі, а також мовленнєві твори (тексти), що виникають в результаті такої діяльності, і розглядають у взаємодії лінгвістичних, паралінгвістичних та екстралінгвістичних чинників [212].

Віртуальний вимір політичного дискурсу, на думку О. І. Шейгал, – це семіотичний простір, що містить вербальні та невербальні знаки, сукупним денотатом яких є світ політики, тезаурус висловлювань, набір мовних моделей і жанрів, специфічних для спілкування у цій сфері [212].

Отож можна стверджувати, що у лінгвістичній літературі термін «політичний дискурс» використовують у двох значеннях: вузькому і широкому. У вузькому значенні політичний дискурс – це різновид дискурсу, метою якого є завоювання, збереження і здійснення політичної влади. В широкому значенні він передбачає такі форми комунікації, в яких до сфери політики належить хоча б одна зі складових: суб'єкт, адресат або зміст повідомлення [206; 272; 295]. Погоджуючись із широким розумінням дискурсу, ми доповнюємо його такими складовими, як процес створення, результат і сприйняття текстів плюс екстралінгвістичні чинники, що впливають на їхнє створення і сприйняття.

Водночас розширення політичної діяльності держави на міжнародній арені засобами мовної (усної чи писемної) комунікації розширює рамки тлумачення дискурсу за межі мети утримання та збереження влади. Наголосимо, що установчі документи міжнародних організацій, як об'єкт нашого дослідження, є не стільки результатом нормотворення, а й результатом політичної комунікації, отож розглядатимемо їх через застосування власне політичного дискурсу, поєданого з дискурсом юридичним, ідеологічним тощо [19].

Як зазначає Е. Косеріу, сама мова «політично навантажена» [240, р. 24], оскільки є знаком солідарності з іншими членами суспільства, що вживають ту ж мову. Іноді навіть говорять, що мова – як проміжна ланка між думкою і дією – завжди була «найважливішим чинником для встановлення політичного придушення, економічної та соціальної дискримінації» [303, р. 53]. Політична мова відрізняється від звичайної тим, що в ній:

- «політична лексика» термінологічна, а звичайні, не чисто «політичні» мовні знаки вживаються не завжди так само, як у звичайній мові;
- специфічна структура дискурсу – результат іноді дуже своєрідних мовних прийомів;
- реалізація дискурсу є специфічною – звукове або письмове його оформлення [252].

На думку А. М. Баранова та Є. Г. Казакевич, мова є «особливою знаковою системою, призначеною саме для політичної комунікації: для вироблення суспільного консенсусу, ухвалення і обґрунтування політичних і соціально-політичних рішень...» [9, с. 5]. До цього визначення можна додати, що політичний дискурс не можна трактувати лише як діяльність через систему знаків і кодів, спрямовану (чи обмежену) внутрішньополітичними чи соціально-політичними рамками. Очевидно, його рамки виходять за межі самої держави як ключової ланки міжнародних відносин, як процесу пошуку, ухвалення та імплементації рішень. Отож політичним дискурсом вважають діяльність на міжнародній арені загалом та в межах міжнародних організацій зокрема.

Поширені тлумачення суті політичного дискурсу базуються на теоретичних засадах центрального поняття «дискурс»:

1. Політичний дискурс – це будь-які мовленнєві утворення, суб'єкт, адресат або зміст яких корелює зі сферою політики [212, с. 23].

2. Політичний дискурс – це сукупність дискурсивних практик, що ідентифікують учасників політичної комунікації або формують її конкретну тематику [8, с. 246].

Під дискурсивними практиками з лінгвістичної точки зору, за Н. М. Мухарямовим і Л. М. Мухарямовою, розуміють явища, що визначаються стійкими наборами мовних засобів, властивих певному політичному суб'єктові або ж характерних для актуалізації заданої теми політичної комунікації [145, с. 51].

3. Політичний дискурс – це комплекс мовленнєвих структур у певному лінгвістичному контексті – контексті політичної діяльності, політичних поглядів і переконань разом з її негативними проявами (наприклад, ухилянням від політичної діяльності, відсутністю політичних переконань тощо) [152, с. 20].

4. Політичний дискурс можна визначити як сукупність усіх мовленнєвих актів у політичних дискусіях, а також правил публічної політики, які сформувалися відповідно до існуючих традицій і перевірені практикою [9, с. 6].

Отже, як бачимо, різні визначення беруть до уваги політичну комунікативну ситуацію. У нашому випадку, політичний дискурс можна трактувати як мовленнєву діяльність, спрямовану на досягнення порозуміння та консенсусу між політичними інститутами (державами) щодо визначених спільних засад політичної діяльності (в тому числі й на міжнародному рівні).

Окрім того, тлумачення політичного дискурсу як виразу політичної волі того чи іншого суспільства та його застосування слід поширити на сферу міжнародних відносин за участю держав. У цьому контексті варто ставити питання щодо доцільності введення в науковий обіг, поряд з термінами «дискурс політиків» чи «політичний дискурс», термінів на кшталт «міжнародно-політичний дискурс», «державно-політичний дискурс» тощо. Це, зрештою, обумовлено необхідністю вивчення дискурсивних особливостей

творення текстів установчих документів міжнародних організацій, регламентаційна діяльність яких виходить за рамки вузького, на наш погляд, поняття «дискурс політиків».

Політичний дискурс за змістом є вираженням усього комплексу відносин між людиною і суспільством, суспільством і державою та між державами. Отже, це явище функціонально спрямоване на формування у реципієнтів певного фрагмента світосприймання або картини світу. Політичний дискурс актуалізується у таких жанрах, як промова політика, інавгураційне звернення президента, політичний документ (указ президента, закон, комюніке), звіти уряду у парламенті, обговорення чи затвердження бюджету [130, с. 25]. Якщо брати до уваги, що політичний дискурс опирається на політичний текст і функціонує через нього, то можна стверджувати, що у політичному тексті міститься як екстралінгвістична інформація (картина світу), так і знакова інформація (картина світу, представлена через знак, номінацію) [195, с. 149].

Ми дотримуємось визначення, сформульованого науковцями львівської лінгвістичної школи, які під *політичним дискурсом* розуміють зв'язний (усний чи письмовий) текст, виражений за допомогою вербальних та невербальних засобів вираження, зумовлених ситуацією політичного спілкування у сукупності з прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими чинниками [57].

Політичний дискурс становить значну частину нашого спілкування і володіє високим ступенем аргументації для відстоювання точки зору, відстоювання чи спростування думки або для отримання схвалення від аудиторії. Інтерпретуючи політичний дискурс у його цілісності, не варто обмежуватися суто мовними моментами – у цьому випадку суть і мета дискурсу пройдуть непоміченими. Розуміння політичного дискурсу передбачає знання фону, очікувань автора й аудиторії, прихованих мотивів,

сюжетних схем і логічних переходів, що існували та існують у будь-яку епоху.

Політичний дискурс володіє не лише змістом (співвіднесений з реальністю), а й адресною «прив'язкою» (співвіднесений з певною суспільною групою або групами). Різні суб'єкти політичної комунікації по-різному виражаються та самореалізуються у дискурсі: комунікативні форми породжують власний зміст [195, с. 50].

Зазначимо, що кожен, хто говорить про політику, бере участь у політичному протистоянні в царині мови і своїм розумінням політичних термінів впливає на процес її змістової стабілізації або зміни. А, отже, те, як саме використовують засоби мови (у тому числі й тексту – Г. К.), значною мірою визначається плюралістичним характером громадської свідомості [285, s. 305].

Для пересічного громадянина політична культура як знання політичної мови означає знання загальноповживаної політичної лексики (назв номінацій понять та реалій політики) і частотних політичних термінів, що дає змогу йому розуміти тексти політичного змісту. Для політика-професіонала (а також спеціаліста у галузі політичних наук чи, наприклад, журналіста, що пише на політичні теми) – знання політичного лексикону, активне та вміле володіння ним є достатнім для компетентної та успішної діяльності у цій сфері [214, с. 62–63].

Як бачимо, повсюдне поширення політичної лексики спричиняє труднощі у питанні конкретизації зазначеного поняття, зокрема, ставить під сумнів твердження російських вчених, які вважають політичну мову «особливою знаковою системою, призначеною для політичної комунікації, а саме – для вироблення суспільного консенсусу, ухвалення та обґрунтування політичних і соціально-політичних рішень в умовах множинних суспільних інтересів плюралістичного суспільства» [9, с. 6].

Враховуючи сказане вище та опираючись на твердження про те, що комунікацію робить «політичною» не джерело повідомлення, а його зміст і мета [197], зазначимо, що в кінцевому результаті відмінність політичної мови від повсякденної полягає не у використанні особливих формальних засобів, а в такому співвідношенні між знаком (словом) і значенням, за якого звичні одиниці мови набувають незвичної інтерпретації, тобто такої, що відображає політичну діяльність чи процес. Така специфіка політичного дискурсу пояснює специфіку політичного тексту, з якого можна вичитати деякий «неекспліцитний» смисл, що не зводиться до буквального, а іноді навіть є прямо протилежним до нього. З огляду на це, особливо результативними вважаємо подальші дослідження цієї сфери, зокрема, завдяки аналізу мовних особистостей політиків на прикладі різних мов.

Висновки до розділу 1

Текст, як центральний феномен лінгвістики, сьогодні не має чітко сформульованого визначення, оскільки є явищем багатоконпонентним та складним. Це явище потребує уточнення за рахунок введення нових критеріїв та врахування особливостей текстотворення, залежно від комунікативної ситуації та завдань, які перед ним поставлені. Його складність зумовлена не стільки широким спектром застосовуваних критеріїв для його визначення, скільки фактом, що текст, як інструмент соціальної та суспільно-політичної діяльності особи (індивіда), необхідно розглядати як живу субстанцію, яка перебуває у постійному динамічному русі та розвитку. У цьому випадку слід також враховувати широкий спектр ознак його трактування як завершеного документа.

Під *текстом* ми розуміємо осмислену послідовність знаків та елементів мовленнєвої діяльності людини, яка має функціональні

особливості і виконує роль комунікації, інформативності та передачі інформації для визначеного адресата.

Дискурс, як один з параметрів аналізу, має надзвичайно важливе значення у процесі дослідження тексту. Це пояснюємо широким застосуванням поняття дискурсу як у тексті, так і в ситуації, в якій твориться власне текст, отож воно потребує глибшого дослідження.

Вважаємо, що *дискурс* є ознакою комунікативної діяльності та невід'ємною складовою процесу творення тексту. Це зумовлює необхідність подальшої розробки проблематики дискурсу з урахуванням особливостей комунікації в різних сферах людської діяльності, передусім, необхідність аналізу співвідношення дискурсу і тексту в такій динамічній сфері, як міжнародні відносини, що характеризуються активними трансформаційними процесами, у тому числі в комунікативній діяльності на міждержавному рівні.

Вважаємо, що дискурс і текст – взаємопов'язані та взаємообумовлені елементи у процесі комунікативної діяльності людини, а також держави як уповноваженої особою інституції на участь в комунікативному акті, результатом якої є текст. Отож текст і дискурс є нерозривно пов'язаними явищами. У цьому контексті дихотомія «текст–дискурс» видається такою, яку необхідно трактувати через призму певного типу дискурсу відповідно до досліджуваної проблематики, у нашому випадку – в рамках політичного дискурсу.

З точки зору функціональності поняття тексту та дискурсу слід розглядати через призму врахування якомога ширшого кола чинників місця і простору, інтересу та мотивації у визначенні місця дискурсу (як комунікативної ситуації) у процесі творення тексту загалом, чи тексту установчих документів міжнародних організацій як колективного вираження інтересів різних суспільно-політичних груп, що їх делегували через власні держави.

Зважаючи на наше дослідження, політичний дискурс набуває ширшого розуміння, оскільки його сфера поширюється за рахунок виходу політичного процесу творення документів шляхом політичної комунікації на міждержавному рівні. Очевидно, у цьому випадку поняття політичного дискурсу в поєднанні з політичною культурою (культурами) набуває певних особливостей або навіть полі- чи мультикультурного забарвлення.

Основні положення розділу висвітлено у публікаціях автора: [18]; [19]; [107]; [111]; [115]; [120].

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕКСТІВ УСТАНОВЧИХ ДОКУМЕНТІВ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

2.1. Методологічні основи дослідження

Процес наукового дослідження вимагає концептуального підходу на основі певної методології. Методологію розглядають як вчення про наукові методи пізнання і систему наукових принципів, на яких базується дослідження. Методологічну основу дослідження складають наукові підходи, принципи та методи лінгвістики, політичної лінгвістики, дискурсології та політичної науки.

Під методологією розуміють:

- загальну теорію методів пізнання [95, с. 171];
- певну систему, що об'єднує, відповідно до основних видів діяльності, методологію пізнання, оцінювання і практичну діяльність [183, с. 11];
- концептуальне викладення мети, змісту та методів дослідження, які забезпечують отримання максимально об'єктивної, чіткої, систематизованої інформації щодо процесів і явищ [213, с. 56].

Основою методології виступає системний підхід, відповідно до якого досліджують взаємообумовленість, взаємозв'язок і залежність систем знань та систем діяльності [146, с. 72]. Згідно з таким підходом, методологія має доволі складну архітектуру. Саме цей підхід дає можливість досліджувати об'єкт дисертаційного дослідження як єдину систему взаємопов'язаних елементів (мовних, комунікативних, функціональних, дискурсних), які характеризуються взаємозв'язком та взаємообумовленістю. Це дає змогу розглядати текст установчого договору як сукупність видів мовленнєвої діяльності політичної комунікації.

Дисертаційне дослідження побудоване на комплексному підході, що передбачає розгляд та компонування матеріалу на засадах виокремлення дослідницької проблеми: з'ясування структурних параметрів, аналізу специфіки використання термінології, фразеології та стилістичних засобів, а також з'ясування змісту елементів комунікативної діяльності та дискурсу в англomовних текстах установчих документів міжнародних організацій. Кожен з елементів розглянуто у контексті системи, взаємопов'язаності та взаємозалежності.

Окремим елементом методології дослідження є *дискурс-аналіз*, котрий, у поєднанні з комплексом наукових підходів та принципів і методів пізнання, покликаний сприяти аналізу текстів міжнародних документів з погляду «місця, часу та обставин творення» [74, с. 21–29; 99; 169; 249].

У дискурс-аналізі можна виокремити два напрями – *філософський*, пов'язаний із герменевтикою і так званим аналізом повсякденної мови, та *філологічний*, представники якого опирались на використання лінгвістичних методів аналізу та літературознавче вивчення наративності та сюжетики дискурсів [159]. Зазначимо, що власне лінгвістичні методи дослідження і лінгвістичні дані почали використовувати в аналізі політичного дискурсу порівняно нещодавно.

Аналіз сутнісної інформації політичного дискурсу – це *аналіз комунікативно-номінантний*: визначає хто і як спілкується. У політичному дискурсі беруть участь політичні особи, які виступають від імені тієї чи іншої держави, укладаючи ті чи інші міжнародно-правові документи. Це «нашарування» або змішання змісту породжує новий зміст. Як наслідок, один і той самий текст, вимовлений різними особами, «розпадається» на різні тексти: їх по-іншому декодує аудиторія, по-іншому структурують і класифікують. Вони дають іншу картину соціальної взаємодії [195, с. 51]. У нашому випадку – це держави як актори міжнародних відносин, що у своїй

комунікативній активності приходять до порозуміння та укладення угоди про спільну діяльність (відповідальність, дії тощо).

Політичний дискурс становить значну частину нашого спілкування і характеризується високим ступенем аргументації для обґрунтування тієї чи іншої позиції, відстоювання чи спростування думки або для отримання схвалення від міжнародного співтовариства чи, щонайменше, групи держав. Виходячи зі специфіки лінгвістичного аналізу тексту та особливостей стилістико-семантичних ознак установчих документів міжнародних організацій, у методології дисертаційного дослідження використовуємо різні підходи *лінгвістичного аналізу* політичного дискурсу, наприклад:

- акцентуємо увагу на аргументації та синтаксисі;
- зосереджуємося на висловлюваннях;
- провадимо лексичні та лексикометричні дослідження;
- здійснюємо семіотичний аналіз, застосовуємо антропологічні та соціолінгвістичні підходи.

Як зазначають О. Русакова та Д. Максимов, провідними напрямками європейських лінгвістичних досліджень політичного дискурсу сьогодні є *критичний, когнітивний та дескриптивний* [165]. Незважаючи на принципові відмінності, ці напрями об'єднує спільна теоретична база (ідеї М. Бахтіна, М. Фуко, Р. Барта, П. Бурдьє, Ю. Хабермаса) та інтерпретація дискурсу як владного ресурсу, що виконує функції конструювання і реконструювання соціально-політичної картини світу; регулювання, розподілу і відтворення владних відносин; формування соціальних, політичних та ідеологічних ідентичностей; артикуляції соціальних інтересів і запитів у конкурентній боротьбі на політичному ринку [165, с. 28–29].

Критичний підхід розглядає зв'язок між соціально-політичним статусом певної групи і мовними засобами, які ця група використовує. Він базується на твердженні, що в сучасному суспільстві домінування певної соціальної групи досягають через ідеологію та мову. У зв'язку з цим

критичне вивчення мови влади вважаємо найприроднішим шляхом до розуміння соціального устрою. Аналіз мовних елементів допомагає виявити в системі соціальних відносин імпліцитно виражені установки і дослідити приховані ефекти того впливу, який здійснює на неї дискурс в розумінні сукупності текстів [248].

У межах критичного напряму можна виокремити кілька методологічних підходів. Прибічники *соціально-семіотичного підходу* до аналізу дискурсу переконані, що дискурс та всі його семіотичні (мовні й візуальні) атрибути працюють на певну ідеологічну настанову, а завдання критичного дискурс-аналізу – знайти цю настанову, відшукати зв'язок між змістоутворенням, зокрема формуванням ідентичностей, і дискурсивним обрієм, що визначає зміст (суть) [238].

Соціокультурний дискурс-аналіз базується на твердженні, згідно з яким дискурс і соціокультурна реальність взаємообумовлені; завдяки дискурсу визначають уявлення про світ, соціальні відносини та особисту індивідуальність [208]. У межах цього підходу наголос роблять на необхідності дослідження інтертекстуальності дискурсу (зв'язків з іншими дискурсами), а також врахування історичних знань, що становлять контекст відповідного дискурсу [259].

У межах *соціокогнітивного підходу* політичний дискурс трактуємо як ментальну репрезентацію політичних структур, подій, акторів, груп, процесів, а політичне пізнання – як спосіб когнітивного поєднання індивідуальних і колективних вимірів політики через політичний дискурс [251]. Звідси випливає, що об'єктом дискурс-аналізу залишається текст як соціокультурний чи політичний феномен, який відображає світоглядні, соціальні та політичні орієнтири певних соціальних, політичних чи інших груп. Різниця між підходами полягає радше в акцентуванні уваги на тих чи інших чинниках процесу творення тексту [165, с. 29–33].

Когнітивний підхід покликаний виявити шляхи проявляння у структурах мови знання людини про світ, реконструювати уявлення людини про навколишнє середовище, її симпатії, антипатії та цінності. Він також дає можливість з'ясувати зовнішню ситуацію (адже внутрішні моделі світу є частиною об'єктивної ситуації).

Як зазначає М. Гаврилова, когнітивний аналіз здійснюється через дослідження концептів (історико-етимологічне дослідження або відновлення ієрархічних структур змісту) та фреймів (мовленнево-когнітивних форм уявлення стереотипного явища, ситуації, події), тобто структур, що відображають стереотипні ситуації [44, с. 129–134].

Дескриптивний підхід, на нашу думку, значною мірою відображає наукову мету та дослідницькі завдання щодо дослідження та розкриття специфіки об'єкта дослідження. У межах дескриптивного підходу досліджуємо риторичну складову політичних текстів. Тут можна погодитися з М. Гавриловою стосовно того, що дослідників цікавить, які мовні засоби використовують політики, щоб нав'язати аудиторії певні політичні уявлення [44, с. 128–135].

Стосовно особливостей дескриптивного підходу М. Гаврилова зазначає, що в його межах предметом аналізу стають прийоми, які можна використати для контролю над свідомістю читача, передусім стилістичні, семантичні та психолінгвістичні. У центрі уваги представників лінгвостилістичного напрямку знаходяться стилістично визначені елементи мовної системи (слова і вирази), пов'язані з ними емоційні та експресивні компоненти змісту, конотації та асоціації, а також їхнє співвідношення з системою цінностей особи, яка їх використовує. Семантичний напрям досліджує форми вираження політичних уявлень за допомогою буденних, нейтральних мовних засобів (вибір слів і виразів, граматичних засобів; послідовність слів під час перерахування тощо). Лінгвістична теорія

аргументації досліджує способи мовленнєвого впливу на принципи вибору, якими користуються люди в процесі прийняття рішень [44, с. 134–136].

Тематичний аналіз політичного дискурсу розкриває змістову спрямованість дискусії, яка на мовному рівні відображається в наборі семантично пов'язаних слів і словосполучень, у тезах аргументованих актів. Перспективність цього напрямку обумовлена тим, що розуміння будь-якого повідомлення безпосередньо залежить від комунікації, а також від комунікативних цілей реципієнта і його обізнаності у відповідній сфері.

Розширення поняття дискурсу та розгляд політичного дискурсу необхідно здійснювати як мінімум з трьох точок зору:

- суто філологічної – як будь-який текст; однак дослідникові необхідно враховувати фон, а також політичні та ідеологічні концепції, що панують у світі інтерпретатора;

- соціопсихолінгвістичної – при вимірюванні ефективності для досягнення прихованих або відкритих політичних цілей мовця чи адресанта (у нашому випадку – держави);

- індивідуально-герменевтичної – за виявлення особових значень автора та/або інтерпретатора дискурсу за певних обставин.

Введення нових компонентів унеможливорює однотипний розгляд, зумовлює необхідність дослідження політичного дискурсу на основі комплексу різних дисциплін і пов'язане з аналізом форми і змісту дискурсу, що вживається в певних (політичних) ситуаціях [222, р. 46].

Окрім того, тлумачення політичного дискурсу та його застосування слід поширити на сферу міжнародних відносин за участю держав як виразу політичної волі того чи іншого суспільства. У цьому контексті варто ставити питання про доцільність введення в науковий обіг, поряд з термінами «дискурс політиків» чи «політичний дискурс», термінів на кшталт «міжнародно-політичний, державно-політичний дискурс» тощо. Це, зрештою, обумовлюється необхідністю вивчення дискурсних особливостей

творення текстів установчих документів міжнародних організацій, регламентаційна діяльність яких виходить за межі вузького, на наш погляд, поняття «політичний дискурс».

Політичний дискурс за своїм змістом є вираженням усього комплексу відносин між людиною і суспільством, суспільством і державою та між державами. Отже, це явище функціонально спрямоване на формування у реципієнтів певного фрагмента світосприймання або картини світу. Якщо брати до уваги, що політичний дискурс опирається на політичний текст і функціонує через нього, то можна стверджувати, що у політичному тексті міститься як екстралінгвістична інформація (картина світу), так і знакова інформація (картина світу, представлена через знак, номінацію) [195, с. 49].

З цього погляду реципієнт, обтяжений певними базовими установками та інтересами, очевидно, реагуватиме на певні прийоми мовлення. У нашому випадку *теорія рефлексії* виходить з того, що в межах політичної комунікації рефлексії піддається достатньо вузьке коло проблем і представники різних дискурсних формацій використовують однакові конструкти, видозмінені під впливом пануючої ідеології. З точки зору когнітивної семантики, специфіка політичної рефлексії полягає в активації різних слотів всередині одних і тих самих фреймів. По-різному встановлюючи зв'язки і відношення між слотами, відправники повідомлень проєктують на використане поняття різні політичні концепції. Теорії рефлексії акцентують динамічну сторону «життя» дискурсивних формацій та, відповідно, тексту [74].

Тут доцільним видається тлумачення політичного дискурсу як пов'язаного з політичною сферою діяльності, якому притаманний широкий спектр характерних рис. У цьому контексті оригінальним видається інноваційний напрям у дослідженні дискурсу – *теорія конфліктного політичного дискурсу*. У межах цього напрямку мова політики розглядається з погляду використання в ній висловлювань, експресивний словник і

метафорика яких розвинулися з образів конфлікту і збройної боротьби – революції [165, с. 36–37].

Усі викладені положення покладені в основу розробки методики аналізу структурно-семантичних та дискурсних особливостей англомовних текстів установчих документів міжнародних організацій.

2.2. Методи аналізу англомовних текстів установчих документів міжнародних організацій

У дисертаційному дослідженні головну увагу зосереджено на структурних, лексико-семантичних, функціонально-стилістичних та дискурсних особливостях англомовних текстів установчих документів міжнародних організацій. У процесі наукового дослідження використано низку загальнонаукових, загальнофілософських та спеціальних методів [156; 235; 263].

Дослідження проводилося у декілька етапів, відповідно до поставлених завдань. На першому етапі за допомогою *методу суцільної вибірки* здійснено добір фактичного матеріалу з офіційних електронних ресурсів, лексикографічних та енциклопедичних джерел. Матеріал дослідження, дібраний відповідно до мети і завдань, містить основну вибірку англомовних текстів установчих документів міжнародних організацій. Склад вибірки відображає комплексну природу спеціальної лексики установчих документів міжнародних організацій. Основна вибірка налічує 249 англомовних текстів установчих документів міжнародних організацій. Вибірку складено на основі офіційних сайтів інтернет-ресурсів міжнародних організацій. Загальний обсяг текстів становить 4 218 сторінок.

Серед загальнонаукових методів слід виокремити *системний* та *логічний методи* наукового дослідження, за допомогою використання яких тексти установчих документів аналізують та досліджують з позицій єдиного

цілого та в логічній послідовності сформованого фрагменту комунікативної діяльності.

Окрім того, використано методи *аналізу, синтезу та узагальнення*, через застосування котрих здійснено критичний огляд наукових праць українських та зарубіжних дослідників.

У процесі дослідження феномену тексту використано контекстуально-інтерпретаційний метод (сукупність процедур, спрямованих на встановлення статусу тексту відносно інших текстів, його значимість у соціокультурному контексті), методику діалогічної інтерпретації тексту, метод атрибуції тексту [167, с. 531–541].

Контекстуальний метод – це сукупність процедур, спрямована на встановлення статусу тексту відносно інших текстів, його значимості в соціокультурному контексті, а також на реконструкцію авторського (комунікативного) задуму, мотивів і цілей, загального змісту, рецептивної спрямованості тексту тощо. Деякі дослідники вважають цей метод різновидом загального описового методу, хоча останній застосовують, зазвичай, щодо менш складних мовних одиниць. За допомогою даного методу визначено приналежність текстів установчих документів міжнародних організацій до політичних текстів, оскільки є результатом політичної комунікації (політичні консультації, міжнародні переговори, дебати).

Контекстуально-інтерпретаційний метод передбачає два етапи: контекстуалізацію та інтерпретацію.

Перший спрямований на вияв жорсткої системи безперервного контексту, в межах якого здійснюється розвиток відповідної теми й розкриття концепту тексту. При цьому враховуються контексти породження (світогляд, індивідуальна свідомість, лексикон автора, їхнє занурення до універсуму культури й відповідного буттєвого часу і простору) і рецепції (світогляд, індивідуальна свідомість, лексикон читача, їхнє занурення до

універсуму культури, відповідного світу дійсності), комунікативний контекст, макроконтекст цілого текстового масиву і мікроконтексти (операційні контексти) фрагментів тексту. На підставі контекстуалізації здійснюється інтерпретація інформації, закладеної в тексті, установлення авторської мети та стратегій впливу на читача і т. ін. Контекстуалізація за допомогою процедури герменевтичного кола зумовлює реконструкцію текстового змісту, що є цілісним відображенням описуваних у тексті подій у їхньому розгортанні, характеристиках і зв'язках [47, с. 42]. О. Мороховський вважав, що смисли тексту мають певну ієрархію, тобто вони взаємопов'язані, взаємозумовлені і взаємно підпорядковані. Це дає змогу визначити зміст тексту як деяку структуру смислів [143, с. 10]. Щодо художніх текстів контекстуально-інтерпретаційний метод нерідко ототожнюється з лінгвістичним аналізом тексту, який здебільшого обмежується коментуванням неясних місць тексту, стилістичних фігур і прийомів або лінгвопоетичним чи лінгвостилістичним аналізом [149]. Зокрема, О. Мороховський убачав відмінність між інтерпретаційним і стилістичним аналізом у тому, що перший «іде від розгляду частин до аналізу цілого, від розгляду значення окремих речень, надфразних єдностей, абзаців, розділів глав і т. ін. до аналізу змісту всього документа і в цьому аспекті є необхідною передумовою стилістичного аналізу, точніше, його першим етапом. Стилiстичний аналіз іде від цілого до частини – лише усвідомивши художній текст як деяке єдине ціле, ми можемо переходити до розгляду його частин і до нового розгляду цілого на іншому, більш високому рівні» [143, с. 11].

Використовуючи контекстуально-інтерпретаційний метод, аргументовано розміщення текстів установчих документів міжнародних організацій у системі класифікації документів. Визначено приналежність даних текстів до дипломатичного підстилю.

На другому етапі за допомогою *описового методу* виокремили типологічні ознаки та структурні компоненти текстів установчих документів міжнародних організацій.

Завдяки методу *етимологічного аналізу* встановлено походження термінів, якими позначено офіційні найменування установчих документів міжнародних організацій, а саме: *treaty, agreement, statute, charter, constitution, declaration, memorandum, convention, pact, resolution*.

На третьому етапі проаналізовано лексико-семантичні та синтаксичні особливості мови текстів установчих документів міжнародних організацій, а також стилістичні риси, характерні для цих текстів. Використавши метод *структурно-семантичного аналізу*, ми визначили змістово-сміслову наповненість мовних одиниць у текстах установчих документів міжнародних організацій. Здійснено порівняльний аналіз різних структурних елементів текстів установчих документів міжнародних організацій.

За допомогою *семіологічного* методу текст досліджували за окремими його одиницями; згідно з даним методом текст розглядають як структуроване ціле, а не як кількісно виражені складові окремих його частин. У тексті як структурно цілісному утворенні важливішим є місце, яке займають його складові, аніж частота їхнього використання. Іншою характерною рисою семіологічного аналізу є акцентування уваги на внутрішньому структуруванні тексту. Внутрішні відношення будь-якої структури є тим, що надає значення будь-якому елементу структури. Це декодуючий механізм, або альтернативна техніка вивчення мови [193, с. 156–158].

За допомогою *методу екстраполяції* ми з'ясуємо особливості прив'язки тієї чи іншої спеціальної лексики до особливостей стилю установчих документів міжнародних організацій. Наприклад:

Preamble: *aim, objectives, purpose, functions, powers.*

Institutional structure: *Council, Secretariat, Executive Board, General Conference, Bureau, Director-General, General Assembly, Secretary-General,*

executive organs, executive staff, rules of procedure, appointment, subsidiary organs, headquarters, provisional seat.

Membership: *members, associate members, non-permanent members, non-member States, division of powers, suspension, membership, observer, quorum, expulsion, withdrawal.*

Finance: *financial regulations, compulsory contribution, expenditures, voluntary contribution, income, fees, loans, special funds, expenses, additional financing.*

Legal status: *privileges, legal capacity, legal personality, eligibility, immunities.*

Amendment procedure: *implementation, review, amendment, appendix/annex.*

Final provisions: *depository, official language, authentic text, signature, signatory governments, ratification, plenipotentiary, entry into force, preliminary agreement.*

Установчі документи міжнародних організацій формуються зі структурних частин (*найменування, преамбула, основна частина, прикінцеві положення*), в яких визначено мету, цілі, структуру організації, статус, прикінцеві положення. Охарактеризовано термінологічне наповнення кожного структурного елемента установчих документів міжнародних організацій.

Аналіз словникових дефініцій дав змогу визначити, що багато термінів французького походження, які в українській мові вживають лише в дипломатії та міжнародному праві, у французькій мові можуть мати і неспеціальне значення:

attache – «посада або ранг дипломатичного працівника», франц. *Attaché* також «прикріплений», «зарахований»; нім. *Attache*, англ. *attache*;

dogovir – «письмова угода двох або більше сторін», франц. *traité* також має значення «науковий твір», «трактат»; нім. *Vertrag*, англ. *treaty*;

коммюніке – «офіційне урядове повідомлення з питань зовнішньої політики», франц. *communiqué* також «повідомлення», «зведення»; нім. *Kommunique*, англ. *Communique* [333; 332].

Для виокремлення синтаксичних і стилістичних особливостей тексту документів міжнародних організацій використано методи *синтаксичного* та *стилістичного аналізу*. Під час дослідження стилістичних та термінологічних особливостей текстів установчих документів не можна оминати увагою широко використовуваного *метод відсоткових характеристик* – для визначення відсоткового співвідношення спеціальної лексики у текстах документів. Це метод кількісного вивчення змісту документа, який характеризується об'єктивністю висновків, строгістю процедури та полягає у так званій квантифікаційній обробці тексту з подальшою інтерпретацією результатів. Він передбачає пошук та виокремлення у тексті документів мовних індикаторів, або символів-інформантів (одиниць аналізу), певних змістових або концептуальних змінних (категорій аналізу), визначення частоти їхнього вживання, оцінювання співвідношення з іншими одиницями і зі змістом загалом. Перелічимо основні етапи застосування даного методу:

1. Виявлення категорій аналізу, обраних на основі робочої гіпотези і завдання дослідження. Такими категоріями є:

- поняття, виражені окремими термінами;
- тема, виражена в тексті;
- граматичні форми, частини мови;
- часові форми та граматичні конструкції.

2. Визначення одиниць аналізу, тобто мовних індикаторів категорій, групування лексем у групи з приписаним спільним значенням.

3. Визначення вибірки (англомовні тексти установчих документів міжнародних організацій). Для аналізу дослідження відібрано тексти установчих документів міжнародних організацій, серед офіційних мов яких є англійська.

4. Розробка таблиці (процедура дослідження).

5. Обробка даних. Оцінювання міри присутності (в абсолютних і відносних величинах) категорій у досліджуваних текстах, визначення взаємозв'язків між ними.

6. Складання підсумкових звітних документів (інформація чи якісний аналіз).

Наголосимо, що використання методу кількісних та відсоткових характеристик є доволі прогресивним. Він може дати відповідь на низку запитань щодо оцінки, інформативності, вираженості, особливостей застосування форм комунікації, лексики та семантики текстів документів міжнародних організацій загалом та, зокрема, установчих. Така схема в поєднанні із застосуванням методів аналізу даватиме змогу розробити обґрунтовані висновки, виявити у підсумку особливості застосування у текстах тих чи інших лексико-стилістичних конструкцій, спеціальної термінології тощо.

Якщо є потреба у точнішій кількісній оцінці ступеня вираженості тієї чи іншої категорії, будують її семантичну шкалу, за допомогою якої кожній одиниці підрахунку присвоюється певне число і яке називають значенням шкали [147]. Показниками для підрахунку обрано змістові одиниці, словосполученнями та висловлюваннями [93].

Дані, отримані на всіх етапах дослідження, були верифіковані за допомогою *методу кількісних підрахунків*.

Отже, лінгвістика пропонує чимало підходів та методів для аналізу окремих політичних текстів і політичного дискурсу як системи, що значно збільшує можливості розуміння не тільки власне текстів і змісту, що в них закладений, але й явища комунікації, яке опосередковане текстовою діяльністю, та робить можливим об'єктивну оцінку потенційного впливу.

Висновки до розділу 2

Лінгвістика пропонує чимало підходів та методів для аналізу окремих політичних текстів та політичного дискурсу як системи, що значно збільшує можливості розуміння не тільки власне текстів і змісту, що в них закладений, а й явища комунікації, яке опосередковано є діяльністю, пов'язаною із творенням тексту. Такий підхід передусім важливий для аналізу установчих документів міжнародних організацій з огляду на специфічну рису політичної комунікації – переваги тексту над реальністю, що складається з конкретних подій, з одного боку, та особливостей мови й тексту, які дають змогу політичним суб'єктам та інституціям використовувати політичну мову на свою користь (реалізацію власних інтересів через інтенції та мотивації). Аналіз наявних розробок як вітчизняної, так і зарубіжної лінгвістики засвідчує необхідність поглибленого вивчення текстів установчих документів міжнародних організацій через застосування полідисциплінарного підходу на межі політичної лінгвістики.

Поєднання комплексу загальнонаукових та спеціальних методів дає змогу скласти доволі повну картину щодо структурних, лексико-семантичних, функціонально-стилістичних та дискурсних особливостей установчих документів міжнародних організацій.

Врешті-решт, усе зазначене вище підтверджує необхідність розвитку нового напрямку на межі політичної та мовознавчої наук, спрямованого на дослідження мовних явищ у політичній сфері – політичної лінгвістики.

РОЗДІЛ 3

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕКСТІВ УСТАНОВЧИХ ДОКУМЕНТІВ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

3.1. Тексти установчих документів міжнародних організацій в системі класифікацій тексту

Наукове дослідження політичного тексту виконано на стику таких наук, як філософія, соціологія, психологія, лінгвістика та психолінгвістика. До цього переліку варто долучити також політичну лінгвістику, політологію, міжнародні відносини тощо. Адже неврахування мультикультурності та мультилатералізму як контекстних характеристик тексту спровокує обмеженість аналізу, а в певних ситуаціях – неможливість уникнення певного суб'єктивізму, зокрема під час аналізу функціонально-стилістичних та дискурсних особливостей текстів установчих документів міжнародних організацій. Проблематикою політичного тексту займалися як вітчизняні, так і зарубіжні вчені [100; 197; 199; 206; 208; 241; 250; 255]. Політичний текст є результатом зіткнення різних інтересів і стратегій, ідей, вольових зусиль і дискурсів політичних суб'єктів [201, с. 170].

Основою типології текстів можуть бути різні ознаки, залежно від мети дослідження. У мовознавстві та лінгвістиці термін *тип тексту* не має єдиного визначення. Окрім цього поняття використовують також такі класифікаційні категорії, як *клас тексту*, *вид тексту*, *форма тексту* та *зразок тексту*. Перелічені терміни є синонімами, кожен з яких застосовують залежно від поглядів того чи іншого лінгвіста.

У мовознавстві вирізняють два підходи до лінгвістичних досліджень текстів: *функціональну типологію* (соціальні функції й мета використання текстів) і *структурну типологію* (внутрішня організація текстів) [151]. Перший напрям відображає традиційну для риторики класифікацію, що

зближує типи мовлення (тексту) з жанрами. Це, зокрема, розповідь, опис, роздум. Інший, структурний, підхід (лінгвістика тексту) пов'язаний з виявленням, вивченням і моделюванням внутрішньотекстових зв'язків; до того ж, вводиться поняття *компонент тексту* (абзац, надфразова єдність, складне синтаксичне ціле тощо).

Попри велику кількість визначень, єдиної ґрунтовної дефініції терміна *тип тексту* й досі не існує, хоча В. Хайнеман у своїх працях спробував впорядкувати за домінуючим критерієм та виокремив чотири етапи розвитку розуміння цього терміна [277]:

1. Тип тексту як *граматична єдність*. Важливу роль відіграє когерентність речень та їхніх складових частин. Критерієм для виокремлення типів текстів були окремі елементи зв'язності тексту. Проте з часом стало зрозуміло, що для типології текстів лише формальних ознак недостатньо.

2. Тип тексту як *семантико-сміслова єдність*. У межах такого розуміння *тип тексту* визначали, виходячи з комплексних структур тексту і відповідних сукупностей значень, трактуючи їх семантично за способом викладу (наративний, дескриптивний тощо).

3. Тип тексту як *ситуативна єдність*. Ситуація та ситуативні аспекти стали критерієм для типології текстів. Недоліками такого підходу вважають надмірну загальність обраних ситуативних аспектів, а також нехтування семантико-смісловими та мовними категоріями.

4. Тип тексту як *єдність, що визначається комунікативною функцією*.

Жоден із перелічених підходів, на думку В. Хайнемана, не виправдав себе, оскільки створення загальноприйнятої типології текстів можливе лише за допомогою аналізу текстів на усіх рівнях, а не лише на одному.

Кількість типів тексту в окремій мові залежить від прикладної схеми для класифікації. Наприклад, Р. Айгенвальд запропонував власну типологію текстів, що базується на 5-ти глобальних сферах використання [255].

– газетні тексти (повідомлення, коментар, передова стаття тощо);

- економічні тексти (рубрика «Економіка» у газетах);
- політичні тексти (політична промова, резолюція, прокламація, памфлет тощо);
- юридичні тексти (законодавчі тексти, судові вироки, договори тощо);
- наукові тексти (наукова стаття, дисертація, монографія тощо).

У нашому випадку тексти установчих документів міжнародних організацій, на перший погляд, підпадають під юридичний тип текстів. З іншого боку, слід брати до уваги політичний контекст процесу творення міжнародних організацій як політичних інститутів співпраці між державами, а, отже, тексти установчих документів, очевидно, можна зачислити до обидвох типів, залежно від контексту розгляду цієї проблеми. У будь-якому разі йдеться про полідисциплінарний характер та підхід під час аналізу їхніх текстів.

Доволі оригінальною видається класифікація, запропонована Б. Тхтмайер, яка опирається на розмови і визначає типологію розмов [319]:

- розмови в економічній сфері;
- у сфері освіти;
- у сфері юриспруденції;
- у сфері науки;
- у ЗМІ;
- у межах громадських організацій;
- у сім'ї.

Такі підходи розкритикували через довільність впорядкування типів текстів у глобальні категорії та частково через недостатню однорідність обраних глобальних критеріїв.

Функціональні моделі базуються на комунікативній функції текстів, тобто виходять з того, що тексти продукують з конкретною комунікативною метою. Внутрішньотекстові критерії залежать від комунікативного

контексту. До них належать: *функція тексту, комунікативний канал і комунікативна ситуація*, у якій виникає текст. У таких моделях вирішальною щодо виникнення типів текстів є їхня головна функція (використання та мета), на основі якої тексти класифікуються у конкретні типи. Отже, функція тексту слугує домінуючим критерієм.

Наприклад, тексти, головна функція яких – передача інформації, можна об'єднати у категорію *інформативні типи текстів*. Тексти, які є інструкціями для реципієнтів, за функціональною моделлю належать до *директивних текстів*. Тексти, що відображають політичну діяльність певних суспільних одиниць, зачислені до *політичних текстів*; якщо ж їхньою функцією є визначення певних моделей правової або нормативної поведінки, – до *юридичних чи нормативних текстів*. Власне така розпливчастість зумовлена, насамперед, невизначеністю поняття *функція тексту*. Відповідно до одного з визначень, функції тексту – це певні визначені адресантом інструкції, спрямовані адресату тексту. Отже, функція тексту містить інформацію про модус розуміння, закладений адресантом.

Наступна класифікація типів текстів базується саме на *функціональному підході*:

- когнітивні тексти: наукові та науково-популярні;
- нормативні тексти: законодавчі;
- інформативні тексти: повідомлення, коментар, новини, описи, протоколи, характеристики тощо;
- апелятивні тексти: політична пропаганда, реклама, анонси, запрошення тощо;
- дескриптивні тексти: пояснюють стан речей, наприклад, опис продукту у технічній документації;
- тривіально-наративні тексти: до них належать твори художньої (біографічні романи) та масової (романи, детективи) літератури;
- естетично-креативні тексти: лірика, епос, драма [228, s. 23].

Звідси випливає, що функціональна спрямованість тексту того чи іншого документа потребує чіткішого визначення та доопрацювання.

Цікавою щодо цього є класифікація, запропонована сучасною дослідницею текстової комунікації Т. А. Єщенко, згідно з якою тексти поділяють на:

- агітаційні (передвиборча агітація, рекламний текст, політична промова, політичний коментар);
- пояснювально-розповідні або предметно зумовлені (науковий, філософський текст);
- соціально зумовлені (закон, договір, указ, положення, розпорядження);
- повідомлення особистого характеру (листівка, записка, приватний лист) [63, с. 110].

Жанрове різноманіття політичних текстів характеризується не лише загальними типологічними рисами, а й тематичною багатогранністю, структурою, індивідуальністю поєднання компонентів тексту. Наголосимо, що в політичному тексті саме визначення факту є певною мірою утрудненим, оскільки соціально-політична основа спричиняє до його трактування як соціально-обумовленої думки.

Розглянуті вище ознаки засвідчують синтезований характер політичних текстів, в якому діють характеристики усного і письмового типів взаємодії мови.

Коли виявляються характеристики усного типу мови, вони підтверджують головну властивість усної мови – процес формування думки одночасно з процесом безпосередньої комунікації. Коли ж проявляються характеристики письмового типу мови (наприклад, юридична і дипломатична лексика, повнота викладу, складні речення, макрорепліки, наявність дієприкметникових та інфінітивних зворотів), вони підтверджують головну

властивість писемної мови – можливість попереднього обміркування, підбору мовних засобів зв'язку для комунікації тощо [106].

Фахівці погоджуються з тим, що суто лінгвістичні визначення політичних текстів неправомірні, оскільки текст поєднує у собі як мовні, так і соціальні аспекти. У такому розумінні поняття «текст» можна співвіднести з поняттям «дискурс», а «політичний текст», відповідно, – із поняттям «політичний дискурс». У цьому контексті доцільно акцентувати увагу на підходах до вивчення та розуміння політичного тексту.

Політичний текст – це вербалізована політична діяльність у всіх її проявах: як знакових/символічних (нормативна та акумулятивна діяльність), так і незнакових (тексти-перформативи). Це поняття охоплює тематичний обсяг і стильові особливості, реалізовані в мові, а також засоби політичної активності мови.

Політичний текст, як особлива комунікативна система, характеризується, як і комунікація загалом, багатофункціональністю: він не лише є «структурою взаємодії його елементів, але і задає правила їх взаємодії, проявляючи як знакові, так і моделюючі сутнісні характеристики. Таким чином, політичний текст будується як форма організації, тобто певна система стосунків складових його матеріальних одиниць...» [128, с. 69].

Розгляд тексту як цілісної структури загалом і політичного тексту зокрема висуває перед лінгвістами такі завдання:

- 1) дослідження груп семантично зв'язаних речень;
- 2) аналіз способів поєднання груп семантично зв'язаних речень у складне синтаксичне ціле;
- 3) вивчення семантичних, синтаксичних і структурних властивостей і взаємовідносин елементів складного цілого;
- 4) опис типів зв'язків між семантично зв'язаними компонентами тексту;
- 5) виділення категорій завершеності та цілісності тексту.

Розробляючи граматику тексту, Т. ван Дейк пропонує визначити «стосунки лінійного (поверхневого) зчеплення у зв'язному тексті, які, своєю чергою, повинні визначити глобальне поєднання» [246, р. 40]. Іншими словами, грамика тексту повинна вивчати мікроструктури, закономірності їхнього утворення, а також перехід мікроструктур в макроструктури і далі – в структуру тексту. Такий підхід дає змогу використати поняття залежності поверхневих структур речень від абзацу, мовних елементів і одиниць – від структур, ідейних і тематичних елементів – від мовних тощо. Дослідження структури політичного тексту дає змогу, відповідно, виявити як його інваріантність, так і конкретні типи зв'язків між елементами і структурами в тому чи іншому конкретному випадку.

Доволі актуальним таке дослідження видається в процесі аналізу структурних особливостей текстів міжнародно-правового характеру, для яких притаманна наявність специфіки як з погляду правового аспекту, так і лінгвістичного. Наявність структурних елементів статуту міжнародної організації як єдиного цілого тексту під час застосування цього підходу дає змогу розглядати та аналізувати кожен структурний елемент окремо в поєднанні мікро- та макрорівнів кожного конкретного документа, який, у нашому випадку, з лінгвістичної точки зору трактуємо як текст [109, с. 3–6]. Конкретність типів зв'язків елементів того чи іншого тексту і створює *ідіолект* автора тексту, що сприяє виявленню системи значущих елементів, характерної для конкретного автора, епохи створення тексту, жанру, політичної партії, державних (національних) інтересів тощо.

У цьому випадку можна припустити, що текст – серединний елемент триелементної схеми комунікації, яку можна зобразити у такому вигляді:

автор (адресант) → текст → реципієнт (адресат).

Як серединний елемент комунікативного акту текст виявляє свою специфіку у кодуванні та декодуванні. Щодо адресанта текст є кодованою одиницею, оскільки автор кодує певну інформацію. Для сприйняття поданої у тексті інформації адресатові (реципієнту) необхідно її декодувати [65]. Автор (мовець), відповідно до свого задуму, породжує текст з метою найкращого передавання його змісту. Він редагує текст на етапі внутрішньої, мисленнєвої підготовки, а в письмовому варіанті – у процесі саморедагування, відповідно до стилістичних норм мови та комунікативної доцільності в кожній окремій ситуації. Важливим є дотримання цих параметрів у процесі підготовки тексту установчих документів, оскільки від процесу кодування та декодування залежить точність передачі та сприйняття і розуміння закладених у тексті положень, а, отже, й ефективність діяльності організації.

Зазначимо, що дослідження політичного тексту в історичному ракурсі дає підставу говорити про певний стиль політичного напрямку, історичної епохи тощо. Як би не розрізнялися «ідіолекти» політичних діячів певної епохи, загалом політичний текст характеризується деякими інваріантними параметрами. Умовно кажучи, можна вирізнити «ідіолекти» певного історичного періоду тієї або іншої країни, того або іншого народу.

Процес розуміння політичного тексту передбачає не тільки текст як лінгвістичну даність, як матеріалізований продукт суспільно-політичної діяльності адресанта-автора цього тексту, а й враховує зв'язок тексту з епохою, історичною ситуацією та конкретним читачем. Сприйняття тексту залежить від розглянутих вище категорій, що накладають на текст певні конотації, ширше – екстралінгвістичний контекст [227]. Структура екстралінгвістичного контексту перетинається зі структурою тексту. Для політичного тексту більшою мірою показовим є те, що екстралінгвістичний контекст написання і прочитання тексту змінюється доволі швидко. Соціальний та історичний контексти епох декодування, вступаючи у

взаємодію, можуть мати різний ступінь подібностей та відмінностей, утворюючи своєрідну «шкалу» сприйняття.

Політичний текст, як цілісна структура, потребує врахування особливостей історичного, культурного та соціального фонів, а також засобів створення сюжетно-тематичної та політико-ідеологічної спільності. Перетин, взаємопроникнення і взаємовплив усіх параметрів тексту, таких як характер інформативності, специфіка комунікативності, особливості функціонування системи кодування, взаємозв'язок процесів кодування, декодування та інтерпретації, взаємовідношення адресанта й адресата тексту, ознаки індивідуальності інформативно-впливаючої системи, стильова маркованість, актуалізують текст як комунікативну систему [284]. Деякі з них можна вважати внутрішніми, інші – зовнішніми ознаками тексту. Зовнішні ознаки тексту, такі як історичний, культурний і соціальний фони, політичний контекст тощо, визначають конотації тексту або специфічну інформацію. Вони є позатекстовими, екстралінгвістичними елементами тексту, отож «...можуть бути описані як зв'язки безлічі елементів, зафіксованих у тексті, з безліччю елементів, з яких був здійснений вибір даного спожитого елементу» [128, с. 65].

Зазначені вище комунікативні параметри тексту відзначаються як динамічністю свого характеру, так і особливою динамічністю їхньої взаємодії, що впливає на структуру тексту загалом. Політичний текст як семіотична система виявляється пов'язаним з іншою, вторинною, семіотичною системою, а саме – культурою загалом і соціальною культурою зокрема [301]. Обидві системи пов'язані з первинною семіотичною системою – мовою. Мова, як відомо, є засобом взаємодії представників певного соціально-мовного суспільства. Загальний соціально-культурний досвід слугує основою комунікації. Взаємодію культури, мови і тексту дослідники розглядають по-різному. Зокрема, Ю. М. Лотман і О. М. П'ятигорський визначають культуру як «сукупність текстів або складно побудований текст»

[129, с. 80]. Текст можна розглядати як засіб прояву, збереження і передачі культури; можна його розглядати і як засіб політичної соціалізації.

Текст характеризується багатоярусністю ієрархічно організованих рівнів: *мовного* (словесного), *суперсегментного* і *сюжетного*. Мовний рівень поділяють на лексико-морфологічний і синтактико-граматичний, які є послідовністю дискретних одиниць, що формують власне словесний вислів, текст. Суперсегментний рівень проявляється в авторському мовленні. Сюжетний рівень виявляється в результаті взаємозв'язку мовного і суперсегментного рівнів [128]. У політичному тексті «сюжет» наділений ідеологічними імплікаціями, назва рівня для політичного тексту може бути уточнена як сюжетно-ідеологічний рівень. Адресант вибудовує свій текст так, щоб сюжетна побудова призвела його до потрібних йому ідеологічних побудов.

Взаємодію різних рядів системи комунікації створює безперервний *комунікативний континуум*, сегментація якого можлива завдяки функціонуванню моделей сприйняття. У процесі творення тексту в безперервному мовному континуумі домінує той чи інший ряд: мовний, паралінгвістичний або кінесичний. Взаємодія цих рядів, накладання їх один на одного створюють синкретичність мови. Характер висунення певного ряду і характер їхньої взаємодії залежать від функціонально-мотиваційних цілей спілкування, причому прояв взаємодії цих рядів на семантичному рівні може бути експліцитним та імпліцитним. У зв'язку із взаємодією всіх зазначених вище показників, усіх засобів, що сприймаються у спілкуванні в сукупній цілісності, інваріант виконання тексту має деяку множину варіантів функціонування. Функціонування припускає різні способи передачі інформації, серію трансформацій: від мови як відкритої системи до тексту як закритої системи; від тексту як відкритої системи до виконання як закритої системи [181, с. 155]. Цю серію трансформацій можна виразити такою схемою (рис. 3.1):

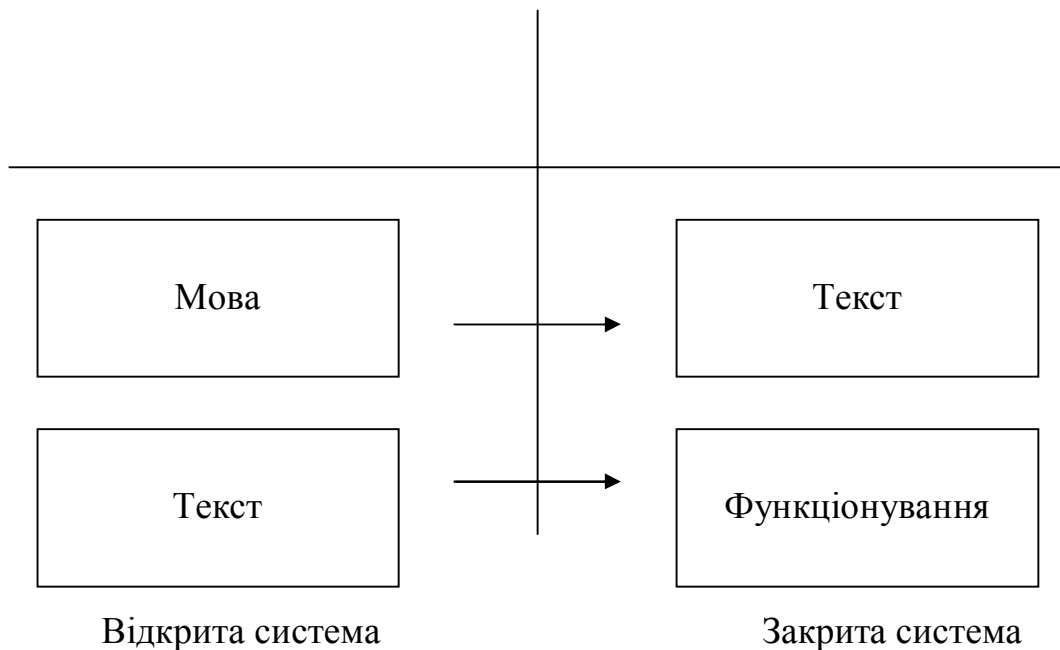

Рис. 3.1. Способи передачі інформації

Правила оптимального функціонування тексту варіюють залежно від виду мови: ораторської, сценічної, наукової, дипломатичної або дикторської. Функціонування набуває різної значущості залежно від функції. Різна значущість функціонування текстів залежить не лише від співвідношення змісту і плану вираження, а й від внутрішньої структури мови [126]. Ці дані підтверджують думку щодо закріплення тих чи інших засобів тексту, які корелятивно співвідносяться з тією чи іншою сферою спілкування, їхньої дії на характер сприйняття тексту, декодування та інтерпретації аудиторією.

Під час сприйняття тексту (читаного або промовленого) реципієнт декодує не лише мовний ряд, але й запрограмовані джерелом імплікації *паралінгвістичний* і *ритміко-інтонаційний* ряди, що проявляються у політичному тексті в ідеологічних імплікаціях. Функціонування тексту – це складний процес актуалізації експліцитного та імпліцитного планів. Дія, сприйняття, інтерпретація і декодування (виконання) тексту – взаємозв’язані і перехідні одна в одну категорії. Зі сприйняттям тексту читач (слухач)

особисто стає джерелом комунікації, відбувається перекодування повідомлення [180, с. 22].

Сприйняття, розуміння та інтерпретація політичного тексту передбачають сприйняття і переробку складної ієрархії код-рівнів і систем комунікації, що пов'язане з варіюванням цих процесів і закономірністю різних прочитань тексту. Проте навіть за різних прочитань одного і того ж тексту різними читачами об'єктивним критерієм розуміння та інтерпретації слугують стійкі мовні компоненти на різних рівнях мови, взаємодія яких виявляє два рівні значення – *експліцитний* (поверхневий) та *імпліцитний* (глибинний). У протилежному випадку текст не виконуватиме своєї головної функції – *комунікативної*. Читач (слухач) сприймає не лише фактичну інформацію в його вербально-невербальному комплексі, а й ті імплікації, які завжди простежують у системах первинної і вторинної комунікації (тобто не лише в природній комунікації, а й у текстуальній), та слугують індикаторами як підтексту, так і наміру або ідеологічної позиції адресанта. Такі індикатори можна зачислити до контекстуально-семантичної диференціації мови.

Політичний текст, як особлива форма комунікації, виникає як результат взаємодії планів вираження та змісту. Тут варто звернути увагу на процес комунікації не лише як процес передачі тексту, а й як процес взаємодії адресанта та реципієнта, які діють через канал комунікації, що передає ту чи іншу інформацію у вигляді тексту [119, с. 53–56].

Будь-який канал комунікації схильний до впливу перешкод. Для політичного тексту такими перешкодами слугують структури та особи, що дисонуються під час сприйняття читачем (слухачем). До перешкод сприйняття тексту можна зачислити такі соціальні параметри особи: знання, потреби, норми, переконання, забобони, зацікавлення, культуру реципієнта. Низька культура, обмежене адекватне сприйняття, малий життєвий досвід, відсутність фонових знань, необхідних для адекватного декодування, визначена ідеологічна, політична і релігійна приналежність, різні

інтелектуально-емоційні характеристики можуть спровокувати до спотворення інформативної суті тексту.

Подібними перешкодами під час сприйняття є особистісні конотації реципієнта. Таку особливість покладено в основу явища «різночитання» одного і того ж тексту різними читачами. Хоча будь-який текст кодують з метою забезпечення високої перешкодостійкості, на практиці стовідсоткова перешкодостійкість неможлива, оскільки структура особи реципієнта настільки різноманітна, що врахувати всі її параметри неможливо. Це доволі показово для політичного тексту, моделювання дії якого спричиняє моделювання сприйняття читачем таких текстів. Отож, тексти установчих документів міжнародних організацій слід розглядати як продукт комунікативної діяльності політиків (дипломатів), що піддається низці перешкод, переговорів, пошуку компромісу чи консенсусу на шляху творення документа (тексту) як у політичному, так і лінгвістичному контекстах (сенсах) [115].

Вивчення способів лінгвістичної ефективності в процесі передачі інформації політичного тексту є одним з важливих завдань лінгвістики тексту. Можна припустити, що політичний текст у житті сучасної людини займає одне з визначальних місць, впливаючи на багато сторін її життя, на сприйняття політичної ситуації у світі, сприйняття ідеологічної прихильності. Передусім це стає актуальним у світлі зростання ролі політичних інститутів у житті людини та держави як інституції, яка через делегований суверенітет повинна вирішувати нагальні проблеми суспільства через діяльність, у тому числі в міжнародних організаціях.

Різні види тексту – художній, політичний, рекламний – можна використати як засоби пропаганди та агітації. Ідеологічність різних видів текстів визначається суспільними відносинами осіб як елементів суспільства. Процеси дії та сприйняття тексту варіюють залежно від того, за допомогою якого тексту провадять дію. Варіативність сприйняття пов'язана з

варіативністю використання головних параметрів комунікації, до яких належать:

- основна знакова система, яку використовують у певному виді комунікації (мова);
- структура передаваного змісту;
- переважання типу інформації: семантичної, естетичної, ідеологічної;
- кількість переданої інформації;
- швидкість передачі інформації;
- характер і ступінь надлишковості;
- характер соціального призначення комунікативної системи;
- мета і цілі комунікації;
- специфіка набору стилеутворюючих (маркованих) одиниць;
- специфіка структурної організації;
- ступінь ефективності комунікативної системи;
- культурна позначеність (визначеність) системи [256].

Перелічені параметри поєднуються з такими характеристиками, як обмін досвідом адресата і адресанта, доступність і ефективність тексту. У результаті сприйняття тексту суб'єктивний досвід адресанта і адресата повинні поєднуватися для створення загального потенціалу комунікації. У політичному тексті таке нав'язування іноді набуває маніпулятивного характеру.

Отож інтерпретація будь-якого тексту може відзначатись варіативністю в межах певної шкали, незважаючи на особливості власне процесів взаємодії і сприйняття, які є складним явищем у взаємозв'язаному ряду:

дія – сприйняття – розуміння – оцінка – аналіз – інтерпретація.

Розчленування ряду на комунікативні складові є непростим завданням; кожен з етапів взаємоперехідний, невіддільний один від іншого. Дослідники

розглядають сприйняття загалом як складний активний процес пізнання навколишньої дійсності [279; 285].

Наведений вище аналіз підходів до визначення тексту дає підстави розглядати тексти установчих документів міжнародних організацій як складний механізм чи інститут лінгвістики. З іншого погляду, багатоманітність сфер і форм діяльності людини та її відображення у мовленнєвій діяльності і письмових документах дає змогу зробити припущення щодо необхідності обрання методології дослідження текстів установчих документів міжнародних організацій.

Отже, під час аналізу текстів установчих документів міжнародних організацій можна виявити їхні загальні та специфічні параметри, причому деякі загальні параметри мають своєрідне співвідношення або функціонування у кожному з видів спілкування. Загальним для всіх видів є моделювання семантичного варіювання, проте переважні моделі актуалізації сенсів у кожному виді тексту різні. Визначальною особливістю текстів установчих документів міжнародних організацій є їхнє функціональне призначення, тобто використання у процесі політичної діяльності на міжнародному рівні. Отже, такий текст поєднує в собі інформативність і директивність, характеризується контекстним забарвленням.

Зважаючи на тему нашого дослідження, слід констатувати полідисциплінарність текстів установчих документів міжнародних організацій і неможливість застосування до їхнього аналізу та класифікації суто лінгвістичної моделі типологізації. Очевидним є необхідність розгляду цих текстів з урахуванням засад політичного дискурсу та особливостей класифікації міжнародно-правових документів міжнародних організацій, що є питанням доволі дискусійним і потребує, на наш погляд, окремого розгляду.

3.2. Особливості структури текстів установчих документів міжнародних організацій

Установчі документи міжнародних організацій, як впливає з попереднього аналізу, становлять окремий вид документів міжнародно-правового характеру. З одного боку, вони мають особливу правову природу, а з іншого – відображають лінгвістичну природу нормотворення та відносин між державами, оскільки є результатом політичної комунікації, виразником волі держав через текст документа. Як зазначено вище, до установчих документів міжнародних організацій зачислено низку правових актів – від статутів і хартій до конституцій, конвенцій, меморандумів тощо. Спробувати уніфікувати та консолідувати уявлення про установчі документи слід з розгляду їхньої правової природи у поєднанні з особливостями лінгвістичного характеру як способу відображення політичної волі держав через процес комунікації. Таке переконання впливає з тези щодо правових норм, закладених в установчих документах як результаті комунікативного акту та політичного дискурсу [288].

Зазначимо, що держави, які підписують статут міжнародної організації, не просто укладають міжнародний договір, делегуючи частину власного суверенітету, а в такий спосіб створюють самостійний щодо них міжнародний інститут, новий суб'єкт міжнародного права та міжнародних відносин, наділений самостійними правами та обов'язками, в тому числі правом укладати міжнародні угоди від імені міжнародної організації.

Міжнародний договір – це єдина система норм з власною структурою. В загальнотеоретичному плані під структурою договору розуміють сукупність стійких зв'язків норм договору, які забезпечують його цілісність і тотожність самому собі. Структура міжнародного договору є також одним з елементів його форми. Як зазначає І. І. Лукашук, «структура виражає впорядкованість елементів договору, їхнє розміщення, характер

взаємозв'язку, тобто внутрішню організацію. Структура впорядковує зміст договору, забезпечує його цілісність, єдність» [132, с. 80].

Характеризуючи структуру договору, слід мати на увазі принцип єдності договору, згідно з яким міжнародний договір є єдиним цілим і має розглядатися як єдина система норм, що передана певними виразами у тексті. Принцип єдності договору тісно пов'язаний з принципом добросовісного виконання міжнародно-правових зобов'язань і найбільш чітко виявляється в статтях Віденської конвенції: стаття 17 («Згода на обов'язковість частини договору і вибір різних положень») і стаття 44 («Подільність договірних положень»). Якщо зважати, що у нашому випадку договір розглянуто як систему і взаємопов'язаних юридичних норм, й одиниць тексту, то варто, на наш погляд, спробувати проаналізувати структуру міжнародно-правового договору через призму політичної лінгвістики, адже у цьому випадку він є результатом комунікативного акту, пов'язаного з процесом реалізації політичної волі держав.

Головними елементами структури договору є: *найменування* договору, *преамбула*, *основна частина* та *заклучна частина* (прикінцеві або перехідні положення). Водночас наголосимо, що наявність усіх елементів структури в кожному договорі не є обов'язковою, і це не впливає на його юридичну силу.

Офіційне *найменування* договору є першим елементом його структури. Якщо раніше найменування договору не розглядали як окремий елемент структури, вважаючи його частиною преамбули, то сьогодні титулу надають більшого значення, оскільки він допомагає визначити об'єкт і цілі договору, відповідно до яких здійснюватимуть тлумачення змісту договору.

У найменуванні багатостороннього договору найменування Сторін вказують відповідно до правила альтернату: на першому місці ставлять найменування учасника, якому належить екземпляр тексту договору. В титулі договорів з декількома учасниками сторони зазначають в алфавітному

порядку; алфавіт визначають за згодою власне учасників (зазвичай, його укладають за латинським алфавітом).

Найменування договору не впливає на його юридичну силу. Це положення знайшло підтвердження як у самій Віденській конвенції, в якій йдеться про те, що договір вважають таким «незалежно від його конкретного найменування» [37], так і в практиці Міжнародного Суду ООН [162]. Водночас не можна не погодитися з І. І. Лукашуком, який вважає, що «було б, однак, неправильно розуміти це таким чином, нібито найменування взагалі не має значення для визначення юридичної природи угоди. Є низка найменувань, які свідчать, що мається на увазі міжнародно-правовий акт. До таких найменувань належать договір, пакт, конвенція» [132, с. 51].

На практиці використовують надзвичайно широке коло назв договорів. Ми не матимемо змоги розглянути всі назви, отож зупинимося лише на окремих, найпоширеніших найменуваннях.

Термін *договір* є не лише родовим поняттям, що охоплює всі найменування та види угод між суб'єктами міжнародного права, його застосовують також як одну з назв таких угод. Термін закріплено у Віденській конвенції 1969 р., а в національних системах права його часто використовують стосовно угод основоположного значення, які зазвичай підлягають ратифікації [37].

Термін *угода* також використовують як родове поняття щодо всіх видів міжнародних договорів і як найменування конкретного акту. Віденська конвенція визначає договір як *міжнародну угоду* з певними ознаками, що дає нам підстави стверджувати, що поняття *угода* є ширшим, ніж поняття *договір*, оскільки охоплює, крім міжнародних договорів, неправові угоди (політичні домовленості).

Держави часто використовують назву *угода* щодо міжнародно-правових актів, присвячених конкретному питанню в таких галузях міждержавного співробітництва, як економічні, культурні, фінансові,

технічні та інші відносини. Найбільше *угод* укладають у сфері економіки, а також за участю міжнародних організацій. Зазвичай, міжнародні угоди укладають з менш важливих, ніж договори, питань (зокрема, з технічних питань) і вони є менш формальними. У сучасній практиці серед міжнародно-правових актів простежується тенденція до зменшення кількості *договорів* та, відповідно, збільшення *угод*, оскільки міждержавні відносини поглиблюються і дедалі більше стосуються спеціальних, суто технічних питань [132].

За допомогою назви *хартія* визначають особливо урочисті акти, зокрема, установчі акти міжнародних організацій. Статут ООН англійською мовою має офіційну назву *хартія* (*charter*). Прикладом політичної домовленості під назвою *хартія* є відома Атлантична хартія 1941 р., яка відіграла суттєву роль у створенні антигітлерівської коаліції під час Другої світової війни. Урочисті резолюції міжурядових конференцій і міжнародних конференцій також можуть називати цим терміном (наприклад, Паризька хартія для нової Європи 1990 р. та резолюція Генеральної Асамблеї ООН 1974 р., Хартія економічних прав і обов'язків держав) [132].

Поняття *статут* визначають за допомогою не одного, а двох термінів: *статут* і *устав*. Оскільки статут є міжнародним договором, його також регулюють правом міжнародних договорів. Водночас статут має певну специфіку в рамках права міжнародних договорів, зокрема, тому, що статут міжнародної організації є пріоритетним щодо угод та резолюцій, які приймають на його основі. Цю ідею закріплено у ст. 5 Віденської конвенції 1969 р., згідно з якою їх застосовують «до будь-якого договору, який є установчим актом міжнародної організації, і до будь-якого договору, прийнятого в рамках міжнародної організації, без шкоди для відповідних правил цієї організації» [37].

Центральним у системі сучасного міжнародного права є Статут ООН [323], який іноді розглядають як своєрідну конституцію міжнародного

співтовариства. Статут ООН формулює основні принципи як імперативні норми міжнародного права, яким мають відповідати поведінка та договори всіх держав. Іноді міжнародні договори, на підставі яких засновують спеціалізовану міжнародну організацію, можуть назвати терміном *конституція*. Прикладом є установчий акт Міжнародної організації біженців 1946 р., а також установчі акти окремих спеціалізованих установ ООН [466; 471; 472; 474; 479; 480; 481]. Беручи до уваги вищість статуту та певну субординацію міжнародно-правових угод (статутів, хартій), можна висловити припущення щодо наявності текстових чи термінологічних особливостей текстів статутних документів як вищих за своїм статусом, принаймні з правової точки зору.

З іншого боку, І. І. Лукашук наголошує на тому, що «найменування може мати політичне значення. В одних випадках воно підкреслює значення, яке надають сторони даному акту, в інших – обмежує його» [132, с. 51].

Насправді найменування договору є одним із найзаплутаніших аспектів договірної практики, оскільки в міжнародному праві не існує загальновизнаної класифікації назв договору. Причому з плином часу ситуація ускладнюється через непослідовність держав у виборі назв договорів.

Як стверджують дослідники міжнародного права І. І. Лукашук, А. М. Талалаєв, Г. І. Тункін [132; 184; 189], у міжнародній практиці існує тенденція до використання певних найменувань договору щодо його окремих видів. Наприклад, угоди про союз, взаємну допомогу та припинення стану війни й укладення миру нерідко називають договорами. Міжнародні угоди, які створюють міжнародні організації, називають статутами, а договори про закони та звичаї війни – конвенціями. Договори, які укладають у рамках ООН, її спеціалізованих установ і Ради Європи, також доволі часто називають конвенціями. Водночас побіжний аналіз найменувань установчих документів міжнародних організацій дає підстави стверджувати, що ці

документи доволі часто мають різну назву (конвенція, конституція, статут, хартія тощо) [132; 184; 189].

У доктрині міжнародного права деякі автори намагались з'ясувати питання, чому певні категорії міжнародних договорів мають саме такі назви, проте вони не спромоглися виробити чіткої системи назв і класифікації договорів. Як вважають дослідники, юридичної відмінності у найменуваннях міжнародних договорів немає, як немає і загальновизнаної класифікації таких найменувань. Зазначимо, що питання обрання того чи іншого найменування й у лінгвістичній науці залишається відкритим. У цьому контексті можна висловити таке припущення: вибір назви часто обумовлюється лінгвістичними чинниками учасників договору. Доцільним видається розглянути питання специфіки використання широкого спектра найменувань установчих документів через призму лінгвістики та етимологічної складової. Доволі цікавим, на нашу думку, вважаємо з'ясування частоти використання найменувань установчих документів міжнародних міжурядових організацій термінами *договір, конвенція, статут, конституція, хартія, меморандум, декларація*. З цією метою досліджено 249 міжнародних міжурядових організацій. Загальні результати подано у таблиці 3.1:

Таблиця 3.1

**Частотність використання назв установчих документів
міжнародних організацій**

№ з/п	Назва установчого документа	Частота вживання
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
1.	Agreement	87
2.	Charter	15
3.	Constitution	25
4.	Convention	61

5.	Declaration	9
6.	Memorandum	2
7.	Pact	4
8.	Resolution	7
9.	Statute	18
10.	Treaty	21
Разом		249

Отримані результати для наочності відображено на діаграмі (рис. 3.2):

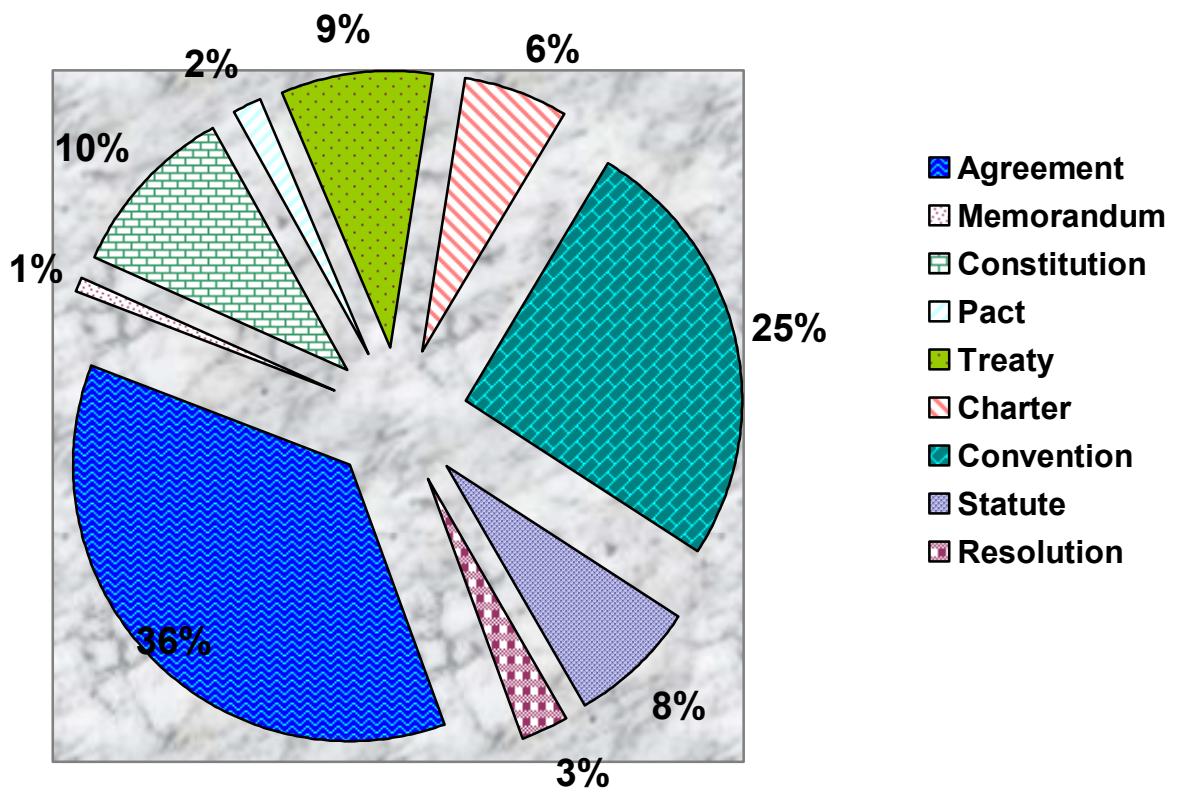

Рис. 3.2. Частотність використання назв установчих документів міжнародних організацій

Завдяки аналізу частотності застосування у назвах установчих документів міжнародних організацій термінів *treaty*, *agreement*, *statute*, *charter*, *constitution*, *declaration*, *memorandum*, *convention*, *pact*, and *resolution*,

можна зробити такий висновок: найуживанішим найменуванням установчого документа міжнародних міжурядових організацій (35 %) є термін *угода* (*Agreement*).

- *Agreement* / угода – одне з найменувань міжнародного договору; взаємна домовленість; договір, за яким встановлюють взаємні зобов'язання щодо чогось; умова, пакт.

Друге місце за частотністю використання (24 %) посідає *конвенція* (*Convention*).

- *Convention* / конвенція – (лат. *conventio* – договір, угода) – вид міжнародних договорів, які приймають міжнародні організації, конференції, наради тощо. Обов'язкові для виконання сторонами-учасниками відповідних інституцій. Встановлюють взаємні права та обов'язки сторін. Конвенції поділяють на багатосторонні й двосторонні, загальні й галузеві, глобальні й регіональні.

Конституція (*Constitution*) як установчий документ лише на третьому місці (10 %).

- *Constitution* / конституція – (лат. *constitutio* – устрій, установлення, положення) нормативно виражений порядок організації та здійснення державного владарювання.

Серед найменувань меншою мірою застосовують терміни *договір* (*treaty*), *статут* (*statute*) та *хармія* (*charter*).

- *Treaty* / договір – (ст.-франц. *traité*, лат. *tractatus* – угода, обговорення) – письмова угода двох або більше сторін.

- *Statute* / статут – (лат. *statutum* – ухвала, постанова, рішення) – назва нормативно-правового акту або установчого документа у внутрішньодержавному праві. Назву *Statute* мають ті установчі документи об'єднань, які зазвичай ухвалюють їхні вищі органи. Статут міжнародної організації – це багатосторонній міжнародний договір, що визначає права, природу, характер, зміст діяльності, головні цілі та завдання міжнародної

організації. Статути міжнародних організацій, зазвичай, визначають: повноваження голів органів організації, порядок їхнього утворення і представництва в них держав-членів; базові принципи діяльності організації та її членів; правила прийому до організації та виходу або виключення з неї; порядок прийняття рішень органами організації та забезпечення їхнього виконання; порядок вирішення спорів між членами організації.

- *Charter* / хартія – (грец. *chartion* – стародавній рукопис) – назва деяких документів, декларацій суспільно-політичного значення.

У поодиноких випадках найменуваннями документів такого роду є *декларація (Declaration)*, *резолуція (Resolution)*, *пакт (Pact)* і *меморандум (Memorandum)*.

- *Declaration* / декларація – (лат. *declaratio*, від *declare* – заявляти, повідомляти) – офіційне проголошення державою, партією, міжнародними, міждержавними організаціями головних принципів, а також документ, у якому їх викладено; оголошення, заява приватної особи чи організації.

- *Resolution* / резолюція – (лат. *resolutio*, від *resolvere* – розв’язати, вирішити) – рішення (документ), що приймає міжнародна організація та є обов’язковим до виконання чи дотримання викладених у резолюції положень для учасників.

- *Pact* / пакт – (лат. *pactum* – договір, угода) – одне з найменувань двосторонніх чи багатосторонніх договорів щодо конкретної сфери політичних відносин.

- *Memorandum* / меморандум – (лат. *memorandum* – те, про що слід пам’ятати) – дипломатичний документ, у якому детально викладено факт і наведено відповідні аргументи. Меморандум часто містить виклад та обґрунтування міжнародно-правової позиції держави; може бути або додатком до дипломатичної ноти, або самостійним документом [335; 340; 336, с. 168; 335, с. 172; 333, с. 136].

Наступним структурним елементом є *преамбула договору* – вступна частина договору, яка не є його обов’язковою складовою. Відсутність преамбули в договорі не впливає на його юридичну силу. Головне призначення преамбули – закріплення офіційних цілей, принципів і мотивів укладення договору. У преамбулі договору, зазвичай, вказують найменування сторін і уповноважених, мотиви переговорів, дійсність повноважень, а також цілі договору. Як засвідчує практика, існує два види преамбули: традиційна (повна) і сучасна (спрощена).

У традиційній преамбулі (I тип) висловлюють причини, пояснюють необхідність укладення договору (конвенції). Наприклад:

The States Parties to the present Convention,

Having in mind the purposes and principles of the Charter of the United Nations...,

Recalling that the importance of the question of special mission was recognized...,

Believing that an international convention on special missions would complement...,

Realizing that the purpose of privileges and immunities relating to special missions is not to benefit...,

Affirming that the rules of customary international law continue to govern questions not regulated by the provisions of the present Convention,

HAVE AGREED as follows: [...] [25, с. 27–28].

Спрощена преамбула (II тип) вміщує лише перелік договірних сторін, однак не висловлює мотивів укладення установчого договору:

The States parties to this Agreement and the African Development Bank have agreed to establish hereby the African Development Fund which shall be governed by the following provisions [359];

The Governments on whose behalf this Agreement is signed agree as follows [397];

With a view to intensifying and co-ordinating on a worldwide scale the development and improvement of organisations, means and techniques for preventing and reducing the consequences of natural disasters in peacetime or of the use of weapons in time of conflict, *the contracting States* have agreed to the following [469].

Як засвідчують результати досліджень, з проаналізованих установчих документів міжнародних організацій близько 93,8 % мають преамбулу першого типу, близько 6 % – другого; близько 0,1 % документів не мають преамбули.

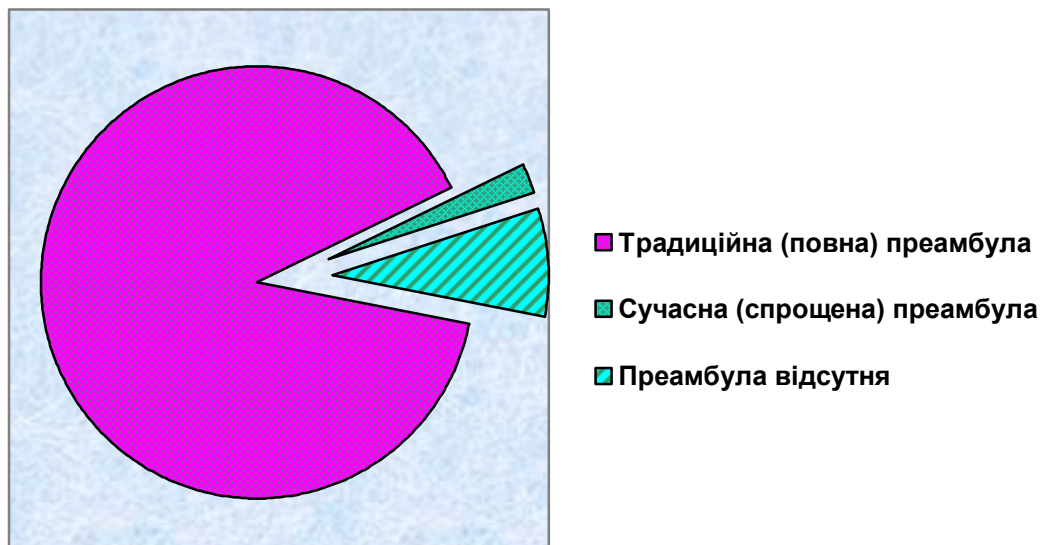

Рис. 3.3. Типи преамбули установчих документів міжнародних організацій.

Прикладом традиційної преамбули вважають преамбули Статутів ООН, ЮНЕСКО, ЮНІДО, ЮНКТАД:

WE THE PEOPLES OF THE UNITED NATIONS DETERMINED

- *to save succeeding generations from the scourge of war, which twice in our lifetime has brought untold sorrow to mankind, and*
- *to reaffirm faith in fundamental human rights, in the dignity and worth of the human person, in the equal rights of men and women and of nations large and small, and*
- *to establish conditions under which justice and respect for the obligations arising from treaties and other sources of international law can be maintained, and*
- *to promote social progress and better standards of life in larger freedom,*

AND FOR THESE ENDS

- *to practice tolerance and live together in peace with one another as good neighbours, and*
- *to unite our strength to maintain international peace and security, and*
- *to ensure, by the acceptance of principles and the institution of methods, that armed force shall not be used, save in the common interest, and*
- *to employ international machinery for the promotion of the economic and social advancement of all peoples,*

HAVE RESOLVED TO COMBINE OUR EFFORTS TO ACCOMPLISH THESE AIMS [455].

Як бачимо з тексту, для преамбули визначальними є певні ознаки, пов'язані з характером договору; у нашому випадку вони характеризують результат комунікативної діяльності представників держав, що досягли між собою згоди у тій чи іншій сфері відносин [296]. Вивчаючи правову природу міжнародно-правових документів, І. І. Лукашук виокремлює такі характерні риси та складові преамбули:

1. Найменування держав чи органів, від імені яких або за дорученням яких укладають договір (*The participating States; The Governments of this Constitution; The contracting states; The Signatores to this Agreement; The*

States Parties to the present Charter; The (High) Contracting Parties; The Nations accepting this Constitution; The Governments of the States Parties to this Constitution; The plenipotentiaries of the Governments of the contracting countries).

2. Передісторія, в якій викладають обставини, що передували укладенню договору, та обставини, які спонукали сторони до укладення договору (*Affirming that...; Bearing in mind...; Convinced that...; Conscious that...; Considering that...; Desiring to...; Determined that...; Expressing their wish...; Guided by...; Mindful of...; Realizing that...; Recognizing that...; Taking into consideration...*).

3. Мотиви (інтенції) укладення договору (*In order to attain the objectives; In order to direct their efforts; ... of enhancing the effectiveness ... in achieving the major objectives; With a view to coordinating, standardizing, and improving ... activities; With a view to developing communications; With a view to strengthen[ing] the close relations).*

4. Мета укладення договору (*to determine the conditions of admission of participants; to develop all institutions; to encourage research and training; to ensure the circulation of information; to facilitate worldwide cooperation; to promote standardization; to provide technical assistance).*

5. Повідомлення про наміри укласти договір (*Accepting these principles, the Contracting Parties agree and hereby establish the Organization; Have resolved to combine our efforts to accomplish these aims; In consequence whereof they do hereby create the Organization).*

6. Вступна формула згоди (*Have accordingly concluded this Convention; Have agreed as follows...; Have agreed to establish...; Have agreed to the present Charter; Hereby agree...; Have agreed upon the following...; Have resolved to cooperate in achieving these goals and agreed to the present amended Charter; Have decided to establish an international organisation, and hereby agree as follows*) [131, с. 264].

З правової точки зору преамбула має юридичне значення, оскільки є елементом тлумачення договору. З іншого боку, відповідно до резолюцій Міжнародного Суду ООН, – «преамбула Статуту ООН є моральною та політичною базою викладених далі юридичних положень. Такі міркування, однак, не можуть самі по собі бути правовими нормами» [162]. Отже, преамбула є своєрідною констатацією політичних домовленостей, покладених в основу документа, який створює міжнародну організацію. Цей документ визначає мотиви комунікативної діяльності політиків (держав), а також мету та ціль майбутньої діяльності створюваної міжнародної інституції.

Однак, як переконливо засвідчує аналіз структури преамбул установчих документів міжнародних організацій, у практиці не існує єдиного зразка, хоча загалом спостерігаємо тенденцію до її спрощення та скорочення.

Наступним елементом є *основна частина* договору, яка слідує за преамбулою і містить конкретні норми, принципи, механізми функціонування інституції. Основна частина договору, зазвичай, містить головні положення договору і поділяється на частини, розділи, статті, параграфи, пункти. Такий поділ полегшує користування текстом договору і дає змогу точніше з'ясувати зміст волевиявлення сторін.

Щодо цих назв у договірній практиці існує презумпція: вони мають юридичне значення, якщо інше не випливає з тексту угоди. З розвитком і поглибленням міжнародних відносин відбувається збільшення обсягу основної частини договорів, статутів тощо.

Головним принципом побудови установчого документа є принцип цілісності: всі складові договору взаємопов'язані і кожен з них необхідно тлумачити та реалізовувати в контексті інших.

Текст основної частини договору укладається у формі пронумерованих статей (*article*) та пунктів (*provision*), які можуть поєднувати у розділи (*chapter/part*), секції (*section*) та підсекції (*subsection*). Розділи, частини чи

навіть статті установчого договору можуть мати власні назви (*Establishment; Purposes; Principles; Objectives and Functions; Main Bodies; Headquarters; Membership; Participation; Finances; Privileges and Immunities; Signature and Ratification; Entry into Force; Adhesion and Accession; Withdrawal*), які допомагають з'ясувати їхній зміст. В установчих документах розділи, секції, підсекції та додатки мають назву.

PART I – ESTABLISHMENT

ARTICLE 1

PART II PURPOSES

ARTICLE 2

- a)
- b)
- c)
- d)
- e)

PART III – MEMBERSHIP

ARTICLE 3 – MEMBERS

- a)
- b)
- c)
- d)
- e)
- f)

Статті завжди нумерують арабськими цифрами, на відміну від розділів, які позначають римськими. Якщо нумерація секцій кожного розділу починається з одиниці, то нумерація статей, як і розділів, наскрізна у межах тексту угоди. Підсекції позначають не цифрами, а літерами. Нумерація підсекцій у розділах наскрізна, а у межах тексту статті починається з нової літери. У додатках нумерацію здійснюють у межах додатка. Водночас спостерігаємо певну специфіку в оформленні структури основної частини установчих документів.

Наприклад:

<p>CHAPTER I. Purposes and Functions</p> <p>Article 1.</p> <p>1.</p> <p> a)</p> <p> b)</p> <p> c)</p> <p> d)</p> <p> e)</p> <p>2.</p> <p>3.</p> <p>CHAPTER II. Membership</p> <p>Article 2.</p> <p> a)</p> <p> b)</p> <p>Article 3.</p> <p>Article 4.</p> <p>1.</p> <p>2.</p>
--

Щодо змісту абзацу, то В. В. Калюжна вважає, що абзац, який складається з одного пункту, за змістом не завжди є завершеною одиницею і продовжується у наступному пункті [75, с. 58]. Схожої думки дотримується І. Р. Гальперін, який вважає, що у стилі такого типу документів структура абзацу залежить від форми документа. На його думку, абзаци охоплюють певну кількість паралельних конструкцій, що, як незалежні одиниці, для цілісності всього документа формально стають залежними [46]. Це є причиною того, що вся стаття, яка складається з абзаців-пунктів, з точки зору єдності змісту, стає єдиним абзацом.

Наприклад:

Article 6 ORGANIZATION AND MANAGEMENT**Section 1 – Structure of the Fund**

- a)
- b)
- c)

Section 2 – The Governing Council

- a)
- b)
- c)
 - i)
 - ii)
 - iii)
 - iv)
 - v)
 - vi)

- d)
- e)
- f)

Section 3 – Voting in the Governing Council

- a)
 - i)
 - A)
 - B)
 - ii)
 - A)
 - B)
 - iii)
- b)
- c)

У цьому контексті можна констатувати цілісність тексту, яка впливає з цілісності змісту установчого договору, статуту тощо. Знову ж таки, в установчих документах міжнародних організацій в основній частині виписують механізми діяльності тієї чи іншої міжнародної інституції. Характерними тут є «*Membership*», «*Voting*», «*Consensus Procedure*», «*Organs*», «*Headquarters*» тощо. Тобто, якщо міжнародному договору притаманне широке застосування термінів, то для установчих документів важливішим є виклад політичної волі держав, яка матеріалізується у творенні спільної інституції, завдання і механізми діяльності якої закріплені у тексті

статуту. З цієї точки зору, установчі документи можна вважати не лише юридичними, а й політичними документами.

Положення основної частини поділяють за видами відносин, які вони регулюють, а, отже, структурують у тексті за ступенем важливості, що полегшує розуміння та ефективну реалізацію угоди. Зазвичай, на першому місці – найбільш загальні норми, за ними – конкретніші положення. У деяких угодах спочатку викладають основні принципи, на яких базується договір, а далі – норми, що уточнюють і доповнюють ці принципи. Зважаючи на те, що міжнародні відносини є доволі мінливими й динамічними, у міжнародних договорах Сторони часто закріплюють норми, які мають загальний характер.

З огляду на це, однією з проблем оформлення установчого договору є пошук оптимального співвідношення правової конкретики та чіткості лінгвістичних формулювань, а також необхідності у забезпеченні достатньої гнучкості положень угоди. З іншого боку, необхідним є прагнення оптимального співвідношення між чітко визначеними правами і обов'язками сторін та загальними деклараціями і закликами. Все це загалом залежить від професіоналізму та майстерності розробників угоди. З точки зору лінгвістики, у текстах установчих документів міжнародних організацій, які є центральним об'єктом нашого дослідження, загальні декларації та завдання необхідно подавати максимально чітко з використанням відповідної термінології та усталених (загальноприйнятих) виразів, кліше тощо.

Перехід від основної частини до *прикінцевих положень* не надто чіткий, отож заключною частиною угоди вважаємо останній розділ (*Part, Section*) та заключні речення.

З правової точки зору, положення заключної частини торкаються винятково деяких механізмів договору як такого. Найтипівішими питаннями, що розглядають у заключній частині, є: порядок перегляду, внесення змін, процедура прийняття угоди сторонами (підписання; ратифікація; прийняття; приєднання; набуття чинності; держави, що можуть стати його учасниками;

термін дії; пролонгація; припинення дії; застереження; тлумачення; розв'язання спорів; депозитарій; обмін ратифікаційними грамотами або передання їх на зберігання; реєстрація; автентичність текстів; статус додатків).

У заключних положеннях, зазвичай, містяться дата і місце підписання, підписи сторін. Установчий договір, зазвичай, скріплюють підписами уповноважені особи. Як альтернатива, він може складатися з одного або двох чи більше взаємопов'язаних документів [60, с. 47]. Як засвідчує аналіз, підписи не є обов'язковим елементом угоди. У практиці трапляються випадки, коли сторони не підписують угоду з політичних міркувань. Печатки також не є необхідними атрибутами угоди.

Заключна частина завершується формулюванням, за допомогою якого встановлюють згоду уповноважених і спосіб посвідчення цієї згоди. Наведемо приклади такого формулювання:

In faith whereof the representatives of the Governments have signed the present Charter; In witness whereof, the undersigned plenipotentiaries, sign this Convention; And whereas the said Treaty has been signed; In witness whereof, the undersigned, duly empowered, have appended their signatures to this Agreement; In faith whereof the following Plenipotentiaries, whose powers have been found in good and due form, have signed the present Agreement.

Заключна частина, як і преамбула та основна частина, має певні особливості побудови та функціонування, тобто за нею закріплені специфічні мовні засоби оформлення. Широко вживаними є похідні від терміна *to sign* (*to sign – signatory – signature – undersigned*). Наприклад:

Paragraphs shall come into force with regard to each signatory government as from the date of its signature; The representatives of the Governments have signed the present Charter; The undersigned, duly authorized to that effect, have signed this Constitution; The undersigned plenipotentiaries, having been duly authorized, sign this Convention; Whereas the Treaty was opened for signature.

Отож, цілковита або часткова відсутність заключної частини не впливає на юридичну силу документа.

Отже, можна зробити висновок, що установчі документи міжнародних організацій становлять собою міжнародну угоду за структурою та змістом. Водночас зазначимо, що вони мають певні особливості як документи, у яких викладена політична воля держав до спільного вирішення нагальних питань міждержавних відносин. Узагальнений характер установчих документів впливає з ширшої сфери їхнього застосування у більшості міжнародних організацій, порівняно з двосторонніми формами міждержавного співробітництва. Цим, до певної міри, зумовлені й особливості застосування лінгвістичних прийомів під час створення текстів установчих документів міжнародних організацій.

Виконаний аналіз структури установчих документів міжнародних організацій дає підстави стверджувати, що у них визначають не лише правові зобов'язання. Ці документи характеризують комунікативну діяльність політиків (держав) та можуть трактуватися не лише як правові, а й як документи політичного характеру, які віддзеркалюють процес політичної комунікації між державами чи їхніми представниками, і є результатом втілення політичної волі держав на міжнародній арені.

3.3. Лексико-семантичні особливості установчих документів міжнародних організацій

Наявність структурних особливостей установчих документів міжнародних організацій дає підставу висловити припущення щодо вживання спеціальної лексики, характерної для цього виду документів.

Одним із найважливіших елементів форми установчого документа є мова – спосіб волевиявлення його сторін. Мова документа виражається в тексті, а власне угода, на відміну від міжнародного звичаю, існує лише як

документ, втілений у тексті [184, с. 115]. На думку А. Н. Талалаєва, міжнародний договір є мовною угодою. Оскільки, на думку дослідника, немає загальнообов'язкової мови міжнародних договорів, сторони договору самостійно обирають мову, яка втілюватиме їхню угоду. Зазвичай двосторонні договори укладають мовами обох сторін. До того ж, тексти мовами обох сторін є рівно автентичними, тобто мають однакову юридичну силу, що є важливим під час тлумачення договору у разі існування розбіжності між різномовними текстами, якщо інше не передбачено договором [184, с. 115].

З іншого боку, аналіз установчих документів міжнародних організацій засвідчує, що їх укладають, зазвичай, мовою, яку вважають офіційною мовою міжнародної організації.

У міжнародній практиці відомі випадки, коли двосторонні договори укладають у трьох мовних варіантах: два варіанти – мовами сторін договору, третій – іншою мовою. При цьому зазначають, що у випадку виникнення суперечностей, коли мова однієї сторони не є зрозумілою для іншої, автентичним вважатимуть третій варіант тексту. Важливі багатосторонні договори нерідко укладають мовами, найпоширенішими у світі: англійською, французькою та іспанською. Міжнародні договори, що укладають у рамках ООН, зазвичай, укладають шістьма офіційними мовами ООН: англійською, французькою, російською, іспанською, арабською та китайською.

Як зазначено в коментарі Міжнародного Суду ООН, «з формальної точки зору установчі договори міжнародних організацій є багатосторонніми договорами, до яких застосовуються усталені правила тлумачення договорів...» [85, с. 83].

Зупинимось на одному з тлумачень договорів – мовному; воно передбачає з'ясування суті договору шляхом семантичного аналізу термінів, а також тексту з точки зору етимології, лексики, синтаксису і стилістики мови. Як відомо, воля сторін договору набуває зовнішнього вираження в мові

за допомогою певних прийомів і правил мови. Формулюючи положення договору, його сторони намагаються досягти максимальної відповідності між їхньою волею та відображенням цієї волі в мові договору. Отож мовне тлумачення виходить з того, що міжнародний договір є, передусім, мовною угодою сторін, для з'ясування смислу якої інтерпретатор також має використовувати мовні прийоми і правила.

Загалом мовне тлумачення – це з'ясування значення окремих слів у їхньому синтаксичному зв'язку, спрямоване на виявлення справжньої волі сторін договору. Мовне тлумачення договору враховує той факт, що договір створюють не за допомогою побутової, звичайної мови, а за допомогою міжнародно-правової мови, що має специфічні встановлені форми та особливу юридичну термінологію. Водночас зрозумілість і простота мови є однією з умов правильного розуміння положень договору, отож слова договору треба брати в основному значенні, якщо не зазначено, що певне слово слід розуміти у спеціальному значенні [318].

Якщо міжнародний договір містить юридичні терміни, які відомі в законодавстві всіх його сторін, однак мають різне значення, термін слід розуміти в тому значенні, яке йому надано законодавством сторони, що регулює правовідносини. Виходячи з того, що договір створюють за допомогою міжнародно-правової мови, юридичні терміни договору слід розуміти згідно з чинними нормами міжнародного права, якщо сторони не надали терміну спеціального значення.

Доцільним, на нашу думку, видається аналіз семантичних особливостей мов, які використовують під час підготовки та оформлення текстів установчих документів міжнародних організацій. Мовною базою установчих документів є загальноповсюджені лексика з високою частотністю, яка характеризується небагатозначністю і якій вживання неологізмів не є типовим, повністю відсутнє вживання жаргонізмів, діалектизмів. Частотним є вживання кліше – готових форм висловлювання, які всі розуміють

однозначно і вплив яких на читача перевірений. Таку частотність пояснюють потребою забезпечити адекватність і чіткість передачі інформації та швидку обробку документів, отож однотипні поняття позначають однотипними лексемами, не замінюють синонімічними, щоб не «розмивався» зміст, не виникало різночитання.

Загальноживана лексика взаємообумовлена і пов'язана зі спеціальною лексикою, а також абрєвіатурами та скороченнями. Зокрема, В. В. Калюжна виокремлює дві тематичні групи спеціальної лексики: повна і точна назва документів та лексика, пов'язана зі сторонами, що домовляються, з укладенням договорів, їхнім підписанням [75]. Саме спеціальна лексика створює стиль, характерний для міжнародних документів. Вона надає йому рис офіційності, строгості. До спеціальної лексики ми зачислили терміни, терміносполучення, назви посад та інституцій, архаїзми, сталі словосполучення.

З метою перевірки висловленого припущення проаналізовано 249 установчих документів міжнародних організацій та встановлено відсоткове співвідношення використання спеціальної та загальноживаної лексики, яке проілюстровано на рис. 3.3:

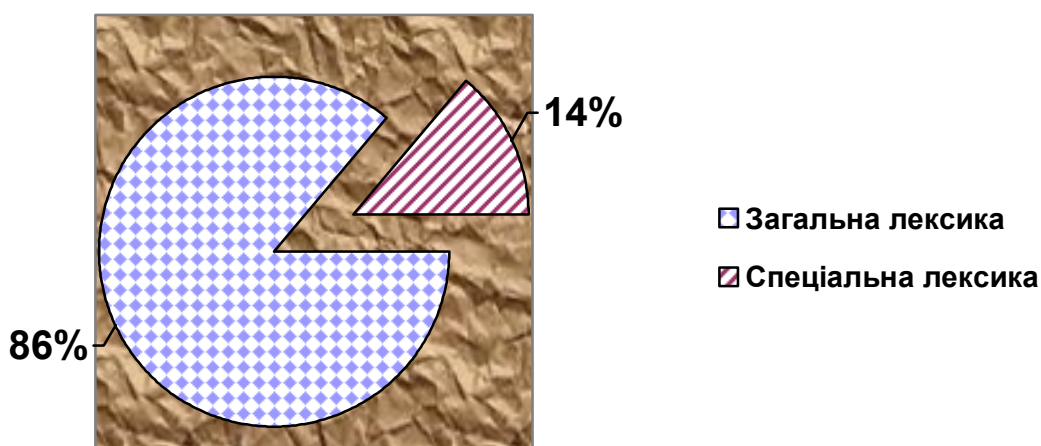

Рис. 3.3. Співвідношення вживання загальної та спеціальної лексики в текстах установчих документів міжнародних організацій

Для дослідження обрано Конституцію Міжнародної організації кримінальної поліції ІНТЕРПОЛ. З'ясовано, що у цьому документі використано таке співвідношення спеціальної лексики (рис. 3.4): терміни – 19 %, терміносполучення – 12 %, назви посад та інституцій становлять 48 %, архаїзми – 2 %, сталі словосполучення – 19 %.

Отримані результати відображено на діаграмі (рис. 3.4):

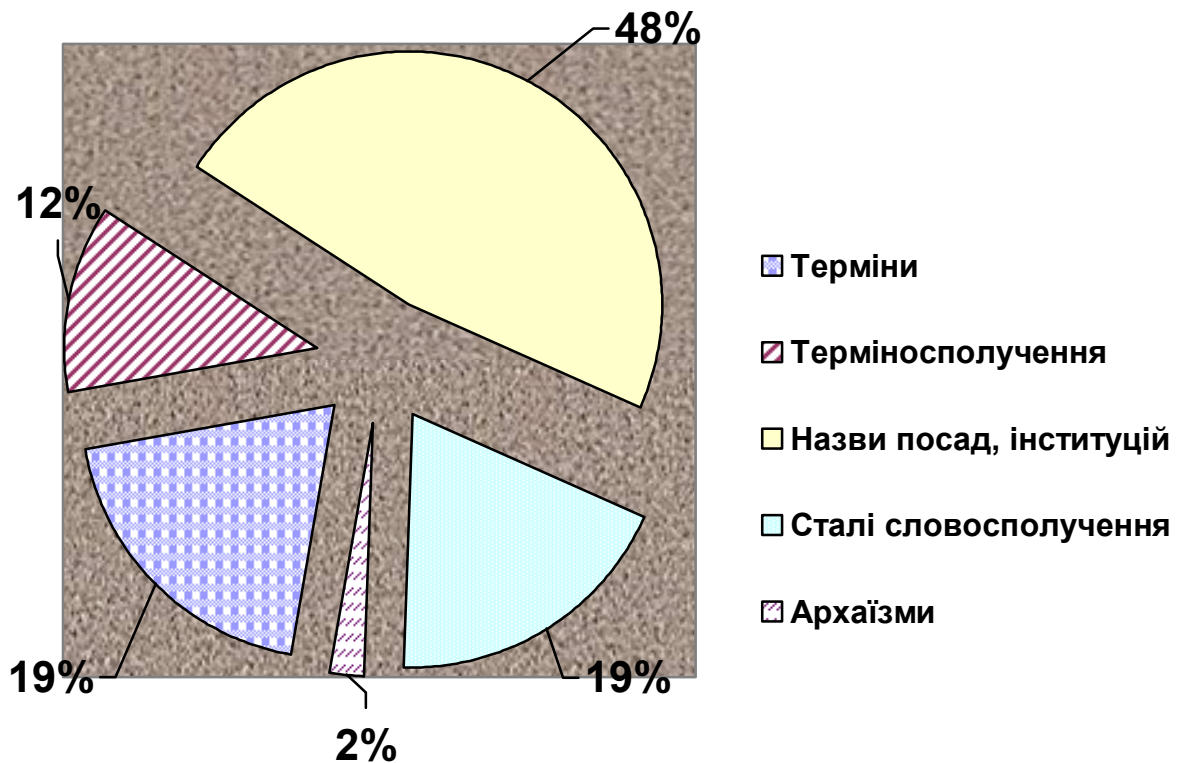

Рис. 3.4. Застосування спеціальної лексики на прикладі конституції Міжнародної організації кримінальної поліції ІНТЕРПОЛ

Продовжуючи аналіз, за цією ж методикою досліджено англomовні тексти установчих документів 248-ми міжнародних організацій. Результати дослідження представлено на рис. 3.5.

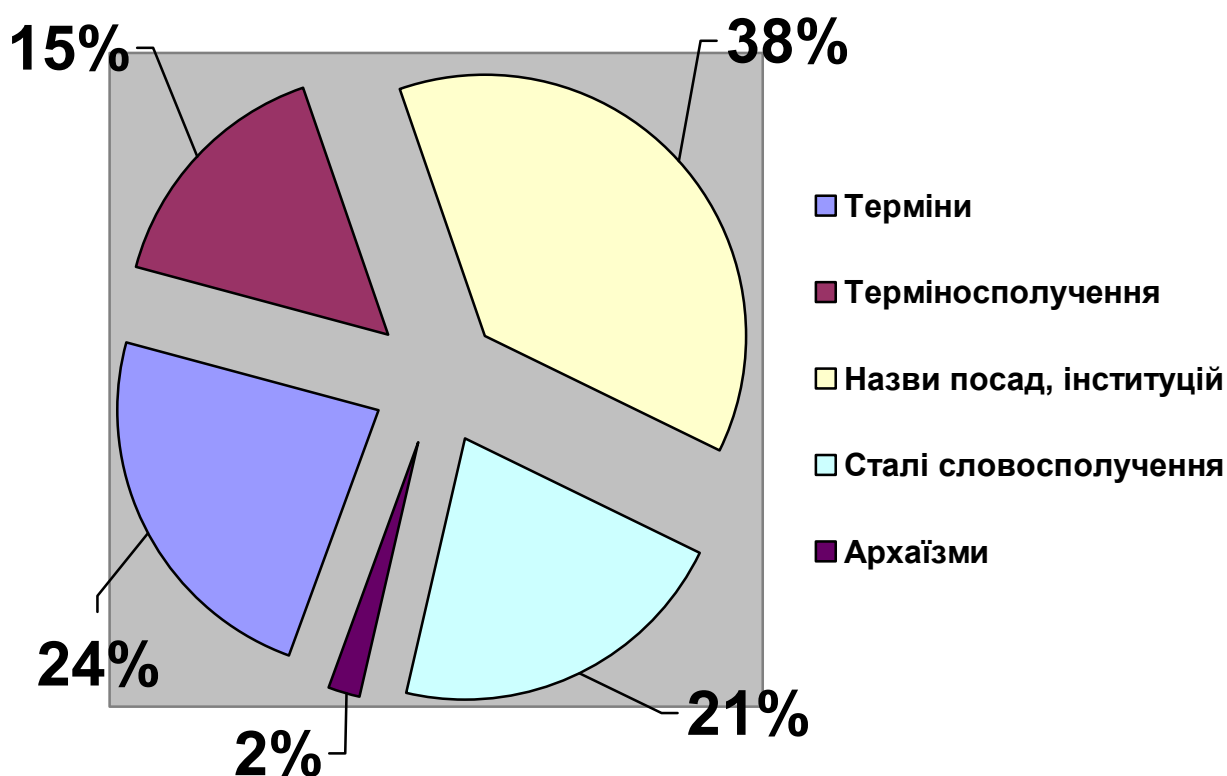

Рис. 3.5. Використання спеціальної лексики в англомовних текстах установчих документів міжнародних організацій

Як засвідчує порівняльний аналіз, частота вживання спеціальної лексики середньостатистично збігається в усіх проаналізованих установчих документах міжнародних організацій з незначним коливанням показника. Отже, можна стверджувати, що основу спеціальної лексики установчих документів становлять терміни (24 %) і назви посад та інституцій (38 %); меншою є питома вага терміносполучень (15 %) і сталих словосполучень (21 %); архаїзми (2 %) трапляються зрідка.

Спеціальну лексику в установчих документах (статутах, угодах, конвенціях) застосовують найчастіше, оскільки канонічність тут пов'язана зі специфікою документа. Як уже з'ясовано, ці документи формують з низки частин, в яких визначають мету, цілі, структуру, функції, членство, прикінцеві положення [114, с. 36–38]. Виходячи з цього, доцільним видається звернути увагу на термінологічне забарвлення кожної з цих частин

документа. До прикладу:

Preamble: *purpose, aim, objectives, functions and powers.*

Structure: *governing organs, composition, session, General Assembly, Council, Secretariat, General Conference, Bureau, Director-General, Secretary-General, Executive Board, executive organs, executive staff, appointment, rules of procedure, subsidiary organs, conferences, meetings, headquarters, provisional seat.*

Membership: *full members, approval, associate members, non-permanent members, non-member States, suspension, membership, observer, division of powers, quorum, expulsion, withdrawal.*

Finance: *budget, compulsory contribution, voluntary contribution, income, fees, loans, special funds, financial regulations, expenses, expenditures, additional financing.*

Legal status: *legal capacity, eligibility, legal personality, privileges, immunities.*

Amendment procedure: *amendment, review, implementation, appendix/annex.*

Final provisions: *signature, signatory governments, plenipotentiary, ratification, entry into force, official language, depositary, authentic text, preliminary agreement.*

Як засвідчує виконаний нами аналіз, ці структурні елементи та відповідне їхнє термінологічне забарвлення притаманні усім установчим документам міжнародних організацій.

Лексична група певним чином є показником стабільності в оформленні мовної ситуації: чим сталіший її склад, тим канонічніше оформлення мовної ситуації. Існує чітко виражена тенденція збереження незмінності набору лексики певних ситуацій, чим можна пояснити один з проявів консерватизму стилю [68]. Лексичні форми, які застосовують у словосполученнях або

самостійно, – це доволі часто повторювані одиниці лексики документів, що пояснюємо характерними рисами офіційно-ділового стилю – чіткістю, ясністю і шаблонністю. Той факт, що мові документів не притаманна синонімічність і різноманітність мовних засобів, спричиняє високу частоту застосування одних і тих самих лексичних одиниць.

На морфологічному рівні помітна висока частотність іменників. У текстах іменники майже не замінюються займенниками. Дії і процеси передають віддієслівними іменниками (*implementation; meeting; allocation; performance; assistance; withdrawal; contribution; ratification; appointment, arrangements, compensation, development, governance*).

Аналізуючи установчі документи міжнародних організацій, не можна не звернути увагу на характерні для них і широко вживані стійкі словосполучення – кліше, які сприяють економії мовних засобів вираження. Як вважає Д. Е. Розенталь, кліше позбавляють мову простоти й емоційності [164]. Проте серед лінгвістів поширена думка, що вживання кліше в дипломатичному стилі цілком природне і виправдане. Кліше стають необхідними мовному колективу тільки в тому випадку, якщо вони достатньо успішні, з точки зору адекватності передачі змісту [40, с. 33–36].

Зазначимо, що В. В. Калюжна називає клішовані вирази діловими стандартами і визначає їх як блоки, що багаторазово повторюються в усталеній формі у конкретних ситуаціях, закріплюються за ними і, як наслідок, починають функціонувати як словесні штампи [75]. У договорах, конвенціях, текстах інших документів регламентаційного характеру використовують емоційно незабарвлені стандарти. Ці сталі вирази створюють ефект офіційності, сприяють економії процесу мислення та мовних засобів вираження.

Наведемо декілька прикладів найуживаніших кліше: *in accordance with; in respect of (for); in keeping with; according to; by reason of; within the competence of; in the case of; in terms of; in the absence of; in order to; laid down*

in Article; as set forth in the Preamble; with the exception of the power to; with due regard to; in pursuance of; in compliance with; with respect to; in any event; in conformity with; on behalf of; at the request of; with a view to; in the event of; mentioned in; referred to in the Article; as defined in; taking into consideration; as provided (for) in; specified in; subject to; pursuant to; due consideration to; relating to; followed by; within the meaning of Article; in any other case; listed in; in addition to; as given in Article.

У лексиці установчих документів міжнародних організацій є низка лексем, які використовують в особливому значенні, притаманному лише документам цього жанру. Наприклад: *credentials* – повноваження; *done* – укладено; *highly assessing* – віддаючи належне; *mindful of* – беручи до уваги; *whereas* – беручи до уваги; *hereinafter* – далі, а також багато інших. Перелічені лексеми у текстах термінологізуються і їхня функція зводиться до номінації спеціальних понять. Для них властиві усі риси, які характерні для будь-якого терміна: наявність дефініції, системність [82, с. 312–316; 113, с. 41].

Інша характерна лексико-семантична особливість документів міжнародних організацій – функціонування лексики дипломатії, яку досліджували Р. Д. Богранц і Т. Б. Крючкова [22; 100]. Дипломатичні документи є своєрідними за своєю мовою викладу. Аналіз засвідчує наявність у них слів, зворотів, особливості побудови, нетипові для звичайного документа.

Як і будь-яка сфера діяльності, дипломатія виробила власну систему термінів, що відзначаються системністю, однозначністю, тенденцією до моносемії та емоційною нейтральністю у межах сфери застосування. Однак існують риси, притаманні саме лексиці дипломатії: насиченість інтернаціоналізмами. Це виражається, до прикладу, навіть у найменуваннях установчих документів міжнародних організацій (*Constitution, Agreement, Convention, Declaration, Memorandum, Statute, Charter, Pact, Treaty*). Таке

явище отримує своє пояснення в самому характері функціонування дипломатичного документа, завжди призначеного (хоча і в перекладі) також і для іншої держави, завжди розрахованого на абсолютно точне розуміння і тлумачення. Пов'язано це зі змістом міжнародного документа, присвяченого міжнародним проблемам і питанням міждержавних відносин. Свою роль відіграла й історія розвитку дипломатії: в середні віки в Західній Європі спільною мовою дипломатії була латинська, а згодом – французька.

Ось чому багато термінів французького походження, які українською мовою вживають лише в дипломатії і міжнародному праві, французькою мовою мають неспеціальне значення:

агреман – згода уряду на призначення певної особи як дипломатичного представника франц. *agrement* (також «згода», «задоволення», «розваги»); нім. *Agrement*, англ. *agreement*;

аташе – посада або ранг дипломатичного працівника; франц. *attaché* (також «прикріплений», «зарахований»); нім. *Attache*, англ. *attache*;

договір – письмова угода двох або більше сторін; франц. *traité* (також «науковий твір», «трактат»); нім. *Vertrag*, англ. *treaty*;

комюніке – офіційне урядове повідомлення з питань зовнішньої політики; франц. *communiqué* (також просто «повідомлення», «зведення»); нім. *Kommunique*, англ. *communiqué*;

статут – статут, устав; франц. *statut* (також «статус», «стан»); нім. *Statut*, англ. *Statute* [333; 332; 343; 352; 357].

Багато міжнародних термінів мають латинське та грецьке походження. Наприклад:

конвенція, пакт – назви міжнародних договорів;

депозитарій – держава або міжнародна міжурядова організація, уповноважена учасниками міжнародного багатостороннього договору на зберігання його оригіналу та всіх документів щодо нього;

делікт міжнародний – порушення державою норм міжнародного

права.

Ці терміни завжди призначені, хоча й у перекладі, для держави чи міжнародної організації, завжди розраховані на абсолютно точне та однозначне розуміння і тлумачення. Значну кількість термінів запозичено з латинської та грецької мов:

Depositary (від лат. *depositum* – депозитарій) – держава чи міжнародна організація, що бере на себе зобов'язання зберігати текст міжнародного договору, документи про його ратифікацію;

Alternate (від лат. *alternus* – альтернат) – правило, згідно з яким у примірнику міжнародного договору, призначеному для підписання певною договірною стороною, найменування сторони, підписи уповноважених осіб, а також власне текст договору мовою певної договірної сторони розміщуються на першому місці.

Protocol (від грец. *Protokollon* – протокол) – сукупність загальноприйнятих у міжнародних відносинах правил, що визначають порядок здійснення різноманітних дипломатичних актів, форми відносин між дипломатами та керівними державними діячами різних країн.

Деякі з перелічених термінів у дипломатії мають інші значення, не ті, в яких їх взагалі вживають в українській мові. Наприклад, протокол (походить від грецького *protokollon* – буквально «перший лист») як дипломатичний термін – сукупність загальноприйнятих обов'язкових правил, традиційно дотримуваних в міжнародному спілкуванні; в українській мові це слово відоме у значенні «офіційний документ, що містить запис про те, що було сказане або здійснене». У французькій мові *protocole* – це лише дипломатичний термін (звичайному значенню цього слова в українській мові відповідає французьке *proces-verbal*) [343].

Існування значної кількості запозичених міжнародних термінологічних слів та словосполучень не означає, що у мові дипломатії немає термінів англійського походження. Вони існують у чистому вигляді або у

комбінованій формі: *international order, diplomatic immunity, full powers, letters of recall, community* [70].

У документах, зазвичай, не допускають використання неологізмів (навіть утворених за традиційними моделями), якщо вони не мають термінологічного сенсу і якщо їх можна замінити загальнолітературними словами. Якщо ж їх уживають, то у тексті (зазвичай, у дужках) подають пояснення.

Імперативний, розпорядчий характер таких документів, як конвенція, статут, конституція, зумовив високу частотність інфінітивів у текстах установчих документів міжнародних організацій (*to facilitate; to maintain; to improve; to determine; to foster; to contribute; to announce; to justify; to promote; to encourage; to provide; to stimulate; to assist; to establish; to ensure; to promote; to adopt; to ratify*).

Наприклад:

Article II

Objectives

*The Institute shall pursue the principles of scientific excellence, international Cooperation. In order to do so, the objectives of the Institute are **to**:*

- a) **Promote** regional cooperation for interdisciplinary research ...;*
- b) **Conduct** or **select** for sponsorship scientific programs and projects ...;*
- c) **Pursue** on a regional scale ...;*
- d) **Improve** the scientific and technical capabilities and research infrastructure of the States ...;*
- e) **Foster** standardization, collection, analysis and exchange of scientific data ...;*
- f) **Improve** public awareness and **provide** scientific information to governments ...;*
- g) **Promote** cooperation among the different research institutions of the region ...; and*

h) **Promote** cooperation with research institutions in other regions [390].

Аналіз текстів засвідчує практичну відсутність якісних прикметників, оскільки переважає номінація фактів, явищ без їхньої якісної оцінки, що зумовлено характером установчого документа тієї чи іншої міжнародної інституції.

Як засвідчує аналіз установчих документів міжнародних організацій, мові документів властиве функціонування фразових стандартів, які слугують зачином, логічним переходом та кінцівкою текстів договорів. До них належить спеціальна лексика документів регламентаційного виду, що сприяє реалізації теми домовленості.

Наведемо декілька прикладів фразових стандартів: *have agreed as follows; to be opened for signature; have signed the Constitution, the instruments of ratification, acceptance or approval; Parties express their consent to be bound by, within ... days after this Convention enters into force; the English text of the Convention was opened for signature; hereby declare; having regard to the Agreement; the Parties understand and agree; to be subject of ratification; to enter (come) into force; the parties welcome and endorse; this Constitution shall enter into force upon signature.*

Варто зазначити, що процес стандартизації мови документів міжнародних організацій пов'язаний з дією принципу конденсації, економії та концентрації мовних засобів вираження, необхідністю чіткості та однозначності викладу. Відсутність стандартів ускладнила б розуміння, тлумачення та переклад цих текстів.

Цікавим є підхід до класифікації фразеологізмів, який запропонував академік В. В. Виноградов. Фразеологізми поєднують за рівнем зв'язності, стійкості і нерозривності. Їх об'єднано у три групи: фразеологічні зрощення; фразеологічні єдності; фразеологічні сполучення [38, с. 140–161]. Дослідник Н. М. Шанський здебільшого погоджується із класифікацією фразеологічних

одиниць В. В. Виноградова і вважає, що її можна розширити завдяки фразеологічним виразам, під якими розуміють семантично подільні конструкції, що складаються цілковито зі слів з вільним значенням і які не утворюються в процесі спілкування, а відтворюються як готові одиниці, відрізняючись усталеністю складу, стереотипністю і традиційністю використання [207].

Детальніший аналіз фразових сполучень подав С. І. Ожегов у статті «Про структуру фразеології» [150, с. 31–53]. Такі мовні утворення у його праці називають мовними штампами або звичайними словосполученнями. Автор зазначає різноманіття таких мовних одиниць, які він поділяє за сферою виникнення на «газетні штампи», «книжкові штампи», «штампи розмовної мови», «канцелярські штампи» тощо. Мовні штампи, на думку С. І. Ожегова, є обов'язковими для визначення тих чи інших явищ дійсності, оскільки вони утворюються в різноманітних умовах суспільно-мовної практики. Аналізуючи природу усталеності мовних штампів, автор висловлює думку, що звичайні словосполучення перетворюються на стійкі, закріплюючись за певними ситуаціями. Згодом вони можуть стати джерелом поповнення фразеологічних одиниць мови. Щоправда, його приклади обмежуються лише словосполученнями з двох слів, однак він зазначає, що існують словосполучення, в яких не відбувається «жодних смислових зрушень у словах, їх складових, немає жодних помітних ознак структурних змін» [150, с. 34]. Слід також додати, що різні стилі мови характеризуються власним колом таких словосполучень.

Сюди належать такі словосполучення, притаманні дипломатичним документам (а також текстам, пов'язаним з міжнародними відносинами та міжнародним правом): *principles of peaceful coexistence of states with different social orders* – принципи мирного співіснування держав з різним соціальним устроєм *relaxation of international tension* – розрядка міжнародної напруженості; *the struggle for world peace* – боротьба за мир у всьому світі;

general and complete disarmament – загальне і повне роззброєння; *effective international control* – ефективний міжнародний контроль; *principles of non-interference in the internal affairs of other countries* – принципи невтручання у внутрішні справи інших держав; *relationship of brotherhood, mutual assistance and peaceful settlement of international disputes* – стосунки братерства, взаємної допомоги і мирне врегулювання міжнародних спорів; *inviolability of frontiers* – недоторканість державних кордонів *principles and rules of international morality* – принципи і норми міжнародної моралі тощо. За своєю лексико-граматичною структурою вони збігаються частково, мають деякі відмінності за рівнем зв'язку, проте їх об'єднує значення змісту, стійкість у вживанні, у формах вираження.

Висновки до розділу 3

Виконаний аналіз підходів до визначення та класифікації політичного тексту дає підстави стверджувати, що політичним текстом слід вважати такий текст, який створено з метою або внаслідок політичної діяльності і який функціонує як прояв політичної комунікації, спрямованої на реалізацію політичних цілей особи, суспільних, соціальних груп, держав. На нашу думку, до політичних текстів слід зачислити також і міжнародно-правові документи, які закріплюють політичну волю акторів міжнародних відносин на міжнародній арені. Іншими словами, міжнародно-правові документи (зокрема, установчі документи міжнародних організацій) слід трактувати не лише як результат застосування міжнародно-правових норм, а й як продукт політичного процесу, що відбувається на міждержавному рівні. Цим зумовлено розгляд установчих документів міжнародних організацій як прояву політичного тексту.

Установчі документи міжнародних організацій за структурою та змістом вважаємо міжнародною угодою. Водночас зазначимо, що вони

мають певні особливості як документи, у яких викладено політичну волю держав до спільного вирішення нагальних питань міждержавних відносин. Узагальнений характер установчих документів впливає з ширшої сфери їхнього застосування у значній кількості міжнародних організацій, порівняно з двосторонніми формами міждержавного співробітництва. Цим, до певної міри, зумовлені особливості застосування лінгвістичних прийомів під час створення текстів установчих документів міжнародних організацій.

Виконаний лінгвістичний аналіз структури установчих документів міжнародних організацій дає підставу стверджувати, що установчі документи міжнародних організацій визначають не лише правові зобов'язання, а й характеризуються комунікативною діяльністю політиків (держав). Їх можна трактувати не лише як правовий документ, а й як документ політичного характеру, який віддзеркалює процес політичної комунікації між державами чи їхніми представниками та є результатом втілення політичної волі держав на міжнародній арені.

Структурними компонентами установчих документів міжнародних організацій є найменування, преамбула, основна частина і прикінцеві положення. Встановлено характерну особливість кожного структурного елементу – його відповідне термінологічне наповнення.

Аналіз частотності найменувань установчих документів міжнародних організацій засвідчив, що домінуючими назвами є угода, декларація та статут.

Мові установчих документів міжнародних організацій притаманні структурні та лексико-семантичні особливості.

Встановлено відсоткове співвідношення спеціальної лексики у текстах установчих документів міжнародних організацій, до якої ми віднесли терміни, терміносполучення, назви посад та інституцій, архаїзми та сталі словосполучення.

Для текстів такого роду характерне вживання лексем грецького, латинського та французького походження.

Простежуються семантичні особливості, які виражаються у застосуванні спеціальної термінології, значень, «прив'язаних» до окремих структурних елементів установчих документів міжнародних організацій (найменування, преамбула, структура, членство, прикінцеві положення).

Дії та процеси передаються віддієслівними іменниками, частотність який на морфологічному рівні помітно висока.

Простежено у текстах документів міжнародних організацій низку синтаксичних особливостей: завдяки ускладненому синтаксису створено логічну послідовність висловлювання та строгу архітектонічну побудову тексту документа. Усі складові установчих документів взаємопов'язані і кожну з них необхідно тлумачити та реалізовувати в контексті інших.

Основні положення розділу висвітлено у публікаціях автора: [111]; [112]; [113]; [114]; [118].

РОЗДІЛ 4

ТЕКСТИ УСТАНОВЧИХ ДОКУМЕНТІВ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХНЬОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ

4.1. Установчі документи міжнародних організацій як особливий вид тексту в системі міжнародно-правових документів

Важливість виокремлення установчих документів міжнародних організацій видається логічною з погляду низки особливостей лінгвістичного та нормативно-правового контексту аналізу текстів. Це обумовлюється складністю однозначної приналежності текстів цих документів до чітко визначеної групи чи типу. Можливо, варто розглядати проблеми типології нормативно-правових документів (установчих документів міжнародних організацій) та спробувати поєднати їх з класифікаційними моделями політичної та правової науки. Очевидною у цьому випадку є приналежність установчих документів міжнародних організацій до текстів офіційно-ділового стилю, який обслуговує сферу офіційних, ділових відносин, сферу права і державної політики. Цей стиль використовують під час формулювання нормативних актів, якими регулюють відносини між людьми, установами, державами, міжнародними інституціями [27; 62; 179; 231].

Залежно від сфери застосування, офіційно-діловий стиль диференціюється на підстилі:

- законодавчий (юридичний), представлений у текстах законів, конституцій, указів, статутів, актів цивільного і кримінального характеру тощо;
- дипломатичний, який реалізується у текстах нот, комюніке, конвенцій, резолюцій, меморандумів, міжнародних угод тощо;
- адміністративно-канцелярський, який використовують у діловому листуванні, адміністративних актах, розпорядженнях, договорах,

різноманітних документах (заява, довіреність, розписка, характеристика, протокол тощо) [96, с. 378–384].

Законодавчий (юридичний) підстиль, зазвичай, застосовують у документах, які виконують настановчо-регулюючу функцію в державному і суспільному житті, утверджують обов'язкові правові норми: декрети, закони, кодекси, конституції, укази, постанови, рішення тощо. Здебільшого дослідники обмежують сферу його застосування виключно внутрішньодержавними (внутрішньополітичними) документами. Хоча зазначимо, що нормативно-регулююча функція, очевидно, притаманна і нормативно-правовим актам міжнародного характеру. Мова цих документів насичена юридичною термінологією, ускладненими синтаксичними конструкціями з відокремленням і підрядністю, хоча й повинна бути доступною і зрозумілою кожному громадянину держави, адже всі мають однакове конституційне право на законодавчу інформацію.

Натомість *дипломатичний підстиль* обслуговує дипломатичну службу, контакти держави з іншими країнами, міжнародним співтовариством і міжнародними організаціями. Цей стиль відзначається спеціальною лексикою, термінологією, серед якої простежуємо чимало запозичень з інших мов, а також своєрідні формули дипломатичної ввічливості тощо. Документи, які зачислено до дипломатичного підстилю, поділяють на:

- організаційно-регулюючі (конвенції, пакти, угоди, статuti, протоколи тощо);
- організаційно-впливові (декларації, ноти, вербальні ноти, міжнародні заяви тощо);
- інформативно-описові (меморандуми, комюніке тощо) [81, с. 120–123].

Адміністративно-канцелярський підстиль забезпечує зв'язок усього управлінсько-виконавчого апарату держави між його внутрішніми

підрозділами і кожним громадянином держави, отож може відігравати проміжну роль у контексті розглядуваного нами об'єкта.

Отож установчі документи міжнародних організацій можна зачислити до обидвох підстилів – як законодавчого (юридичного), так і дипломатичного. Оскільки динамічний сплеск розвитку міжнародних організацій зумовлює щораз більше зростання ролі інститутів багатостороннього співробітництва у різних сферах суспільного життя, можна припустити існування окремого підстилю, спроможного поєднати документи, що застосовують у процесі багатосторонньої дипломатії, які за своїм характером є регулятивними, мають певну юридичну чи нормотворчу функцію. На користь цього може свідчити й багатоманітність документів з однаковими назвами (угода, конвенція, статут тощо) [120, с. 176–177].

Правовою основою заснування і діяльності міжнародної організації є міжнародний договір у вигляді установчого документа, який, зазвичай, називають статутом. Його правовий характер визначений у Віденській конвенції 1986 р., де йдеться про те, що «договір означає міжнародну угоду, регульовану міжнародним правом і укладену в письмовій формі:

- 1) між однією чи декількома державами та однією чи декількома міжнародними організаціями;
- 2) між міжнародними організаціями, незалежно від того, чи міститься така угода в одному документі, в двох або декількох пов'язаних між собою документах, а також незалежно від її конкретного найменування» [33; 50, с. 236–237].

Зважаючи на особливості об'єкта і предмета нашого дослідження та зосередження уваги на установчих документах міжнародних організацій, видається доцільним у рамках дослідження розглянути класифікацію міжнародно-правових документів за юридичними характеристиками, оскільки це даватиме змогу дещо звузити сферу дослідження з метою

визначення особливостей текстів цих документів, застосовуючи полідисциплінарний підхід.

Установчі документи міжнародних організацій мають певні юридичні особливості, обумовлені специфікою предмета правового регулювання, що дає змогу класифікувати їх як міжнародні договори *sui generis*, тобто договори особливого роду. Це положення також знайшло своє втілення у Віденських конвенціях 1969 р. і 1986 р. [37].

Специфіка установчого документа міжнародної організації як міжнародного договору *sui generis* виявляється в тому, що, як пише Г. І. Тункін, статут міжнародної організації, на відміну від звичайного багатостороннього міжнародного договору, формує постійне міжнародне утворення, яке діє на його основі. Він визначає не лише права та обов'язки держав-учасниць договору, а й цілі та завдання організації, яка відрізняється від держав міжнародним організмом, функції та компетенцію органів організації, взаємовідносини між організацією і державами-членами тощо. Іншими словами, статут міжнародної організації є складнішим явищем, ніж звичайний багатосторонній договір [189, с. 129–153].

Зазначимо, що держави, які підписують статут міжнародної організації, не просто укладають міжнародний договір, делегуючи частину власного суверенітету. У такий спосіб вони створюють самостійний міжнародний інститут, новий суб'єкт міжнародного права та міжнародних відносин, наділений самостійними правами та обов'язками, в тому числі правом укладати міжнародні угоди від імені власне міжнародної організації.

У міжнародному праві статути міжнародних організацій виконують дві важливі функції:

1. Статути міжнародних організацій, як і звичайні міжнародні договори, є *джерелом прав та обов'язків для їхніх сторін* [141, с. 47]. Майже всі установчі документи міжнародних організацій укладаються на невизначений період. Як зазначено у коментарі Міжнародного Суду ООН, «з

формальної точки зору установчі договори міжнародних організацій є багатосторонніми договорами, до яких застосовуються усталені правила тлумачення договорів...» [85, с. 83].

2. Статут *створює інший суб'єкт міжнародного права*, для якого цей статут є не простим договором, а має фундаментальне конститутивне значення. Як висловився з цього приводу Міжнародний Суд, «установчі договори міжнародних організацій є також договорами особливого виду, мета яких полягає у створенні нових суб'єктів права, наділених певною автономією, яким сторони доручають завдання реалізації спільних цілей...» [85, с. 92]. Зрозуміло, що, цей правовий за своїм змістом документ, з погляду реалізації спільних цілей та інтересів, повинен характеризуватись чітким лінгвістичним забарвленням.

Отже, статут – це міждержавний договір про заснування міжурядової організації, в якому визначають цілі, принципи, структура та функції цієї організації. Оскільки статут є міжнародним договором, його також регулюють правом міжнародних договорів. Водночас статут має певну специфіку в рамках права міжнародних договорів, зокрема тому, що статут міжнародної організації є пріоритетним щодо угод та резолюцій, які приймають на його основі.

Базовим у системі міжнародного права є *Статут ООН*, який іноді розглядають як своєрідну *конституцію міжнародного співтовариства* [455]. Згідно зі Статутом ООН, його положення є пріоритетними щодо обов'язків держав за іншими міжнародними угодами (стаття 103).

Відповідно, слід вказати на багатоманітність підходів до вивчення текстів загалом та міжнародно-правових документів зокрема. Сама по собі політизація суспільства та незворотність процесів глобалізації спричиняють постійну трансформацію міждержавних відносин, і, як наслідок, – комунікативної діяльності людини зокрема та держави загалом. Іншими словами, творення текстів як результату комунікації в політичній,

дипломатичній, нормативно-правовій сферах зумовлює уявлення про текст як явище полідисциплінарне, яке необхідно розглядати комплексно. У контексті об'єкта дослідження доцільним видається поєднання комунікативного підходу лінгвістики та міжнародного права. З огляду на систему критеріїв, тексти установчих документів міжнародних організацій можна вважати політичними; їхнє творення тісно пов'язане з політичним дискурсом. Хоча залишається відкритим питання щодо аргументованості такого розміщення у класифікації документів. Варто запропонувати критерії мети та цілей комунікації, щоб зачислити документи міжнародних організацій до текстів дипломатичного стилю (в результаті комунікації), а, можливо, й наявності окремого підстилю дипломатично-регулятивного, до якого зачислити тексти установчих документів міжнародних організацій (статут, хартія, конвенція тощо), оскільки, з точки зору юриспруденції, вони становлять різні типи документів.

На користь такої приналежності свідчить використання дискурс-аналізу як ситуації, в якій твориться текст як ситуація комунікації. У цьому контексті слушним, на нашу думку, є трактування дискурсу як тексту установчих документів міжнародних організацій.

Отож можна стверджувати, що такий підхід даватиме змогу розглядати тексти документів через призму функціонально-стилістичних та дискурсних особливостей, притаманних як політичному тексту, так і нормативно-правовому документу. Це, з одного боку, ускладнить розгляд тексту у різних концепціях, а з іншого – даватиме змогу чіткіше визначити характерні його риси.

4.2. Функціонально-стилістичні особливості мови установчих документів міжнародних організацій

Виходячи зі специфіки вживання термінологічної лексики в установчих документах міжнародних організацій, можна припустити, що тексти міжнародно-правових угод за своїми жанровими особливостями належать до офіційно-ділового стилю. Цю проблематику досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники [142; 161; 175; 186; 194; 218; 258; 267; 282; 292; 324].

Однією з базових характерних особливостей міжнародних договорів загалом та установчих документів міжнародних організацій зокрема є приналежність до офіційно-ділового функціонального стилю. На перший погляд стиль текстів установчих документів міжнародних організацій важкий і заплутаний. Як вважає дослідниця О. Р. Зарума-Панських, такі риси стилю, як багатослів'я, складні конструкції, синтаксис, надлишок повторів лише укладачі договорів вважають вкрай необхідними та незамінними мовними засобами, які сприяють точності, інформаційній стислості, чіткості викладу, однозначності тлумачення та всеохопності положень. Стиль установчих документів міжнародних організацій безособовий, неупереджений та об'єктивний. Прагматико-комунікативна спрямованість договорів має безпосередній та визначальний вплив на мову та стиль цих документів. Вагомість кожної деталі, кожного визначення, важливість чіткого викладу, необхідність застережень, пояснень, тлумачень та уточнень хоча й ускладнюють синтаксис, однак забезпечують ефект однозначності та всеохопності [69, с. 144–149].

Установчі документи міжнародних організацій укладають за усталеною традицією, за встановленими правилами і зразками. Власне тому стандартна форма – найважливіша деталь такого виду текстів.

Доречним у цьому контексті виглядає висловлене М. Брандес твердження, що в межах однієї предметної галузі функціональний стиль «уніфікує тип функціонування, тип поведінки кожного мовленнєвого жанру»,

що найповніше підтверджується саме характером офіційно-ділового стилю: «Офіційно-діловий стиль управляє вибором і комбінуванням мовних засобів для оформлення змісту висловлювання у сфері суто офіційних людських взаємовідносин, а саме у сфері правових відносин та управління» [27, с. 168].

Відзначаючи книжковий характер і писемну форму офіційно-ділового стилю, М. Брандес логічно продовжує: «... він не є мовою регулярного масового спілкування. Крім того, він комунікативно односторонній: це мова повідомлення, а не спілкування. Його сприймають, але дуже рідко відтворюють, і ним не розмовляють» [27, с. 169]. На наш погляд, зауваження «ним не розмовляють» є суттєвим щодо характеристики офіційно-ділового стилю: його використовують, він – засіб: системний, кодовий, схематичний. Це певною мірою ілюструють міжнародно-правові документи, ухвалені в рамках міжнародних організацій, котрі слугують радше підсумком усної комунікації сторін угоди, аніж виразом її мовленнєвої діяльності. У даному випадку текст угоди (статут) виражає кінцевий результат комунікативної діяльності.

В установчих документах міжнародних організацій можна виокремити стандарт як першорядну стильову рису. Йдеться не тільки про словесний шаблон – вирази, кліше, стереотипні фрази, а й про архітектуру текстового матеріалу, його розміщення, оформлення думок з використанням можливостей тексту документа.

Стандартність мовного оформлення документів відображає типові та часто повторювані ситуації у сфері ділових стосунків, сприяє економії місця і часу під час оформлення та обробки документів, їхньому адекватному сприйняттю та розумінню, підвищує інформативність документів [108, с. 289–291].

Прикладами документів, в яких текстове оформлення відіграє важливу роль, оскільки воно історично виробилося й закріпилося за цим типом документів, є резолюції, конвенції, статuti, декларації, меморандуми, угоди

тощо. Цю рису офіційних документів відзначив І. Р. Гальперін, наголошуючи, що майже кожен офіційний документ має власний композиційний малюнок (архітектоніку). Пакти і статuti, меморандуми і декларації, конвенції, статuti та угоди мають порівняно чіткі зовнішні форми [122, с. 328].

Стандартизація породжує усталені мовні формули і блоки текстів, які за синтаксичною будовою нагадують словосполучення чи моделі речень: *to act in concert; pecuniary compensation; sheltered person; right to work; to lay the foundations of relations; validity of a Charter; to enter into force; notification is hereby given; to remain in force; to impose an obligation; to enforce the Declaration, in pursuance of the agreement; at request; signatory governments; Contracting States agree as follows; to invalidate the Agreement*. Особливістю стійких словосполучень (мовних формул) є те, що вони нерозчленовано виражають поняття і водночас мають виразну форму синтаксичного словосполучення, наче б то балансують на межі між фразеологією та синтаксисом. За граматичними ознаками вони – словосполучення, за вживанням – фрази, які не можна модифікувати.

З іншого боку, лінгвістичний аналіз структурних особливостей слід поєднувати з розглядом самого тексту документа у правовому контексті. Такий підхід даватиме змогу доповнити комунікативний підхід до аналізу тексту, зважаючи на дискурсні особливості укладення установчих документів (статутів, конвенцій, угод) міжнародних організацій.

Використання спеціальної термінології та лексики в англomовних текстах установчих документів міжнародних організацій дає підстави висунути припущення щодо спільних синтаксичних рис, характерних для цих документів. Доцільним виглядає аналіз таких особливостей як елементів, що становлять спільність, притаманну певним стилям. Стиль установчих документів міжнародних організацій не можна зачислити тільки до одного з видів ділового стилю. На це є свої причини. Наприклад, ООН налічує

організації, що відрізняються за тематикою, спрямованістю (Європейська Економічна Комісія ООН – економічні, науково-технічні та політичні питання; Комісія ООН з торгівлі і розвитку – питання зовнішньої торгівлі і промислової співпраці Комітет із роззброєння – політичні та спеціальні питання роззброєння; Комісія ООН з прав людини – питання міжнародного права; Економічна і соціальна рада ООН – економічні, соціальні та політичні питання тощо). В межах однієї організації вирішують не тільки однотипні питання, наприклад, юридичні, а й політичні та економічні. І саме екстралінгвістичні чинники (тематика документа, мета, спрямованість тощо) вимагають підбору таких мовних засобів, які забезпечили б формування того чи іншого типу документа.

Виконаний аналіз установчих документів міжнародних організацій засвідчує, що стиль цих документів неоднаковий та неоднорідний. Це не мова науково-технічних текстів, законів чи офіційних документів в «чистому» вигляді. Якщо розглядати стиль установчих документів міжнародних організацій загалом, то в ньому можна виявити цікаві переплетення різноманітних стилістичних засобів, характерних для різних стилів.

Зміст документа, його характер і жанр знаходять віддзеркалення в особливих мовних засобах, що, зазвичай, не застосовують в інших сферах, а якщо й застосовують, то несуть вони інше мовне навантаження. Дослідниця М. М. Кожина цілком правомірно зазначає, що «закономірний характер функціонування мовних одиниць визначається призначенням і специфікою того виду, в якому відбувається спілкування, а, отже, і завданнями комунікації, завданнями функціонування мови в тій чи іншій сфері» [86, с. 35].

Висловлюючи думку щодо комунікативної функції офіційних документів, І. Р. Гальперін наголошує, що головною метою такого виду спілкування є встановлення умов взаємовідношення двох сторін, наприклад:

суспільства і його членів (статут, закон); двох або більше держав (пакти, договори); керівника і підлеглого (накази, укази; вказівки, директиви) президії та зборів (правила процедури, протоколи зборів) тощо [122, с. 325]. На нашу думку, цей перелік можна розширити, додаючи до нього установчі документи міжнародних організацій, які, як уже зазначено, можна розглядати як тексти офіційно-ділового, а також дипломатичного стилю.

Отже, взаємозв'язок мети комунікації та мовних засобів реалізації можна порівняти з наведеною О. С. Троянською послідовністю взаємин стилістичних прийомів і стильових рис (рис. 4.1):

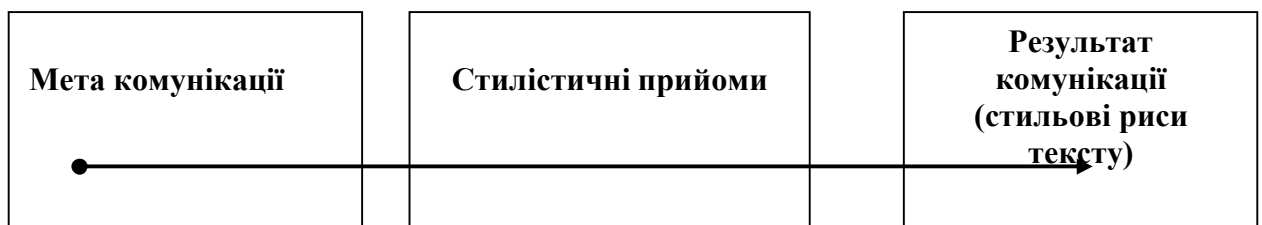

Рис. 4.1. Етапи комунікативного процесу творення тексту [188].

У процесі визначення стильової межі як терміна багато авторів дотримується різних точок зору. На думку М. Н. Кожині та М. П. Котюрової, стильова межа – це сукупність якісних ознак будь-якого функціонального стилю, якими наділена мова для виконання нею чітко визначених завдань комунікації у певній сфері [88, с. 403–408]. Оскільки стильова межа володіє стилетворними властивостями, необхідно насамперед з'ясувати, які з них творять стиль документів міжнародних організацій, а далі – перейти до питання щодо стилістичних прийомів і засобів, що забезпечують реалізацію тієї чи іншої стильової межі у тексті документів.

На синтаксичному рівні для англomовних текстів установчих документів міжнародних організацій характерним є використання речень з дієприкметниковими і дієприслівниковими зворотами, підрядних речень, однак при цьому зміст речення не губиться завдяки членуванню його на

окремі блоки, що створюють своєрідну синтаксичну комбінацію. Порівняльний аналіз засвідчує, що частотність вживання речень з дієприкметниковими зворотами коливається в межах 20–25 % (рис. 4.2).

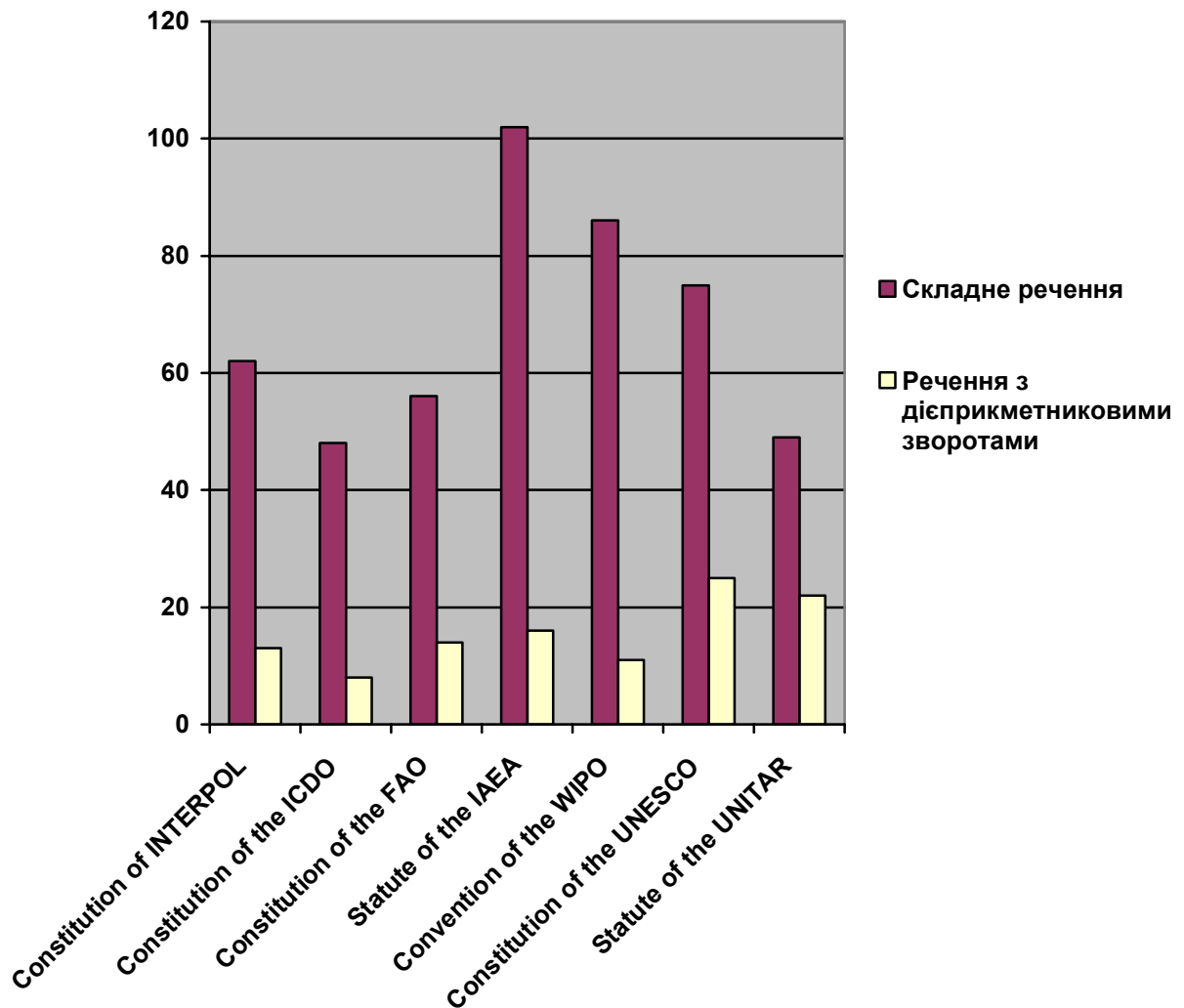

Рис. 4.2. Співвідношення вживання речень з дієприкметниковими зворотами у текстах установчих документів міжнародних організацій

Стильовими рисами мови документів міжнародних організацій як зразків ділового стилю є логічність, об'єктивність, ясність, офіційність, точність, стереотипність, конкретність, строгість. Проте не всі вони мають однакове значення і не завжди реалізуються одночасно. Як зауважує Е. Г. Різель, у будь-якому стилі є ряд ознак, серед яких виокремлюють

головні та другорядні. Залежно від різновидів стилю, одні риси стають першорядними, інші – другорядними [294, s. 103]. В установчих документах міжнародних організацій першорядними є такі риси: *логічність, офіційність, беземоційність, точність і стереотипність*.

Виокремлення *логічності* як першорядної властивості офіційно-ділового стилю знаходимо, наприклад, у дослідника М. П. Кульгава. Щодо цього позиції фахівців розходяться. Наприклад, дослідниця Е. Г. Різель включає «логічність» в поняття «ясність» як другорядну властивість [294, s. 103]. У розумінні М. П. Кульгава логічність – це, насамперед, понятійність, далі – логічна зв'язність і строга логічна послідовність викладу, а разом – логічне виокремлення [105].

Природно, що логічність виникає в результаті впорядкованої сукупності певних мовних засобів, які функціонують відповідно до завдань реалізації певної стильової межі [179]. Зважаючи на мовні засоби у функціональних стилях мови, І. Р. Гальперін зазначає: «У кожній розвиненій літературній мові спостерігаються більш менш певні системи мовного вираження, що відрізняються одна від одної особливостями використання загальноприйнятих мовних засобів. У кожній з таких систем можна виділити одну групу засобів, яка є основною, найбільш істотною» [122, с. 342].

Як засвідчує аналіз, мовні засоби, що забезпечують логічність як стильову межу документів міжнародних організацій, найпомітніші. Установчі документи міжнародних організацій мають низку синтаксичних особливостей. З'ясовано, що частка складних речень сягає від 59 % до 86 %, а простих – від 18 % до 41 %. Середньостатистичне значення становить 70 % і 30 %, відповідно (рис. 4). Завдяки ускладненому синтаксису створено логічну послідовність висловлювання та строгу архітектонічну побудову тексту документа. Аналогічно проаналізовано співвідношення вживання складних і простих речень у текстах установчих документів міжнародних організацій. Відзначимо домінуючу кількість складних речень, порівняно з

простими (рис. 4.3). Серед складних речень переважають складнопідрядні, оскільки у складносурядних реченнях спостерігаємо менше поєднання між частинами речень.

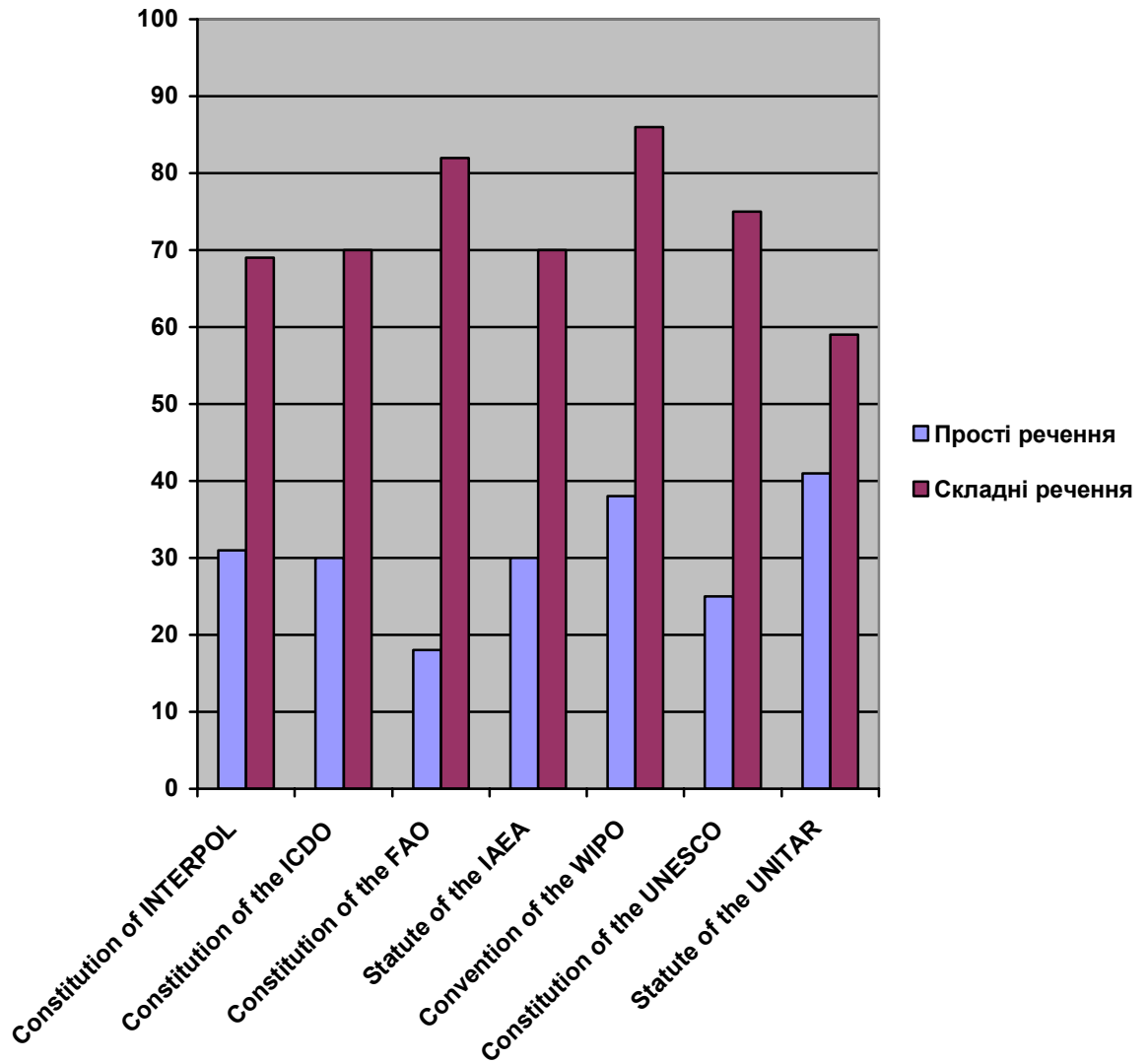

Рис. 4.3. Співвідношення простих та складних речень у текстах установчих документів міжнародних організацій

Ще однією ознакою установчих документів міжнародних організацій є *офіційність*. Як зазначає А. А. Ушаков [136, с. 141], офіційне спілкування викликає необхідність у відповідному мовному вираженні. Мова установчих документів міжнародних організацій – це специфічна мова, що історично

склалася. Тон офіційності додають документам мовні засоби, що створюють ефект нейтральності, діловитості й строгості. Насамперед необхідно наголосити на ролі лексичних засобів: слів нейтральних і книжних, запозичених, іноземного походження. Певне місце займають архаїзми (*hereby; hereinafter; thereafter; therein; hereof; hereto; thereto; thereunder, henceforth*), хоча їхня кількість порівняно незначна. В установчих документах міжнародних організацій широко використовують спеціальну термінологію, що пов'язано зі специфікою діяльності та профілем організації тощо.

Традиція, вимоги до стилю установчих документів міжнародних організацій, що історично склалися, передбачають використовувати такі маловживані в інших стилях мови вирази, як *agenda* – порядок денний; *hereinafter named* – нижче перелічений; *extraterritorial status* – екстратериторіальний статус; *as laid down in* – як записано/затверджено; *without prejudice to* – безвідносно/незалежно від; *subject ... to* – за умови тощо.

До першорядних рис стилю установчих документів міжнародних організацій можна також зачислити *беземоційність*. Офіційний стиль не приймає емоційно забарвлених слів, слів з конотативним значенням. Для мови установчих документів характерна відсутність образності. Наприклад, М. М. Кожина зазначає, що образність відвернула б хід думки, міркування, привела б, зрештою, до неточності, розпливчастості визначень і формулювань [87].

Водночас зазначимо, що мова установчих документів міжнародних організацій не є емоційно збідненою. Порівняння в установчих документах міжнародних організацій слугують засобом логічного мислення. Проте ці порівняння не образні, а, швидше, ілюстративні. На думку І. Р. Гальперіна, «надмірне користування образними засобами в науковій прозі може призвести до розхитування системи або, іншими словами, до порушення норм даного стилю мови» [122, с. 70].

Аналіз статутних документів міжнародних організацій засвідчує, що використання в них засобів словесної образності відповідає тому стану, за яким система стилю є зрівноваженою. Мовні засоби використовують, щоб забезпечити об'єктивно-закономірний виклад, точність, офіційність повідомлення.

Природно, що через комунікативні цілі в установчих документах міжнародних організацій використовують не всі відтінки експресивності. Для них характерні лише нейтральна експресивність і нейтральна об'єктивність. Емоційно-експресивні засоби роблять переконливішими та зрозумілими докази, наголошують на важливих моментах висловлювань, чіткіше виражають оцінку або відношення до описуваних явищ тощо [68].

Не менш важливою стильовою рисою установчих документів міжнародних організацій є *точність*. Цей термін містить поняття самоцілі та засобів її досягнення. Мета документів полягає в точному вираженні думки, достовірному викладі певних питань і досягається за допомогою точного підбору слів, форм і конструкцій, тобто вибору того оптимального варіанта, який найадекватніше виражає потрібне значення і який неможливо замінити іншою граматичною формою, іншими лексичними одиницями тощо.

Точність у дипломатичному стилі – це насамперед істинність передачі смислових відтінків у документах. Точність досягають шляхом застосування іменників. Займенники та слова-замінники *that, one* вживають зрідка. З цією ж метою використовують додатки й обставини.

Для точнішого розуміння того чи іншого слова (терміна) в документах міжнародних організацій іноді вдаються до його визначення або пояснення в самому тексті, наприклад:

Article 1. DEFINITIONS

(d) «freely convertible currency» shall mean:

(i) currency of a Member which the Fund determines, after consultation with the International Monetary Fund, is adequately

convertible into the currencies of other Members for the purposes of the Fund's operations; or

(ii) currency of a Member which such Member agrees, on terms satisfactory to the Fund, to exchange for the currencies of other Members for the purposes of the Fund's operations.

(e) «Governor» shall mean a person whom a Member has designated as its principal representative at a session of the Governing Council [398].

CHAPTER I. DEFINITIONS

Article 1. Definitions

«original participant» shall mean the Bank and each State participant which becomes a participant pursuant to Article 57(1) ...

«President», «Board of Governors» and «Board of Directors» shall mean respectively the President, Board of Governors and Board of Directors of the Fund and in the case of the governors and directors shall include alternate governors and alternate directors when acting as governors and directors respectively ...

Reference to Chapters, Articles, paragraphs and Schedules shall mean the Chapters, Articles and paragraphs of, or Schedules to, this Agreement [359].

Article 53

The term enemy state as used in paragraph 1 of this Article applies to any state which during the Second World War has been an enemy of any signatory of the present Charter [455].

Article 3. Definitions

(a) «Host country» or «host government» means a member, its government, or any public authority of a member in whose territories, as defined in article 66, an investment which has been guaranteed or reinsured, or is considered for guarantee or reinsurance, by the Agency is to be located.

(b) «A special majority» means an affirmative vote of not less than two-thirds of the total voting power representing not less than fifty-five percent of the subscribed shares of the capital stock of the Agency [524].

Аналіз установчих документів засвідчує, що, поряд з точністю, їхнім текстам притаманна *стереотипність*. Створені традицією штампи для вираження думки відрізняються однозначністю і точністю. Штампи слугують для економії місця і часу, а також усувають двозначність висловлювань. Іншою формою стереотипності є шаблонні фрази, необхідні для оформлення документа, створення його текстової архітектури.

Особливе значення текстового шаблону полягає в тому, що він допомагає повідомити додаткову інформацію, налаштувати на сприйняття саме цього документа, а не іншого. Наприклад, дієприкметникові звороти у першій частині резолюцій і конвенцій несуть інформацію про те, що далі слідує констатація і підсумовування викладених фактів, висновок чи рішення. Власне рішення оформляють у другій частині документа, проте вже особовою формою дієслова. Наприклад:

The Contracting Parties,

***Taking** account of the relevant provisions of the United Nations Convention on the Law of the Sea which entered into force on 16 November, 1994 (hereafter referred to as the United Nations Convention) and which requires all members of the international community to cooperate in the conservation and management of the living marine resources,*

***Noting** also the objectives and purposes stated in Chapter 17 of Agenda 21 adopted by the United Nations Conference on Environment and Development, 1992 and the Code of Conduct for Responsible Fisheries adopted by the FAO Conference in 1995,*

Noting also that other international instruments have been negotiated concerning the conservation and management of certain fish stocks,

Having a mutual interest in the development and proper utilization of the living marine resources in the Mediterranean and the Black Sea and connecting waters (hereafter referred to as the Region) and desiring to further the attainment of their objectives through international cooperation which would be furthered by the establishment of a General Fisheries Commission for the Mediterranean,

Recognizing the importance of fisheries conservation and management in the Region and of promoting cooperation to that effect,

Agree as follows: [384].

The States parties to this Convention,

Considering that:

the safety of populations and the efficient execution of numerous human activities are conditioned by meteorological data ...;

the possibility of improving the forecasts to a large extent depends on the availability of meteorological observations ...;

meteorological satellites have proved their aptitude and unique potential as a complement to the ground observation systems ...;

Noting that:

the World Meteorological Organisation has recommended its members to improve meteorological data bases and strongly supported plans to develop and exploit a global satellite observation system ...;

the METEOSAT experimental programme, conducted by the European Space Agency, has demonstrated Europe's capacity to assume its share of responsibility in the operation of a global satellite observation system;

Recognising that:

no national or international organisation has planned any arrangement to provide Europe with all meteorological satellite data ...;

the magnitude of the human, technical and financial resources required for activities in the space field is such ...;

it is desirable to provide the European meteorological organisations with a framework for cooperation ...;

Have agreed as follows: [496].

Як зазначає І. Р. Гальперін, не буде перебільшенням сказати, що вже сама форма документа несе інформацію, оскільки відображає певною мірою тип комунікації [122].

У цьому жанрі доволі виразно проявляються такі риси ділового викладу, як імперативність, чіткість, логічність, безособовість, що знаходить віддзеркалення в синтаксисі, вживанні деяких граматичних форм і категорій. Зазначимо, що кожен тип документів цього жанру має свою архітектуру. Статут, наприклад, має преамбулу, в якій міститься пояснення причин його ухвалення. Преамбула складається з одного складнопідрядного речення (незважаючи на надто великі розміри в деяких випадках) з підрядними реченнями причини, введеними сполучником *whereas*. Головне речення стоїть в кінці преамбули і передує всьому тексту статуту. Наприклад:

Preamble

Whereas universal and lasting peace can be established only if it is based upon social justice;

And whereas conditions of labour exist involving such injustice, hardship and privation to large numbers of people and to produce unrest so great that the peace and harmony of the world are imperilled...;

Whereas also the failure of any nation to adopt humane conditions of labour is an obstacle in the way of other nations which desire to improve the conditions in their own countries;

The High Contracting Parties, moved by sentiments of justice and humanity as well as by the desire to secure the permanent peace of the world, and with a

view, to attaining the objectives set forth in this Preamble, agree to the following Constitution of the International Labour Organization [471].

Завершальна фраза «*The High Contracting Parties agree to the following Constitution...*», сигналізуючи про кінець преамбули і початок тексту статуту, має структурно-семантичне значення, зв'язуючи окремі частини документа. Постійними у преамбулі є її архітектоніка, лексичне наповнення завершальної фрази, тип речення.

Головну роль в семантичній єдності його частин (преамбула, основний текст, прикінцеві положення) відіграє використання форм граматичного часу. Зокрема, аналіз засвідчує активне вживання форм *Present Perfect* (53 %) – у цій функції вони наголошують на зв'язку дії з моментом мовлення. Ця форма виконує додаткову функцію – акцентує увагу читача на подальшому факті, який також є важливим. Цьому сприяють лексичні засоби – дієприкметник (*the*) *following* або дієслово *to follow*. Характерно, що подібне значення *Present Perfect* реалізується і в самому тексті установчого договору. Наприклад: *...the undersigned Plenipotentiaries have, in addition, agreed on the following understanding which shall be regarded as an integral part of the said Agreement.*

Present Perfect разом з дієприкметником (*the*) *following* неначе розділяє важливість інформації на дві частини: перша – факт угоди, друга – положення договору.

Зафіксовано також вживання у подібному значенні *Past Simple* (19 %). Наприклад: *...the following-agreement was concluded between ... Past Simple* тут виконує функцію постановки в центр висловлювань власне текст договору, не акцентуючи увагу на іншу дію.

Present Simple вжито у преамбулі та прикінцевих положеннях приблизно в 28 % документів. Ймовірно, ця форма має таке ж значення, що й у *Present Perfect*. Наприклад: *Now therefore the Parties hereto hereby agree as*

follows: ... agree on the following; In witness thereof the Plenipotentiaries sign and seal this Agreement.

Present Simple підкреслює факт підписання (висновки) тексту угоди чи конвенції, що зближує це його вживання з уживанням *Present Perfect*. Характерно, що усім переліченим вище часовим формам в автентичному тексті відповідає те, що пройшло, dokonana дія, а не дія сьогодення.

Результати аналізу часових форм під час оформлення текстів установчих документів міжнародних організацій засвідчують, що серед дієслівних форм вирізняються високою частотністю використання форми теперішнього і майбутнього часу, що пояснюємо потребою стисло викласти зміст (рис. 4.4).

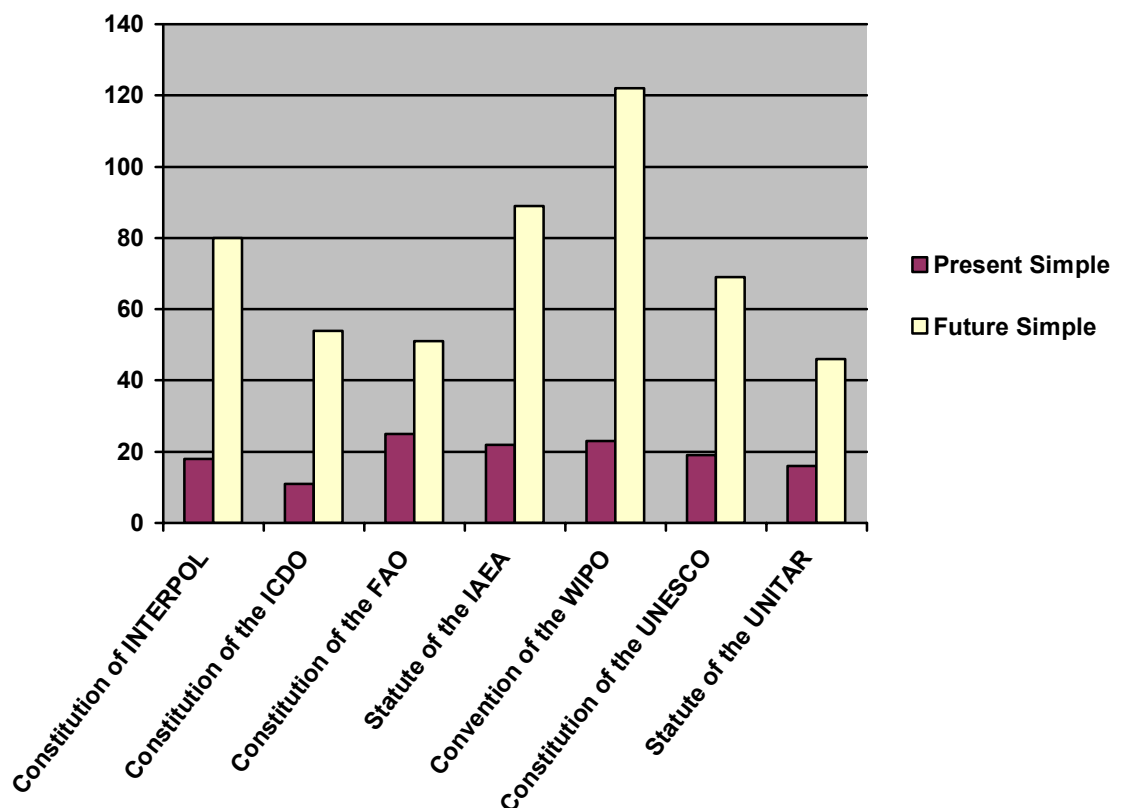

Рис. 4.4. Співвідношення вживання Present Simple та Future Simple у текстах установчих документів міжнародних організацій

Вартим уваги, на нашу думку, є аналіз частоти вживання форм активного та пасивного станів. Завдяки виконаному аналізу з'ясовано, що

понад 40 % речень у текстах установчих документів подано у формі пасивного стану (рис. 4.5).

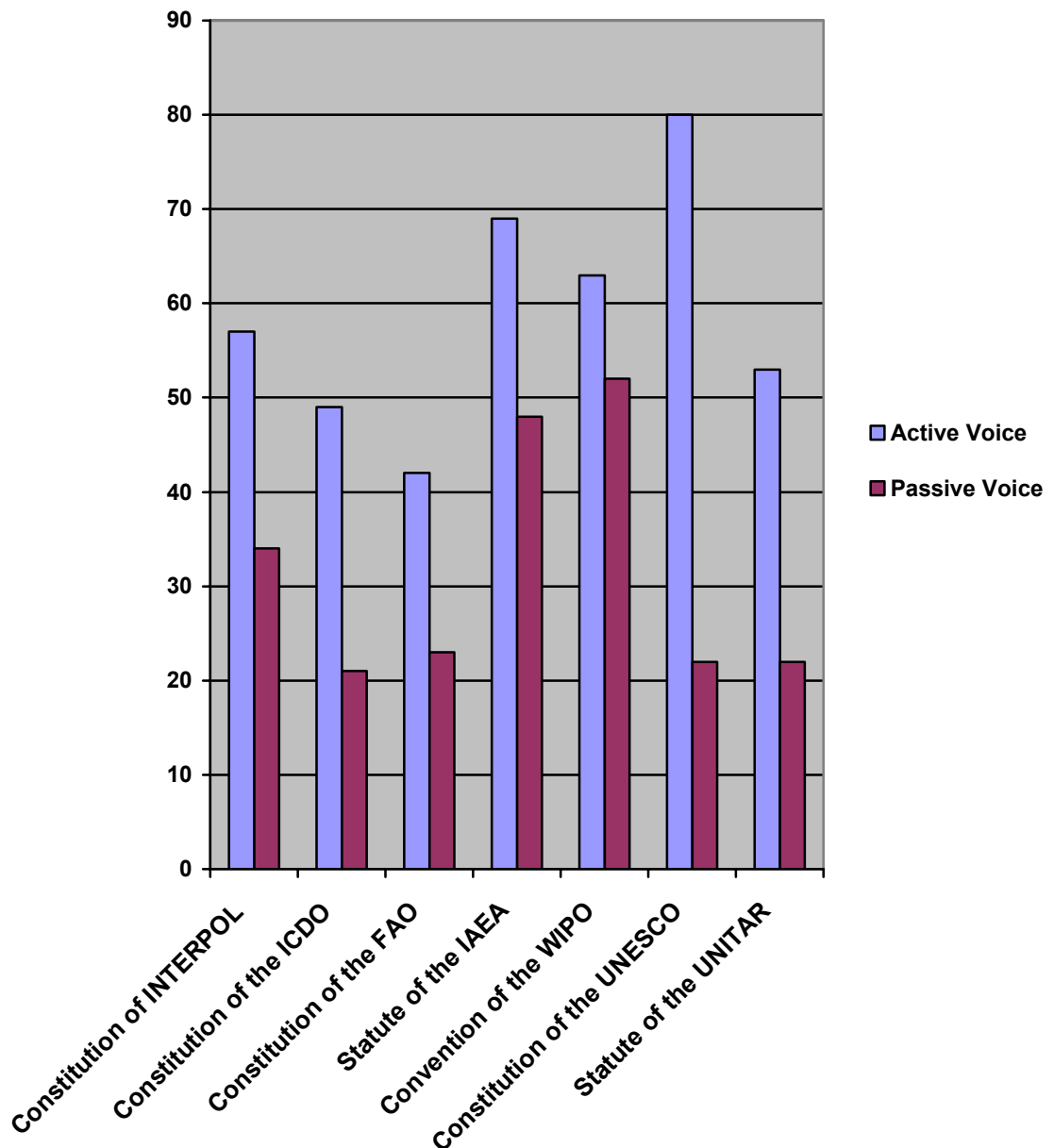

Рис. 4.5. Співвідношення форм активного та пасивного стану у текстах установчих документів міжнародних організацій

Проте головне, що об'єднує різні типи документів такого жанру, це їхня основна частина. Саме тут головні риси регламентуючого жанру проявляються чітко і в повному обсязі. Специфіка цих документів виявляється у тому, що деякі категорії та форми мають свої особливості

функціонування. Наприклад, абзац не завжди точно визначається традиційними характеристиками. Це пояснюємо особливостями досліджуваного жанру, такими, як чіткість, пов'язана з текстовим розчленовуванням, стереотипністю, канонічністю. Як уже зазначено, документ містить, зазвичай, статті (*articles*) і пункти (*provisions*). Часто абзац, який складається з одного пункту, за змістом не є завершеною одиницею і продовжується в наступному пункті (іноді й далі). Оскільки стаття загалом складається з подібних абзаців, пунктів, вона, з точки зору єдності змісту, перетворюється на один абзац. Наприклад:

ARTICLE III. Board of Trustees

1. There shall be a Board of Trustees of the Institute (hereinafter referred to as «the Board») to be established on a broad geographical basis and composed as follows:

(a) Not less than eleven members (and not more than thirty) shall be appointed by the Secretary-General in consultation with the President of the General Assembly and the President of the Economic and Social Council; these Board members may include one or more officials of the United Nations Secretariat;

(b) The term of office of the members of the Board shall be three years;

(c) The term of a member appointed to fill a vacancy on the Board shall be for the duration of the unexpired term of office of the former member of the Board. No appointed member of the Board shall serve continuously for more than two terms;

(d) The Secretary-General, the President of the General Assembly, the President of the Economic and Social Council and the Executive Director of the Institute shall be ex officio members of the Board;

(e) A member of the Board who cannot attend a meeting of the Board shall be represented by an appropriate alternate appointed by the Secretary-General on

the proposal of the member of the Board concerned. The rules of procedure of the Board shall specify the modalities of such designation. and the conditions of such representation.

2. The Board shall:

(a) Formulate principles and policies to govern the activities and operations of the Institute;

(b) Establish conditions and procedures for:

(i) The utilization of funds from the General Fund and the Reserve Fund for the functions of the Institute in accordance with the priorities established by the Board;

(ii) The receipt and disbursement of special purpose grants;

(c) Consider and approve the work programme and adopt the budget of the Institute on the basis of proposals submitted to it by the Executive Director, including any new programmes that may be proposed by the Secretary-General or by Governments through the General Assembly, within the limits of available financial resources;

(d) In the context of programme and budget preparations, review the composition, structure and staffing of the Institute to be funded from the General Fund, with a view to their adjustment in the light of the financial resources available to, and programme activities of, the Institute;

(e) Determine the conditions of admission of participants in the Institute's programmes, courses and meetings;

(f) Make whatever recommendations it may deem necessary or desirable for the effective functioning of the Institute.

3. The Board shall meet at least once a year. It shall elect its own officers and may adopt such rules of procedure as it may consider necessary. It shall take its decisions in the manner provided in its rules of procedure.

4. The Board shall consider the methods of financing the Institute with a view to ensuring the effectiveness of its future operations, their continuity and the Institute's autonomous character within the framework of the United Nations.

5. Specialized agencies and the International Atomic Energy Agency may be represented as appropriate at meetings of the Board in respect of activities of interest to them. The rules of procedure of the Board shall specify the conditions of such representation. Representation of agencies with a major continuing interest shall be arranged for on a permanent basis. Representatives of the regional development institutes and other institutes within the United Nations system may be invited to attend as necessary [584].

Між усіма абзацами-пунктами не відбувається розриву у плані змісту. Багато дослідників зазначає, що одним з головних критеріїв визначення меж абзацу є розрив єдності змісту, уривчастість логічно-сміслових зв'язків. Часто між абзацами-пунктами усі ці критерії не витримують, тобто не відбувається розриву між абзацами, отож не варто категорично стверджувати про тотожність надфразової єдності та абзацу [153; 137; 154].

Прийнято вважати, що абзац – це одиниця, сформована зі складного синтаксичного цілого (одного або декількох) [67; 96, с. 39–41]. Проте абзац-пункт може містити одне просте речення, іноді навіть непоширене. Наприклад:

SECTION 6. Limitation on Liability

Liability on shares shall be limited to the unpaid portion of the issue price of the shares [545].

Подібні прості речення в регламентуючому жанрі мають структурно-стилістичне навантаження: у них строго і чітко виокремлено і зафіксовано зміст пункту. Причому наступні абзаци-пункти можуть уточнювати та доповнювати загальний лаконічний зміст попереднього пункту.

Зазвичай, це знаходить вираження під час поділу тексту в абзацах-підпунктах. Наприклад:

Article III-179

1. Member States shall regard their economic policies as a matter of common concern and shall coordinate them within the Council, in accordance with Article III-178.

2. The Council, on a recommendation from the Commission, shall formulate a draft for the broad guidelines of the economic policies of the Member States and of the Union, and shall report its findings to the European Council.

The European Council, on the basis of the report from the Council, shall discuss a conclusion on the broad guidelines of the economic policies of the Member States and of the Union. On the basis of this conclusion, the Council shall adopt a recommendation setting out these broad guidelines. It shall inform the European Parliament of its recommendation [456].

Article V

The Conference of the Parties

The Conference of the Parties shall:

a) consider and adopt measures to establish, review and update the policies and procedures of the Institute, as well as to evaluate its work and the accomplishment of its objectives;

b) review periodically and approve, on the basis of recommendations of the Scientific Advisory Committee, the Scientific Agenda of the Institute and to consider and approve its long-range plans and annual program and budget, taking into account:

i) The processes or issues those are unique to the region and their significance on a global scale;

ii) The research strengths within the region and how those strengths can be best utilized in order to contribute to the global effort to understand global change; and

iii) The need to integrate research on global issues through cooperation among research institutes, among States and among the different parts of the Inter-American region, and with regional and international global change research programs.

c) Consider and approve the financial policies, the annual budget and the financial records of the Institute submitted by the Director [390].

Зазначимо, що в абзацах-підпунктах переважають складні синтаксичні одиниці, що допомагає кращому розкриттю змісту абзацу-пункту.

У документах досліджуваного жанру спостерігаємо дві суперечливі тенденції, що впливають на синтаксичну структуру документа:

а) прагнення в одному реченні подати якомога більше інформації з метою виразити думку якомога повніше, що проявляється у складному синтаксисі;

б) прагнення до ясності і чіткості викладу як першорядних ознак стилю, що проявляється в діленні тексту на абзаци, які в семантичному плані часто незавершені.

Унаслідок першої тенденції речення прагне до максимальної самостійності, засоби міжфразового зв'язку тут розвинені доволі слабо. Друга тенденція спричиняє появу деяких засобів, що зв'язують абзаци-пункти в надфразову єдність. Питання про засоби міжфразових зв'язків неодноразово обговорювали вітчизняні та зарубіжні дослідники [175; 210].

Як засвідчує аналіз, з усіх відомих засобів міжфразового зв'язку лише деякі використовують для поєднання абзацив-пунктів у надфразову єдність. Серед них насамперед слід назвати найпоширеніші синтаксичні види зв'язку ланцюжка, наприклад, доповнення підмета:

Article 40

2. *Delegates to the Conference, members of the Governing Body and the Director-General and officials of the Office shall likewise enjoy such privileges and immunities as are necessary for the independent exercise of their functions in connection with the Organisation*

3. *Such privileges and immunities shall be defined in a separate agreement to be prepared by the Organisation with a view to its acceptance by the States Members [471].*

У наведеному нижче прикладі мова йтиме про ланцюжковий зв'язок. Структурним вираженням такого зв'язку є повтор – перехід предиката попереднього речення в суб'єкт наступного. Якщо щодо одного й того ж суб'єкта використано різні предикати, то можна стверджувати про *паралельний* зв'язок, за якого один і той самий суб'єкт характеризують з різних боків. Зарубіжні дослідники називають це «*комплексною конденсацією*» [245]. Наведемо декілька прикладів:

Section 6. Reconstitution.

- *(a) Participants that use their special drawing rights shall reconstitute their holdings of them in accordance with the rules for reconstitution in Schedule G or such rules as may be adopted under (b) below.*

- *(b) The rules for reconstitution may be reviewed at any time and new rules shall be adopted if necessary. Unless new rules are adopted or a decision is made to abrogate rules for reconstitution, the rules in force at the time of review shall continue to apply. A seventy percent majority of the total voting power shall be required for decisions to adopt, modify, or abrogate the rules for reconstitution [402].*

Section 11. Publication of Reports and Provision of Information.

(a) The Corporation shall publish an annual report containing an audited statement of its accounts and shall circulate to members at appropriate intervals a summary statement of its financial position and a profit and loss statement showing the results of its operations.

(b) The Corporation may publish such other reports as it deems desirable to carry out its purposes.

(c) Copies of all reports, statements and publications made under this Section shall be distributed to members [397].

Присудки *publish, reconstitute* переходять у віддієслівні іменники *publications, reconstitution* і відіграють роль суб'єкта наступного пункту. Подібний зв'язок ланцюжка характерний між абзацами-пунктами і може зв'язувати їх у надфразову єдність.

Характерно, що лексичними зв'язками між абзацами зрідка вживають субститути – особові займенники в ролі підмета і доповнення, хоча іноді їх співвідносять з чимось раніше або пізніше згаданим, де вони утворюють комунікативну одиницю, більшу, ніж просто речення. Це пов'язано з канонічністю документа досліджуваного жанру: за посилання на будь-який пункт було б дуже незручно відновлювати субститути, посилаючись на інші пункти документа. Це могло б спричинити нечіткість і незрозумілість викладу. Підсумовуючи, можна висловити припущення, що абзаци-пункти, пов'язані особовим займенником в ролі підмета (субститутом), утворюють надфразову єдність. Ця властивість зумовлює доволі високу частоту повторюваності в установчих документах не тільки підмета, а й інших членів речення, часто окремих його частин, наприклад:

Article 7

In the case of a federal State, the following provisions shall apply:

- *(a) in respect of Conventions and Recommendations which the federal government regards as appropriate under its constitutional system for federal action, the obligations of the federal State shall be the same as those of Members which are not federal States;*
- *(b) in respect of Conventions and Recommendations which the federal government regards as appropriate under its constitutional system, in whole or in part, for action by the constituent states, provinces, or cantons rather than for federal action, the federal government shall:*
 - *(i) make, in accordance with its Constitution and the Constitutions of the states, provinces or cantons concerned, effective arrangements for the reference of such Conventions and Recommendations not later than 18 months from the closing of the session of the Conference to the appropriate federal, state, provincial or cantonal authorities for the enactment of legislation or other action;*
 - *(ii) arrange, subject to the concurrence of the state, provincial or cantonal governments concerned, for periodical consultations between the federal and the state, provincial or cantonal authorities with a view to promoting within the federal State coordinated action to give effect to the provisions of such Conventions and Recommendations;*
 - *(iii) inform the Director-General of the International Labour Office of the measures taken in accordance with this article to bring such Conventions and Recommendations before the appropriate federal state, provincial or cantonal authorities with particulars of the authorities regarded as appropriate and of the action taken by them [471].*

CHAPTER III

RESOURCES

Article 4. Resources

The resources of the Fund shall consist of:

- (i) subscriptions by the Bank;*

- (ii) *subscriptions by State participants;*
- (iii) *other resources received by the Fund; and*
- (iv) *funds derived from operations or otherwise accruing to the Fund [359].*

Повтор, як лексичний зв'язок абзаців-пунктів, широко представлений у досліджуваному жанрі. Він має синтаксичне значення, оскільки вказує на структурне співвідношення речень [14; 126].

Article - 1

The Contracting Parties *shall promote economic cooperation between them in various fields, ...*

Article - 2

The Contracting Parties *shall consider ways and means for expanding and liberalizing their trade relations ...*

Article - 3

The Contracting Parties *shall seek to provide a climate favorable for furthering trade exchange ...*

Article - 4

The Contracting Parties *shall make appropriate arrangements for capital flows between them ...*

Article - 5

The Contracting Parties *shall encourage the exchange of visits of representatives, delegations and economic, commercial and technical missions between them ... [377].*

Незважаючи на прагнення до точності і чіткості викладу думки, в документах не вдається обійтися без слів/фраз-замін, оскільки розміри документа були б значними. З метою лаконічності і стислості представлення

матеріалу певні слова, фрази, пункти замінюють субститутами, такими як *the said, the foregoing, so, in question, same, such, proceeding* тощо.

Окрім зазначених синтаксичних і лексичних видів зв'язку, існує наскрізний зв'язок між абзацами однієї статті, що іноді навіть поєднана з наступною. Цей зв'язок стосується головного контексту, що слугує основою змісту статті (статей).

Наприклад:

Article 27 Cooperation with Commission of Inquiry.

1. The Members agree that, in the event of the reference of a complaint to a Commission of Inquiry under article 26, they will each, whether directly concerned in the complaint or not, place at the disposal of the Commission all the information in their possession which bears upon the subject-matter of the complaint.

Article 28 Report of Commission of Inquiry.

1. When the Commission of Inquiry has fully considered the complaint, it shall prepare a report embodying its findings on all questions of fact relevant to determining the issue between the parties and containing such recommendations as it may think proper as to the steps which should be taken to meet the complaint and the time within which they should be taken.

Article 29 Action on report of Commission of Inquiry.

1. The Director-General of the International Labour Office shall communicate the report of the Commission of Inquiry to the Governing Body and to each of the governments concerned in the complaint, and shall cause it to be published.

2. Each of these governments shall within three months inform the Director-General of the International Labour Office whether or not it accepts the recommendations contained in the report of the Commission; and if not, whether it proposes to refer the complaint to the International Court of Justice [471].

Іменник *complaint* присутній у всіх абзацах трьох наведених вище статей, зміст яких – можливі дії різних сторін, пов'язані зі скаргою. У тематичному плані ці статті утворюють єдність, оскільки попередні та наступні характеризуються розривом у плані як лексичного оформлення, так і змісту. Подібний вид зв'язку доволі поширений у документах регламентуючого жанру.

Для концентрації уваги загальнотематичного контексту статті їй надають назву, у котрій конкретизують зміст. У цьому випадку абзаци-пункти статті утворюють надфразову єдність, оскільки їхній зміст стосується спільного контексту. Характеризуючи надфразову єдність, І. Р. Гальперін зазначає: «Вчитуючись в більш-менш однотипні тексти, ми починаємо бачити структурні особливості даного тексту і, як наслідок, розуміння його змісту полегшується» [45, с. 74].

Отже, в установчих документах міжнародних організацій завдяки жанровим стилістичним особливостям виробляються певні норми вживання граматичних і синтаксичних конструкцій. Відбір тих чи інших конструкцій і форм, їхнє систематичне і переважаче вживання, а також зміна специфіки функціонування та навіть природи деяких категорій засвідчують взаємодію усіх рівнів мови, тісний зв'язок між лінгвістичними (мовними) і екстралінгвістичними чинниками. Ці риси є складовими дипломатично-регламентуючого підстилю, до якого, на нашу думку, належать установчі документи міжнародних організацій, що характеризуються рисами термінологічного, функціонального забарвлення.

4.3. Дискурсні особливості установчих документів міжнародних організацій

Досліджуючи тексти установчих документів міжнародних організацій, доцільним видається звернути окрему увагу на текстово-дискурсні категорії

[261, р. 133–168]. Проблематика дослідження текстово-дискурсних категорій сьогодні доволі актуальна, про що свідчить аналіз наукових праць як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників [72; 109; 134; 178; 221; 254; 295; 301; 320; 324].

Тексту як єдиній смисловій системі властиві певні структурні принципи його побудови, а саме – *зв'язність* і *цілісність*. Їх забезпечують різними мовними засобами, за допомогою яких і здійснюють активізацію сприйняття тексту читачем.

Категорію зв'язності дослідники визначають як семантико-структурну єдність текстових компонентів, що на семантичному рівні репрезентує підкатегорія когерентності – внутрішня змістова зв'язність між одиницями тексту, а на структурному – підкатегорія когезії як зовнішня зв'язність між текстовими одиницями, формально репрезентована засобами мови.

Дослідник Т. ван Дейк вирізняє локальний та глобальний тип зв'язності. Локальна зв'язність – це зв'язність лінійних послідовностей (висловлювань, міжфразових єдностей). Глобальна зв'язність – це те, що забезпечує єдність тексту як смислового цілого, його внутрішню цілісність [54, с. 72].

Зв'язності тексту досягають за допомогою низки структурних та лексико-семантичних засобів, які у кожному тексті застосовують у найрізноманітніших комбінаціях. Зв'язність тексту проявляється через зовнішні структурні показники і через формальну залежність компонентів тексту [35, с. 43].

Поряд із терміном *зв'язність тексту* правомірно послуговуватись дефініціями *когезія* та *когерентність*, які не є синонімічними. Обґрунтуємо зазначене положення.

Когезія – це особливі види зв'язку, що забезпечують континуум, тобто логічну послідовність (темпоральну або просторову), взаємозалежність окремих повідомлень, фактів, дій і подій [47, с. 74].

Прийнято говорити про когезію як про види зв'язку між елементами тексту, а про когерентність – як про властивість тексту загалом. Зазвичай, когерентність розуміють як цілісність тексту, що полягає в логіко-семантичній, граматичній та стилістичній взаємозалежності складових у реченні. Іншими словами, когерентність тексту є результатом взаємодії логіко-семантичного, синтаксичного та стилістичного видів когезії, причому основою когерентності є саме логіко-семантична когезія речень [341, с. 210]. У поняття когезії входять різні типи відношень компонентів тексту, серед яких головним є повтор. У тексті повтор може слугувати засобом інтенсифікації авторського впливу, передачі різної модальності дії, а також засобом композиційного та архітектонічного членування текстового цілого, оформлення абзаців. Через повторювані слова встановлюється асоціативний зв'язок між різними предметами зображення, що пов'язані тематично [58, с. 72].

Повтор – стилістичний прийом, яким можна створювати нові стилістичні засоби і фігури; він може охоплювати мовні одиниці всіх рівнів – фонемами, морфемами, форми слова, словосполучення, речення, строфи.

У лінгвістичній літературі повтор як об'єкт дослідження розглядають у різних аспектах. Особливе значення повтору теоретично обґрунтував О. Потебня, наголошуючи на тому, що збільшення частоти вживання того самого слова дає нове значення, об'єктивне або суб'єктивне [161].

Текстові повтори сприяють розвитку думки і, відповідно, розвитку семантичного простору тексту. Повтори не тільки скріплюють текст, а й роблять його динамічним [42, с. 188].

Прийом повтору сприяє кращому розумінню закладеного в тексті повідомлення, оскільки читач насамперед звертає увагу на нову інформацію, а вже відоме сприймає як фон, необхідний для кращого сприйняття нового матеріалу.

Традиційно-граматичними засобами когезії вважають сполучники та сполучникові вирази, такі як: *in connection with paragraphs; under special circumstances; in those matters; respectively; with due attention to consideration of; taking into consideration; by reason of*. До них належать також займенники, дієприкметникові звороти, синтаксичні відношення сурядності й підрядності, порядок слів.

Вищеперелічені способи називають традиційно-граматичними, оскільки їхня безпосередня функція полягає у забезпеченні зв'язку між окремими реченнями.

Водночас вони слугують засобами зв'язку між більшими відрізками тексту – надфразовими єдностями, абзацами, і в цьому сенсі набувають статусу когезії.

З'ясовано, що такі прислівникові словосполучення, як *as soon as; at appropriate intervals; as long as; reasonable periods of time; long-term; at any time; from time to time; in terms of*, та інші, слугуючи часовими параметрами висловлювання, з'єднують окремі події, надають останнім достовірності. Аналогічну функцію виконують словосполучення: *as; as well as; to this end; as far as; in no event less than six month after deposit* тощо, які відіграють роль просторових параметрів повідомлення.

До подібних форм когезії належать також форми переліку:

a), b), c)

(i), (ii), (iii)

або виділення частин висловлювання цифрами

1), 2), 3) тощо (додаток Б).

Завдяки проаналізованим вище засобам когезії нам вдалося простежити логічну когезію. Зазначимо, що такі прийоми вважають логічними, оскільки вони вкладаються в логіко-філософські поняття – поняття послідовності, зв'язності часових, просторових, причинно-наслідкових відносин. Їх легко декодувати, не затримуючи уваги читача. Власне у логічних засобах когезії

спостерігаємо перетин граматичних і текстових форм зв'язку: граматичні способи стають текстовими, тобто набувають статусу когезії.

Отже, завдяки аналізу основних видів та засобів вираження когезії на матеріалі установчих документів міжнародних організацій, ми можемо зробити висновок про те, що всім описаним видам когезії притаманні тією чи іншою мірою загальні властивості: вони завжди мають формальне вираження, лінійний характер і, зазвичай, співвідносяться з мовними одиницями різних рівнів [110, с. 170–172].

Цілісність як смислова характеристика тексту утворює план змісту тексту і забезпечується його співвіднесеністю з конкретною ситуацією [28; 192, с. 22–30]. Наприклад:

ARTICLE II

The Organization shall have a consultative and purely technical nature. It shall be the object of the Organization to bring about:

- (a) The co-ordination of the activities of national hydrographic offices;*
- (b) The greatest possible uniformity in nautical charts and documents;*
- (c) The adoption of reliable and efficient methods of carrying out and exploiting hydrographic surveys;*
- (d) The development of the sciences in the field of hydrography and the techniques employed in descriptive oceanography...*

ARTICLE VIII

For the fulfilment of the objects defined in Article II it shall be the responsibility of the Bureau, in particular:

- (a) To bring about a close and permanent association between national hydrographic offices;*
- (b) To study any matters relating to hydrography and the allied sciences and techniques, and to collect the necessary papers;*

- (c) *To further the exchange of nautical charts and documents between hydrographic offices of Member Governments;*
- (d) *To circulate the appropriate documents;*
- (e) *To tender guidance and advice upon request, in particular to countries engaged in setting-up or expanding their hydrographic service;*
- (f) *To encourage co-ordination of hydrographic surveys with relevant oceanographic activities;*
- (g) *To extend and facilitate the application of oceanographic knowledge for the benefit of navigators;*
- (h) *To cooperate with international organizations and scientific institutions which have related objectives [519].*

Вважаємо, що цілісність тексту відображається в наборі ключових слів [144], хоча це, безперечно, не виключає інших шляхів дослідження цілісності тексту.

Як зазначає М. Макаров, у сучасному вживанні когезія та когерентність отримали власні «сфери впливу», хоча не обійшлося без термінологічної плутанини, яку пояснюють спорідненістю двох слів. Отож у деяких працях термін *зв'язність тексту* подають як синонім терміна *когезія*, а термінологічним відповідником смислової зв'язності (*когерентності*) називають *цілісність* як особливу категорію тексту [133, с. 195].

Когерентність – смислова узгодженість (зв'язність) частин, що передбачає наявність змісту, сенсу і теми; звідси логічно випливає визначення когерентності як «теми, ідеї, розв'язки, або сенсу дискурсу» [247, р. 268].

Категорія цілісності (завершеності) є однією з головних ознак тексту та забезпечується інтеграцією усіх його структурно-змістових і смислових рівнів.

Цілісність тексту – це відповідність змісту тексту його формі в обсязі, визначеному автором тексту та його адресатом, укладачем для виконання визначених ними комунікативних цілей. Цілісність розуміють як єдність змістової (теми, ідеї, змісту), комунікативної (мети, намірів мовного спілкування), структурно-граматичної цілісностей. Змістову цілісність тексту забезпечують лексичним рівнем мови, структурно-граматичну – системою узгодженості граматичних форм і зв'язків, комунікативну – єдністю задуму і результату реалізації цього задуму.

Цілісність тексту пов'язують із його завершеністю. Цілісність властива тільки завершеному тексту, а не його частинам. Так само завершеність стосується тільки цілого тексту.

Завершеність тексту – це достатність текстової форми та обсягу, що вимірюють кількістю елементарних речень для розкриття змісту відповідно до комунікативної мети тексту [336].

Сприйняття адресатом тексту як завершеного залежить від того, чи достатньо інформації в тексті для задоволення його комунікативних потреб.

Формальний аспект завершеності установчих документів міжнародних організацій визначається встановленою для них схемою та забезпечується різноманітними мовними засобами. Наприклад,

Done in Geneva this sixth day of March 1948;

Resolution adopted by the General Assembly on 12 February 1946;

This Constitution shall come into operation on 1 January 1966 and shall remain in force for an indefinite period;

Done in the City of New York this twenty-second day of July 1946, in a single copy in the Chinese, English, French, Russian and Spanish languages, each text being equally authentic.

Цілісність і завершеність уніфікованих текстів документів обумовлені наявністю певної моделі тексту, яка визначає його форму, обсяг, зміст. За нашими спостереженнями, у текстах установчих документів міжнародних організацій когезія повністю забезпечує когерентність. Однак вони легко піддаються процесу інтеграції, оскільки пов'язані з проблемою дослідження. Доволі повно і всебічно когерентність реалізується у прикінцевих положеннях. У них можна простежити як процес когерентності, так і його результат.

Когерентність у тексті забезпечують певні звороти, з яких, здебільшого, починаються абзаци: *in the performance of their duties; in order to; within the framework of the above-mentioned priorities; according to; with a view to; in accordance with the provisions; having regard to the provisions of Article; for the purpose; except as otherwise specified in this Agreement* та інші. Наведені звороти не лише сполучають між собою абзаци, а й є головними засобами когерентності у тексті. У результаті цього провідними ознаками тексту стають не граматичні показники зв'язності, а такі його властивості, як цілісність, інтегративність, завершеність, які мають смисловий характер, що визначає їх як психологічні, мовні, комунікативні явища.

Отже, когезія – це форми зв'язку (граматичні, лексичні, синтаксичні) між окремими частинами тексту, що визначають перехід від одного контекстно-варіативного членування тексту до іншого. Когерентність – це семантичне об'єднання всіх частин тексту загалом для досягнення його цілісності. Її можна досягати засобами когезії, або ж будувати на асоціативних зв'язках.

Аналізуючи співвідношення когезії та когерентності, вкотре наголосимо, що когерентність у тексті забезпечує цілісність та завершеність висловлювання, а когезія – це форми зв'язку, за допомогою яких цю цілісність формують.

Текстова *категорія інформативності*, на думку І. Р. Гальперіна, є обов'язковою ознакою кожного тексту. Тлумачення тексту читачем є процесом розкривання його концептуальної інформації, це бажання подолати його поверхневу структуру та виявити глибинний зміст, тобто концептуальну інформацію [47, с. 29].

Говорячи про категорію інформативності як властивості тексту, ми підкреслюємо комунікативний аспект інформаційного процесу. Інтерпретація тексту може бути адекватною лише у тому випадку, коли «реципієнт точно і правильно тлумачить зреалізовані наміри комуніканта» [59, с. 84]. Йдеться не про абсолютну кількість інформації чи загальну інформаційну насиченість тексту, а про інформативність як лабільну величину, здатність адекватного донесення визначеної міри інформації про щось до реципієнта за каналом зв'язку [89, с. 40–47].

Отже, завершуючи розгляд найважливіших, на нашу думку, дискурсних категорій тексту, наголосимо, що усі текстові категорії, хоча й розглянуті поаспектно, активно взаємодіють між собою та тісно переплітаються у тексті. Основою для універсальних категорій тексту є його цілісність (план змісту), зв'язність (план виразу) та інформативність, що репрезентують текст у вертикальній та горизонтальній площинах.

Висновки до розділу 4

Виконане дослідження дає підставу зробити висновок щодо певних характерних особливостей функціонування англомовних текстів установчих документів міжнародних організацій.

Як засвідчує виконаний аналіз текстів через призму жанрового забарвлення, кожному тексту як результату комунікативної діяльності притаманні жанрові особливості. Унаслідок жанрового розшарування політичного тексту кожен з текстів характеризується не лише загальними

типологічними рисами, а й тематичною різноманітністю, структурою, індивідуальністю поєднання компонентів тексту. Характерним є поєднання рис регламентаційного та дипломатичного стилю. За своєю структурою установчі документи міжнародних організацій становлять міжнародно-правову угоду з притаманними їй лаконічністю, стереотипністю, чіткістю, однозначністю. Водночас використання спеціальної лексики, терміносполучень, кліше, назв посад та інституцій, сталих словосполучень, характерних для цього типу документів, дають підставу констатувати їхню приналежність до політичного тексту, творення якого відбувається в політичному дискурсі через комунікативну діяльність держав-членів міжнародних міжурядових організацій. Притаманними текстам установчих документів міжнародних організацій є такі дискурсні категорії, як зв'язність, цілісність, завершеність та інформативність, за допомогою яких текст сприймається як єдине ціле. Політична мова і тексти залежать від політичного контексту й обставин, в яких відбувається творення тексту.

Головні положення розділу висвітлено у публікаціях автора: [108]; [110]; [117]; [119]; [120].

ВИСНОВКИ

Тексти установчих документів міжнародних організацій є вираженням інтересів учасників (держав-членів), спрямованим на реалізацію конкретних цілей у процесі розвитку співробітництва у певній галузі. У такому баченні текст установчого документа слугує, з одного боку, результатом комунікативної діяльності (переговорів) між різними державами, а з іншого – своєрідною декларацією (завдяки інформативному характеру) мети, механізмів діяльності інститутів міжнародного співробітництва. Такого типу тексти, створені з метою або внаслідок політичної діяльності, функціонують як прояв політичної комунікації, спрямованої на реалізацію політичних цілей суспільних, соціальних груп чи держав. Ці документи закріплюють на міжнародній арені політичну волю акторів міжнародних відносин.

Установчі документи міжнародних організацій трактуємо насамперед як продукт політичного процесу, що відбувається на міждержавному рівні, а не лише як результат застосування міжнародно-правових норм. Тексти установчих документів міжнародних організацій поєднують в собі інформативність, директивність і характеризується контекстним забарвленням.

Слід констатувати міждисциплінарність текстів установчих документів міжнародних організацій і неможливість застосування до їхнього аналізу та класифікації суто лінгвістичної моделі типологізації. З огляду на систему критеріїв, тексти установчих документів міжнародних організацій зачислено до політичних текстів, творення яких тісно пов'язане з політичним дискурсом. За своїми стильовими характеристиками вони належать до юридичного стилю (регламентаційного підстилю), хоча залишається відкритим питання щодо аргументованості такого розміщення у класифікації документів.

Виконаний аналіз дає підстави стверджувати, що установчі документи міжнародних організацій (статут, хартія, конвенція тощо) належать до дипломатично-регламентаційного підстилю, оскільки, з точки зору юриспруденції, вони становлять за своєю юридичною природою різні типи документів.

З'ясовано, що за структурою та змістом установчі документи міжнародних організацій є міжнародними угодами. Водночас ці документи мають певні особливості, адже в них викладена політична воля держав до спільного вирішення питань у міждержавних відносинах. Їхніми структурними одиницями є *найменування, преамбула, основна частина та прикінцеві положення*. Проаналізувавши особливості організаційної структури текстів установчих договорів, виявлено характерну особливість кожного структурного елементу – його відповідне термінологічне наповнення.

З'ясовано, що найуживанішим найменуванням установчих документів міжнародних міжурядових організацій є термін *agreement* (35 %). Друге місце за частотністю використання посідає термін *convention* (24 %), а третє – *constitution* (10 %). Меншою мірою застосовують терміни *treaty* (8 %), *statute* (7 %) та *charter* (6 %). У поодиноких випадках найменуваннями досліджуваних документів є *declaration* (4 %), *resolution* (3 %), *pact* (2 %) і *memorandum* (1 %).

На основі виконаного аналізу преамбул з'ясовано, що існує два види *преамбули*: традиційна (повна) і сучасна (спрощена).

У традиційній преамбулі виокремлюють такі складові: найменування держав чи органів, від імені яких або за дорученням яких укладають договір; передумови укладення договору; мотиви (інтенції) укладення договору; мета укладення договору; повідомлення про наміри укласти угоду; вступна формула згоди.

Спрощена преамбула вміщує лише перелік договірних сторін, однак не висловлює мотивів укладення договору. 93,8 % установчих документів міжнародних організацій мають традиційну преамбулу, близько 6 % – спрощену, близько 0,2 % – не містять преамбули.

В основній частині установчого документа подають конкретні норми, принципи та механізми функціонування інституції. Поділ документа на розділи, глави, статті, параграфи, пункти й частини полегшує користування текстом договору і дає змогу чітко окреслити зміст волевиявлення сторін.

Прикінцеві положення, у яких визначають виключно механізми реалізації договору як такого, мають закріплені специфічні мовні засоби оформлення. Широко вживаними є похідні від терміна *to sign* (*to sign – signatory – signature – undersigned*).

Тексти установчих документів міжнародних організацій вирізняються вживанням спеціальної термінології, характерної для зазначеного типу документів, що дає підстави констатувати їхню приналежність до політичного тексту, творення якого відбувається в політичному дискурсі через комунікативну діяльність держав-членів міжнародних організацій.

Спеціальна лексика включає: терміни (24 %), терміносполучення (15 %), назви посад, інституцій (38 %), сталі словосполучення (21 %), архаїзми (2 %).

Характерним для текстів установчих документів є вживання термінів латинського та грецького походження.

Імперативний, розпорядчий характер таких документів, як конвенція, статут, конституція, угода, декларація, хартія, зумовив високу частотність інфінітивів у текстах установчих документів міжнародних організацій.

На морфологічному рівні помітна висока частотність іменників. Дії та процеси передають віддієслівними іменниками.

Установчі документи міжнародних організацій мають низку синтаксичних особливостей. З'ясовано, що частка складних речень сягає від

59 % до 86 %, а простих – від 18 % до 41 %. Середньостатистичне значення становить 70 % і 30 %, відповідно. Завдяки ускладненому синтаксису створено логічну послідовність висловлювання та строгу архітектонічну побудову тексту документа.

Головним принципом побудови установчого документа є принцип цілісності: всі складові договору взаємопов'язані і кожна з них необхідно тлумачити та реалізовувати в контексті інших.

Установчі документи міжнародних організацій становлять окрему групу міжнародно-правових документів, для яких, окрім суто правової специфіки, характерним є віддзеркалення в них політичної комунікації між акторами міжнародних відносин, які завдяки таким текстам транслюють політичну волю людей.

Проаналізовано функціонально-стилістичні та дискурсні особливості текстів установчих документів міжнародних організацій. За стильовими характеристиками установчі документи міжнародних організацій належать до дипломатично-регламентаційного підстилю. Мова документів міжнародних організацій характеризується такими стилістичними рисами, як логічність, офіційність, беземоційність, точність, стереотипність.

Вимоги до стилю установчих документів міжнародних організацій, що історично склалися, передбачають використання усталених мовних формул та блоків текстів, які за синтаксичною будовою нагадують словосполучення чи моделі речень. Особливістю мовних формул є те, що вони нерозчленовано виражають поняття і водночас мають виразну форму синтаксичного словосполучення. За граматичними ознаками вони є словосполученнями, за вживанням – фраземами, які не можна модифікувати.

Точність у дипломатичному стилі – це насамперед істинність передачі смислових відтінків у документах, якої досягають шляхом застосування іменників. Займенники та слова-замінники *that, one* вживають зрідка. Для точнішого розуміння того чи іншого терміна в установчих документах

міжнародних організацій іноді вдаються до його визначення або пояснення в самому тексті.

Текстам установчих документів міжнародних організацій притаманна стереотипність. Створені традицією штампи для вираження думки вирізняються однозначністю й точністю висловлювань, слугують для економії місця та часу.

Головну роль у семантичній єдності частин установчого документа (преамбулі, основній частині, прикінцевих положеннях) відіграє використання форм граматичного часу. Аналіз засвідчує, що *Present Perfect* у цій функції відіграє важливу роль – наголошує на зв'язку дії з моментом мовлення. Він виконує додаткову функцію – акцентує увагу читача на подальшому факті, який також важливий. Цьому сприяють лексичні засоби – дієприкметник *(the) following* або дієслово *to follow*. *Present Perfect* разом з дієприкметником *(the) following* неначе розділяє важливість інформації на дві частини: перша – факт угоди, друга – положення договору. Зафіксовано також вживання у подібному значенні *Past Simple*. Завдяки *Present Simple* наголошують на факті підписання тексту угоди чи конвенції, що зближує його з уживанням *Present Perfect*. Характерно, що перелічені вище часові форми вживають для вираження dokonanoї дії, а не теперішньої.

Для текстів установчих документів міжнародних організацій характерні зв'язність, цілісність, інформативність і завершеність, завдяки чому текст сприймають як єдине ціле.

Проаналізувавши дискурсні характеристики установчих документів міжнародних організацій, ми дійшли висновку, що текстам установчих документів міжнародних організацій як цілісному тексту притаманні зв'язність, цілісність, інформативність і завершеність.

Стосовно категорії інформативності як властивості тексту, акцент зроблено на комунікативному аспекті інформаційного процесу.

Зв'язності тексту досягають за допомогою низки структурних і лексико-семантичних засобів, які у кожному тексті застосовують у найрізноманітніших комбінаціях.

Категорію цілісності забезпечують інтеграцією усіх структурно-змістових і смислових рівнів тексту. Цілісність розуміють як сукупність змістової, комунікативної та структурно-граматичної складових тексту документа. Цілісність тексту пов'язують із завершеністю тексту. Відповідно, завершеність стосується тільки цілого тексту.

Усі текстові категорії, розглянуті поаспектно, усе ж активно взаємодіють між собою та тісно переплітаються у тексті. Це, своєю чергою, вказує на специфіку політичної комунікації як мотивації до створення таких документів, що потребує, на нашу думку, поглибленого розгляду процесу текстотворення через призму аналізу дискурсних особливостей творення та функціонування текстів установчих документів міжнародних організацій.

Установчі документи міжнародних організацій відображають політичну комунікацію між акторами міжнародних відносин, транслюючи через тексти політичну волю людей, держав та міжнародних інституцій. Це пояснюємо тим, що комунікація у формі проведення переговорів, вироблення основних принципів та відображення їх у текстах установчих документів міжнародних організацій відбувається у формалізованих, чітко виписаних обставинах, визначених мотивах та інтенціях, позбавлених емоційності та випадковості.

Отримані результати дослідження текстів установчих документів міжнародних організацій можна застосувати як основу у подальших наукових розробках у галузі політичної лінгвістики, а також їх можна використовувати для поглибленого тлумачення політичного дискурсу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

І. Спеціальна література

1. Авксентьев Л. Г. Семантическая структура фразеологических единиц современной украинской речи и особенности ее формирования / Л. Г. Авксентьев // Мовознавство. – 1987. – № 1. – С. 43–46.
2. Антипенко Е. М. Культура общения и язык (к вопросу межнационального языкового общения) / Е. М. Антипенко // Когнитивно-прагматические аспекты лингвистических исследований : сборник научных трудов. – Калининград : Калинингр. ун-т, 1999. – 95 с.
3. Арутюнов А. Р. Интенции диалогического общения и их стандартные реализации (Проект «Банки методических данных»: каталог коммуникативных единиц, интенции) : справочник / А. Р. Арутюнов, П. Г. Чеботарев // Русский язык за рубежом. – 1993. – № 5–6. – С. 75–82.
4. Арутюнова Н. Д. Дискурс / Н. Д. Арутюнова // Лингвистический энциклопедический словарь. – М. : Сов. энциклопедия, 1990. – С. 137.
5. Бабайлова А. Э. Текст как продукт, средство и объект коммуникации при обучении неродному языку / А. Э. Бабайлова. – Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 1987. – 152 с.
6. Бабенко Л. Г. Лингвистический анализ художественного текста / Л. Г. Бабенко, И. Е. Васильев, Ю. В. Казарин. – Екатеринбург, 2000. – 534 с.
7. Баранов А. Г. Функционально-прагматическая концепция текста. – Ростов-на-Дону : Изд-во Рост. ун-та, 1993. – 182 с.
8. Баранов А. Н. Введение в прикладную лингвистику / А. Н. Баранов. – М., 2001. – 358 с.
9. Баранов А. Н. Парламентские дебаты: традиции и новации / А. Н. Баранов, Е. Г. Казакевич. – М. : Знание, 1991. – 64 с.

10. Барт Р. От произведения к тексту / Р. Барт ; сост., общ. ред. и вступ. ст. Г. К. Косикова // Избранные работы: Семиотика. Поэтика : пер. с фр. – М. : Прогресс, 1989. – 616 с.
11. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества / М. М. Бахтин. – М. : Искусство, 1986. – 445 с.
12. Бацевич Ф. С. Нариси з лінгвістичної прагматики : монографія / Ф. С. Бацевич. – Львів : ПАІС, 2010. – 336 с.
13. Бацевич Ф. С. Текст, дискурс, речевой жанр: соотношение понятий / Ф. С. Бацевич // Вісник Харківського університету. – Харків, 2001. – № 520. – С. 3–8. – (Серія філологія ; вип. 33).
14. Бекетова О. В. Структурно-семантичні та функціональні особливості фігур повтору в аргументативних текстах / О. В. Бекетова // Проблеми семантики слова, речення та тексту : вісник Київського державного лінгвістичного університету. – К. : КДЛУ, 1997. – С. 3–12. – (Серія філологія ; вип. 5).
15. Бенвенист Э. Общая лингвистика : пер. с франц. / Э. Бенвенист. – М. : Прогресс, 1974. – 447 с.
16. Бессонова Л. Е. Коммуникативные аспекты политического дискурса / Л. Е. Бессонова // Ученые записки ТНУ им. В. И. Вернадского. – Симферополь, 2004. – Т. 16(55). – № 1. – С. 22–27. – (Сер. филологические науки).
17. Бехта І. А. Дискурс наратора в англomовній прозі : монографія / І. А. Бехта ; наук. ред. К. Я. Кусько. – К. : Грамота, 2004. – 304 с.
18. Бик І. С. Комунікативні моделі текстів документів міжнародно-правового характеру / І. С. Бик, Г. Б. Кучик // Наукові записки Національного університету «Острозька академія» : збірник наукових праць. – Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2015. – С. 27–29. – (Серія філологічна ; вип. 55).

19. Бик І. С. Наукові підходи до визначення поняття *політичний дискурс* / І. С. Бик, Г. Б. Кучик // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2013. – № 24(283). – С. 120–127. – (Серія філологічні науки).
20. Богдан С. К. Методи й методика лінгвостилістичних досліджень : методичні рекомендації для слухачів і керівників секції української мови / С. К. Богдан. – Луцьк, 2011. – 28 с.
21. Богданов В. В. Текст и текстовое общение / В. В. Богданов. – СПб. : Изд-во Санкт-Петербургского ун-та, 1993. – 67 с.
22. Богранц Р. Д. Міжнародна термінологія: перспективи для нового порядку денного / Р. Д. Богранц // Науково-технічне слово. – 1993. – № 1. – С. 23–34.
23. Бондарко О. В. Основы функциональной грамматики: Языковая интерпретация идеи времени / О. В. Бондарко. – СПб., 2001. – 260 с.
24. Борботько В. Г. Принципы формирования дискурса: От психолінгвистики к лінгвосинергетике / В. Г. Борботько. – 4-е издание. – М. : Либроком, 2011. – 288 с.
25. Борисенко І. І. Англійська мова в міжнародних документах і дипломатичній кореспонденції : навчальний посібник / І. І. Борисенко, Л. І. Євтушенко, В. В. Дайнеко. – 2-ге видання, із змінами та доповненнями. – К. : Логос, 1999. – 416 с.
26. Брайт У. Введение: параметры социолінгвистики / У. Брайт // Новое в зарубежной лінгвистике. – М., 1975. – С. 34–41. – (Социолінгвистика ; вып. VII).
27. Брандес М. Стилистика текста. Теоретический курс / М. Брандес. – М. : Прогресс-Традиция, 2004. – 208 с.
28. Брудный А. А. Психологическая герменевтика / А. А. Брудный. – М. : Лабиринт, 1998. – 336 с.

29. Бурдые П. Начала / П. Бурдые ; пер. с фр. Н. А. Шматко. – Москва : Socio-Logos, 1994. – 288 с.
30. Бялик В. Д. Епістемічний вимір лінгвоконцепту та особливості його дослідження / В. Д. Бялик // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Філологічна, 2014. – Вип. 43. – С.46–49.
31. Бялик В. Д. Епістемологія лексичного квантора : монографія / В. Д. Бялик. – Чернівці : Золоті литаври, 2012. – 420 с.
32. Бялик В. Д. Лексичний квантор як об'єкт дослідження в когнітивному словотворі / В. Д. Бялик // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки : збірник наукових праць. – Луцьк, 2012. – Вип. 22 (247). – С. 28–33.
33. Бялик В. Д. Семантична транспозиція смислу лексичних одиниць в термінологічному дискурсі / В. Д. Бялик, Ю. В. Дев'ятих // Наукові записки: Серія «Філологічна».: Збірник наукових праць. Випуск 24. – Острог, 2012. – С. 27–30.
34. Бялик В. Д. Типологія лексичного квантора / В. Д. Бялик // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка : збірник наукових праць. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2012. – Т. 2. – С. 75–77. – (Філологічні науки ; вип. 29).
35. Валгина Н. С. Теория текста : учебное пособие / Н. С. Валгина. – М. : Логос, 2004. – 280 с.
36. Васильева А. Н. Основы культуры речи / А. Н. Васильева. – М., 1990. – 248 с.
37. Венская конвенция о праве международных договоров, 23 мая 1969 г. // Действующее международное право : в 3-х т. / Составители: проф. Ю. М. Колосов и проф. Э. С. Кривчикова. – М., 1996. – Т. 1.
38. Виноградов В. В. Лексикология и лексикография. Избранные труды / В. В. Виноградов. – М. : Наука, 1977. – 312 с.

39. Виноградов С. И. Нормативный и коммуникативно-прагматический аспекты культуры речи / С. И. Виноградов // Культура русской речи и эффективность общения. – М. : Наука, 1996. – С. 139–151.
40. Вишневська Н. Ю. Кліше як мовна одиниця: проблеми кліше в мовознавстві / Н. Ю. Вишневська // Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. – 2013. – Кн. 3. – С. 33–36. – (Серія філологічні науки).
41. Водак Р. Язык. Дискурс. Политика / Р. Водак ; пер. с англ. и нем. – Волгоград : Перемена, 1997. – 139 с.
42. Волянська Ю. Ю. Типологічні різновиди повтору в сучасній думці / Ю. Ю. Волянська // Лінгвістичні студії. – 2010. – Вип. 21. – С. 188–191.
43. Воробьева О. П. Текстовые категории и фактор адресата : монография / О. П. Воробьева. – К. : Высш. шк., 1993. – 200 с.
44. Гаврилова М. В. Политический дискурс как объект лингвистического анализа / М. В. Гаврилова // ПОЛИС. – 2004. – № 3. – С. 127–139.
45. Гальперин И. Р. О понятии «текст» / И. Р. Гальперин // Вопросы языкознания. – 1974. – № 6. – С. 68–77.
46. Гальперин И. Р. Очерки по стилистике английского языка: Опыт систематизации выразительных средств / И. Р. Гальперин. – Изд. 2-е, испр. – 2014. – 382 с.
47. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования / И. Р. Гальперин. – М., 2009. – 144 с.
48. Гизатулин С. Л. Семантическая экономия и избыточность в речи / С. Л. Гизатулин // Филологические науки. – 2001. – № 2. – С. 75–84.
49. Гойхман О. Я. Основы речевой коммуникации / О. Я. Гойхман, Т. М. Надеина. – М., 1997. – 272 с.

50. Головка-Гавришева О. Договір міжнародний // Український дипломатичний словник // О. Головка-Гавришева ; за ред. М. З. Мальського, Ю. М. Мороза. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2014. – С. 236–237.
51. Городецкий Б. Ю. От лингвистики языка – к лингвистике общения / Б. Ю. Городецкий // Язык и социальное познание. – М., 1990.
52. Д'яков А. С. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти / А. С. Д'яков, Т. Р. Кияк, З. Б. Куделько. – К. : КМ Academia, 2000. – 103 с.
53. Дайнеко В. В. Англійська мова в дипломатичному листуванні / В. В. Дайнеко, С. В. Васильєв, М. В. Грищенко ; за ред. В. В. Дайнеко. – Київ : КНУТШ ; Ін-т міжнар. відносин, 2009. – 344 с.
54. Дейк Т. А. ван. Язык. Познание. Коммуникация / Т. А. ван Дейк. – Благовещенск : БГК им. И. А. Бодуэна де Куртенэ, 2000. – 308 с.
55. Денисова С. П. Дискурс у сучасних комунікаційних системах / С. П. Денисова // Дискурс у комунікаційних системах : зб. наук. праць. – К. : КиМУ, 2004. – С. 5–14.
56. Денисова С. П. Определение лексико-семантических структур слова / С. П. Денисова // Форма, значение и функции единиц языка и речи : Междунар. науч. конференция (Минск, 16–17 мая 2002 г.). – Минск : МГЛУ, 2002. – Ч. 1. – С. 146–147.
57. Дискурс іноземномовної комунікації : колективна монографія / за ред. К. Я. Кусько. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2001. – 495 с.
58. Донецький вісник Наукового товариства ім. Шевченка / ред. А. Загнітко. – Донецьк : Український культурологічний центр, Східний видавничий дім, 2010. – Т. 28 : Мовознавство. – 350 с.
59. Дридзе Т. М. Текстовая деятельность в структуре социальной коммуникации / Т. М. Дридзе. – М. : Наука, 1984. – 232 с.

60. Дружков М. П. Заключение многосторонних договоров в рамках и под эгидой международных организаций / М. П. Дружков. – К. : Наукова думка, 1986.
61. Дымарский М. Я. Текст – дискурс – художественный текст / М. Я. Дымарский // Текст как объект многоаспектного исследования : сб. статей научно-методического семинара «Textus». – СПб.; Ставрополь : Изд-во СГУ, 1998. – Вып. 3. – Ч. 1. – С. 18–26.
62. Єрмоленко С. Я. Синтаксис і стилістична семантика : монографія / С. Я. Єрмоленко. – К. : Наукова думка, 1982. – 210 с.
63. Єщенко Т. А. Лінгвістичний аналіз тексту : навч. посібник / Т. А. Єщенко. – К. : Академія, 2009. – 264 с.
64. Жинкин Н. И. Речь как проводник информации / Н. И. Жинкин. – М. : Наука, 1982. – 160 с.
65. Загнітко А. Лінгвістика тексту : хрестоматія / А. Загнітко, Г. Монастирецька. – Донецьк : ДонНУ, 2009. – 164 с.
66. Загнітко А. П. Особливості конструювання тексту / А. П. Загнітко // Український синтаксис : у 2 ч. – К., 1996. – Ч. 2.
67. Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови. Синтаксис / А. П. Загнітко. – Донецьк : ДонНУ, 2001. – 662 с.
68. Зарума-Панських О. Р. Англійська лексика міжнародних договорів: структурні, семантичні та дискурсні особливості : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / О. Р. Зарума-Панських ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів, 2001. – 19 с.
69. Зарума-Панських О. Р. Лексико-семантичні особливості текстів міжнародних договорів / О. Р. Зарума-Панських // Іноземна філологія. – 1999. – Вип. 111. – С. 144–149.
70. Иссерлин Е. М. Лексика и фразеология современных дипломатических документов / Е. М. Иссерлин. – Москва, 1966. – 15 с.

71. Іванов В. Ф. Текст та інші носії інформації в ЗМК [Електронний ресурс] / В. Ф. Іванов // Актуальні питання масової комунікації. – Випуск 3. – Режим доступу : <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=374>.
72. Іванченко Р. Г. Адекватність розуміння і ясність тексту / Р. Г. Іванченко. – К. : Знання, 1991. – 48 с.
73. Івкова Н. М. Структурно-семантичні різновиди лексичного повтору в публіцистичному тексті / Н. М. Івкова // Вісник Львів. ун-ту. – 2004. – Ч. II. – С. 284–289. – (Серія філологічна ; вип. 34).
74. Йоргенсен М. Дискурс-анализ. Теория и метод / М. Йоргенсен, Л. Филлипс. – Харьков : Гуманитарный центр, 2008. – 352 с.
75. Калюжна В. В. Стиль англоязычных документов международных организаций / В. В. Калюжна. – К., 1982. – 121 с.
76. Каменская О. Л. Текст и коммуникация / О. Л. Каменская. – М. : Высш. шк., 1990. – 152 с.
77. Карасик В. И. О категориях дискурса // Языковая личность: социолингвистические и эмотивные аспекты : сб. науч. трудов / В. И. Карасик. – Волгоград : Перемена, 1998. – С. 185–197.
78. Карасик В. И. О типах дискурса // Языковая личность: институциональный и персональный дискурс : сб. науч. трудов / В. И. Карасик. – Волгоград, 2000. – С. 5–20.
79. Карасик В. И. Структура институционального дискурса / В. И. Карасик // Проблемы речевой коммуникации. – Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 2000. – С. 25–33.
80. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – Москва : Гнозис, 2004. – 390 с.
81. Кащишин Н. Є. Стиль текстів дипломатичних документів як поєднання стилів / Н. Є. Кащишин // Наукові записки. – Острог : Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2014. – С. 120–123. – (Серія філологічна ; вип. 44).

82. Кащишин Н. Особливості дискурсу та терміносистеми англomовних дипломатичних документів / Н. Кащишин // Наукові записки. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2009. – С. 312–316. – (Серія філологічні науки (мовознавство) ; вип. 81(2)).
83. Ковалик І. І. Методика лінгвістичного аналізу тексту / І. І. Ковалик, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ. – К. : Вища школа, 1984. – 119 с.
84. Ковшикова Е. В. Категория коммуникативной точности (на материале текстов деловых писем) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук / Е. В. Ковшикова. – Волгоград, 1997. – 20 с.
85. Кожевников Ф. И. Комиссия международного права ООН / Ф. И. Кожевников, Э. С. Кривчикова. – М., 1977.
86. Кожина М. М. Предмет риторики в парадигме речеведческих дисциплин (взгляд со стороны стилистики) / М. М. Кожина // Стереотипность и творчество в тексте. – Пермь, 2000.
87. Кожина М. М. Речеведение и функциональная стилистика: вопросы теории. Избранные труды / М. М. Кожина. – Пермь, 2002. – 475 с.
88. Кожина М. М. Стилиевые черты / М. М. Кожина, М. П. Котюрова // Стилистический энциклопедический словарь ; под редакцией М. М. Кожиной. – М. : Флинта, Наука, 2003. – С. 403–408.
89. Козловская А. Б. Информативность как основная категория газетных сообщений / А. Б. Козловская // Вісник СумДУ № 11(95), 2006. – Т. 1. – С. 40–47.
90. Колшанский Г. В. О языковом механизме порождения текста / Г. В. Колшанский // Вопросы языкознания. – 1983. – № 3. – С. 44–51.
91. Коляда Е. К. Мовні засоби вираження поняття зміни в сучасній англійській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Е. К. Коляда. – Київ, 1998. – 16 с.

92. Коляда Е. Евфемізми як засіб маніпуляції у політичному дискурсі / Е. Коляда, А. Кондрук // Актуальні питання іноземної філології : наук. журнал. – Луцьк : СНУ ім. Лесі Українки, 2015. – № 2. – С. 97–103.
93. Комова М. В. Складання ділових документів : навч. посібник / М. В. Комова ; Інститут гуманітарних і соціальних наук. – Львів : Національний університет «Львівська політехніка», 2007. – 176 с.
94. Конецкая В. П. Социология коммуникации / В. П. Конецкая. – М. : Международный университет бизнеса и управления, 1997. – 304 с.
95. Кохановский В. П. Философия и методология науки / В. П. Кохановский. – Ростов н /Д. : Феникс, 1999. – 576 с.
96. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту : навч. посібник / І. М. Кочан. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2008. – 423 с.
97. Кочерган М. П. Слово і контекст : Лексична сполучуваність і значення слова / М. П. Кочерган. – Львів : Вища школа, 1980. – 183 с.
98. Кравченко Н. К. Интерактивное, жанровое и концептуальное моделирование международно-правового дискурса : монография / Н. К. Кравченко. – К., 2006. – 320 с.
99. Кравченко Н. К. Практическая дискурсология: школы, методы и методики дискурс-анализа : монография / Н. К. Кравченко. – К., 2012. – 250 с.
100. Крючкова Т. Б. Особенности формирования и развития общественно-политической лексики и терминологии / Т. Б. Крючкова. – М. : Наука, 1989. – 149 с.
101. Кубрякова Е. С. Виды пространства, текста и дискурса / Е. С. Кубрякова, О. В. Александрова // Категоризация мира: пространство и время : материалы научной конференции. – М. : Диалог-МГУ, 1997. – С. 19–20.
102. Кубрякова Е. С. О тексте и критериях его определения / Е. С. Кубрякова // Текст. Структура и семантика. – М., 2001. – Т. 1. – С. 72–81.

103. Кубрякова Е. С. Текст и его понимание / Е. С. Кубрякова // Русский текст. – 1994. – № 2. – С. 18–27.
104. Кубрякова Е. С. Эволюция лингвистических идей во второй половине XX века (опыт парадигмального анализа) / Е. С. Кубрякова // Язык и наука конца XX века. – М. : Рос. гуманитар. ун-т, 1995. – С. 144–238.
105. Кульгав М. П. Основные стилевые черты и синтаксические средства их реализации в современной немецкой научно-технической речи : автореф. дисс. ... канд. филол. наук / М. П. Кульгав. – М., 1964. – 26 с.
106. Кухаренко В. А. Інтерпретація тексту / В. А. Кухаренко. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 272 с.
107. Кучик Г. Б. До питання дефініювання поняття дискурсу у лінгвістиці / Г. Б. Кучик // Дискурсологія: мова, культура, суспільство : Наукові записки Луганського національного університету : зб. наук. праць. – № 1(37). – Луганськ : ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2013. – С. 161–168. – (Серія філологічні науки).
108. Кучик Г. Б. Категорія інформативності у текстах міжнародно-правових документів / Г. Б. Кучик // Гуманітарна складова вищої освіти: проблеми та перспективи : матеріали Всеукраїнської науково-методичної конференції. – Харків : Національний фармацевтичний університет, 2011. – С. 289–291.
109. Кучик Г. Б. Концептуальные вопросы коммуникативного содержания политического текста / Г. Б. Кучик // European Journal of Literature and Linguistics, «East West» Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH. – Vienna. – 2015. – № 4. – P. 3–6.
110. Кучик Г. Б. Лінгвістична складова структури установчих документів міжнародних організацій / Г. Б. Кучик // Міжнародні відносини: політичні, правові, економічні, лінгвокраїнознавчі аспекти : матеріали наукової конференції факультету міжнародних відносин Львівського національного університету імені Івана Франка, 8–9 лютого 2011 р. – Львів :

Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2011. – С. 170–172.

111. Кучик Г. Б. Міжнародно-правові документи як об'єкт політичної лінгвістики / Г. Б. Кучик // Лінгвістичні проблеми та інноваційні підходи до викладання чужоземних мов у вищих навчальних закладах : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції. – Львів : Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, 2012. – С. 108.

112. Кучик Г. Б. Мова установчих документів міжнародних організацій як засіб виявлення політичної волі держав / Г. Б. Кучик // Зовнішня політика і дипломатія: український і світовий досвід : збірник тез доповідей (м. Київ, 23 грудня 2015 р.) ; за заг. ред. В. Г. Ціватого, Н. О. Татаренко. – К. : ДАУ при МЗС України, 2015. – С. 112–113.

113. Кучик Г. Б. Особливості використання термінів в установчих документах міжнародних організацій // Лінгвістичні проблеми та інноваційні підходи до викладання чужоземних мов у вищих навчальних закладах : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції. – Львів : Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, 2010. – С. 41.

114. Кучик Г. Б. Особливості застосування спеціальної лексики в установчих документах міжнародних організацій / Г. Б. Кучик // Наукові записки Національного університету «Острозька академія» : збірник наукових праць. – Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія». – 2013. – С. 36–38. – (Серія філологічна ; вип. 36).

115. Кучик Г. Б. Политический текст как элемент коммуникативной деятельности в концепции политической лингвистики / Г. Б. Кучик // Приоритетные направления лингвистических исследований: общетеоретические, когнитивные, коммуникативно-прагматические и функционально-грамматические аспекты языка : коллективная монография ; под ред. А. Г. Бердниковой. – Новосибирск : СибАК, 2013. – С. 228–245.

116. Кучик Г. Б. Проблема визначення поняття політичного дискурсу у мовознавстві / Г. Б. Кучик // Людина. Комп'ютер. Комунікація : збірник наукових праць ; за ред. Ф. С. Бацевича. – Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2010. – С. 148–150.

117. Кучик Г. Б. Стилiстичнi риси мови установчих документiв мiжнародних органiзацiй / Г. Б. Кучик // Молодий вчений : науковий журнал. – Херсон. – 2016. – № 5(32). – С. 503–507.

118. Кучик Г. Б. Тексти установчих документiв мiжнародних органiзацiй: лексико-семантичний контент / Г. Б. Кучик // Молодий вчений : науковий журнал. – Херсон. – 2016. – № 4(31). – С. 395–397.

119. Кучик Г. Б. Тлумачення мiжнародно-правових текстiв у контекстi концептуалiзацiї полiтичного текстy / Г. Б. Кучик // Перспективи розвитку фiлологiчних наук : матерiали Мiжнародної науково-практичної конференцiї (м. Харкiв, 15–16 травня 2015 р.). – Херсон : Гельветика, 2015. – С. 53–56.

120. Кучик Г. Б. Функцiональнi особливостi використання офiцiйно-дiлового стилю в мiжнародно-правових документах / Г. Б. Кучик // Сучаснi напрямки дослiджень мiжкультурної комунiкацiї та методики викладання iноземних мов : матерiали III Всеукраїнської науково-практичної конференцiї студентiв та молодих науковцiв, 25 лютого 2011 р. – Житомир : Житомирський державний унiверситет iменi Iвана Франка, 2011. – С. 176–177.

121. Левицкий В. В. Семасиология : монография / В. В. Левицкий. – Изд. 2-е, исправ. и доп. – Винница : Нова книга, 2012. – 680 с.

122. Лексикологические и стилистические проблемы функционирования слова и словосочетания : сборник статей / отв. ред. д-р филол. наук, проф. И. Р. Гальперин. – М., 1980. – 431 с.

123. Леонтьев А. А. Основы теории речевой деятельности / А. А. Леонтьев. – М., 1974. – 368 с.

124. Ли Же. Дискурс как единица исследования: научные школы, понимание термина / Же Ли // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. – Симферополь : ТНУ, 2006. – Т. 19(58). – № 2. – С. 232–237.
125. Лихачев Д. С. Текстология / Д. С. Лихачев. – 2-е изд. – Л. : Наука, 1983. – 640 с.
126. Лосева Л. Как строится текст / Л. Лосева ; под ред. Г. Я. Солганика. – М. : Просвещение, 1980. – 96 с.
127. Лотман Ю. М. Внутри мыслящих миров. Человек – текст – семиосфера – история / Ю. М. Лотман. – М., 1996. – 464 с.
128. Лотман Ю. М. Структура художественного текста / Ю. М. Лотман. – М., 1970. – 384 с.
129. Лотман Ю. М. Текст и функция / Ю. М. Лотман, А. М. Пятигорский // 3-летняя школа по вторичным моделирующим системам. – Тарту, 1968. – С. 74–88.
130. Лук'янець В. Філософія дискурсу / В. Лук'янець // Вісник НАН України. – 2002. – № 12. – С. 22–28.
131. Лукашук И. И. Международное право / И. И. Лукашук. – М. : БЕК, 1996.
132. Лукашук И. И. Форма международных договоров : учебно-практическое пособие / И. И. Лукашук. – М. : Спарк, 2001.
133. Макаров М. Л. Основы теории дискурса / М. Л. Макаров – М. : Гнозис, 2003. – 275 с.
134. Мацько Л. І. Інформативність і образність як основні ознаки тексту / Л. І. Мацько // Проблеми і методика лінгвістичного аналізу тексту. – Х., 1994. – С. 26–54.
135. Мацько Л. І. Риторика : навч. посібник / Л. І. Мацько, О. М. Мацько. – 2-ге вид., стер. – К. : Вища шк., 2006. – 311 с.

136. Международное право / под ред. Н. А. Ушакова. – М. : Юрист, 2000. – 304 с.
137. Мельчук И. А. Опыт теории лингвистических моделей «Смысл-Текст». Ч. 1. Семантика, синтаксис / И. А. Мельчук. – М. : Языки русской культуры, 1974. – 314 с.
138. Милевская Т. Дискурс и текст: проблема дефиниции [Электронный ресурс] / Т. Милевская. – Режим доступа : <http://teneta.rinet.ru/rus/me/milevskat-discourseandtextdfn.htm>
139. Михальская А. К. Педагогическая риторика: история и теория / А. К. Михальская. – М. : Академия, 1998. – 432 с.
140. Міжнародні організації / за ред. О. С. Кучика. – К. : Знання, 2005. – 497 с.
141. Морозов Г. И. Международные организации. Некоторые вопросы теории / Г. И. Морозов. – Москва, 1974.
142. Мороховский А. Н. Стилистика английского языка / А. Н. Мороховский, О. П. Воробьева, Н. И. Лихошерст, З. В. Тимошенко. – К. : Выща школа, 1991. – 272 с.
143. Мороховський О. М. Із неопублікованого / О. М. Мороховський // Вісник Київського лінгвістичного ун-ту. – 2001. – Т. 4. – № 1. – С. 3–19. – (Сер. філологія).
144. Мурзин Л. Н. Текст и его восприятие : монография / Л. Н. Мурзин, А. С. Штерн. – Свердловск : Урал. ун-т, 1991. – 172 с.
145. Мухарямов Н. М. Политическая лингвистика как научная дисциплина / Н. М. Мухарямов, Л. М. Мухарямова // Политическая наука : сб. науч. трудов ; отв. ред. и сост. Герасимов В. И., Ильин М. В. – М. : РАН ИНИОН, 2002. – С. 32–34.
146. Наливайко Н. В. Социальные основы и гносеологическая природа научной деятельности / Н. В. Наливайко. – Новосибирск : Наука, 1985. – 174 с.

147. Непийвода Н. Психолінгвістичні методи аналізу текстів [Електронний ресурс] / Н. Непийвода, Т. Скотникова // Стиль і текст. – Випуск 4. – Режим доступу : <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1087>.
148. Николаева Т. М. От звука к тексту / Т. М. Николаева. – М., 2000. – 680 с.
149. Новиков А. И. Семантика текста и ее формализация / А. И. Новиков. – М. : Наука, 1983. – 215 с.
150. Ожегов С. И. О структуре фразеологии / С. И. Ожегов // Лексикографический сборник. – 1957. – Вып. 2. – С. 31–53.
151. Олійник О. Б. Риторика : навчальний посібник / О. Б. Олійник. – К. : Кондор, 2009. – 170 с.
152. Опарина Е. О. Метафора в политическом дискурсе / Е. О. Опарина // Политическая наука : сб. науч. трудов ; отв. ред. и сост. Герасимов В. И., Ильин М. В. – М. : РАН ИНИОН, 2002. – С. 20–31.
153. Орлова Л. В. Структура сверхфразового единства в научных текстах / Л. В. Орлова. – К. : Наук. думка, 1988. – 154 с.
154. Откупщикова М. И. Синтаксис связного текста / М. И. Откупщикова. – Л. : ЛГУ, 1982. – 103 с.
155. Паршин П. Б. Понятие идиополитического дискурса и методологические основания политической лингвистики [Электронный ресурс] / П. Б. Паршин. – Режим доступа : <http://www/elections.ru/biblio/lit/parshin.htm>.
156. Перебийніс В. І. Статистичні методи для лінгвістів / В. І. Перебийніс. – Вінниця : Нова книга, 2013. – 176 с.
157. Плунгян В. А. Введение в грамматическую семантику: грамматические значения и грамматические системы языков мира / В. А. Плунгян. – М., 2011. – 672 с.

158. Полюжин М. М. Функціональний і когнітивний аспекти англійського словотворення / М. М. Полюжин. – Ужгород : Закарпаття, 1999. – 240 с.
159. Попов Р. А. Політичний дискурс: проблема теоретичної ідентифікації [Електронний ресурс] / Р. А. Попов. – Режим доступу : <http://www.academy.kiev.ua/ej2/txts/pol-prav/05prapti.pdf>.
160. Попова Е. А. Культурно-языковые характеристики политического дискурса (на материале газетных интервью) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук / Е. А. Попова. – Волгоград, 1995. – 20 с.
161. Потевня А. А. Тождество, сочетание синонимов // А. А. Потевня // Из записок по русской грамматике. – Том III : Об изменении значения и заменах существительного. – М. : Просвещение, 1963. – С. 433–450.
162. Резолюція Міжнародного суду ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // <http://www.icj-cij.org/documents/index.php?p1=4>.
163. Різун В. В. Аспекти теорії тексту / В. В. Різун, А. І. Мамалига, М. Д. Феллер // Нариси про текст. Теоретичні питання комунікації і тексту. – К., 1998. – 336 с.
164. Розенталь Д. Э. Практическая стилистика / Д. Э. Розенталь. – М. : 2001. – 381 с.
165. Русакова О. Ф. Политическая дискурсология: предметное поле, теоретические подходы и структурная модель политического дискурса / О. Ф. Русакова, Д. А. Максимов // ПОЛИС. – 2006. – № 4. – С. 26–43.
166. Селиванова Е. А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации : монографическое учебное пособие / Е. А. Селиванова. – К. : Фитосоциоцентр, 2002. – 336 с.
167. Селіванова О. О. Актуальні напрями сучасної лінгвістики / О. О. Селіванова. – К. : Фітосоціоцентр, 1999. – 148 с.

168. Серажим К. С. Базові категорії дискурсу в комунікативній ситуації / К. С. Серажим // Південний архів. Філологічні науки : зб. наук. праць. – Херсон, 2001. – Вип. ІХ. – С. 104–109.

169. Серажим К. С. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність [На матеріалах сучасної газетної публіцистики] : монографія / К. С. Серажим ; за ред. В. Різуна. – К. : Нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2002. – 392 с.

170. Серажим К. С. Еволюція понять «текст» і «дискурс» у сучасній лінгвістиці / К. С. Серажим // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства : зб. наук. праць. – Ужгород, 2001. – Вип. 3. – С. 198–203.

171. Серажим К. С. Термін «дискурс» у сучасній лінгвістиці / К. С. Серажим // Вісник Харківського національного університету. – Харків : ХНУ, 2001. – № 520. – С. 7–12. – (Філологічні аспекти дослідження дискурсу ; вип. 33).

172. Серио П. Как читают тексты во Франции / П. Серио // Квадратура смысла. Французская школа анализа дискурса / пер. с франц. и португ. – М. : Прогресс, 1999. – С. 12–53.

173. Синиця І. А. Лексичний повтор як засіб реалізації семантичної зв'язності тексту / І. А. Синиця // Мовознавство. – 1994. – № 2–3. – С. 56–60.

174. Слышкин Г. Г. Дискурс и концепт (о лингвокультурном подходе к изучению дискурса) / Г. Г. Слышкин // Языковая личность: институциональный и персональный дискурс. – Волгоград : Перемена, 2000. – С. 38–45.

175. Солганик Г. Я. Синтаксическая стилистика (сложное синтаксическое целое) / Г. Я. Солганик. – М. : Высшая школа, 1991. – 182 с.

176. Сорокин Ю. А. Статус факта (события) и оценки в текстах массовой коммуникации / Ю. А. Сорокин // Материалы раб. совещ. ; под ред. Ю. А. Сорокина, В. Н. Базылева. – М. : Диалог-МГУ, 2000. – С. 89–101.

177. Соссюр Ф. де. Курс загальної лінгвістики / Ф. де Соссюр. – К. : Основи, 1998. – 331 с.
178. Станіслав О. В. До питання зв'язності тексту: теоретичний аспект (на матеріалі французької мови) / О. В. Станіслав // Мова і культура. – 2012. – Вип. 15. – Т. 6. – С. 159–164.
179. Стилїстика української мови / Л. Мацько, О. Сидеренко, О. Мацько ; за ред. Л. Мацько. – К. : Вища школа, 2003. – 462 с.
180. Стриженко А. А. Об особенностях организации текстов, относящихся к разным функциональным стилям / А. А. Стриженко, Л. И. Кручинина. – Иркутск, 1985. – 176 с.
181. Стриженко А. А. Художественный текст как особая форма коммуникации / А. А. Стриженко // Лингвистика текста : сб. науч. трудов. – М., 1976. – Вып. 103. – С. 151–161.
182. Стросон П. Ф. Намерение и конвенция в речевых актах / П. Ф. Стросон // Новое в зарубежной лингвистике. – М., 1986. – Вып. XVII. – С. 151–170.
183. Сурмин Ю. П. Методология и методы социологических исследований / Ю. П. Сурмин, Н. В. Туленко. – К. : МАУП, 2000. – 304 с.
184. Талалаев А. Н. Право международных договоров. Общие вопросы / А. Н. Талалаев. – М., 1980.
185. Тарасов Е. Ф. Языковое сознание / Е. Ф. Тарасов // Вопросы психолингвистики. – 2004. – № 2. – С. 34–47.
186. Татаровська О. В. Роль стилістичного компонента в дискурсивному аналізі англійських юридичних текстів / О. В. Татаровська // Мова та культура: проблеми загальної, германської, романської та слов'янської стилістики : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. – Горлівка, 2007.
187. Тодоров Ц. Понятие литературы / Ц. Тодоров // Семиотика. – М., 1983. – С. 355–369.

188. Троянская Е. С. Полевая структура научного стиля и его жанровых разновидностей / Е. С. Троянская // Общие и частные проблемы функциональных стилей. – М. : Наука, 1986. – С. 16–28.
189. Тункин Г. И. Теория международного права / Г. И. Тункин. – М., 1970.
190. Тураева З. Я. Лингвистика текста. Текст: структура и семантика / З. Я. Тураева. – М., 1986. – 127 с.
191. Тюпа В. И. Очерк современной нарратологии / В. И. Тюпа // Критика и семиотика. – Новосибирск, 2002. – Вып. 5. – С. 5–31.
192. Уланович О. И. Текст и его понимание / О. И. Уланович // Вестник МГЛУ. – Минск : МГЛУ, 2001. – № 3. – С. 22–30. – (Серия 2. Психология, педагогика, методика преподавания иностранных языков).
193. Уоллакотт Дж. Сообщения и значения / Дж. Уоллакотт // Массовая коммуникация в современном мире: методология анализа и практика исследований / под ред. М. М. Назарова. – М., 2002. – 240 с.
194. Уфимцева А. А. Опыт изучения лексики как системы: на материале английского языка / А. А. Уфимцева. – Изд. 3-е. – 2010. – 288 с.
195. Ухванова-Шмыгова И. Ф. Каузальный анализ политического текста / И. Ф. Ухванова-Шмыгова // Методология исследования политического дискурса: Актуальные проблемы содержательного анализа общественно-политических текстов : сб. науч. трудов / под общ. ред. И. Ф. Ухвановой-Шмыговой. – Минск : Белгосуниверситет, 1998. – Вып. 1. – С. 45–52.
196. Феллер М. Д. Текст як модель комунікативного акту / В. В. Різун, А. І. Мамалига, М. Д. Феллер // Нариси про текст. Теоретичні питання комунікації і тексту. – К., 1998. – С. 223–334.
197. Фоменко О. С. Лінгвістичний аналіз сучасного політичного дискурсу США (90-ті роки ХХ століття) : автореф. дис. ... канд. філол. наук / О. С. Фоменко. – К., 1998. – 20 с.

198. Фуко М. Археология знания / М. Фуко ; пер. с фр. – Киев : Ника-Центр, 1996. – 208 с.
199. Хартман П. Текст, тексты, классы текстов / П. Хартман // Проблемы теории текста. – М., 1978. – С. 168–185.
200. Черская И. Н. Установка и убеждение как доминирующий признак политического дискурса / И. Н. Черская // Весник Харьковского университета. – Харьков, 2001. – № 520. – С. 257–261. – (Серия филология ; вып. 33).
201. Чижевская Е. Е. Дискурс политика / Е. Е. Чижевская // Методология исследования политического дискурса: Актуальные проблемы содержательного анализа общественно-политических текстов : сб. науч. трудов ; под общ. ред. И. Ф. Ухвановой-Шмыговой. – Минск : Белгосуниверситет, 1998. – Вып. 1. – С. 161–170.
202. Чувакин А. А. Заметки об объекте современной филологии / А. А. Чувакин // Человек–Коммуникация–Текст : сб. статей. – Барнаул, 1999. – Вып. 3. – С. 3–11.
203. Чувакин А. А. К проблеме деривационной текстологии / А. А. Чувакин, Ю. Ю. Бровкина, Н. А. Волкова, Т. Н. Никонова // Человек–Коммуникация–Текст. – Барнаул, 2000. – Вып. 4. – С. 5–28.
204. Чувакин А. А. Смешанная коммуникация в художественном тексте: Основы эвокационного исследования / А. А. Чувакин. – Барнаул, 1995. – 126 с.
205. Чувакин А. А. Теория текста: объект и предмет исследования / А. А. Чувакин // Критика и семиотика. – Барнаул : Алтайский государственный университет, 2004. – Вып. 7. – С. 88–97.
206. Чудинов А. П. Политическая лингвистика / А. П. Чудинов. – 3-е изд., испр. – М. : Флинта, 2008. – 256 с.
207. Шанский Н. М. Фразеология современного русского языка / Н. М. Шанский. – М. : Высшая школа, 1969. – 230 с.

208. Шарова А. Політичний дискурс і політичний текст: можливості лінгвістичного аналізу / А. Шарова // Сучасна українська політика: Політики і політологи про неї ; гол. ред. М. І. Михальченко. – К. : Укр. центр політ. менеджменту. – 2008. – Вип. 14. – С. 77–86.

209. Шевченко И. С. Основы теории языковой коммуникации / И. С. Шевченко ; Харьков. гуманит. ин-т «Народная украинская академия». – Х., 2007. – 168 с.

210. Шевченко Л. І. Природа і функції повтору в аналітичних жанрах / Л. І. Шевченко // Журналістика. Преса, телебачення, радіо. – К. : Вища школа, 1977. – С. 53–64.

211. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса [Электронный ресурс] / Е. И. Шейгал. – Волгоград : Перемена, 2000. – 367 с. – Режим доступа : <http://irbis.amursu.ru/DigitalLibrary/EBD/10.02.00/020004014.pdf>.

212. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса : автореф. дисс. ... д-ра филол. наук : 10.02.01 / Е. И. Шейгал. – Волгоград, 2000. – 36 с.

213. Шейко В. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарченко. – К. : Знання, 2002. – 295 с.

214. Шестакова Л. Л. Политическая культура и язык политики / Л. Л. Шестакова // Язык и культура : тезисы II Международной конференции. – К. : Collegium, 1993. – Ч. 1. – С. 62–63.

215. Шмидт З. Философские предпосылки перифрастического анализа / З. Шмидт // Новое в зарубежной лингвистике. – М., 1978. – Вып. VIII. – С. 80–107.

216. Якобсон Р. Избранные работы / Р. Якобсон. – М., 1985. – 460 с.

217. Янко Т. Е. Коммуникативные стратегии русской речи / Т. Е. Янко. – М., 2001. – 384 с.

218. Яхонтова Т. В. Лінгвістична генологія наукової комунікації : монографія / Т. В. Яхонтова. – Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2009. – 420 с.

219. Abraham S. A Theory of Structural Semantics / S. Abraham, F. Kiefer. – The Hague-Paris : Mouton, 1966. – 98 p.
220. Baker C. L. English Syntax / C. L. Baker. – Cambridge, Massachusetts : The MIT Press, 1995. – 655 p.
221. Beaugrande R.–A. de. Introduction to Text Linguistics / R.–A. de Beaugrande, W. Dressler. – London : Longman, 2002. – 270 p.
222. Bell V. Negotiation in the Workplace: The View from a Political Linguist / V. Bell // The Discourse of Negotiation: Studies of Language in the Workplace ; Fifth ed. – Oxford : Pergamon, 1995. – P. 41–58.
223. Berk L. M. English Syntax: From Word to Discourse / L. M. Berk. – New York : Oxford University Press, 1999. – 336 p.
224. Bhatia V. K. Analysing Genre: Language in Professional Settings. – London : Longman, 1993. – 246 p.
225. Bhatia V. K. Power and politics of genre / V. K. Bhatia // World Englishes. – 1997. – № 16(3). – P. 359–372.
226. Biber D. A typology of English texts / D. Biber // Linguistics. – Belgium, 1989. – Vol. 27. – P. 3–44.
227. Bradac J. J. Power in Language / J. J. Bradac, S. H. Ng. – Newbury Park : Sage, 1993. – 228 p.
228. Brendel A. Textanalysen / A. Brendel, I. Wins, V. Schmitz. – München : Manz-Verlag, 1977. – 362 S.
229. Britton B. K. Models of Understanding Text / B. K. Britton, A. C. Graesser. – NJ : Erlbaum, 1996. – 366 p.
230. Brown G. Discourse Analysis / G. Brown, G. Yule. – Cambridge : Cambridge University Press, 1996. – 288 p.
231. Burton F. Official Discourse / F. Burton, P. Carlen. – London, Boston and Henley : Routledge, – 1979. – 148 p.
232. Burton-Roberts N. Analysing Sentences An Introduction to English Syntax / N. Burton-Roberts. – New York : Routledge, 2013. – 279 p.

233. Busse D. Linguistic Approaches to the Analyses of «Semantic Struggle» / D. Busse // *Tracing the Semiotic Boundaries of Politics*. – Berlin, New York : Mouton de Gruyter, 1993. – P. 121–128.
234. Byalyk V. D. Linguistic discourse and a lexical quantor / V. D. Byalyk // *Disputationes scientificae, Univivarsitatis catholicae*. – 2012. – Verbum. – Ruzomberok. – P. 148–156.
235. Caldas-Coulthard C. R. Texts and Practices: Readings in Critical Discourse Analysis / C. R. Caldas-Coulthard, M. Coulthard. – London : Routledge & Kegan Paul, 1996. – 294 p.
236. Chilton P. A. Analysing political discourse : theory and practice / P. A. Chilton. – London : Routledge, 2004. – 226 p.
237. Chilton P. A. Politics and Language / P. A. Chilton // *The Encyclopedia of Language and Linguistics* ; ed. R. E. Asher. – Oxford, New York : Pergamon Press, 1994. – P. 3214–3221.
238. Chouliaraki L. Capturing the «Contingency of universality»: some reflections on discourse and critical realism / L. Chouliaraki // *Social Semiotics*. – 2002. – № 12(2). – P. 84–114.
239. Cook G. The Discourse of Advertising / G. Cook. – London and New York : Routledge, 1992. – 250 p.
240. Coseriu E. Lenguaje y política / E. Coseriu // M. Alvar ed. *El lenguaje político*. – Madrid : Fundación Friedrich Ebert, Instituto de Cooperación Iberoamericana, 1987. – P. 9–31.
241. Danet B. Legal Discourse / B. Danet // *Handbook of Discourse Analysis*. – London, 1985. – P. 273–291.
242. Dieckmann W. Politische Sprache, politische Kommunikation: Vorträge, Aufsätze, Entwürfe. – Heidelberg : Winter, 1981. – 279 S.
243. Dijk T. A. van. Discourse and Power / T. A. van Dijk. – New York : Palgrave Macmillan, 2008. – 303 p.

244. Dijk T. A. van. *Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction* / T. A. van Dijk. – L. : SAGE, 2011. – 432 p.
245. Dijk T. A. van. *Macrostructures: an interdisciplinary study of global structures in discourse, interaction, and cognition* / T. A. van Dijk. – Hillsdale, N.J. : Erlbaum Associates, 1980. – 317 p.
246. Dijk T. A. van. *Models for Text Grammar* / T. A. van Dijk // *Linguistics*. – 1973. – № 105. – P. 40–53.
247. Dijk T. A. van. *Studies in the Pragmatics of Discourse* / T. A. van Dijk. – The Hague, 1992. – 331 p.
248. Dijk T. A. van. *Text and Context* / T. A. van Dijk. – London : Longman, 1977. – 261 p.
249. Dijk T. A. van. *The Study of Discourse* / T. A. van Dijk // *Discourse as Social Interaction. Discourse Studies*. – London : Sage, 1997. – P. 1–34.
250. Dijk T. van. *Political Discourse and Political Cognition* / T. A. van Dijk // *Politics as Text and Talk: Analytical Approaches to Political Discourse*; P. A. Chilton, C. Schäffner (eds.). – Amsterdam : John Benjamins, 2002. – P. 204–236.
251. Dijk T. van. *Social Cognition and Discourse* / T. A. van Dijk // *Handbook of Language and Social Psychology*; Giles H., Robinson W. P. – New York : Wiley, 1990. – P. 163–186.
252. Duez D. *Silent and non-silent pauses in three speech styles* / D. Duez // *Language and Society*. – 1982. – Vol. 25. – № 1. – P. 11–28.
253. Eades D. *Sociolinguistics and the Legal Process* / D. Eades. – Bristol : *Multilingual Matters*, 2010. – 320 p.
254. Ehlich K. *The Discourse of Business Negotiation* / K. Ehlich. – Berlin : Mouton de Gruyter, 1995. – P. 203–222.
255. Eigenwald R. *Textanalytik* / R. Eigenwald, E. Fischer-Lichte, Reinhard Lüke. – Verlag, 1978. – 431 S.

256. Ellis D. G. *From Language to Communication* / D. G. Ellis. – New Jersey, 1992. – 226 p.
257. Ellis D. G. *Syntactic and Pragmatic Codes in Communication* / D. G. Ellis // *Communication Theory*. – № 2. – 1992. – P. 1–23.
258. Endlich G. A. *A commentary on the interpretation of statutes* / G. A. Endlich. – Clark, New Jersey : The Lawbook Exchange, 2006. – 871 p.
259. Fairclough N. *Critical Discourse Analysis* / N. Fairclough, R. Wodak // *Discourse and Social Interaction. Discourse Studies* ; ed. T. van Dijk. – London : Sage, 1997. – P. 67–97.
260. Fairclough N. *Discourse and Social Change* / N. Fairclough. – London : Polity, 1992. – 259 p.
261. Fairclough N. *Discourse and Text: Linguistic and Intertextual Analysis within Discourse Analysis* / N. Fairclough // *The Discourse Reader* ; ed. by A. Jaworski & N. Coupland. – № 3. – London, 2002. – P. 193–219.
262. Fedorenko N. D. *Scientific discourse as modern linguistics inquiry subject* / N. D. Fedorenko // *European researcher*. – 2011. – № 4(6). – P. 435–438.
263. Fedorenko O. I. *Fundamentals of Linguistic Research* / O. I. Fedorenko, S. M. Sukhorolska, O. V. Ruda. – Lviv, 2009. – 296 p.
264. Fillmore C. J. *Lexical semantics and text semantics* / C. J. Fillmore // *New Directions in Linguistics and Semantics* ; J. E. Copeland. – Houston : Rice University Studies, 1984. – P. 123–147.
265. Fleischer M. *Ogólna teoria komunikacji* / M. Fleischer. – Wrocław : Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2007.
266. Frawley W. *Linguistic semantics* / W. Frawley. – Routledge, 1992. – 544 p.
267. Geis M. L. *The Language of Politics* / M. L. Geis. – New York : Springer, 1987. – 190 p.

268. Georgakopoulou A. Discourse analysis: an introduction / A. Georgakopoulou, D. Goutsos. – Edinburg : Edinburg University Press, 2004. – 215 p.
269. Ghadessy M. Text and Context in Functional Linguistics / M. Ghadessy. – Amsterdam Philadelphia : John Benjamins, 1999. – 340 p.
270. Gibbons J. Language and the Law / J. Gibbons. – London : Longman, 1994. – 476 p.
271. Gotti M. Investigating specialized discourse / M. Gotti. – Bern : Peter Lang, 2008. – 254 p.
272. Hacker K. L. Political Linguistic Discourse Analysis / K. L. Hacker // The Theory and Practice of Political Communication Research. – New York : State University of New York Press, 1996. – P. 28–55.
273. Halliday M. A. K. Language. Context, and Text: Aspects of Language in a Social-Semiotic Perspective / M. A. K. Halliday, R. Hasan. – Oxford : Oxford University Press, 1991. – 126 p.
274. Halliday M. An Introduction to Functional Grammar / M. Halliday. – London, 1994. – 432 p.
275. Harris Z. S. Discourse Analysis / Z. S. Harris // Linguistic Society of America. Language. – № 28(1). – 1952. – P. 1–30.
276. Heffer C. The language and communication of jury instruction / C. Heffer // Dimensions of Forensic Linguistics ; J. Gibbons and M. T. Turell. – Amsterdam : John Benjamins, 2008. – P. 47–65.
277. Heinemann W. Textsorten. Zur Diskussion um Basisklassen des Kommunizierens. Rückschau und Ausblick / W. Heinemann // Textsorten. Reflexionen und Analysen. – Tübingen : Stauffenburg Verlag, 2007. – S. 9–29.
278. Hoey M. The place of clause relational analysis in linguistic description / M. Hoey // English Language Research Journal. – Vol. 4. – 1983. – P. 1–32.

279. Jackendoff R. S. *Semantic structures* / R. S. Jackendoff. – Cambridge, MA : The MIT Press, 1990. – 336 p.
280. *Kategorie semantyczne w tekście* / pod red. P. Czerwińskiego, E. Straś. – Katowice, 2007. – 224 s.
281. Kempson R. M. *Semantic Theory* / R. M. Kempson. – [8th ed.]. – CUP. – 2732 p.
282. Kiklewicz A. *Język poza granicami języka 2. Semantyka a pragmatyka: spór o pierwszeństwo* / A. Kiklewicz. – Olsztyn, 2011. – 239 s.
283. Kress G. *Ideological Structures in Discourse* / G. Kress // *Handbook of Discourse Analysis*. – Vol. 4. – London : Academic Press, 1985. – P. 27–42.
284. Lundquist L. *Language, Text, and Knowledge: Mental Models of Expert Communication* / L. Lundquist, R. J. Jarwella. – Berlin, New York : Mouton de Gruyter, 2000. – 326 p.
285. Mantl W. *Sprache und Politik* / W. Mantl // *Nachdenken über Politik*; hrsg. von Josef Krainer. – Graz; Wien; Köln : Verlag Styria, 1985. – 407 S.
286. McCarthy M. *Spoken Discourse Markers in Written Text* / M. McCarthy // *Techniques in Description: Spoken and Written Discourse*. – London : Routledge, 1993. – P. 170–182.
287. McHoul A. *Discourse* / A. McHoul // *The Encyclopedia of Language and Linguistics* ; ed. R. E. Asher. – Oxford, New York : Pergamon Press, 1994. – P. 940–947.
288. McNair A. D. *The Law of Treaties* / A. D. McNair. – Oxford Clarendon Press, 1961. – 789 p.
289. Mey J. L. *Pragmatics: An Introduction* / J. L. Mey. – Cambridge : Massachusetts, 1993. – 357 p.
290. Mumby D. K. *Communication and Power in Organizations: Discourse, Ideology, and Domination* / D. K. Mumby. – Norwood, NJ : Ablex, 1988.

291. Mumby D. K. Power and discourse in organization studies: Absence and the dialectic of control / D. K. Mumby, C. Stohl // *Discourse and Society*. – № 2. – 1992. – P. 313–332.

292. Oller J. W. On the Relation between Syntax, Semantics, and Pragmatics / J. W. Oller // *Linguistics*. – 1972. – Vol. 83. – P. 43–55.

293. Peaslee A. J. International Governmental Organizations: Constitutional Documents / A. J. Peaslee. – The Hague, 1974. – 1481 p.

294. Riesel E. Theorie und Praxis der linguostilistischen Textinterpretation / E. Riesel. – Hochschulverlag, Moskau, 1974. – 184 S.

295. Rittel S. J. Dyskurs w Filozofii Politycznej. Podejście Lingwistyczno-Politologiczne i Systemowe / S. J. Rittel. – Kielce : Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej, 2005. – 312 s.

296. Ross A. Constitution of the United Nations: Analysis of Structure and Function / A. Ross. – New York : The Lawbook Exchange, 2008. – 236 p.

297. Saeed J. I. Semantics / J. I. Saeed. – Dublin : Blackwell Publishing, 2008. – 480 p.

298. Sag I. Elements of Discourse Understanding / I. Sag, A. Joshi, B. Webber. – Cambridge : Cambridge UP, 1981. – 352 p.

299. Salkie R. Text and Discourse Analysis / R. Salkie. – London : Routledge, 1995. – 128 p.

300. Sanders T. Discourse and text structure / T. Sanders, W. Spooren // *Handbook of Cognitive Linguistic* ; D. Geeraerts, H. Cuykens (Eds.). – Oxford : Clarendon, 2007. – P. 916–943.

301. Sanders T. Text Representation: Linguistic and Psycholinguistic Aspects / T. Sanders, J. Schilperoord, W. Spooren. – Amsterdam : John Benjamins, 2001. – P. 1–25.

302. Sanders T. The Classification of Coherence Relations and their Linguistic Markers: an Exploration of Two Languages / T. Sanders, A. Knott // *Journal of Pragmatics*. – № 30(2). – 1998. – P. 135–176.

303. Schäffner C. *Language and peace* / C. Schäffner, A. Wenden. – Dartmouth, 1995.
304. Schiffrin D. *Approaches to Discourse* / D. Schiffrin. – Oxford (UK) and Cambridge (Mass.) : Blackwell, 1994. – 470 p.
305. Schiffrin D. *The Handbook of Discourse Analysis* / D. Schiffrin, D. Tannen, H. H. Ehernberger. – Oxford : Blackwell publishing, 2001. – 872 p.
306. Schmidt R. W. *Language and Communication* / R. W. Schmidt, J. C. Richards. – London : Longman, 1983. – 276 p.
307. Seidel G. *Political Discourse Analysis* / G. Seidel // *Handbook of Discourse Analysis*. – L., 1985. – Vol. 4. – P. 43–60.
308. *Semantik* / hrsg. von Arnim von Stechow, Dieter Wunderlich. – Berlin : Walter de Gruyter & Co., 1991. – 922 S.
309. Shapiro M. J. *Language and Politics* / M. J. Shapiro. – New York : University Press, 1984. – 261 p.
310. Sinclair J. McH. *Written Discourse Structure* / J. McH. Sinclair, M. Hoey, G. Fox // *Techniques in Description: Spoken and Written Discourse*. – London, 1993. – P. 6–31.
311. Singh I. *Language, Society and Power: An Introduction* / I. Singh, L. Thomas, S. Wareing, J. S. Peccei, J. Thornborrow, J. Jones. – London : Routledge, 2004. – 239 p.
312. Smith C. A. *The Rhetoric of Political Institutions* / C. A. Smith, K. B. Smith // *New Directions in Political Communication ; a Resource Book*. – Newbury Park : Sage Publications, 1990. – P. 225–254.
313. Solan L. M. *The Language of Statutes: Laws and their Interpretation* / L. M. Solan. – Chicago : Chicago University Press, 2010. – 304 p.
314. Spooren W. *Discourse Markers and Coherence Relations* / W. Spooren, R. Risselada // *Journal of Pragmatics*. – № 30(2). – 1998. – P. 131–134.

315. Steiner E. H. *Pragmatics, Discourse and Text* / E. H. Steiner, R. Veltman. – Pinter, 1988.
316. Stoddard S. *Text and Texture: Patterns of Cohesion* / S. Stoddard. – Norwood (NJ) : Ablex, 1990. – 140 p.
317. Stubbs M. *Discourse Analysis: The Sociolinguistic Analysis of Natural Language* / M. Stubbs. – Oxford : Blackwell, 1984. – 207 p.
318. Swales J. M. *An approach to the linguistic study of legal documents* / J. M. Swales, V. K. Bhatia // *Fachsprache*. – 1983. – № 5(3). – P. 98–118.
319. Techtmeier B. *Das Gespräch: Funktionen, Normen und Strukturen* / B. Techtmeier. – Akademie-Verlag, 1984. – 201 S.
320. Thorne S. E. *A discourse upon the exposition and understanding of statutes* / S. E. Thorne, S. Th. Egerton. – Clark, New Jersey : The Lawbook Exchange, LTD, 2003. – 194 p.
321. Tiersma P. M. *Legal language* / P. M. Tiersma. – Chicago : University of Chicago Press, 1999. – 328 p.
322. Titscher S. *Methods of Text and Discourse Analysis* / S. Titscher, M. Meyer, R. Wodak, E. Vetter. – Seoul : Betson, 2009. – 356 p.
323. Toolan M. J. *Language, Text and Context* / M. J. Toolan. – London, 1992. – 320 p.
324. Trosborg A. *Analysing professional genres* / A. Trosborg. – Amsterdam : John Benjamins Publishing, 2000. – 255 p.
325. Trosborg A. *Rhetorical strategies in legal language: discourse analysis of statutes and contracts* / A. Trosborg. – Tübingen : Narr, 1997. – 173 p.
326. Trosborg A. *Statutes and contracts: An analysis of regulative speech acts in the English language of the law* / A. Trosborg // *Journal of Pragmatics*. – № 23. – 1995. – P. 31–53.
327. *United States Treaties and Other International Agreements. Volume 34. In 4 parts. – Part 1. 1981–1982.* – Washington : U.S Government Printing Office, 1988.

328. Wilson J. Politically Speaking: the Pragmatic Analysis of Political Language / J. Wilson. – Cambridge (Mass.) : Basil Blackwell, 1990. – 203 p.
329. Wodak R. Critical Linguistics and Critical Discourse Analysis / R. Wodak // Handbook of Pragmatics. – Amsterdam/Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 1994. – P. 30–42.
330. Young L. The Power of Language: How Discourse Influences Society / L. Young. – London Oakville, CT : Equinox, 2006. – 325 p.
331. Yule G. Pragmatics / G. Yule. – Oxford : Oxford UP / Series Oxford Introductions to Language Study, 2007. – 138 p.

II. Лексикографічні джерела

332. Англійсько-французько-німецько-український словник термінології Європейського Союзу. – К. : К.І.С., 2007. – 226 с.
333. Англо-український дипломатичний словник: понад 26 000 слів і словосполучень / за ред. І. С. Бика. – К. : Знання, 2006. – 579 с.
334. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов / О. С. Ахманова. – 2-е изд. – М. : Едиториал УРСС, 2004. – 571 с.
335. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з доп., дооп.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь : Перун, 2009. – 1736 с.
336. Кожина М. Н. Стилистический энциклопедический словарь русского языка / М. Н. Кожина. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Флинта, Наука, 2006. – 696 с.
337. Лингвистический энциклопедический словарь / гл. ред. В. Н. Ярцева. – 2-е изд., доп. – М. : Большая рос. энцикл., 2002. – 709 с.
338. Матвеева Т. В. Полный словарь лингвистических терминов / Т. В. Матвеева. – Ростов н /Д. : Феникс, 2010. – 562 с.
339. Мисик Л. В. Українсько-англійський та англо-український словник правничої термінології / Л. В. Мисик. – К., 1999. – 300 с.

340. Новий словник іншомовних слів: близько 40 000 слів і словосполучень / Л. І. Шевченко, О. І. Ніка, О. І. Хом'як, А. А. Дем'янюк ; за ред. Л. І. Шевченко. – К. : Арій, 2008. – 672 с.
341. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.
342. Сучасний словник іншомовних слів / під ред. Г. П. Півторак. – К. : Довіра, 2006. – 789 с.
343. Український дипломатичний словник / М. З. Мальський, Ю. М. Мороз, О. С. Кучик та ін. ; за ред. М. З. Мальського, Ю. М. Мороза. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2014. – 814 с.
344. Энциклопедия международных организаций : в 3-х т. Том 1. Международные межправительственные организации / под ред. проф. Л. Н. Галенской, проф. С. А. Малинина. – СПб. : Изд-во юридического факультета С.-Петербур. ун-та, 2003. – 524 с.
345. Юридична енциклопедія : в 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редколегії) та ін. – К. : Укр. енциклопедія. – 2002. – Т. 4. – 720 с.
346. Юридична енциклопедія : в 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редколегії) та ін. – К. : Укр. енциклопедія. – 2003. – Т. 5. – 736 с.
347. Юридична енциклопедія : в 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редколегії) та ін. – К. : Укр. енциклопедія. – 2004. – Т. 6. – 768 с.
348. Asher R. E. The Encyclopedia of Language and Linguistics / R. E. Asher, J. M. Y. Simpson. – 10 vols. – Oxford ; New York : Pergamon Press, 1994. – 5782 p.
349. Collins English Dictionary. – London, 2000. – 1785 p.
350. International Encyclopedia of Linguistics / ed. by W. Bright. – New York, Oxford : OUP, 1992. – 482 p.
351. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English. – Oxford, 2010. – 1840 p.
352. Oxford Compact Thesaurus. – Oxford, 2005. – 929 p.

353. The Free Dictionary [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.thefreedictionary.com/>.

354. The Linguistics Encyclopedia / ed. by K. Malmkar. – London : Routledge, 1991.

355. The New Encyclopedia Britannica. – London, 1993.

356. The Penguin Dictionary of Politics / D. Robertson ; 2nd ed. – London, 1993. – 495 p.

357. Webster's Collegiate Dictionary [Electronic resource]. – Springfield, Massachusetts, 1994. – 1557 p. – Mode of access : <http://www.merriam-webstercollegiate.com/>.

III. Джерела ілюстративного матеріалу

358. Agreement of the African Development Bank [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Legal-Documents/Agreement%20Establishing%20the%20ADB%20final%202011.pdf>

359. Agreement of the African Development Fund [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/Legal-Documents/Agreement%20Establishing%20the%20ADF%20ANG%20FINAL%202011.pdf>

360. Agreement of the African Intellectual Property Organization [Electronic resource]. – Mode of access : https://www.jpo.go.jp/shiryou_e/s_sonota_e/fips_e/pdf/aripo_e/e_harare_gitei.pdf

361. Agreement of the African Postal and Telecommunication Union [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.atu-uat.org/index.php/about-us/history>

362. Agreement of the African Regional Labour Administration Centre [Electronic resource]. – Mode of access : http://staging.ilo.org/public/libdoc/ilo/1988/88B09_511_engl.pdf

363. Agreement of the Andean Community [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.sice.oas.org/trade/junac/carta_ag/cartag1e.asp

364. Agreement of the Arab Bank for Economic Development in Africa [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.badea.org/Portal/Document_Repository/18/1_badea%20eng.pdf

365. Agreement of the Arab Fund for Economic and Social Development [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.arabfund.org/Data/site1/pdf/agreement0000.pdf>

366. Agreement of the Arab Monetary Fund [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.amf.org.ae/en/page/objectives>

367. Agreement of the Asian Development Bank [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.adb.org/sites/default/files/institutional-document/32120/charter.pdf>

368. Agreement of the Asia-Pacific Fishery Commission [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.fao.org/fileadmin/user_upload/legal/docs/001s-e.pdf

369. Agreement of the Black Sea Trade and Development Bank [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.bstdb.org/about-us/Establishing_Agreement_of_BSTDB.pdf

370. Agreement of the Caribbean Agricultural Research and Development Institute [Electronic resource]. – Mode of access : <http://faolex.fao.org/docs/pdf/jam70785.pdf>

371. Agreement of the Caribbean Centre for Development Administration [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.ehu.eus/ceinik/tratados/10TRATADOSSOBREINTEGRACIONYCOOPERACIONENAMERICA/102CARICOM/IC1028ING.pdf>

372. Agreement of the Caribbean Development Bank [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.caribank.org/uploads/2012/03/agreement.pdf>

373. Agreement of the Caribbean Export Development Agency [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.sice.oas.org/Trade/CCME/export_dev_agency_e.pdf

374. Agreement of the Central African Development Bank [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.afdb.org/fileadmin/uploads/afdb/Documents/LegalDocuments/Agreement%20Establishing%20the%20ADB%20final%202011.pdf>

375. Agreement of the Central American Bank for Economic Integration [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.bcie.org/uploaded/content/category/1095269366.pdf>

376. Agreement of the Conservation of Small Cetaceans of the Baltic and North Seas [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.ascobans.org/en/documents/agreement-text>

377. Agreement of the Cooperation Council for the Arab of the Gulf [Electronic resource]. – Mode of access : <http://investmentpolicyhub.unctad.org/Download/TreatyFile/2694>

378. Agreement of the Council of Europe Development Bank [Electronic resource]. – Mode of access : <http://likumi.lv/doc.php?id=11665>

379. Agreement of the Council of Europe Social Development Fund [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.coebank.org/en/about/basic-legal-texts/>

380. Agreement of the Euro-Asian Council for Standardization, Metrology and Certification [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.easc.org.by/english/mgs_org_en.php

381. Agreement of the European Bank of Reconstruction and Development [Electronic resource]. – Mode of access : <http://ec.europa.eu/world/agreements/downloadFile.do?fullText=yes&treatyTransId=1357>

382. Agreement of the European Committee for Standardization [Electronic resource]. – Mode of access : <https://www.cen.eu/about/Pages.aspx>

383. Agreement of the Fund for ASEAN [Electronic resource]. – Mode of access : <http://agreement.asean.org/media/download/20131230231809.pdf>

384. Agreement of the General Fisheries Commission for the Mediterranean [Electronic resource]. – Mode of access : ftp://ftp.fao.org/Fi/DOCUMENT/gfcm/web/GFCM_Agreement.pdf

385. Agreement of the Gulf Organization for Industrial Consulting [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.goic.org.qa/GOICCMS/About_EN.html

386. Agreement of the Indian Ocean Tuna Commission [Electronic resource]. – Mode of access : ftp://ftp.fao.org/Fi/DOCUMENT/iotc/Basic/IOTCA_E.pdf

387. Agreement of the Indo-Pacific Fisheries Council [Electronic resource]. – Mode of access : <https://www.loc.gov/law/help/us-treaties/bevans/must000004-0694.pdf>

388. Agreement of the Inter-African Coffee Organization [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.iaco-oiac.org/en/>

389. Agreement of the Inter-American Development Bank [Electronic resource]. – Mode of access : <http://idbdocs.iadb.org/wsdocs/getdocument.aspx?docnum=781584>

390. Agreement of the Inter-American Institute for Global Change Research [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.iai.int/wp-content/uploads/2014/01/agreement_establishing_the_IAI_en.pdf

391. Agreement of the Inter-American Statistical Institute [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.contraloria.gob.pa/inec/IASI/presentation.html>

392. Agreement of the Intergovernmental Organization for Marketing Information and Cooperation Service for Fishery Products [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.fao.org/fileadmin/user_upload/legal/docs/023t-e.pdf

393. Agreement of the International Cocoa Organization [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.icco.org/about-us/international-cocoa-agreements/cat_view/2-icco-agreements-and-their-history/5-1993-international-cocoa-agreement.html

394. Agreement of the International Coffee Organization [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.ico.org/icohistory_e.asp

395. Agreement of the International Development Association [Electronic resource]. – Mode of access : <https://www.worldbank.org/ida/articles-agreement/IDA-articles-of-agreement.pdf>

396. Agreement of the International Development Law Organization [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.idlo.org/Documents/GovernanceDocuments_en.pdf

397. Agreement of the International Finance Corporation [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.ifc.org/wps/wcm/connect/corp_ext_content/ifc_external_corporate_site/about+ifc/articles+of+agreement.

398. Agreement of the International Fund for Agricultural Development [Electronic resource]. – Mode of access : <https://www.ifad.org/documents/10180/3162024b-49d9-4961-a5de-8e2bbfabef9d>

399. Agreement of the International Institute for Cotton [Electronic resource]. – Mode of access : https://www.icac.org/delegates/sc_notices/sc_meeting_502/502at2.pdf

400. Agreement of the International Institute of Refrigeration [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.iifir.org/userfiles/file/about_iir/Mission/Convention-1954_EN.pdf

401. Agreement of the International Jute Organization [Electronic resource]. – Mode of access : https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XIX-45&chapter=19&lang=en

402. Agreement of the International Monetary Fund [Electronic resource]. – Mode of access : <https://www.imf.org/external/pubs/ft/aa/#a6s1>

403. Agreement of the International Natural Rubber Organization [Electronic resource]. – Mode of access : <https://www.congress.gov/104/cdoc/tdoc27/CDOC-104tdoc27.pdf>

404. Agreement of the International Office of Epizootics [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.oie.int/about-us/key-texts/basic-texts/international-agreement-for-the-creation-of-an-office-international-des-epizooties/>

405. Agreement of the International Olive Oil Council [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.internationaloliveoil.org/estaticos/view/100-mission-statement>

406. Agreement of the International Organisation of Vine and Wine [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.oiv.int/public/medias/2197/en-oiv-accord-20010403.pdf>

407. Agreement of the International Organization of Criminal Police [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.interpol.int/About-INTERPOL/Legal-materials/Cooperation-agreements>

408. Agreement of the International Pepper Community [Electronic resource]. – Available at : https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XIX-8&chapter=19&lang=en

409. Agreement of the International Science and Technology Center [Electronic resource]. – Mode of access : <http://ec.europa.eu/world/agreements/prepareCreateTreatiesWorkspace/treatiesGeneralData.do?step=0&redirect=true&treatyId=551>

410. Agreement of the International Sugar Organization [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.isosugar.org/About/English%20ISA%2092.pdf>

411. Agreement of the International Tea Committee [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.inttea.com/index.asp>

412. Agreement of the International Telecommunications Satellite Organization [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.itso.int/images/Treaty/itso%20agreement%20booklet%20format-efs.pdf>

413. Agreement of the International Trade Center UNCTAD/WTO [Electronic resource]. – Mode of access : https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/04-wto.pdf

414. Agreement of the International Tropical Timber Organization [Electronic resource]. – Mode of access : <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201393/volume-1393-I-23317-English.pdf>

415. Agreement of the Islamic Development Bank [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.isdb.org/irj/go/km/docs/documents/IDB_Developments/Internet/English/IDB/CM/About%20IDB/Articles%20of%20Agreement/IDB_Articles-of-Agreement.pdf

416. Agreement of the Latin American Centre for Physics [Electronic resource]. – Mode of access : <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001855/185509eb.pdf>

417. Agreement of the Mekong River Commission [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.mrcmekong.org/assets/Publications/agreements/95-agreement.pdf>

418. Agreement of the Near East Plant Protection Organization [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.fao.org/fileadmin/user_upload/legal/docs/024t-e.pdf

419. Agreement of the Network of Aquaculture Centres in Asia and the Pacific [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.fao.org/fileadmin/user_upload/legal/docs/021t-e.pdf

420. Agreement of the New Development Bank [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.brics.utoronto.ca/docs/140715-bank.html>

421. Agreement of the Nordic Development Fund [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.ndf.fi/sites/ndf.fi/files/attach/agreement_ndf-idb.pdf

422. Agreement of the Nordic Investment Bank [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.nib.int/filebank/45-Agreement_and_Statutes.pdf

423. Agreement of the North American Commission for Environmental Cooperation [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.cec.org/sites/default/files/naaec.pdf>

424. Agreement of the North American Development Bank [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.nadbank.org/pdfs/publications/Charter_2004_Eng.pdf

425. Agreement of the North American Plant Protection Organization [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.nappo.org/english/official-documents/constitution-and-laws>

426. Agreement of the North Atlantic Marine Mammal Commission [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.nammco.no/assets/About-NAMMCO/NAMMCO-Agreement/NAMMCO-Agreement-with-signatures-and-logo.pdf>

427. Agreement of the Organization for the Management and Development of the Kagera Basin [Electronic resource]. – Mode of access : ftp://ftp.fao.org/agl/agll/kageradocs/10programs_kagera.pdf

428. Agreement of the Organization of Arab Petroleum Exporting [Electronic resource]. – Mode of access : Countries <http://www.oapecorg.org/Home/About-Us/History>

429. Agreement of the Pan-American Coffee Bureau [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.coffeebureau.co/creation/>

430. Agreement of the Partnership and Cooperation Organization [Electronic resource]. – Mode of access : <http://policy.mofcom.gov.cn/blank/entflaw!fetch.action?libcode=flaw&id=a4e65cfc-ca52-4dcb-8b4f-142c692c2d1e>

431. Agreement of the South Pacific Geoscience Commission [Electronic resource]. – Mode of access : http://gsd.spc.int/sopac/docs/RIF/09_SOPAC%20Agreement.pdf

432. Agreement of the Southeast Asian Fisheries Development Center [Electronic resource]. – Mode of access : <ftp://ftp.fao.org/fi/DOCUMENT/seafdec/AgreementEstablishingSEAFDEC.pdf>

433. Agreement of the Southern African Customs Union [Electronic resource]. – Mode of access : <http://wits.worldbank.org/GPTAD/PDF/archive/SACU.pdf>

434. Agreement of the Special Union for the International Deposit of Industrial Designs [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.wipo.int/wipolex/en/treaties/text.jsp?file_id=284501

435. Agreement of the Syrian Arab Standards and Metrology Organization [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.sasmo.org.sy/en/about_us#establishment

436. Agreement of the Technical Cooperation for the Promotion of the Development and Environmental Protection of the Nile Basin [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.nilebasin.org/index.php/about-us/nile-basin-initiative>

437. Agreement of the West-African Development Bank [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.boad.org/sites/default/files/boad_in_brief_2014.pdf

438. Agreement of the World Intellectual Property Organization [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.wipo.int/edocs/mdocs/govbody/en/mm_a_45/mm_a_45_3.pdf

439. Agreement of the World Organization for Animal Health [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.oie.int/about-us/key-texts/basic-texts/international-agreement-for-the-creation-of-an-office-international-des-epizooties/>

440. Agreement of the World Trade Organization [Electronic resource]. – Mode of access : https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/04-wto.pdf

441. Charter of African Centre for Technology Studies [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.acts-net.org/component/content/article?id=1>
442. Charter of the Arab Satellite Communications Organization [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.arabsat.com/english>
443. Charter of the Asian Organization of Supreme Audit Institutions [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.asosai.org/asosai/about/CHARTER.pdf>
444. Charter of the Association of South-East Asian Nations [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.asean.org/storage/2016/02/The_ASEAN_Charter.pdf
445. Charter of the Bank for International Settlements [Electronic resource]. – Mode of access : <https://www.bis.org/about/basictexts-en.pdf>
446. Charter of the Black Sea Economic Cooperation [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.pabsec.org/pabsec/aksisnet/file/BSEC%20CHARTER.pdf>
447. Charter of the Central European Initiative [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.cei.int/sites/default/files/attachments/docs/Post-graduate%20Studies%20-%20University%20Network/1008.004-04%20Founding%20Charter.pdf>.
448. Charter of the Commonwealth of Independent States [Electronic resource]. – Mode of access : <http://cis-legislation.com/document.fwx?rgn=4132>
449. Charter of the Leather and Leather Products Institute [Electronic resource]. – Mode of access : <https://www.euclid.int/documents/COMESA-LLPI-Charter.pdf>
450. Charter of the Organization for Security and Cooperation in Europe [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.osce.org/mc/>

451. Charter of the Organization of American States [Electronic resource]. – Mode of access : <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%20119/volume-119-I-1609-English.pdf>

452. Charter of the Organization of the Islamic Conference [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.oic-oci.org/is11/english/charter-en.pdf>

453. Charter of the Regional Environmental Center for Central and Eastern [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.annalindhfoundation.org/members/regional-environmental-center-central-and-eastern-europe-rec>

454. Charter of the Southeast Asian Ministers of Education Organization [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.seameo.org/vl/library/whatis/seameomc/charter/charter09_cover.pdf

455. Charter of the United Nations Organization [Electronic resource]. – Available at : <https://treaties.un.org/doc/Publication/CTC/uncharter.pdf>

456. Constitution for Council of Europe [Electronic resource]. – Mode of access : http://europa.eu/scadplus/constitution/index_en.htm

457. Constitution of the African Civil Aviation Commission [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.au.int/en/sites/default/files/treaties/7799-file-revised_-_afcac_constitution_-_pdf-eng-1.pdf

458. Constitution of the African Regional Organization for Standardization [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.unido.org/fileadmin/import/67307_Agenda04_01_ITMAARSO.pdf

459. Constitution of the Afro-Asian Rural Development Organization [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.aardo.org/aardohomepage/English/goal.html>

460. Constitution of the Arab Postal Union [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.upu.int/en/the-upu/acts/about-acts.html>

461. Constitution of the Association of Iron Ore Exporting Countries [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.uia.org/s/or/en/1100056107>

462. Constitution of the Center for Marketing Information and Advisory Services for Fishery Products in Latin America and the Caribbean [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.fao.org/fileadmin/user_upload/legal/docs/026t-e.pdf

463. Constitution of the Commonwealth Parliamentary Association [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.cpa-caaregion.org/documents/2200.pdf>

464. Constitution of the Consultative Group on International Agricultural Research [Electronic resource]. – Mode of access : http://library.cgiar.org/bitstream/handle/10947/5277/Consortium_Constitution_05_03_2010.pdf?sequence=1

465. Constitution of the European Civil Aviation Conference [Electronic resource]. – Mode of access : https://www.ecac-ceac.org/documents/10189/51566/DOC20-Constitution_7th_Edition-July_2015e.pdf/86680e36-7516-4c1a-adfc-17f4d9f0973e

466. Constitution of the Food and Agriculture Organization of the United Nation [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.fao.org/docrep/x5584e/x5584e0i.htm>

467. Constitution of the International Association of Lighthouse Authorities [Electronic resource]. – Mode of access : <https://imo.amsa.gov.au/iala-aism/lap/lap14/6.pdf>

468. Constitution of the International Centre for Advanced Mediterranean Agronomic Studies [Electronic resource]. – Mode of access : http://ciheam.org/images/CIHEAM/PDFs/Apropos/ciheam_textes_constitutifs.pdf

469. Constitution of the International Civil Defence Organization [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.un.org/en/ga/sixth/70/docs/constitution_and_regulations_of_icdo.pdf

470. Constitution of the International Institute of Tropical Agriculture [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.iita.org/>

471. Constitution of the International Labour Organisation [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.ilo.org/public/english/bureau/leg/download/constitution.pdf>.

472. Constitution of the International Organization for Migration [Electronic resource]. – Mode of access : https://www.iom.int/jahia/webdav/site/myjahiasite/shared/shared/mainsite/about_iom/iom_constitution_eng_booklet.pdf

473. Constitution of the International Organization of Criminal Police [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.interpol.int/About-INTERPOL/Legal-materials/The-Constitution>

474. Constitution of the International Refugee Organization [Electronic resource]. – Mode of access : http://avalon.law.yale.edu/20th_century/decad053.asp#b1

475. Constitution of the International Rubber Study Group [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.rubberstudy.com/documents/IRSG%20Constitution%20-Effective%201%20July%202011.pdf>

476. Constitution of the Port Management Association of West and Central Africa [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.pmaesa.org/papc/papc_constitution.html

477. Constitution of the Postal Union of the Americas, Spain and Portugal [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.upaepweb.com>

478. Constitution of the United Nation Educational, Scientific and Cultural Organization [Electronic resource]. – Mode of access : <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002269/226924e.pdf#page=6>

479. Constitution of the United Nations Industrial Development Organization [Electronic resource]. – Mode of access : https://www.unido.org/fileadmin/user_media/UNIDO_Header_Site/About/UNIDO_Constitution.pdf

480. Constitution of the Universal Postal Union [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.upu.int/uploads/tx_sbdwloader/actInFourVolumesConstitutionManualEn.pdf

481. Constitution of the World Health Organization [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.who.int/governance/eb/who_constitution_en.pdf
482. Convention of the African Center of Meteorological Applications for Development [Electronic resource]. – Mode of access : <http://acmad.net/new/pages/about-us>
483. Convention of the African Postal Union [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.jus.uio.no/english/services/library/treaties/07/7-05/oau_postal_union.xml
484. Convention of the African Union [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www1.uneca.org/Portals/ngm/Documents/Conventions%20and%20Resolutions/constitution.pdf>
485. Convention of the Asian Productivity Organization [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.apo-tokyo.org/convention/>
486. Convention of the Asian-Pacific Postal Union [Electronic resource]. – Mode of access : <http://appu-bureau.org/appu/background/>
487. Convention of the Association of Caribbean States [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.acs-aec.org/index.php?q=about/convention-establishing-the-association-of-caribbean-states>
488. Convention of the Baltic Marine Environment Protection Commission [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.helcom.fi/about-us/convention>
489. Convention of the Commission for the Conservation of Antarctic Marine Living Resources [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.ats.aq/documents/ats/ccamlr_e.pdf
490. Convention of the Commissions for the Conservation of Southern Bluefin Tuna [Electronic resource]. – Mode of access : https://www.ccsbt.org/sites/ccsbt.org/files/userfiles/file/docs_english/basic_documents/convention.pdf

491. Convention of the Desert Locust Control Organization for Eastern Africa [Electronic resource]. – Mode of access : http://iea.uoregon.edu/pages/view_treaty.php=1962DesertLocustEasternAfrica.EN.txt&par=view_treaty_html

492. Convention of the European and Mediterranean Plant Protection Organization [Electronic resource]. – Mode of access : https://www.eppo.int/ABOUT_EPPO/convention/EPPO_Convention.pdf

493. Convention of the European Centre for Medium-Range Weather Forecasts [Electronic resource]. – Mode of access : https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/238320/8200.pdf.pdf

494. Convention of the European Collaboration on Measurement Standards [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.euramet.org/euramet/convention>

495. Convention of the European Free Trade Association [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.efta.int/media/documents/legal-texts/efta-convention/efta-convention-texts/efta-convention-consolidated.pdf>

496. Convention of the European Organization for Exploitation of Meteorological Satellite [Electronic resource]. – Mode of access : <https://pca-cpa.org/wp-content/uploads/sites/175/2016/01/Convention-for-the-Establishment-of-a-European-Organization-for-the-Exploitation-of-Meteorological-Satellites-EUMETSAT.pdf>

497. Convention of the European Organization for Nuclear Research [Electronic resource]. – Mode of access : <http://council.web.cern.ch/council/en/governance/convention.html>

498. Convention of the European Organization for the Safety of Air Navigation [Electronic resource]. – Mode of access : <https://www.eurocontrol.int/sites/default/files/content/documents/official-documents/pc/commission-act/measures-86-58en.pdf>

499. Convention of the European Planet Organization [Electronic resource]. – Mode of access : <http://documents.epo.org/projects/babylon/>

eponet.nsf/0/00E0CD7FD461C0D5C1257C060050C376/\$File/EPC_15th_edition_2013.pdf

500. Convention of the European Police Office [Electronic resource]. – Mode of access : https://www.coe.int/t/dghl/cooperation/economiccrime/organisedcrime/projects/carpo/output_3_special_investigative_means/Europol_Convention.pdf

501. Convention of the European Southern Observatory [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.eso.org/public/convention-eso/>

502. Convention of the European Space Agency [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.esa.int/About_Us/Law_at_ESA/ESA_Convention

503. Convention of the European Telecommunications Satellite Organization [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.eutelsatigo.int/en/wp-content/uploads/2/2014/12/E-Convention-establishing-EUTELSAT.pdf>

504. Convention of the Forum Fisheries Agency [Electronic resource]. – Mode of access : http://awsassets.panda.org/downloads/factsheet_2.pdf

505. Convention of the Gambia River Basin Development Organization [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.fao.org/docrep/w7414b/w7414b0c.htm#TopOfPage>

506. Convention of the Great Lakes Fishery Commission [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.glfc.org/pubs/conv.htm>

507. Convention of the Inter-American Tropical Tuna Commission [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.iattc.org/pdf/files/iattc_convention_1949.pdf

508. Convention of the Inter-Arab Investment Guarantee Corporation [Electronic resource]. – Mode of access : <http://investmentpolicyhub.unctad.org/Download/TreatyFile/2803>

509. Convention of the International Baltic Sea Fishery Commission [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.marbef.org/wiki/International_Baltic_Sea_Fishery_Commission_%28IBSFC%29

510. Convention of the International Bureau of Weights and Measures [Electronic resource]. – Mode of access : www.bipm.org/utils/.../si_brochure_8_en.pdf

511. Convention of the International Centre for Settlement of Investment Disputes [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.jus.uio.no/lm/icsid.settlement.of.disputes.between.states.and.nationals.of.other.states.convention.washington.1965/doc.html>

512. Convention of the International Civil Aviation Organization [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.icao.int/publications/Documents/7300_orig.pdf

513. Convention of the International Commission for the Conservation of Atlantic Tunas [Electronic resource]. – Mode of access : <https://www.iccat.int/Documents/Commission/BasicTexts.pdf>

514. Convention of the International Commission for the Protection of the Danube River [Electronic resource]. – Mode of access : <https://www.icpdr.org/main/icpdr/danube-river-protection-convention>

515. Convention of the International Commission for the South-East Atlantic Fisheries [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.seafo.org/About/Convention-Text>

516. Convention of the International Commission on Civil Status [Electronic resource]. – Mode of access : http://ec.europa.eu/justice_home/judicialatlascivil/html/pdf/conv08_ciec_en.pdf

517. Convention of the International Council for the Exploration of the Sea [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.ices.dk/explore-us/who-we-are/Documents/ICES_Convention_1964.pdf

518. Convention of the International Grains Council [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.igc.int/en/downloads/brochure/gtc1995.pdf>

519. Convention of the International Hydrographic Organization [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.gc.noaa.gov/documents/IHO-convention.pdf>

520. Convention of the International Maritime Organization [Electronic resource]. – Mode of access : <http://cil.nus.edu.sg/rp/il/pdf/1948%20Convention%20on%20the%20International%20Maritime%20Organization-pdf.pdf>

521. Convention of the International Telecommunication Union [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.itu.int/dms_pub/itu-s/oth/02/09/s02090000115201pdf.pdf

522. Convention of the International Whaling Commission [Electronic resource]. – Mode of access : <https://archive.iwc.int/pages/view.php?ref=3607&k>

523. Convention of the Joint Institute for Nuclear Research [Electronic resource]. – Mode of access : http://wwwold.jinr.ru/Advisory_Bodies/Convention_JINR_English.pdf

524. Convention of the Multilateral Investment Guarantee Agency [Electronic resource]. – Mode of access : <https://www.miga.org/Documents/MIGA%20Convention%20February%202016.pdf>

525. Convention of the North Atlantic Salmon Conservation Organization [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.nasco.int/pdf/agreements/nasco_convention.pdf

526. Convention of the North Pacific Anadromous Fish Commission [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.npafc.org/new/publications/HandBook/Handbook%203rd%20E%20Convention%20Only%20English.pdf>

527. Convention of the North Pacific Fur Seal Commission [Electronic resource]. – Mode of access : <http://celebrating200years.noaa.gov/events/fursealtreaty/>

528. Convention of the North Pacific Marine Science Organization [Electronic resource]. – Mode of access : <https://pices.int/about/convention.aspx>

529. Convention of the North-East Atlantic Fisheries Commission [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.neafc.org/system/files/Text-of-NEAFC-Convention-04.pdf>

530. Convention of the Northwest Atlantic Fisheries Organization [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.nafo.int/about/frames/convention.html>

531. Convention of the Organization for Economic Cooperation and Development [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.oecd.org/general/conventionontheorganisationforeconomiccooperationanddevelopment.htm>

532. Convention of the Organization for the Prohibition of Chemical Weapons [Electronic resource]. – Mode of access : https://www.opcw.org/fileadmin/OPCW/CWC/CWC_en.pdf

533. Convention of the United Nations Children's Fund [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.unicef.org/about/history/files/UN_resolutions_UNICEF_1940s.pdf

534. Convention of the United Nations Conference on Trade and Development [Electronic resource]. – Mode of access : http://unctad.org/en/docs/leg1_en.pdf

535. Convention of the West Indian Ocean Tuna Organization [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.jus.uio.no/english/services/library/treaties/08/8-02/west-indian-ocean-tuna.xml>

536. Convention of the Western and Central Pacific Fisheries Commission [Electronic resource]. – Available at : <https://www.wcpfc.int/convention-text>

537. Convention of the World Customs Organization [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.wcoomd.org/en/about-us/legal-instruments/~media/7E31EB9C9DC24D7984C217508F05D9E8.ashx>

538. Convention of the World Intellectual Property Organization [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.wipo.int/wipolex/en/treaties/text.jsp?file_id=283833

539. Convention of the World Meteorological Organization [Electronic resource]. – Mode of access : http://moe.gov.ge/files/PDF%20%20Eng/konvenciebi%20%20eng/Convention_of_the_World_Meteorological_Organization_%28WMO%29.pdf

540. Declaration of the Alliance for Financial Inclusion [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.asbaweb.org/e-news/enews-33/INC%20FNAN/06%20INCFNAN.pdf>

541. Declaration of the Central European Initiative [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.insme.org/files/1372>

542. Declaration of the European Conference of Ministers of Transport [Electronic resource]. – Mode of access : <https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=3522>

543. Declaration of the International Institute for Democracy and Electoral Assistance [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.idea.int/about/upload/Statutes-Eng_inlaga_low.pdf

544. Declaration of the Parliamentary Assembly of Black Sea Economic Cooperation [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.pabsec.org/pabsec/aksisnet/file/01%20Decl%20establishment%20PABSEC%20Ist%201993.pdf>

545. International Bank for Reconstruction and Development Articles of Agreement [Electronic resource]. – Mode of access : http://siteresources.worldbank.org/EXTABOUTUS/Resources/IBRDArticlesOfAgreement_links.pdf

546. International Energy Agency (IEA) [Electronic resource]. – Mode of access : <https://www.iea.org/media/aboutus/decesionofthecouncil.pdf>

547. Memorandum of the Caribbean Customs Law Enforcement Council [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.cclec.net/en/aboutus/cclecorganization.html>

548. Memorandum of the Organization for the Euro-Asian Cooperation of National Metrology Institutions [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.coomet.org/EN/doc/d1_2012.pdf

549. Pact of the League of Arab States [Electronic resource]. – Available at : http://avalon.law.yale.edu/20th_century/arableag.asp

550. Pact of the North Atlantic Treaty Organization [Electronic resource]. – Available at : http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/stock_publications/20120822_nato_treaty_en_light_2009.pdf

551. Pact of the Shanghai Cooperation Organization [Electronic resource]. – Available at : <https://aric.adb.org/initiative/shanghai-cooperation-organization>

552. Pact of the Wassenaar Arrangement on Export Controls for Conventional Arms and Dual-Use Goods and Technologies [Electronic resource]. – Available at : <http://www.wassenaar.org/wp-content/uploads/2016/01/Initial-Elements-2015.pdf>

553. Resolution of the Conference on Disarmament [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.unog.ch/80256EE600585943/%28httpPages%29/BF18ABFEFE5D344DC1256F3100311CE9?OpenDocument>

554. Resolution of the African Bureau for Educational Sciences [Electronic resource]. – Mode of access : https://www.issafrica.org/af/RegOrg/unity_to_union/acronyms/abes.htm

555. Resolution of the Arab Organization for Agricultural Development [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.aoad.org/about_en.htm#Establishment

556. Resolution of the Council of European Fund for the Coproduction, Distribution and Exhibition of European Feature Films and Films in Documentary Genre [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.ifa.de/fileadmin/pdf/abk/inter/euoparat_eurimages.pdf

557. Resolution of the Intergovernmental Organization for Marketing Information and Technical Advisory Services for Fishery Product in the Asia and Pacific Region [Electronic resource]. – Mode of access : <http://infofish.org/v2/index.php/infofish/>

558. Resolution of the International Islamic News Agency [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.iina.ir/en/>

559. Resolution of the International Wool Textile Organization [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.iwto.org/objectifs/>

560. Resolution of the OPEC Fund for International Development [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.ofid.org>

561. Resolution of the Panamerican Institute of Geography and History [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.aag.org/cs/paigh/overview>

562. Resolution of the Regional Centre on Agrarian Reform and Rural Development for the Near East [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.fao.org/3/a-w7475e/W7475e0e.htm>

563. Statute of the Arab Inter-Parliamentary Union [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.ipu.org/strct-e/statutes.pdf>

564. Statute of the Arab League Educational, Cultural and Scientific Organization [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.ircica.org/agreement-between-the-government-of-the-republic-of-turkey-and-the-oic/irc497.aspx>

565. Statute of the Association of European Senates [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.senateurope.org/eng/statutes.html>

566. Statute of the Baltic Sea Hydroraphic Commission [Electronic resource]. – Mode of access : http://iho.int/mtg_docs/rhc/statutes/BSHC.pdf

567. Statute of the Civil Aviation Council of Arab States [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.comcec.org/wp-content/uploads/2015/07/ICAC.pdf>

568. Statute of the European Organization of Supreme Audit Institutions [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.eurosai.org/handle404?Exporturi=/export/sites/eurosai/.content/documents/about-us/NORREG/ESTATUTOS-EN-INGLES-DEFINITIVO.pdf>

569. Statute of the European System of Central Banks [Electronic resource]. – Mode of access : https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/en_statute_2.pdf

570. Statute of the Inter-American Defense Board [Electronic resource]. – Mode of access : https://drive.google.com/file/d/0Bx8yHQ_oK0EwbDF1Wlh3TER1Y1k/view?pref=2&pli=1

571. Statute of the International Atomic Energy Agency [Electronic resource]. – Mode of access : <https://www.iaea.org/about/statute>

572. Statute of the International Centre for Genetic Engineering and Biotechnology [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.icgeb.org/tl_files/hq/pdf/Statutes_ICGEB.pdf

573. Statute of the International Commission on Illumination [Electronic resource]. – Mode of access : http://files.cie.co.at/169_Statutes%202013%20with%20By-Laws%20201402.pdf

574. Statute of the International Court of Justice [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.icj-cij.org/documents/index.php?p1=4&p2=2&p3=0>.

575. Statute of the International Institute for the Unification of Private Law [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.unidroit.org/english/presentation/statute.pdf>

576. Statute of the International Organization for Standardization [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.iso.org/iso/ru/statutes.pdf>

577. Statute of the International Organization of Supreme Audit Institutions [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.intosai.org/uploads/statutene20072.pdf>

578. Statute of the Inter-Parliamentary Union [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.ipu.org/strct-e/statutes.pdf>

579. Statute of the Latin-American Civil Aviation Commission [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.jus.uio.no/english/services/library/treaties/07/7-01/la_aviation_const.xml

580. Statute of the North Sea Hydrographic Commission [Electronic resource]. – Mode of access : http://iho.int/mtg_docs/rhc/statutes/NSHC.pdf

581. Statute of the Organization of the Petroleum Exporting Countries [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.opec.org/opec_web/static_files_project/media/downloads/publications/OPEC_Statute.pdf

582. Statute of the Pan American Standards Commission [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.copant.org/documents/cpnt/COPANT_Estatuto_Reglamento_05-2008.pdf

583. Statute of the United Nations Atomic Energy Commission [Electronic resource]. – Mode of access : http://www-pub.iaea.org/mtcd/publications/pdf/pub1032_web.pdf

584. Statute of the United Nations Institute for Training and Research [Electronic resource]. – Mode of access : https://www.unitar.org/sites/default/files/uploads/unitar_statute.pdf

585. Statute of the United Nations World Tourism Organization [Electronic resource]. – Mode of access : <http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/docpdf/130718basicdocumentsenweb.pdf>

586. Treaty of the African Central Banks Association [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.adb.org/annual-meeting/2016/financial-institutions-accreditation-form>

587. Treaty of the African Economic Community [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/treaties/en/aec/trt_aec.pdf

588. Treaty of the African Regional Industrial Property Organization [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.wipo.int/wipolex/en/other_treaties/text.jsp?file_id=301377

589. Treaty of the Alliance of Small Island States [Electronic resource]. – Mode of access : <http://aosis.org/documents/sustainable-development-document/>

590. Treaty of the Antarctic Treaty Secretariat [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.ats.aq/documents/ats/treaty_original.pdf

591. Treaty of the Asian Clearing Union [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.asianclearingunion.org/Treaty.aspx>

592. Treaty of the Asia-Pacific Telecommunity [Electronic resource]. – Mode of access : https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXV-2&chapter=25&lang=en

593. Treaty of the Central Bank of West African States [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.bceao.int/Missions,1912.html>

594. Treaty of the Economique Community of West African States [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.lawschool.cornell.edu/womenandjustice/upload/ECOWAS-Treaty-of-ECOWAS.pdf>

595. Treaty of the Energy Community [Electronic resource]. – Mode of access : https://www.energy-community.org/portal/page/portal/ENC_HOME/DOCS/2796177/0633975AD6157B9CE053C92FA8C06338.PDF

596. Treaty of the European Economic Community [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.cvce.eu/content/publication/1999/1/1/c638f726-0389-4fc8-ad0c-98b857251d48/publishable_en.pdf

597. Treaty of the European Investment Bank [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.eib.org/attachments/general/statute/eib_statute_2013_07_01_en.pdf

598. Treaty of the European Union [Electronic resource]. – Mode of access : https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/maastricht_en.pdf

599. Treaty of the International Organization of Legal Metrology [Electronic resource]. – Mode of access : <http://ilac.org/about-ilac/testimonials/oiml/>

600. Treaty of the International Pacific Halibut Commission [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.nmfs.noaa.gov/ia/agreements/regional_agreements/pacific/iphc.pdf

601. Treaty of the International Union for Conservation of Nature and Natural Resources [Electronic resource]. – Mode of access : http://cmsdata.iucn.org/downloads/treaties_en.pdf

602. Treaty of the Latin American Energy Organization [Electronic resource]. – Mode of access : <https://www.iaea.org/publications/documents/treaties/treaty-prohibition-nuclear-weapons-latin-america-tlatelolco-treaty>

603. Treaty of the Latin American Integration Association [Electronic resource]. – Mode of access : <http://wits.worldbank.org/GPTAD/PDF/archive/LAIA-ALADI.pdf>

604. Treaty of the Organization of Eastern Caribbean States [Electronic resource]. – Mode of access : www.oecs.org/.../treaties-agreements/...treaty.pdf

605. Treaty of the Pacific Salmon Commission [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.psc.org/pubs/Treaty/Treaty%20July%202014.pdf>

606. Treaty of the South African Development Community [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.chr.up.ac.za/undp/subregional/docs/sadc8.pdf>

607. Treaty of the Union of the Arab Maghreb [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.uneca.org/sites/default/files/uploaded-documents/ORIA/treaty_establishing_the_arab_maghreb_union_2.pdf

ПЕРЕЛІК МІЖНАРОДНИХ МІЖУРЯДОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

1. African Bureau for Educational Sciences (ABES)
2. African Center of Meteorological Applications for Development (ACMAD)
3. African Central Banks Association (ACBA)
4. African Centre for Technology Studies (ACTS)
5. African Civil Aviation Commission (AFCAC)
6. African Development Bank (AfDB)
7. African Development Fund (ADF)
8. African Economic Community (AEC)
9. African Intellectual Property Organization (AIPO)
10. African Postal and Telecommunication Union (APTU)
11. African Postal Union (AfPU)
12. African Regional Industrial Property Organization (ARIPO)
13. African Regional Labour Administration Centre (ARLAC)
14. African Regional Organization for Standardization (ARSO)
15. African Union (AU)
16. Afro-Asian Rural Development Organization (AARDO)
17. Agreement on the Conservation of Small Cetaceans of the Baltic and North Seas (ASCOBANS)
18. Alliance for Financial Inclusion (AFI)
19. Andean Community (CAN)
20. Antarctic Treaty Secretariat
21. Arab Bank for Economic Development in Africa (BADEA)
22. Arab Fund for Economic and Social Development (AFESD)
23. Arab Inter-Parliamentary Union (AIPU)

24. Arab League Educational, Cultural and Scientific Organization (ALECSO)
25. Arab Monetary Fund (AMF)
26. Arab Organization for Agricultural Development (AOAD)
27. Arab Organization for Standardization and Metrology (ASMO)
28. Arab Postal Union (APU)
29. Arab Satellite Communications Organization (ARABSAT)
30. ASEAN-EC Management Centre (AEMC)
31. Asian Clearing Union (ACU)
32. Asian Development Bank (ADB)
33. Asian Organization of Supreme Audit Institutions (ASOSAI)
34. Asian Productivity Organization (APO)
35. Asian-Pacific Postal Union (APPU)
36. Asia-Pacific Fishery Commission (APFIC)
37. Asia-Pacific Telecommunity (APT)
38. Association of Caribbean States (ACS)
39. Association of European Senates (Senat-Europe)
40. Association of Iron Ore Exporting Countries (AIEC)
41. Association of South-East Asian Nations (ASEAN)
42. Baltic Marine Environment Protection Commission (HELCOM)
43. Baltic Sea Hydrographic Commission (BSHC)
44. Bank for International Settlements (BIS)
45. Black Sea Economic Cooperation (BSEC)
46. Black Sea Trade and Development Bank (BSTDB)
47. Caribbean Agricultural Research and Development Institute (CARDI)
48. Caribbean Centre for Development Administration (CARICAD)
49. Caribbean Customs Law Enforcement Council (CCLEC)
50. Caribbean Development Bank (CDB)
51. Caribbean Export Development Agency (CEDA)

52. Center for Marketing Information and Advisory Services for Fishery Products in Latin America and the Caribbean (INFOPESCA)
53. Central African State Development Bank (BDEAC)
54. Central American Bank for Economic Integration (CABEI)
55. Central Bank of West African States (BCEAO)
56. Central European Initiative (CEI)
57. Civil Aviation Council of Arab States (CACAS)
58. Commission for the Conservation of Antarctic Marine Living Resources (CCAMLR)
59. Commissions for the Conservation of Southern Bluefin Tuna (CCSBT)
60. Commonwealth of Independent States (CIS)
61. Commonwealth Parliamentary Association (CPA)
62. Conference on Disarmament (CD)
63. Consultative Group on International Agricultural Research (CGIAR)
64. Cooperation Council for the Arab of the Gulf (GCC)
65. Council of Arab Ministers of Interior (CAMI)
66. Council of Europe (CoE)
67. Council of Europe Development Bank (CEB)
68. Council of Europe Social Development Bank (CEB)
69. Council of European Fund for the Coproduction, Distribution and Exhibition of European Feature Films and Films in Documentary Genre (EURIMAGES)
70. Desert Locust Control Organization for Eastern Africa (DLCOEA)
71. Economic Community of West African States (ECOWAS)
72. Energy Community
73. Euro-Asian Council for Standardization, Metrology and Certification (EASC)
74. European Agency for the Evaluation of Medical Products (EMEA)

75. European and Mediterranean Plant Protection Organization (EPPO)
76. European Bank of Reconstruction and Development (EBRD)
77. European Centre for Medium-Range Weather Forecasts (ECMWF)
78. European Civil Aviation Conference (ECAC)
79. European Collaboration on Measurement Standards (EURAMET)
80. European Committee for Standardization (CEN)
81. European Conference of Ministers of Transport (ECMT)
82. European Free Trade Association (EFTA)
83. European Investment Bank (EIB)
84. European Organization for Exploitation of Meteorological Satellite
(EUMETSAT)
85. European Organization for Nuclear Research (CERN)
86. European Organization for the Safety of Air Navigation
(EUROCONTROL)
87. European Organization of Supreme Audit Institutions (EUROSAI)
88. European Patent Organization (EPO)
89. European Police Office (EUROPOL)
90. European Southern Observatory (ESO)
91. European Space Agency (ESA)
92. European System of Central Banks (ESCB)
93. European Telecommunications Satellite Organization (EUTELSAT)
94. European Union (EU)
95. Food and Agriculture Organization of the United Nation (FAO)
96. Forum Fisheries Agency (FFA)
97. Fund for ASEAN
98. Gambia River Basin Development Organization (GRBDO)
99. General Fisheries Commission for the Mediterranean (GFCM)
100. Great Lakes Fishery Commission (GLFC)
101. Gulf Organization for Industrial Consulting (GOIC)

102. Indian Ocean Tuna Commission (IOTC)
103. Indo-Pacific Fisheries Council (IPFC)
104. Inter-African Coffee Organization (IACO)
105. Inter-American Children's Institute (IIN)
106. Inter-American Defense Board (IADB)
107. Inter-American Development Bank (IDB)
108. Inter-American Indigenous Institute (IAII)
109. Inter-American Institute for Global Change Research (IAI)
110. Inter-American Statistical Institute (IASI)
111. Interamerican System of Metrology (SIM)
112. Inter-American Tropical Tuna Commission (IATTC)
113. Inter-Arab Investment Guarantee Corporation (IAIGC)
114. Intergovernmental Organization for Marketing Information and Cooperation Service for Fishery Products (INFOPECHE)
115. Intergovernmental Organization for Marketing Information and Technical Advisory Services for Fishery Product in the Asia and Pacific Region (INFOFISH)
116. International Association of Lighthouse Authorities (IALA)
117. International Atomic Energy Agency (IAEA)
118. International Baltic Sea Fishery Commission (IBSFC)
119. International Bank for Reconstruction and Development (IBRD)
120. International Bureau of Weights and Measures (BIPM)
121. International Centre for Advanced Mediterranean Agronomic Studies (CIHEAM)
122. International Centre for Genetic Engineering and Biotechnology (ICGEB)
123. International Centre for Settlement of Investment Disputes (ICSID)
124. International Civil Aviation Organization (ICAO)
125. International Civil Defence Organization (ICDO)

126. International Cocoa Organization (ICCO)
127. International Coffee Organization (ICO)
128. International Commission for the Conservation of Atlantic Tunas (ICCAT)
129. International Commission for the Protection of the Danube River (ICPDR)
130. International Commission for the South-East Atlantic Fisheries (ICSEAF)
131. International Commission on Civil Status (ICCS)
132. International Commission on Illumination (CIE)
133. International Council for the Exploration of the Sea (ICES)
134. International Development Association (IDA)
135. International Development Law Organization (IDLO)
136. International Energy Agency (IEA)
137. International Finance Corporation (IFC)
138. International Fund for Agricultural Development (IFAD)
139. International Grains Council (IGC)
140. International Hydrographic Organization (IHO)
141. International Institute for Cotton (IIC)
142. International Institute for Democracy and Electoral Assistance (IDEA)
143. International Institute for the Unification of Private Law (UNIDROIT)
144. International Institute of Refrigeration (IIR)
145. International Institute of Tropical Agriculture (IITA)
146. International Islamic News Agency (IINA)
147. International Jute Organization (IJO)
148. International Labour Organization (ILO)
149. International Maritime Organization (IMO)
150. International Monetary Fund (IMF)
151. International Natural Rubber Organization (INRO)

152. International Office of Epizootics (IOE)
153. International Olive Oil Council (IOOC)
154. International Organization for Migration (IOM)
155. International Organization for Standardization (ISO)
156. International Organization of Criminal Police (INTERPOL)
157. International Organization of Legal Metrology (OIML)
158. International Organization of Supreme Audit Institutions (INTOSAI)
159. International Pacific Halibut Commission (IPHC)
160. International Pepper Community (IPC)
161. International Refugee Organization (IRO)
162. International Rubber Study Group (IRSG)
163. International Science and Technology Center (ISTC)
164. International Sugar Organization (ISO)
165. International Tea Committee (ITC)
166. International Telecommunication Union (ITU)
167. International Telecommunications Satellite Organization (ITSO)
168. International Trade Center UNCTAD/WTO (ITC)
169. International Tropical Timber Organization (ITTO)
170. International Vine and Wine Office (IWO)
171. International Whaling Commission (IWC)
172. International Wool Study Group (IWSG)
173. Inter-Parliamentary Union (IPU)
174. Islamic Development Bank (IDB)
175. Joint Institute for Nuclear Research (JINR)
176. Latin American Centre for Physics (CLAF)
177. Latin American Integration Association (LAIA)
178. Latin-American Civil Aviation Commission (LACAC)
179. League of Arab States (LAS)
180. Leather and Leather Products Institute (LLPI)

181. Mekong River Commission (MRC)
182. Multilateral Investment Guarantee Agency (MIGA)
183. Near East Plant Protection Organization (NEPPO)
184. Network of Aquaculture Centres in Asia and the Pacific (NACA)
185. New development Bank (NDB)
186. Nordic Development Fund (NDF)
187. Nordic Investment Bank (NIB)
188. North American Commission for Environmental Cooperation (CEC)
189. North American Development Bank (NADB)
190. North American Plant Protection Organization (NAPPO)
191. North Atlantic Marine Mammal Commission (NAMMCO)
192. North Atlantic Salmon Conservation Organization (NASCO)
193. North Atlantic Treaty Organization (NATO)
194. North Pacific Anadromous Fish Commission (NPAFC)
195. North Pacific Fur Seal Commission (NPFSC)
196. North Pacific Marine Science Organization (PICES)
197. North Sea Hydrographic Commission (NSHC)
198. North-East Atlantic Fisheries Commission (NEAFC)
199. Northwest Atlantic Fisheries Organization (NAFO)
200. OPEC Fund for International Development (OFID)
201. Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons (OPCW)
202. Organization for Economic Cooperation and Development (OECD)
203. Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE)
204. Organization for the Euro-Asian Cooperation of National Metrology
Institutions (COOMET)
205. Organization for the Management and Development of the Kagera
Basin (KBO)
206. Organization of American States (OAS)
207. Organization of Arab Petroleum Exporting Countries (OAPEC)

208. Organization of Eastern Caribbean States (OECS)
209. Organization of the Islamic Conference (OIC)
210. Organization of the Petroleum Exporting Countries (OPEC)
211. Pacific Salmon Commission
212. Pan American Standards Commission (COPANT)
213. Pan-American Coffee Bureau (PACB)
214. Panamerican Institute of Geography and History (PAIGH)
215. Parliamentary Assembly of Black Sea Economic Cooperation (PABSEC)
216. Port Management Association of West and Central Africa (PMAWCA)
217. Postal Union of the Americas, Spain and Portugal (UPAEP)
218. Regional Centre on Agrarian Reform and Rural Development for the Near East (CARDNE)
219. Regional Environmental Center for Central and Eastern Europe (REC)
220. Shanghai Cooperation Organization (SCO)
221. South African Development Community (SADC)
222. South Pacific Geoscience Commission (SOPAC)
223. Southeast Asian Fisheries Development Center (SEAFDEC)
224. Southeast Asian Ministers of Education Organization (SEAMEO)
225. Southern African Customs Union (SACU)
226. Special Union for the International Deposit of Industrial Designs (The Hague Union)
227. Special Union for the International Registration of Marks (MadridUnion)
228. Technical Cooperation for the Promotion of the Development and Environmental Protection of the Nile Basin (TECCONILE)
229. Union of the Arab Maghreb (UAM)

230. United Nation Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO)
231. United Nations Atomic Energy Commission (UNAEC)
232. United Nations Children's Fund (UNICEF)
233. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD)
234. United Nations Industrial Development Organization (UNIDO)
235. United Nations Institute for Training and Research (UNITAR)
236. United Nations Organization (UNO)
237. United Nations World Tourism Organization (UNWTO)
238. Universal Postal Union (UPU)
239. Wassenaar Arrangement on Export Controls for Conventional Arms and Dual-Use Goods and Technologies (WA)
240. West Indian Ocean Tuna Organization (WIOTO)
241. West-African Development Bank (WADB)
242. Western and Central Pacific Fisheries Commission (WCPFC)
243. Western European Union (WEU)
244. World Customs Organization (WCO)
245. World Health Organization (WHO)
246. World Intellectual Property Organization (WIPO)
247. World Meteorological Organization (WMO)
248. World Organization for Animal Health (OIE)
249. World Trade Organization (WTO)